I.L. CARAGIALE

„În *Momente,* Caragiale s-a ridicat pînă la ceea ce am putea numi actualitate eternă...
Tipurile din *Momente* au dezertat în masă din scoarţele volumului şi s-au băgat printre noi. Trăiesc şi fac pui. (...) Aceste tipuri au dobîndit ceea ce numeşte fratele şi confratele meu Ionel Teodoreanu, o circulaţie socială şi prin asta nemurire. Caragiale i-a luat din viaţă şi i-a pus în cărţi. Ei au părăsit cărţile şi s-au întors înapoi la viaţă, continuînd opera pe seama lor..."

Al. O. Teodoreanu,
Conferinţă despre Momente *(1933)*

ISBN: 973-21-0687-5

Biblioteca Pentru Toţi

serie nouă
2
(1531)

I.L. CARAGIALE
momente şi schiţe
* *

I.L. CARAGIALE

momente şi schiţe

* *

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale
I. L. Caragiale
Momente, schiţe, amintiri – Volumul II
Editura Minerva S.A., 2002
416 p.; 17 cm

ISBN 973-21-0687-5

Noua serie a colecţiei „Biblioteca pentru toţi"
apare datorită cooperării dintre
Ministerul Culturii şi Cultelor,
Uniunea Scriitorilor din România,
MEGApress holdings S.A.

MINERVA S.A.
Redacţia şi sediul social
B-dul Metalurgiei nr. 32-44, cod. 75579, sector 4,
Bucureşti, O.P. 82 – C.P. 38
tel./fax: (01) 330.88.08; 330.88.10; 330.88.40; 330.88.66;
410.93.33; 410.93.35; 410.94.74; 410.94.72

Tipărit la *MEGApress holdings S.A.*

I.L.CARAGIALE

momente

momente, schiţe, amintiri

**

Ediţie, prefaţă, cronologie
de ION VARTIC

Notă asupra ediţiei
de MARIANA VARTIC

Selecţie critică
de MIRCEA GHIŢULESCU

BIBLIOTECA PENTRU TOŢI • 2002
EDITURA MINERVA • BUCUREŞTI

Colecţie îngrijită de EUGEN URICARU
Coperta colecţiei: Daniel Nicolescu

Culegere, corectură şi tehnoredactare computerizată:
Ana Cornea, Claudiu Groza şi Horváth Sándor

„MITICĂ“
(1902)

MITICĂ

– Mitică... şi mai cum?

– E destul atîta: Mitică – de vreme ce şi dumneata îl cunoşti tot aşa de bine ca şi mine. Fireşte că trebuie să-l cunoaştem: îl întîlnim atît de des – în prăvălii, pe stradă, pe jos, în tramvai, în tramcar, pe bicicletă, în vagon, în restaurant, la „Gambrinus“ – în fine pretutindeni.

Mitică este bucureşteanul *par excellence*[1]. Şi fiindcă Bucureştii sunt un mic Paris, şi Mitică, se-nţelege, este un mic parizian.

El nu e nici tînăr, nici bătrîn, nici frumos, nici urît, nici prea-prea, nici foarte-foarte; e un băiat potrivit în toate; dar ceea ce-l distinge, ceea ce-l face să aibă un caracter marcat este spiritul lui original şi inventiv.

Mitică este omul care pentru fiecare ocaziune a vieţii găseşte un cuvînt de spirit la moment, şi pentru asta simpaticul parizian al Orientului este foarte căutat şi plăcut în societate.

Mitică are o magazie, un arsenal, o comoară de vorbe, de întrebări, de răspunsuri, cari fac deliciile celor ce au fericirea să-l cunoască.

[1] Prin excelenţă (fr.)

Mai cu seamă pe provinciali, micul nostru parizian îi *epatează* cu verva lui scînteietoare.

El, de exemplu, inventează pe negîndite vorbe ca:

„Cea mai frumoasă fată din lume nu poate da decît ce are!“

sau:

„Viața este un vis, moartea o deșteptare!“

ori:

„Ei! madam Popescu, nu există roză fără spini!“

Închipuiți-vă ce efect fac toate astea asupra spiritului doamnei Popescu!

Dar toate astea sunt vorbe sentimentale, lirice, melancolice, și deși și-n genul acesta Mitică este destul de tare, e încă și mai tare în genul ușor, picant și ironic.

„În genul acesta, cel puțin, pot pentru ca să zic că n-am rival!“ zice Mitică – și cu drept cuvînt.

Exemple...

*

Cînd n-are tutun, îți cere „o țigară... suvenir“.

*

Cînd merge să se-mprumute cu bani:

– Unde ai plecat, Mitică?

– La vînătoare de lei.

*

Îi zici:

– Mitică, faci cinste?

– Nu pot, monșer, că mă strînge un ciorap.

*

Pînă în anul 1900, cînd mă-ntîlnea la Sf. Vasile, îmi zicea:

– De un an nu ne-am văzut!

Dar în anul acela l-am găsit în seara de 31 decembre la „Gambrinus“, tot acolo l-am întîlnit a doua seară, la 1 ianuarie.

L-am salutat; s-a făcut că nu mă cunoaște. După multă stăruință, și-a adus în fine aminte cine sunt:

– Scuză-mă, neică, a zis Mitică, te uitasem: e un secol de cînd nu ne-am mai văzut!

*

Ceri într-o băcănie:

– Băiete, o țuică!

– Nu-i da, domnule, c-o bea! zice Mitică.

*

– Am deseară lojă la operă; mergi cu mine? zice Mitică.

– Merg... Ce se cîntă?

– Relaș, în cinci acte!

*

Intri la „Gambrinus“; te apropii de Mitică și-l saluți; el îți răspunde amabil:

– Adio!

Îl saluți la plecare; el îți răspunde:

– Să-mi scrii!

*

– Ai parale, Mitică?

– Nu umblu cu metal; mi-e frică de trăznet.

*

– Birjar! slobod? întreabă amicul nostru.
– Da, conaşule!...
– Atunci, du-te-acasă.

*

– Dă-mi cusurul![2] zic negustorului.
– Nu-i da, domnule, întrerupe Mitică; dumnealui n-are nici un cusur.

*

Un prieten ghindoc se-ntinde să-şi ia pălăria dintr-un cuier prea-nalt. Mitică îi strigă:
– Pune o coală de hîrtie sub picioare!

*

Mitică zice despre un prietin destituit:
– L-a înaintat...
– ?...
– L-a făcut inginer de poduri...
Şi cînd e în culmea vervei adaogă:
– ... detaşat cu serviciul în Cişmegiu: dă muştele afară!

*

Te plîngi lui Mitică de cine ştie ce; el nu vrea să asculte, fiindcă „petiţie fără timbru nu se primeşte".

*

La restaurant:
– Iaurt ai? întreabă el.
– Este...
– Dă-mi vreo cîţiva centimetri.

[2] Restul.

*

În loc de „usturoi", zice „vanilie sîrbească", în loc de „vin", zice „flanelă de Drăgăşani", şi-n loc de „bilet de bancă", „poza lui Traian".

*

Cînd pleacă pe jos, te invită:
– Hai, că te iau în dreapta.

*

Mitică se urcă pe platforma dinainte a tramvaiului electric; vagonul porneşte; în culmea vitezei, deodată amicul nostru strigă manipulantului:
– Opreşte! ţi-a căzut biciul!

*

Mitică stă cu mai mulţi prietini în colţ la Continental, pe Piaţa Teatrului. Un prietin salută şi sare pe platforma din urmă a tramvaiului, care merge către Sf. Gheorghe:
– Arde-l, birjar! strigă Mitică.

*

– În toiul alegerilor, unde-şi pune Mitică al meu candidatura?
– La Bucureştii-Noi.
– La ce colegiu?
– La colegiul al patrulea[3].

*

Te doare măseaua. Ce doctorie îţi recomandă Mitică?
– Rădăcină de cleşte.

[3] În vechiul sistem electoral nu erau decît trei colegii.

*

Ai cerut o bere şi o laşi să-i treacă puţin spuma; Mitică zice:

– Bea-ţi berea, că se răceşte.

*

La „Gambrinus":

Mitică, la plecare, către băiatul care a servit:

– Băiete, mi se pare că mi-a picat o băncuţă; vezi, daca o găseşti, mi-o dai înapoi deseară; dacă nu, ia-o tu bacşiş.

*

– Cîte ceasuri sunt, Mitică?

– Cîte a fost ieri pe vremea asta.

*

– Apropo, zice Mitică, de cîţi ani eşti?

– De... atîţia.

– Tocmai cît măgarul mitropolitului!

*

Ţi-ai cumpărat o blană nouă. Te întîlneşti cu Mitică. În loc de „s-o porţi sănătos!" îţi zice:

– Bravos! blană ai; acuma, junghi îţi mai trebuie!

*

– Ţi-aş face curte, domnişoară, zice Mitică unei tinere telegrafiste, dar vai! n-am curaj; ah! ştiu cît eşti de crudelă!

– Cum, domnule Mitică? de unde ştii?

– Parcă eu n-am aflat cum baţi depeşile!

*

Mitică te roagă să pui o vorbă bună la Ministerul de Război, dacă ai vreun prieten, ca s-o numească pe soacră-sa „moaşă militară".

*

Trenul de plăcere merge-ncet; Mitică zice:

– A ostenit caii.

Ori, mai bine:

– A uitat să dea grăunţe la cai!

Trenul se opreşte la o staţie; Mitică:

– A oprit, să le dea apă.

*

E polei.

Cade un domn. Mitică strigă:

– Chegle-carambol!

Cade o damă:

– S-a rupt gazometrul!

Ş. cl., ş. cl., ş. cl.

Al dracului Mitică!

„Universul", 1900, 14 ian.

Din „SCHIȚE NOUĂ“ (1910)

DUMINICA TOMII

M-am dus să fac o vizită confratelui și amicului meu Tomița de ziua lui. L-am găsit într-o stare foarte proastă, plimbîndu-se de colo pînă colo ca o hienă în cușca ei și văitîndu-se de durere; toată noaptea nu putuse închide ochii din pricina unei măsele.

L-am povățuit să meargă la un dentist.

- Nu pot, *mon cher*.

- De ce nu poți? ți-e frică?... Cu metodele de astăzi, nu simți nici cît o pișcătură de purece.

- Nu de frică; nu pot, că am de lucru; trebuie să dau pînă-n două ceasuri cronica mea la gazetă. La trei, vine băiatul de la tipografie să mă execute... și cu durerea asta sunt incapabil să scriu un rînd măcar. De o sută de ori de aseară m-am așezat pe scaun, am pus mîna pe condei; dar nu e chip să m-astîmpăr... o clipă nu-mi dă pace...

Și iar începe bietul om să se vaite și să se plimbe ca o hienă. La un moment, se oprește răcnind:

- E de nesuferit!... mă-mpușc!

- Omule, zic eu, du-te la dentist!

– Ei! dar cronica mea cine o scrie?

– Știi ce? zic; tu du-te fără frică, să-ți scoți măseaua; eu rămîn aci; pînă te-ntorci, îți scriu eu o cronică... Ai vreun subiect anume, or pot scrie despre ce mi-o da pîn gînd?

– Ba, chip, aveam un subiect...

– Despre ce?

– Despre credință și știință... cum adică știința distruge credința și nu o poate înlocui. Știi, *à propos* de sărbători...

– Ceva nou de tot... Am înțeles, zic; du-te și n-ai grije; aibi curaj!... cu metodele moderne...

Și pe cînd Tomița pleacă aiurit de durere, mă și așez liniștit la masă și, pe nerăsuflate, torn următoarele:

CRONICĂ

Sună clopotele... E primăvară... Sună clopotele. Duminica Tomii... Cu această duminică se-ncheie săptămîna luminată și prima serie a celor mai mari sărbători creștine. Ce sublimă, ce providențială ordonare în mersul divinei tragedii a Fiului!

Umilirea, suferința, patimile Tatălui întrupat în Fiul; pe urmă, supliciul infamant între doi tâlhari și Moartea; apoi, triumful asupra Morții, învierea... În fine spulberarea ultimei umbre de îndoială a nenorocitului, care nu poate crede minunea pînă nu pipăie.

„Iară Toma, unul din cei doisprezece, carele se chema geamăn, nu era cu dînșii cînd a venit Isus.

Deci, zicea lui ceilalți ucenici: «Am văzut pe Domnul»; iar el a zis lor: «De nu voi vedea în mînile lui semnul cuielor, și de nu voi pune mîna mea în coasta lui, nu voi crede».

Și după opt zile, iar erau înlăuntru ucenicii lui, și Toma cu ei. Venit-a Isus, fiind ușile încuiate, și a stat în mijloc și a zis: «Pace vouă!».

După aceea a zis Tomii: «Adu-ți degetul tău încoace și vezi mînile mele; și adu mîna ta și o pune în coasta mea, și nu fi necredincios, ci crede».

Răspuns-a Toma și a zis: «Domnul meu și Dumnezeul meu!».

Zis-a Isus lui: «Dacă mă văzuși, Tomo, crezuși; fericiți cari nu au văzut și au crezut...»".

Da, fericiți; și așa fericit eram eu în copilărie! și așa era toată lumea împrejurul meu!

Cu adîncă pietate mi-aduc aminte de bisericuța albă din mahalaua noastră! Ce limpede suna toaca de fier subt atingerea ciocanelor măiestre ale dascălului Haralambie! ce vuiet armonic făceau cele două clopote, pe care le trăgeam de frînghii, noi, copiii, pe cînd, de jos, de la toaca de fier, fără să se-ntrerupă, el ne striga: „Mai încet, mă! că mi le dogiți!" și ne-njura de feștila moașe-ni, după ce ne luase la fiecare cîte doi gologani de trei parale și ouă roșii, ca să ne lase sus în clopotniță...

Dar venerabilul nostru preot, cuvioşia-sa părintele Marinache! Îl am aci încă, dinaintea ochilor. Ce înfăţişare frumoasă! Barba lui străluceşte mîndră ca un fuior de borangic alb pe patrahirul roşu. Şi ce glas! îl auz încă: „Veniţi de luaţi lumina!". Şi cînd năvăleau mahalagioaicele credincioase să ia, care mai de care, lumina, cu ce ton demn de autoritate le striga: „Ho! că nu sunteţi la cocină!".

Pe urmă, evlavia aceea adîncă şi caldă, de care erau pătrunse sufletele tutulor enoriaşilor noştri, de la cel mai bătrîn fără un dinte-n gură, pînă la cel mai tînăr încă fără dinţi!...

Ce frumos erau împodobite sfeşnicele, de la cele de aur pînă la cele de pacfon, cu zambile în feluri de feţe... şi un miros!... Ţiu minte cum un nepoţel al mamei Zamfirei, văduva lui Papaiani, arnăut domnesc la pensie, a greşit odată, şi, în locul sfeşnicelor umile ale bunică-si, a luat sîmbătă, de la epitaf, nişte sfeşnice mari de argint masiv ale lui jupîn Sfetcu lumînărarul, ctitorul bisericii. Cînd a băgat de seamă această confuziune, dascălul Haralambie i-a tras băieţelului o feştilă şi două palme; după care, băieţelul a explicat dascălului cauza confuziunii: la amîndouă perechile de sfeşnice, zambilele erau pembè... Chiar un om în vîrstă putea greşi; darmite un copil nevinovat!

Dar apoi cozonacii şi plăcinta de drob, şi căpăţînile de miel la tavă pe orez, cu iaurt cu caimac, după opt săptămîni de fasole sleită şi de varză acră!

Şi părintele Marinache cu dascălul Haralambie cărînd în curtea bisericii toată ziua, în nişte basmale mari cadrilate, recolta de ouă roşii şi de pască!

Sărmanul nostru bun protector, dascălul Haralambie! i s-a stins şi lui feştila chiar într-o săptămînă luminată, din cauza unei excesiv de bogate recolte de ouă răscoapte! El trebuie să fie acuma, acolo, sus, alături cu drepţii, şi, desigur, cînd micii cheruvimi fac prea multe nebunii... „feştila!".

Şi, pe deasupra tutulor acestor duioase amintiri, primăverile acelea dulci, pline de speranţe-n viitor, cînd, precum zice aşa de frumos poetul, „natura, ca o mireasă răpită, care a dormit, vrăjită în lanţurile de gheaţă ale unui crud uriaş răpitor, se deşteaptă fericită, graţioasă, mîndră, la mîngîierile dulci, duioase, molcome ale tînărului şi fierbintelui său mire, care o căuta de mult, şi care vine de departe să dezlege vraja de gheaţă cu farmecul unei sărutări de foc... el, tînărul şi zburdalnicul copil al lui Paşte-împărat; el, minunatul făt-frumos April, cu părul auriu, care o ia în braţe pe adormita fecioară, o alintă, o leagănă, o mîngîie şi, cu mii şi mii de sărutări, una mai înflăcărată decît alta, o recheamă la o nouă şi strălucitoare viaţă!".

Şi-ntr-un rînd, cînd am ieşit de la-nviere dimineaţa, un vînt şi o ploaie!... n-a fost chip să ne-ntoarcem cu lumînărelele aprinse acasă; ne-a făcut leoarcă pe toţi; încă dascălul Haralambie – asta era înainte de recolta prodigioasă – zice: „Maica ta Christache! ce vreme!...

feştila!“ ba, pare-mi-se c-am auzit şi „anafura!“. Da' nu pot să jur, că e foarte de mult de atunci.

Unde sunteţi, voi, sfinte vremuri ale copilăriei, cînd credeam? cînd totul mă făcea să cred?

„Cred tocmai că e absurd!“ aşa a zis ilustrul fiu al sfintei Monica, el însuşi sfînt, stîlp neclintit al bisericii, sfîntul Augustin... *Asta* va să zică *a crede;* ... nu ca Toma geamănul, numai după ce pipăi şi pui degetul.

Da, credeam... şi eram fericit.

Astăzi? O! astăzi...

Aţi venit voi, oameni noi, cu ştiinţa, să smulgeţi din rădăcini acea plantă divină, ce-şi trăgea seva din fundul inimii noastre! şi nu v-aţi mulţumit cu atîta! peste rană, în adîncul inimilor, de teamă să nu mai fi rămas acolo un germene cît de infim, din care să poată rencolţi, aţi turnat leşia caustică, otrăvitoare, distrugătoare, otrava scepticismului, pesimismului, ateismului!...

Onoare vouă, distrugători ai fericirii umane!

Dors-tu content, Voltaire...?[1] întreb şi eu, împreună cu gingaşul, duiosul poet de zahar al Namunei[2], el, care a dat cel dintîi strigătul de durere cînd a simţit că se smulge cu atîta cruzime rădăcinile credinţei din sufletele oamenilor. Şi cu multă dreptate zice nemuritorul academician francez Ernest Legouvé, în nepieritoarele sale *Soixante ans de souvenirs*[3]:

---

[1] Dormi mulţumit, Voltaire? (fr.).
[2] Alfred de Musset.
[3] *Şaizeci de ani de amintiri* (fr.).

„Victor Hugo şi Lamartine sunt, în cîmpul poeziei, glasul epocei lor; Alfred de Musset i-a fost ţipătul!“

Da! da! în noianul de necredinţă în care ne afundăm, cînd mi-aţi luat credinţa mîngîietoare, fără să-mi daţi nimic alt în schimb decît scepticismul deprimant, îndoiala distrugătoare, ţipă şi sufletul meu ca al lumii întregi, împreună cu poetul... împreună cu poetul... ţipă...

....

Aci, sunt întrerupt: iată confratele Tomiţa; se-ntoarce radios de la dentist... cu o măsea în mînă.

– Triumf! trăiască ştiinţa modernă!

Încordat asupra lucrului meu, ţip:

– Nu mă-ntrerupe, Tomiţo!

Şi urmez a scrie mai departe încheierea:

„... Mi-aţi luat cu ştiinţa voastră măseaua!... ce mi-aţi dat în schimb?... redaţi-mi măseaua!... îmi trebuie!...“

Pun puncturile şi linie de sfîrşit şi, după ce Tomiţa, vesel, m-asigură că n-a simţit nici ca o pişcătură de purice, îi citesc cronica. Confratele meu îmi mulţumeşte încîntat; decît – pretinde să facem numai o foarte mică modificare la încheiere: în locul măselei, să punem credinţa.

Conviu bucuros, şi cronica noastră e trimisă la tipografie.

„Universul“, 1909, 6 apr.

MONOPOL...

În vara anului 1907, aflîndu-mă în străinătate și avînd în țară daraveri, m-așez în trenul Berlin-București, cu gîndul să m-abat o zi-două pe la Iași, unde să vizitez pe niște vechi și buni prieteni, familia Ronetti Roman.

A doua zi, mă cobor în gara Pașcani la 12.30 p.m. Numaidecît întreb cu respect pe un domn impiegat de mișcare foarte tînăr, care poartă o șapcă prea matură, odinioară desigur stacojie, „pe ce linie este tras trenul ce trebuie să plece peste cîteva minute spre Iași"... Domnul impiegat îmi răspunde politicos că, „în legătură cu Berlin-București, pleacă din Pașcani spre Iași numai un tren, la 4,10, cu sosirea la 6,5 p.m.".

– Dar...

– Știu, mă-ntrerupe ghicindu-mi gîndul; este și un tren cum vrei dumneata; dar acela nu umblă...

– Este, dar nu umblă?

– ... nu umblă decît pe *zezonul* băilor.

– Am înțeles, răspund eu pe jumătate domirit.

Firește, e prea de timpuriu, înainte de sfîrșitul lui mai, să-nceapă băile... Dar nu știam să fie acuma și-n Berlin pătimași cari vin să se caute la băile din Iași.

Trei ceasuri și jumătate în Pașcani – cam prea mult!... Dar ce pitoresc!

Ce glodăraie și colbăraie!... Ce abdomene de copii malarici! și se joacă și rîd – cam trist, dar tot rîd!... Ce grav municipalul care ține ordinea la fîntîna din piața

gării, unde se-mbulzesc multe vite însetate!... Ce jigăraie de cîni costelivi cu ochii rătăciți și coada-ncîrligată înspre pîntece, furnizori ai amicului meu doctorul Lebel!... Și, cu tot regimul nostru protecționist, nici o fabrică de mănuși în tot ținutul!... Ai de ce să ți se rupă inima – de mila oamenilor, firește, după a vitelor și a cîinilor. Bine că avem o S.P.A.[1]; să sperăm că încet-încet, cu vremea, vom ajunge s-avem și o S.P.O.[2]

4.10... Am pornit. Mergem și înaintăm domol în sus spre Ruginoasa, și ne apropiem de culme.

Soarele, aplecîndu-se către piscurile Ceahlăului, se ascunde după grămezi uriașe de nouri, cari se tot ridică una peste alta venind dimpotrivă, pe cînd largile adîncături din dreapta urcușului nostru se-nvăluiesc treptat în umbră.

Blînda melancolie a țarinelor moldovenești – un cîntec de neam mîhnit, din glas copilăresc, ajungînd la mine limpede din dedeparte vale – închipuirea marelui sinistru de acum două luni – apropierea de Iași... Apoi dulci amintiri din zilele primei nesocotite tinereți – gîndiri amare din pragul cu deșarte regrete al bătrîneții... Toate mă-mpresoară, și care de care luptă să mă-ngenunche și să mă copleșească... Pe lîngă astea, suflarea de monstru astmatic a locomotivei și țăcănitul din ce în ce mai obosit al roatelor... E penibilă mișcarea în alt *tempo* decît al sufletului!

[1] Societatea pentru protecția animalelor.
[2] Societatea pentru protecția oamenilor.

În sfîrşit, tica-taca, încetinel, ajung cu voia lui Dumnezeu joi seara, 24 mai, în gara Iaşi, unde sunt întîmpinat nu se poate mai frăţeşte, de prietenii mei.

Mă gîndesc, cum sunt obosit de drum şi de atîtea impresiuni, să mă duc repede la baie; dar îndată mi-aduc aminte de şapca odinioară stacojie: nu s-a deschis încă „zezonul". Mă mulţumesc să mă spăl la bunele mele gazde cu apă de Vichy-Célestins; apa comună de Iaşi e mult mai gustoasă şi mai hrănitoare, dar costă mai scump şi cam irită pieliţa, mai ales vara.

E, cum spusei, la sfîrşitul lui mai. Găsesc iubitul meu Iaşi în tremurul alegerilor generale... Ce febră! peste 43 de grade; aproape să se coaguleze albumina!

Fierbe lumea de grija cea mai mare ce poate – cum să zic? – poseda pe un adevărat român – aşa-numita despuiare a scrutinului... Scrutinul este pentru noi, modernii, adică românii moderni, un fel de zeu, care s-arată în toată maiestatea lui despuiat: *Apollo resplendescens*[3]...

Ziua de vineri, 25 mai, mi-o consacru deci de dimineaţă să vizitez redacţia *Opiniei* (o instalaţie în adevăr europeană; chiar un telefon; cam năzuros – e încă june), unde, în calitatea mea de confrate mai în vîrstă, sunt primit cu destulă consideraţie. De aci, voi să contemplu apariţia zeului – pe un potop de ploaie, să crezi că s-au rupt băierile firmamentului.

[3] Apollo strălucitorul (lat.).

De cu noaptea a-nceput a turna, şi toarnă... Pieţele, ogrăzile, locurile virane sunt mări şi lacuri; uliţele, fluviuri şi niagare... Caii înoată; birjile plutesc; tramvaiele par nişte vaporaşe de curse intraurbane, ca la Hamburg.

Mă plîng unui amic, impiegat superior, om cu carte, de furia elementului:

– Las', coane Iancule, îmi zice, ploaia aiasta-i bună după atîtea călduri *dropicale*!

Şi mă conving că are omul toată dreptatea... De trei ori binecuvîntat, diluviu!

1) *ad rem*[4]: căldurile au fost, ce-i drept, foarte tari şi înainte de vreme;

2) *ad locum*[5]: se spală Iaşii; nu-i vorbă, Iaşii sunt un tîrg tare curat; dar orşicît, cineva, cît de curat să fie, tot nu strică să se şi spele din cînd în cînd; măcar dacă nu se spală singur, să se lase spălat, şi

3) *ad personam*[6]: servitoarea bunelor mele gazde a avut ingenioasa inspiraţie să pună la gurile zgheaburilor toate cofele şi putinile din casă... Las să se premenească umplutura de mai multe ori pînă curge limpede de tot, şi mă spăl bine cu apă de ploaie – excelentă pentru pieliţă.

Din adîncul sufletului zic: Domnul fie lăudat! el, care ne trimite răcoare după călduri tropicale; care ne

[4] Cît priveşte faptele (lat.).
[5] Cît priveşte locul (lat.).
[6] Cît priveşte persoana (lat.).

spală cîteodată cu d-a sila; care ne dă apă așa de ieftină, mult mai ieftină decît cea de Vichy – o bagatelă.

Mă aflu, cum zisei, la *Opinia* înainte de amiazi. După ce, ca musafir, îmi fac datoria să țin pe tinerii confrați, vreo trei trei sferturi de ceas, cu palavre, încep a pricepe că le cam stau pe suflet... Eu n-am treabă; toată ziua mi-e de petrecere; pe cînd ei ard în toiul bucătăriei, unii cu condeiele-n mînă, altul cu telefonul la ureche, celălalt cu nasul în listele electorale... în trei-patru ceasuri trebuie s-apară foaia.

– Domnilor, zic, de-acu vă las.

– Dar de ce te grăbești, coane Iancule?... de ce nu mai stai oleacă, olecuță?

Olecuță! diminutivul acesta îmi pare un categoric superlativ.

Tineri politicoși! nu-mi ascund pălăria, nici umbrela, nu-mi fac nici o violență... Mă lasă să plec... E și vremea. În față, la Mitropolie, sună 5 antemeridiane... La 12 fix ziua, sună în față la Mitropolie 5 antemeridiane; la 12 fix noaptea, 5 postmeridiane – dar foarte regulat.

Am plecat, spre marele regret al confraților, pe cînd potopul se-ntețește din ce în ce. Mă urc în luntrea mea cu un triton bătrîn care tușește strașnic și strănută... Simptome alarmante la așa vîrstă... Se vede bine că, în atribuțiunile amicului nostru doctorul Jocu, nu intră și inspectarea animalelor marine.

– *Avanti, gondoliere!* strig.

Bravul gondolier îi trage cîteva tritonului cu coada lopeții. Bălăcind contra torentului, navigăm încet-încet la deal.

Unde să merg? La Smirnov, or la Ermacov? Sunt amîndoi imperfecți; dar la primul merge colegiul I; eu merg la colegiul II, cu intelectualii. Oprim la Ermacov. Debarc. Am călcat pe pămînt ferm.

Sui scăricica, intru, cînd... simt că-mi fuge pămîntul de sub picioare și, cît p-aci, dacă nu sare cineva repede să m-apuce, dau să cad pe spate înapoi afară, în valuri. Ca fulgerul mă săgeată un gînd sinistru: un atac de dambla!... Sunt pierdut!... Dumnezeule! aibi milă de familia mea rămasă departe în străine locuri... Ce bucurie pe mine cînd, cu toată supărarea gleznei din pricina alunecării, aflu, după primul moment de groază, că damblaua mea a fost numai niște sîmburi de masline risipiți – pi gios!

Dugheana e plină de amici, toți funcționari publici și profesiuni liberale[7]. Așteaptă aci de mult să se oprească potopul, și, așteptînd, ca să le pară timpul mai scurt, iau aperitive, țuică, mastică, pelin, mișmaș, și gustă mezeluri, salam, ghiudem, cașcaval, masline...

Firește, mai cu seamă cum sunt vesel că n-am avut dambla, intru și eu în combinație.

... Și aperitive, și mezeluri, și vorbă, și discuție asupra „situațiunii dificile în care se găsește țara în urma

[7] Profesiuni libere.

tristelor evenimente, ca să zicem aşa, şi-n faţa atîtor reforme ce această situaţiune le reclamă imperios, dacă ne putem pronunţa astfel" şi apoi „asupra trecutului, prezentului şi viitorului, ideilor şi programului fiecărui ales şi fiecărui candidat" – şi dezbateri, şi vorbă, şi aperitive, şi mezeluri, şi aruncăm sîmburii – pi gios!...

Dar e unu şi jumătate; m-aşteaptă la dejun. Am stat aci un ceas şi mai bine! Vezi cum trece de uşor vremea vorbind despre chestii grele!... Cu multă prudenţă, de teama unui al doilea atac, mă mişc şi vreau să-mi plătesc consumaţia. Dar amicii protestează: astăzi este rîndul de plată al amicului X..., care a repurtat, ca orator la o întrunire electorală, un fenomenal succes...

Încă un rînd de aperitive şi masline, şi aruncăm sîmburii... Eu mă lipesc bine cu talpa de duşumea... şi încă un rînd... cel din urmă! şi masline, şi aruncăm...

– Socoteala! în total!

Nu-i mult! Mezeluri şi masline, 3.15; băuturi, 17.05; total 20.20.

Amicul X..., după ce plăteşte galant, se suie în gondolă cu mine; locuieşte în drumul meu, pe un *canaletto* – să-l las acasă.

Pornim.

– Coane Iancule, îmi zice, 'm par' rău amu, după su'cesul meu, c-am cedat şi nu mi-am pus cand'atura!

Face iconomie de silabe, probabil fiindcă mai avem puţine momente de petrecut împreună; vrea omul cît

mai scurt să-mi spună cît mai multe. Şi, cum se clatină gondola pe valuri, amicul adaogă:

– Aveam o ide' de refo'mă... Nu mai me'ge, monşăr, cu ţaranii. S' beţivi!... T'eb'e un mo'opol al... ac'... (gondola se clatină) al ... *ac'cololului!...*

Ne-am oprit. Ne pupăm în gondolă ca doi patricieni de pe timpul ilustrului doge Francesco Morosini. Se dă jos încetinel pe trotuarul plin de apă şi intră, leoarcă de ploaie, pe portalul bătrînului său *palazzaccio*[8].

– Ia sama (îi strig), pe *San Giovanni, padrone mio!*[9] nobilul meu senior, să nu-ţi fi rămas vreun sîmbure de maslină pe talpă!

El se-ntoarce-n loc, smulge cu vîrful degetelor o sărutare unsuroasă de pe buze şi mi-o aruncă magnific din depărtare.

Sunt opt ceasuri şi trei sferturi... Gondola aşteaptă... Îmi iau rămas bun de la graţioasa mea gazdă şi plec cu Ronetti Roman la gară.

După ce-i mulţumesc de afectuoasa primire, urc în vagon.

– Amice, zic, ştii d-ta cu ce mă duc eu de la Iaşi la Bucureşti?

– ... Cu trenul.

– Da, cu trenul, fireşte; dar nu numai cu trenul, merg şi cu o idee...

[8] Mic palat (it.).
[9] Sfîntul Ion, patronul meu! (it.).

– ?...

– ... O idee de reformă!

– !?...

– Trebuie de înfiinţat numaidecît un monopol al *ac'cololului*...

Trenul s-a pus în mişcare... M-aplec pe uşa vagonului:

– ... la sate! ... pentru rurali!

„Opinia", 1907, 16 nov.

O CRONICĂ DE CRĂCIUN...

Într-o urîtă dimineaţă, pe la sfîrşitul lui noiemvrie – ploaie, ninsoare, vifor, să nu scoţi un cîne afară din bordei – chem pe cel mai încercat colaborator al *Revoltei naţionale* şi-i zic:

– Stimate domnule Caracudi, dumneata, care de atîta timp ne-ai dat ca reporter dovezi de strălucită imaginaţie, eşti designat să faci ziarului nostru un important serviciu.

– Care, domnule director?

– Scoatem de Crăciun un număr „literar, ştiinţific şi artistic". Avem în sertare destulă materie; vom face o frumoasă selecţiune. Ne lipseşte numai cronica specială pentru sărbătoarea Naşterii... Ce zici?

– Cu plăcere...

– Crăciunul cade luni; trebuie să apărem cel mai tîrziu joi la 21 de dimineaţă... un număr de lux, îngrijit, nu rasolit ca numerele cotidiane; bine aranjat, tipărit frumos şi nu ciuruit de greşeli...

– Binenţeles; ... dar...

– Dar ce?

– ... Ia priviţi afară, ce vreme!

În adevăr, e un vifor strajnic.

– Ce are a face vremea, zic eu, cu cronica noastră?

– Nu prea are; dar... mă cheamă părintele la masă; mereu îmi face semne: i-e foame – s-a sculat de dimineaţă.

Părintele este socrul confratelui. Domiciliază împreună, tocma peste drum de redacţia noastră, în curtea bisericii Sf. Ion. De pe prispa caselor se vede drept în redacţia noastră, şi viceversa, fireşte. Vara, cînd ţine ferestrele deschise, îl cheamă reverendul pe ginere-său din gură: „Ignate, gata!". Iarna, îi face semne. De aceea, Caracudi lucrează totdeauna la masa de la fereastră.

– Prin urmare, zic, nu te mai ţiu... ne-am înţeles: o cronică de Crăciun – „Betleemul, staulul, ieslea, steaua, magii ş.cl." – nici mai lungă de trei, nici mai scurtă ca două coloane... Mi-ai luat măsura, ca un bun ciubotar ce eşti, calapodul mi-l cunoşti... Încalţă-mă, iubite confrate, încalţă-mă frumos!

Drept orce răspuns, iubitul confrate deschide fereastra, pe unde dă năvală-năuntru ca un vrăjmaş viforul d-afară, şi strigă tare peste drum:

– La moment! să puie ciorba!

Apoi mă salută și iese.

De prisos să fac istoricul căsniciei excelentului nostru colaborator. Mă mărginesc a reproduce cîteva documente, după *Revolta națională*, în ordinea lor cronologică; sunt ieșite toate din pana interesatului, prin urmare mai presus de orice bănuială de parțialitate:

„Aflăm cu deosebită plăcere că aseară, 11 ianuarie, s-a celebrat, în biserica Sf. Ion, căsătoria valorosului nostru colaborator Ig. Caracudi cu gentila domnișoară Florica, eminenta profesoară de istorie, fiica sf.-sale părintelui stavroforul Pantelie Bîrzescu.

Nuni au fost simpaticul și iubitul nostru maestru, directorul Revoltei naționale, *cu grațioasa sa consoartă.*

Felicitările noastre cele mai călduroase."

Către finele aceluiași an, la 21 dechemvrie, a doua zi de sf. Ignat, *Revolta* inserează în fruntea informațiunilor:

„Aflăm cu deosebită plăcere că gentila doamnă Florica Ig. Caracudi, eminenta profesoară de istorie, a dat aseară naștere unui drăgălaș băiețel Traian.

Fericită coincidență! În aceeași zi, norocosul tată, valorosul nostru colaborator, d. Ig. Caracudi, a împlinit 35 de ani.

Felicitările noastre cele mai călduroase."

Peste un an și două luni, iar „aflăm cu deosebită plăcere", minus „fericita coincidență", și-n loc de Traian, *Decebal*.

După un an și o lună, întocmai; dar, în loc de Decebal, *Aurelian*.

La anul în cap, asemenea; însă, în loc de Aurelian, *Mircea*.

Nu trec bine unsprezece luni, și iar „aflăm"; numai, în loc de Mircea, *Dan*.

Pe toți, de la Traian pînă la Dan inclusiv, eu i-am botezat. Care va să zică, vine că suntem rude prin alianță cu familia Caracudi și cu părintele stavroforul; de aceea, sf.-sa îmi zice: „n'ne Iancule!".

*

După plecarea valorosului, caut să-mi aranjez materiile din sertare pentru numărul de lux... Ia să vedem ce putem stoarce cu foarfeca, această presă idraulică a redacției.

Artă fără tendință și tendință cu artă sau *Artă cu tendință și tendință fără artă* – 65 de file, cu *va urma* – studiu estetic de palpitantă actualitate!

Rolul presei ca a patra putere în statul constituțional modern (sfinte Ignate!) – 77 de file, și firește cu *va...*

În pustiul lumii mari, novelă – o sută de file, format ministerial, foarte mărunt și clar scrise, fără cea mai mică ștersătură sau îndreptare... Asta nu poate fi supusă presei idraulice: totul, silabă după silabă, trebuiește cu

scumpătate respectat... vom da numai începutul în nu mărul special, și *va urma* în numerele cotidiane, vre treizeci de foiletoane duble – un noroc pentru *Revo ta!...* Admirabilă povestire!

În pustiul lumii mari este istoria unui băiat de la țară, care, după ce face studii înalte, la noi și-n Europa ajunge profesor în mare vază la București. Suflet curat plin de avînt, de iluziuni și de ideal, ca orice copil sănă tos din popor, caută în lumea mare, unde este intro dus de un coleg sceptic – lume putredă de corupție – un suflet, să-l înțeleagă... În zadar!... Măști pe obrazuri în inimi, perfidie! fard și minciună! chloroză și parfum putrigai în poleială!

Dezgustat de acest „pustiu", se duce-n vacanța mar acasă, la țară, de unde a plecat așa de demult. Acolo, se redeșteaptă toate amintirile sfintei copilării: i le po vestesc cu drag și pe rînd, fiecare cu glasu-i particular căsuța părintească, hanul, aria, pătulul, moara, pîrî iașul, clopotele de la biserică și de la gîtul vitelor ce se-ntorc seara-n sat; apoi, potecuțele, păduricea, dealul valea, soarele, luna, stelele, cîntecul pasărilor sălbatic și domestice; în fine, picăturile de ploaie, adiarea vîn tului, miresmele fînețelor ș.cl.

Încîntat de atîtea tainice povestiri, el se-ntâlnește la horă, într-o duminică, cu Neacșa, fată vînjoasă, roșie ca un bujor, și „nefardată", care nu știe franțuzește, nic nu dansează bostonul și cake-walk; dar care vorbește o românească pură, plină de farmecul originalității

folclorice, și joacă hora și bătuta, brîul și chindia, de dîrdîie pămîntul, pînă dă de mal pe toți flăcăii satului, ba și pe alții, veniți de prin satele vecine de dor să joace cu dînsa...

El, transportat, supunîndu-se unei mișcări „lăuntrice", îi face un compliment – ea, asudată, îi arde o palmă; el se vîră s-o ia-n brațe – ea îi trage un pumn în falcă; el se-ndeasă mereu s-o sărute – ea îi zice: „O! călca-te-ar!" și-i dă un brînci de-l aruncă grămadă în șanțul drumului... El se scoală d-acolo zdruncinat, oftează din adînc, se scutură frumos, merge drept la tatăl Neacșei – moș Oancea Tureatcă, un bătrîn român neaoș, cuminte și vesel, vestit pentru păcăliturile și glumele lui, șapte poștii de jur împrejur – și... cere mîna bujorului de fată.

E estetic, fiind natural și logic... Ceea ce se numește *le coup de foudre* (dragoste ca trăsnetul) se explică mai mult decît la orașe la țară, unde nu se pomenește încă de paratonere... Mîna cerută este, după nazurile de rigoare ale copilei, acordată... Nuntă mare cu descripția amănunțită a tutulor străvechilor datine române, atît de originale și de pitorești... și eroul e fericit.

„Uf! am scăpat de pustiul lumii!"

Zicînd acestea, dă să-și îmbrățișeze nevasta, de față cu atîția veseli nuntași.

„Astîmpăr'te, mă! loi-te-ar!..." zice pudică Neacșa, ferindu-se de indiscreta pornire a legitimului și repezindu-l cît colo...

Toţi nuntaşii fac mare haz, iar înţeleptul bătrîn
moş Oancea Tureatcă, un fel de „povestea vorbei“ în
carne şi-n oase, zîmbind cu adînc înţeles, şopteşte:

„Vezi ce face pustia de dragoste, vere?... Aolică;
ce-am ajuns, să iubim pe subt ascuns!“

Şi aşa se sfîrşeşte frumoasa povestire la fila o sută –
prea degrabă!... păcat!

Desigur, nu sunt un om mulţumit de sine însuşi...
Înţeleg destul de bine cu cît de nesuficiente mijloace
m-au înzestrat zînele ursindu-mă carierii pline de-nalte
răspunderi, nobilei misiuni de publicist român. Cu
toate astea, niciodată n-am simţit sub coastele din stîn-
ga dureroasa (după cît văd la alţii) rozătură a viermelui
invidiei. Slavă ţie, Doamne! în inima mea destule rele
au putut încăpea; dar n-a fost locşor într-însa şi pentru
groaznicul parazit verde!... Şi totuşi, simt nespusă mîh-
nire la vederea unui pachet de atîtea file format minis-
terial, curat şi mărunt scrise... A! de ce nu poate şi pana
mea, alergînd făr-a se poticni, străbate întinsele albe
cîmpii?... Cum nu ştiu şi eu birui pe nerăsuflate can-
doarea cîtorva testele de hîrtie?... Pentru ce, crude ursi-
toare, nu e-n stare şi mîna mea seacă să toarne atîtea
generoase torente şi cascade de proză?

Pe cînd fac tristele mele reflexiuni, intră, plouat ca
un căţeluş lăţos, tînărul şi simpaticul nostru colabo-
rator literar, pseudonimul Piccolino – un copil care a

primit de mic o distinsă educaţie literară franceză în casa părintească; la anul, termină liceul; e încă minor; dar ce talent! cu ce facilitate şi personală apucătură îţi aruncă rima!

L-am întrebat, cînd, sfios, mi-a adus întîia oară cîteva poezioare, nişte adevărate perle: *„Enseigne-moi, jeune homme, où trouves-tu la rime?“*[1]. El mi-a răspuns îndată, modest, dar sigur: *„La rime, cher patron, est mon souci minime“*[2].

– Piccolino drăguţă, tocmai la dumneata mă gîndeam... Un număr special de Crăciun numai cu proză e ca un cozonac fără stafide. Poţi, te rog, să-mi dai curînd două-trei poezioare?

– Vi le aranjez îndată, maestre; le am aproape gata.

Şi mititelul bard, după ce-şi atîrnă pălăria şi paltonaşul, îşi suflă în degetele-i delicate, se ghemuieşte la un colţ de masă cu spatele spre sobă, şi-ncepe să lucreze... I-auz pana scîrţîind ca un şoricel care ronţăie pripit în taină.

În mai puţin de o jumătate de ceas, minorul îmi prezintă trei pumni de stafide şcoală-modernă, pline de savoare.

– Bravo, tinere favorit al graţioasei Erato! Versurile dumitale sunt delicioase. Sper să scoatem un cozonac *hors concours*.[3]

[1] Învaţă-mă, tinere, unde găseşti rima...? (fr.).
[2] Rima, dragă patroane, e grija mea cea mai neînsemnată (fr.).
[3] Puţini desigur dintre cititorii acestor rînduri vor fi apucat pe vremuri *Revolta naţională*, de mult acuma dispărută. De aceea, nu credem

*

Au trecut peste două săptămîni de la acestea: vin
Crăciunul. În fiecare zi, îl întreb pe amicul Caracudi
– Dar cronica?
– E ca și gata.
– Cînd mi-o aduci?
– Mîine.
Tot așa de azi pe mîine, am ajuns marți în ajunu
lui Ignat: poimîine dimineața trebuie să apară numă-
rul... Materia cealaltă e gata.
Aștept toată ziua – degeaba.
Îi trimit vorbă acasă peste drum – îmi dă răspun
să n-am grije.
Deschid fereastra; îl strig – nimic.
Se-nserează bine... Un gînd neplăcut îmi flutur
prin cap la amintirea proastei glume ce i-am făcut-o
să știi că am rămas fără cronică de Crăciun – m-a-ncăl-
țat!... Cîrpaciul tot cîrpaci!

---

nepotrivit a da aci o probă de talentul precocelui nostru colaborat
literar:

Abis

Da, mă iubești; dar simt prea bine,
Cu cît te strîng la pieptul meu,
Că-i un abis pînă la tine...
Eu nu sunt tu – tu nu ești eu.

Și dragostea ce am simțit-o
Să umple-abisul, nu putu...
De te-aș iubi, orcît, iubito,
Tu nu ești eu – eu nu sunt tu.

P i c c o l i n o (n.a.)

D-abia a zburat gîndul meu, și iată d. Caracudi...
Cum îl văd:
– Cronica! unde e cronica, nene?
– E dată la tipografie.
– Adevărat?
– Pe onoarea mea!...
Și zicînd acestea, mă privește cu acel zîmbet și acea clipire din ochi caracteristice, cari, de cîte ori le întîmpini, te fac să gîndești: dacă ăsta nu este imbecil, atunci mă crede pe mine că sunt.

De vreo cîteva zile se-ndreptase vremea; se zbicise bine; speram, după semne, s-avem zile frumoase de sărbători – cînd colo, peste noapte spre Ignat, se schimbă deodată vîntul, și țin'te iar!!... Plouă, ninge, îngheață, se topește; vifor orb; o vreme – să nu scoți un reporter afară din redacție.

Mă scol dis-de-dimineață cu grije. Cum mă deștept, îmi dă servitoarea o scrisoare; e de la d. Costică, paginatorul ziarului:

„Domnule Iancule, cronica dată de d. Caracudi am oprit s-o culeagă; acuma nu merge; trebuie amînată pîn' la primăvară. Stăm pe loc cu numărul. Ce e de făcut? Vă rugăm, veniți cît se poate mai curînd."

Nu înțeleg... Ce să fie?
Iute, mă sui într-o birje... Ce vreme, Dumnezeule!... Am ajuns.

– Ce e, domnule Costică?
– Uite, domnule Iancule.
Citesc, ca dus de pe lume:

„Christos a-nviat!!
De la un capăt al globului la cellalt, din răsărit pînă-n apus, de la miazănoapte pîn' la miazăzi, pe cînd natura se-mpodobește în strălucitele vestminte ale primăverii, în sunetele triumfale a mii și milioane de clopote de la mîndrele catedrale ale celor mai splendide capitale de imperie, pînă la umilele bisericuțe din cele mai sîrmane cătune, popoarele creștine se salută vesele cu magicele cuvinte: Christos a-nviat!"

– A! infamul! asasinul! strig eu. M-a omorît Caracudi, frate Costică!... ce e de făcut?
– Faceți dv. ceva la iuțeală.
Fuga, la redacție... nu voi nici să-mi arunc ochii peste drum... Scriu și șterg, și iar încep și iar șterg... tremur și m-apucă un cîrcel la deget... nu mai pot ținea condeiul... și ceasurile sunt aproape zece!... și iar îmi blestem ursitoarele!... cînd – apare pe ușe, cine!... cine? – asasinul! D-abia pot ridica privirea și, cu glasul leșinat ca de lehuză după grea facere, îi zic:
– Mersi, nene Caracudi!... Bine ți-ai bătut joc de mine, drăguțele!
– Cum joc, domnule director?
– Poftim.

Și-i întind filele mototolite. Le privește și-ncepe să rîză.
– Scuzați; a fost o mică eroare... Eu le am cronicele astea gata... Dar, prin ce am trecut de ieri pînă adineaori – dac-ați ști! – am greșit; n-am luat seama cînd am scos-o din sertar... (și cît îmi vorbește foarte volubil, mereu se uită pe fereastră). Merg să v-aduc una de Crăciun... știu sigur că am și una de Crăciun... trebuie să am și una de Crăciun... Numa s-o găsesc... fiindcă acuma e un deranj la noi... Nu v-am spus... A născut Florica...
Eu, din ce în ce mai leșinat:
– Cînd?
– Adineaori, pe la șapte dimineața...
– ... Cum?
– E fată... dar are încă dureri.
– Atunci, nu mai trebuie să te duci, frate Caracudi. Tot ce te rog e să iei un condei, că eu nu pot scrie, am un cîrcel la degete...
Scot din raft tomul 11 din *Larousse*, îl deschid și zic blînd valorosului tată:
– Scrie, te rog.
El s-așează la locu-i lîngă fereastră, pe care o șterge bine de abureală cu căciula. Eu dictez:
„Sărbătoarea Crăciunului este una dintre cele mai vechi ale creștinătății. Ca să ajungem la epoca instituirii ei, trebuie să suim pînă aproape de leagănul bisericii. După unii autori, această sărbătoare a fost statornicită, la anul 138 al erei noastre, de către episcopul Telesfor..."

Văd pe Caracudi scriind cu ochii pe fereastră, fără să se uite la condei.

– Ce-am zis? îl întreb.

– „... anul 1883 al erei noastre de către episcopul Telefon...“

Şi pînă să-i strig eu „ieşi afară!“, trînteşte condeiul, pune mîna pe căciulă şi iese ca din tun, bufnind uşa.

Peste un moment, Piccolino... Îi dictez articolul. Dup-amiazi tirajul a patru pagini e aproape gata...

Şi iată iar d. Caracudi – foarte radios.

– Domnule director, am o informaţiune care trebuie să treacă neapărat în numărul de lux. Ştiu că o să vă facă mare plăcere...

Şi-mi citeşte:

„Aflăm cu deosebită plăcere că gentila doamnă Florica Ig. Caracudi, eminenta profesoară de istorie, a dat azi dimineaţă, 20 decembrie, naştere la două fetiţe, Despina *şi* Kiajna.

Fericită coincidenţă! În aceeaşi zi, norocosul tată, valorosul nostru colaborator, d. Ig. Caracudi, a împlinit 40 de ani.

Felicitările noastre cele mai călduroase.“

Numărul nostru a ieşit tare frumos. Au făcut mult efect şi articolele ştiinţifice şi poeziile şi începutul nuvelei; dar mai ales au impus un vădit respect confraţilor

informaţia cu „fericita coincidenţă“ şi savantul meu articol despre instituţia sfîntului episcop Telefon.

Duminică, în ajunul Crăciunului, primim la redacţie vizita părintelui stavroforul Pantelie Bîrzescu, care vine să ne heretisească cu Naşterea, însoţit de valorosul nostru colaborator – straşnic de veseli amîndoi.

– Naşterea ta, Christoase, Dumnezeul nostru, răsărit-a lumii lumina cunoştinţei... ş. cl.

Şi după ce isprăveşte cîntarea:

– La mulţi ani, n'ne Iancule!

Eu mă închin smerit, sărut icoana şi, aruncînd ginerelui o privire dulceagă, răspund socrului:

– Adevărat a-nviat, taică părinte!

Ş-afară-i grozav... şi plouă şi ninge, şi pică şi-nghează... o zloată cumplită... un vifor nebun... o vreme, prăpăd! să nu iasă un popă afară din casă.

„Opinia“, Iaşi, 1907, 25 dec.

ANTOLOGIE...

Sunt în lume amatori de fel de fel de colecţiuni curioase – şi multe am văzut, de valori incalculabile.

În clasele primare, odinioară, cunoşteam un băiat care avea o colecţie de peste cinci mii de nasturi; mai tîrziu, am admirat la un tînăr zeci de albumuri pline de fotografii de femei frumoase; apoi, la un bărbat,

două colecțiuni: una, de cărți poștale ilustrate, și alta, de cărți de citit, strînse încet-încet, de pe la prieteni uituci, unele neilustrate.

Acum, în urmă, am făcut cunoștința unui domn care posedă o colecție de scrisori anonime – cea mai prețioasă desigur din cîte, felurite, mi-a fost dat să văd... De la soață pe ale soțului, de la părinți pe ale copiilor, de la soacră pe ale ginerelui, de la stăpîne pe ale slujnicelor – ori, viceversa; unele cumpărate, altele dăruite, altele subtilizate; în fine – de unde, cum, cu ce răbdare, cu cîte sacrificii le-a adunat – numai el știe... Cunoscîndu-i slăbiciunea, i-am dus și eu o anonimă, primită zilele trecute, în care o veche prietină (indubitabil, e dumneaei), iscălind, „cîțiva admiratori de odinioară", mă picnește, vorba de pe vremuri, la coada ișlicului... Posesorul colecției mi-a mulțumit; dar, deși l-a primit, n-a rămas, cum m-așteptam, destul de încîntat de specimenul meu...

– Ei! mi-a zis; în genul ăsta, am mult mai picante.

– Tocmai d-aceea doresc să văd și eu mai de aproape colecția d-tale și, dacă-mi permiți, să copiez cîteva...

– Bucuros, îmi răspunse el; trebuie însă să te ajut, fiindcă d-tale, mai puțin cunoscător în materie, ți-ar veni greu să faci repede o bună selecție din atîtea pachete.

– Domnul meu, îl întreb, după ce-i mulțumesc de atîta amabilitate, cum îți explici d-ta obiceiul ăsta de a scrie scrisori anonime?

– E foarte ușor de explicat... Pe de o parte, lipsa de ocupație serioasă și de griji proprii; pe de alta, ceva mai adînc... Exigențele sociale paralizează adesea francheța onestă; un individ nu le poate ușor înfrînge în orce moment; în fața lor devine laș; poate însă avea curaj să fie franc pe ascuns. E greu să arunci cu noroi în obrazul cuiva cînd îl întâlnești ziua-n amiaza mare față în față-n lume; noaptea însă, după spartul luminațiilor, pîn îmbulzeală, poți să-l murdărești pe la spate de sus pînă jos... Va bănui aproape sigur pe cine l-a murdărit: atît mai bine! te știe fără a-ți putea cere socoteală... Și mai ales sexul slab, mai delicat, are nevoie de anonimat, ca să-și poată descărca sincer și leal tot fundul sufletului...

Nu i-am prea înțeles bine explicația, și, fără a mai discuta, m-am mărginit a lega cîteva flori din grădina lui într-un buchet... Îl dedic blondei anonime care mi-a scris sîmbătă, în ajunul Învierii; i-l dedic, în speranța că, după modelele acestea, îmi va scrie în curînd mai picant ca la prima încercare – încai, nu numai dumneaei și eu să avem mulțumire, ci și posesorul colecției clasice, atît de cunoscător și, prin urmare, de pretențios în materie... Iată.

*

Preastimată doamnă, nu toate mamele sunt devotate cum sunteți dv., ceea ce ar trebui să le fie tot ce e mai sacru. Și eu sunt tată de familie, vă-nțeleg și vă admir. De aceea, în interesul scumpei dv. copile, așa de castă,

dar totuși orbită de un amor nenorocit, mă grăbesc a vă pune în vedere că acela căruia vreți să-i încredințați viitorul ei este un om pierdut. Pe lîngă vițiul alcoolismului și al variației în ultimul grad, a fost și în spital și are și patima foițelor, care, în calitatea sa de mînuitor de bani publici, poate, desigur, îl va duce la ultima treaptă, pe banca infamiei, condamnat de justiție pentru atît de colosale delapidări, ca mulți alți nenorociți de această tristă speță. Mi-am împlinit misiunea în conștiință. Rămîne ca dv., ca mamă devotată, înainte de a face pasul fatal, să avizați cu perspicacitate. (iscălit) *Un bun tată de familie.*

*

(De aceeași mînă, pe același fel de hîrtie și cu aceeași cerneală; cu aceeași dată pe stampila poștei.)

Tînărule, ești în vîrsta frumoasă a iluziunilor, cînd inima se deschide ca o floare cu toată sinceritatea... Onest, activ, fără nici un vițiu, virtuos, apreciat de superiori, iubit de inferiori, viitorul îți surîde. Nu mai poți trăi singur; dorești, după ce ți-ai cucerit o frumoasă situație prin propriile merite, ca fiu al operelor d-tale, și eu cel dîntîi te stimez pentru asta, să ai o soție dulce spre a împărtăși, la căldura căminului conjugal, bucuriile senine, și, ca într-un mic paradis intim, a avea în jurul d-tale fructul amorului onest, micul îngeraș, care să te încînte cu zîmbetele și cîntecele sale... Iată un sublim ideal; dar... este un dar... de la paradisul închipuit și pînă la infernul real, nu este, vai! decît un

pas! Gîndește bine în ce familie intri. Mama, o bătrînă cochetă, care a ruinat doi bărbați. Zestrea promisă, o minciună sfruntată, nemaiavînd decît șandramalele îngropate la Credit și pensia nenorocitului căzut victima luxului și desfrîului lor; căci mama denaturată a încurajat apucăturile fiicei – ce naște din pisică – iar aceasta mai poate în orce caz face carieră romantică, dar nu copii. Întreabă pe omul științei, un mamoș, dacă o pretinsă demoazelă de 28 de ani, care pînă azi are la activul ei trei-patru avorturi clandestine, cunoscute de toată lumea, mai are șanse a deveni mamă. Ia bine seama! Luxul și devergondajul atîtor femei de această tristă speță au aruncat pe mulți mînuitori de bani publici, naivi ca d-ta, în brațele prăpastiei dezonoarei! Mi-am împlinit misiunea în conștiință. Rămîne ca d-ta, tînăr luminat, înainte de a face pasul fatal, să avizezi cu perspicacitate. (iscălit) *Un binevoitor matur.*

*

Stimate domnule, d-ta muncești la țară pe ploaie și pe arșiță, asudînd ca un biet hamal; iar consoarta d-tale îi trage la Franțișbat checocuri apilpisite cu baronii cu pinteni, și pe urmă, noaptea pe lună, în otomobil, sus la munte... Să vă dea Dumnezeu și copii, că stare v-a dat destulă! (iscălit) *Un chelner de la Kurhaus*[1] *din Franțișbat.*

*

[1] Hotel (din stațiunile balneare) (germ.).

(Mînă, hîrtie, cerneală, stampilă, aceleași.)

Stimată doamnă, d-ta te canonești la cură de apă minerală, exilată în Franțișbat, iar boierul d-tale face cură de șampanie la Lăptărie, cu marchizele apilpisite, cu taraful lui Ristache Ciolacu și cu cinci muscali cu cauciuc cu zece franci pe ceas pînă la ziuă... Să-ți trăiască scumpul bărbățel! (iscălit) *Un chelner de la Lăptărie.*

*

Cher Monsieur, est-ce que les superbes cornes dont votre charmante épouse, la petite Esméralde, vous coiffe, avec la collaboration si assidue de votre brave neveu, Monsieur le sous-lieutenant de Petits-Rouges, Arthur, ne vous gênent point lorsque, le soir, vous vous mettez au lit? Dites-nous, s'il vous plaît... Si elles ne vous gênent pas du tout, tant mieux! Nous vous souhaitons un doux dodo! (iscălit) *Plusieurs voisins curieux.*

(Pe românește: Dragă domnule, spune, rogu-te, cînd te așezi seara în pat nu te supără mîndrele coarne cu care te-mpodobește iubita soție, Smărăndița, cu colaborarea atît de stăruitoare a bravului d-tale nepot, d. sublocotenent de roșiori, Artur? Dacă nu te supără deloc, atît mai bine! Îți dorim să faci nani frumos! (iscălit) *Mai mulți vecini curioși.*

*

Ilustre fruntaș, eu nu umblu niciodată cu plosca minciunilor; mi s-a părut degradător să scrie un cetățean independent anonime. Totuși, azi, trebuie să

recurg la asta, ceea ce în principiu detestez; dar țiu, ca român, la dv., gloria partidului și a țării. Vă atrag deci atenția asupra unui individ periculos care vă-nconjoară; acesta este d. Mandalache, ce-i mai zice și Capsomanul, și, în interesul partidului nostru, vă sfătuiesc a nu-i mai acorda încrederea nelimitată de care se bucură astăzi, jucînd pe devotatul fidel; căci vă garantez că este spionul partidului contrar, plătit din fondurile secrete (rușine!), o pot proba oricînd cu documente zdrobitoare. Pînă atunci, trăiască partidul nostru! (iscălit) *Un fanatic partizan al dv., alegător col. I de Cameră și Senat.*

*

Doamnă directoare, eleva Lucy N., din clasa V, are o purtare urîtă în societate, conversînd totdeauna intim cu ofițeri și elevi din școala militară pe Calea Victoriei chiar tîrziu; și primește mereu poezii și cărți postale cu poze de amor etc. etc. Pentru prestigiul școalei dar, vă denunțăm ca să luați urgent măsuri severe; aminteri, cu regret, vom fi silite a face reclamă ministerului relativ la tristul exemplu de imoralitate. (iscălit) *Mai multe mame îngrijate.*

*

Preacuvioase părinte Matache, ca să știi cît ți-a zburat din căldărușă la 1 aprilie, întreabă pe Tanase rahagiul de cîți gologani a vîndut rahat și bastonache lui Giurgică, băiatul care ți-a purtat căldărușa; și să-ntrebi și pe tat' său paracliserul: cine ți-a șters basmaua cu ouă

roșii, care a zburat cînd v-ați încurcat la pelin a treia zi de Paști, cu partidul, în colț la Savu, în odăiță, pe-n-fundatele? (iscălit) *Un creștin enoriaș.*

*

Sărut mîna, cuconiță; prin această mică epistolă, venim să vă facem un denunț, că alaltăieri, cînd a în-gropat-o pe răposata cucoana mare, dv. nu știți, c-ați plecat cu cupeaua de la cimitir, și ați lăsat lui Ioniță, feciorul dv. de încredere, parale să dea la sîrmanii cerșe-tori, și el a luat toate paralele, și la sîrmanii cerșetori i-a înjurat și nu s-a-ndurat să le dea nici măcar un franc de parale. Să știți cine e domnul Ioniță și cum ține la onoarea dv. (iscălit) *Mai mulți cari au asistat.*

*

Domnule Jorj, desigur nu vei declara unde ai petre-cut noaptea de vineri spre sîmbătă, căci ți-e teamă, ca un laș, să nu-ți spulbere creierii protectorul tău, a cărui casă o dezonorezi cu infama complice. Dar ai aflat, poate, că în aceeași noapte s-a întîmplat nenorocirea junei orfane Matilda G., cu a cărei mătușe și tutoare se știe ce prietenie strînsă ai cultivat pînă la scandalul actual cu soția maiorului... Sunt o persoană leală; nu voi a-ți ascunde nimica; află dar că, tot astăzi, am îna-intat parchetului alăturata scrisoare. Cred că de astă dată ți s-a înfundat! nu-ți mai rămîne decît să-ți tragi singur un glonț!

„Domnule procuror, un cetățean care dorește să aducă un serviciu justiției imparțiale a țării sale vă atrage serioasa atenție asupra faptului că, în afacerea cadavrului Matildei G., d. Jorj P... n-a fost pînă acum citat nici ca informator, deși sunt de notorietate publică relațiile sale de pînă ieri cu tutoarea nefericitei victime. Vă asigur, totuși, că numitul domn n-ar putea răspunde clar unde a petrecut în noaptea crimei misterioase; căci acasă n-a fost; a plecat de cu seara, afirmînd că merge la Ploiești pentru afaceri; dar desigur nu va putea do-vedi că a fost acolo, căci a fost... *în altă parte*, de unde s-a-ntors a doua zi foarte emoționat, în dezordine și confuz, cum poate mărturisi chiar bătrîna lui mamă, care s-a speriat cînd l-a văzut; și n-a ieșit trei zile din casă, dînd ordine stricte să nu primească pe nimeni, că trage cu revolverul. În interesul instrucțiunii, mă abțiu deocamdată de a da acestea la lumina publicității. (iscălit) *Un om de bine.*"

*

Domnule Nădrăgilă, suntem niște persoane de gust, care te cunoaștem din vedere și cărora ne erai oarecum simpatic pînă-n zilele trecute, cînd te-ai înțolit în cos-tum complet de Paști. Să crezi, domnule Nădrăgilă, că cu mult regret venim a-ți scrie că ești chiar ridicul în acele haine, și că o singură iluzie ne mai rămîne despre gustul d-tale: cum te știm pîrlit, poate nu le-i fi cum-părat din biata lefșoară; ți le-o fi dat cineva de pomană, de sărbătorile Paștelui... Să-i zici bodaproste și să le porți sănătos; dar să știi că faci cu ele un efect caraghios, de care te deplîngem, dragă domnule Nădrăgilă... Tot

mai bine ai face să le păstrezi în gardirop, să aibă la vreme cu ce să te-ngroape! (iscălit) *Cîteva dame cărora le-ai fost odinioară simpatic.*

*

Respectabile domnule Mache, băiatul dv. Lache din clasa II gimnazială, am onoare a vă spune că o să aibă notă rea la conduită ca să rămîie repetent, pentru că înjură de grijanie și de ceară foarte trivial, și e dator la bragagiu, și vinde cărțile la ovrei pe bulevard, scriind scrisori anonime la școala profesională de fete, și fumează intim-club. (iscălit) *Un bătrîn amic sincer.*

„Universul", 1909, 10 apr.

GREU, DE AZI PE MÎINE... SAU UNCHIUL ȘI NEPOTUL

„Nu trebuie, domnul meu, să aibă omul judecăți extreme, fiindcă lumea trăiește din pornire, nu prin judecată. Omul cuminte, mai cu seamă avînd norocul să fie sus-pus, este totdeauna îngăduitor cu lumea lui; de aceea avem și vorba veche foarte înțeleaptă: lumea n-o putem îndrepta cu umărul. Fiecare dintre noi vede lipsurile și cusururile societății noastre; fiecare este dator a căuta să le constate, să acopere lipsurile și să depărteze cusururile, și-ncet-încet, fiecare luptînd în sfera lui de acțiune, să realizăm cu toții, dacă nu idealul

unei societăți, măcar o societate mai cioplită, mai cuminte și mai morală. Firește, cînd vedem atîtea nedreptăți, atîtea prostii și greșeli, atîtea fapte urîte, unele deplorabile, altele ridicule, se revoltă în noi dreapta judecată, și fiecare dintre noi, după putere, protestează și-ncearcă să-nfiereze răul. Dar să nu credem vreodată că protestările și opintirile noastre vor face să sară lumea din făgaș deodată, și, de unde se zbătea-n mocirlă, să iasă curată și să pornească pe calea cea bună și dreaptă. Greu și foarte-ncet, stimatul meu domn, se dezrădăcinează obiceiurile și năravurile vechi... Cu toporul, se curăță pădurea; lumea se curăță cu vremea și cu răbdare... nu așa, de azi pe mîine!..."

Cam astfel de predică am ținut eu odată între patru ochi unui bărbat foarte sus-pus, și – deși, în naivitatea mea, credeam că am să-l ating și să obțiu de la el, nu vreo nedreptate, ci dreptate – mi-am răcit gura degeaba...

Un bărbat excesiv de scrupulos – o adevărată anomalie într-o vreme și într-o societate care, dacă ne putem exprima astfel... – în fine, scrupulos prea din cale afară!

Și ce așa de mare hatîr îi ceream?... Judece orcine.

Săptămîna trecută, venise la mine o vară bună a ilustrului meu... E o femeie foarte de ispravă; a rămas văduvă de tînără cu o pensioară de la bărbat, și n-a mai vrut să se mărite, ca să-și poată îngriji de copil, un băiat. A muncit, l-a crescut și, după atîta necaz, l-a văzut flăcău mare cu... cariera lui. Ceea ce e ciudat e că femeia

asta are toate calitățile de inimă (cum ar zice un autor de novele, iubitor de amănunte psihice), toate calitățile morale; dar despre cele intelectuale, dacă vrem să fim drepți, trebuie să spunem că natura a fost foarte vitregă în privință-i... Și cu toate astea, femeia și-a crescut băiatul foarte bine; e un tînăr model: aplicat la-nvățătură; examene strălucite – cam timid – asta nu face nimica: puțină timiditate nu șade rău unui tînăr cînd face în lume cei dintăi pași.

Cum spusei, cucoana a venit să mă roage să merg la văru-său, bărbatul cel sus-pus, să-l rog a proteja pe băiatul ei care de șase luni s-a întors din străinătate cu diploma de doctor în drept și... nu poate căpăta o slujbă cît de mică.

– Bine, zic, de ce nu te duci d-ta în persoană? îți este văr bun, și știu cît datorește părinților d-tale care l-au ajutat pe vremuri să ajungă așa de sus.

– M-am dus de trei-patru ori; dar mă tot amînă; și, drept să-ți spun, o dată... nici n-a vrut să mă primească; nu mai îndrăznesc.

– De ce nu se duce tînărul? ca nepot.

– S-a dus o dată; dar l-a primit foarte brusc... și cum e el timid, nu mai are curaj să meargă...

– Atunci lasă, zic, mă duc eu...

Și m-am dus.

Ilustrul, care mă primește totdeauna bucuros, ca să mă bată pe umăr cu multă bunăvoință protectoare, de la primele mele cuvinte în favoarea nepotului său, mi-a răspuns:

– *Mon cher*, trebuie să isprăvim odată cu sistema asta nenorocită: care cum vine din școală cu un petec de hîrtie, nici nu știe să se șteargă bine la nas, și pretinde a-nvăța bărbieria pe capul statului, cu leafă și diurnă din buget! Să meargă tînărul să muncească; să se lupte cu lumea! Pînă cînd, orce tînăr, cum iese de la țîța mamei, să treacă la țîța școalei, și pe urmă, de la țîța școalei, la țîța bugetului? D-ta înțelegi că nu mai merge cu vechea sistemă: românul să se nască bursier, să trăiască funcționar și să moară pensionar... E vreme să isprăvim odată...

– Dar, în fine, zic, un băiat așa de distins... și nepotul dumitale...

– A! mă-ntrerupe ilustrul meu; un cuvînt mai mult... Trebuie să isprăvim odată și cu nepotismul!... Am fost și voi fi totdeauna contra nepotismului – este iar o bubă înveterată a societății noastre, o gangrenă a statului nostru, un dar funest pe care ni l-a lăsat epoca de neagră și infamă memorie a fanarioților!... Nu pot face nimic pentru protejatul d-tale, tocmai că mi-e nepot... Iartă-mă, am scrupulurile mele de conștiință...

– O, Doamne! am exclamat.

Și i-am ținut predica arătată mai sus. Pe urmă nu m-am lăsat și i-am adăogat:

– În fine, și eu sunt contra nepotismului, contra acestui nărav străvechi, de care este atît de bolnavă societatea noastră; și nu pot decît aplauda pe un bărbat de stat, care are, ca d-ta, în programul său, stîrpirea acestui dar funest pe care ni l-a lăsat mizerabila epocă

a infamelor domnii fanariote; dar dacă trebuie să fim cu toții contra nepotismului, asta nu însemnează, cred eu, că trebuie să fim și contra nepoților. Înțeleg, pe nepoți să nu-i protejăm îndeosebi; dar să-i persecutăm fiindcă ne sunt nepoți!... Atunci, la nașterea fiecărui român, părinții ar trebui să se roage lui Dumnezeu: „Ferește, Doamne, pe acest copil al nostru să n-ajungă vreun unchi al lui la putere!".

– Nu zic asta! mi-a răspuns ilustrul.

– Apoi, atunci, poate că are acest nepot vreun cusur ca om; căci, din faptul că întîmplarea l-a făcut nepotul d-tale, nu-i poate face nimini vreo vină... și firește, dacă are protejatul meu vreun cusur, atunci altă vorbă... Aș dori însă să știu...

– Nu! zise cam nehotărît ilustrul; nu pot spune că are vreun cusur... dar... dar... oarecare veleități și pretențiuni de personalitate... de independență... de autoritate... cum am zice, fumuri juvenile... fiindcă așa sunt toți tinerii din ziua de azi... își închipuiesc că-n fața unei diplome, cu care vin de pe băncile școalei, are să le cază toată lumea-n genunchi și să-i urce-n cap... Asta nu merge!... Un tînăr trebuie să fie modest... În fine, deocamdată nu sunt locuri... Mai e vreme... e tînăr, poate să mai aibă răbdare... om mai vedea... să ne mai gîndim...

„A! zic eu în gîndul meu... atunci, partida nu-i pierdută!..."

Și, prezentîndu-mi umărul să mi-l bată cu bunăvoință protectoare, am salutat cuviincios pe ilustrul meu, și imediat m-am dus drept la nepotu-său.

– Tînărule, i-am zis, viu acuma de la unchiul d-tale, pe care desigur d-ta l-ai cam supărat...

– Eu? cu ce?

– Cu ce? cu ce? știu eu?... poate cu... oarecare veleități, or pretențiuni de personalitate... de independență... de autoritate... cum am zice, iartă-mă, fumuri juvenile... căci așa sunteți toți tinerii din ziua de astăzi... vă-nchipuiți că-n fața unei diplome, cu care veniți de pe băncile școalei, are să vă cază toată lumea-n genunchi și să vă urce în cap... Asta nu merge!... Un tînăr trebuie să fie, cum să zic?... modest...

– A! zice tînărul; am înțeles... Da! dumnealui, fiindcă dispune de putere și este unchiul meu, ar voi să renunț la scrupulurile mele de conștiință, să mă fac unealta oarbă a unor rancune de partid! În schimbul unui mizerabil salariu de magistrat inferior, să mă pretez la o infamie... la o înscenare contra unui adversar politic al regimului dumisale! Dar pînă cînd cu sistema asta a persecuțiunii? pînă cînd cu această bubă inveterată a societății noastre? cu această gangrenă a statului nostru? cu acest dar funest...

– ... pe care (îl întrerup eu) ni l-a lăsat epoca de neagră și infamă memorie a fanarioților!...

– Neapărat!...

– Ia ascultă-mă, tînărule, zic eu... știi cît am ținut la răposatul d-tale tată, bunul meu prieten, știi cît țiu la mama d-tale și la d-ta, ascultă-mă...

Şi-i repet, cu mici modificări de circumstanţă, predica neroadă pe care am ţinut-o adineaori şi lui unchiu-său, începînd cu: „Nu trebuie să aibă omul judecăţi extreme, fiindcă lumea trăieşte din pornire, iar nu prin judecată... lumea n-o putem îndrepta cu umărul... etc." şi sfîrşind cu: „Greu şi foarte-ncet, tînărul meu amic, se dezrădăcinează obiceiurile şi năravurile vechi... Cu toporul, se curăţă pădurea... lumea se curăţă cu vremea şi cu răbdare, nu aşa, de azi pe mîine!..."

– În sfîrşit, i-am adăogat, eu te povăţuiesc părinteşte să mai mergi pe la unchiul d-tale, care am înţeles că te iubeşte mult...

– Eu? la el?

– Da, d-ta, la dumnealui, fireşte; că aşa se cuvine: ăl mai mic la ăl mai mare... şi... să nu-l mai iei aşa de sus... cu darul funest de pe vremurile de neagră memorie... Să-i dăm o dată dracului pe fanarioţi, să nu mai pomenim de ei! Acu, slavă Domnului! suntem regat independent!...

– Niciodată, domnul meu!... sunt scrupuluri de conştiinţă peste care nu se calcă! Im-po-si-bil!

Care va să zică, şi cu nepotul, mi-am răcit gura degeaba, ca şi cu unchiul...

Un tînăr excesiv de scrupulos – o adevărată anomalie într-o vreme şi într-o societate care, dacă ne putem exprima astfel... în fine, scrupulos prea din cale afară!

Am renunţat dar, cu părere de rău, a mă mai amesteca în această delicată afacere de familie... Cu oameni

aşa de căpăţînoşi în privinţa scrupulurilor de conştiinţă, nu e nimic de făcut...

A trecut cîtăva vreme după nereuşita tentativelor mele diplomatice, pe care aproape le uitasem – cînd...

Citim în micul *Ecoul patriei*, ebdomadar din urbea X..., titlu mare pe prima pagină:

„Panamaua de la noi!... Potlogăriile foastei administraţii!... Mişeliile se dau la lumină!... Jaf în avutul public!... În sfîrşit!... Jos masca!... Hoţii la puşcărie!..."

Citim apoi în *Glasul ţării*, tot mic, tot ebdomadar, tot din urbea X..., titlu tot mare şi tot pe prima pagină:

„Mişeleasca înscenare!... Goana infamă contra cetăţenilor onorabili!... Regimul proscripţiunilor şi al terorii!... Cetăţeni fruntaşi închişi ca tîlhari în ajunul alegerilor!... Ministrul fără de lege!... Procurorul zbir!... Nedemnul nepot demn de unchiul nedemn!... vom vedea!... Sunt judecători la Berlin!..."

N-am avut curiozitatea să văd cine or fi potlogarii, nici ministrul, nici procurorul...

Mai la urmă, ce-mi pasă mie!... dacă sunt judecători la Berlin!...

„Universul", 1909, 20 martie.

METEAHNĂ...

În general, o stațiune de aer curat este un loc mai mult sau mai puțin pitoresc, unde te plictisești, pînă la înecăciune, dacă nu știi danța, ca să poți respira seara praful din salonul de bal de la Kurhaus. Însă astă-vară, fiind osîndit să respir o lună aer curat, chiar dacă nu știu danța, am avut norocul să petrec împreună cu un tip de om foarte ciudat, un fel de maniac, și aș fi nedrept dacă aș zice că am petrecut prost. E adevărat că pînă la urmă, cu cîteva zile înainte de a ne despărți, începuse să mă cam obosească cu atîtea – cum să zic? – cu atîtea prostii; dar cele două-trei săptămîni de la-nceput nici nu știui cînd trecură, atît mi se părea tipul de interesant.

Mai întîi era un om foarte cumsecade – ungur. Pentru un român ordinar ca mine, adică nu un extraordinar român, se găsesc și printre unguri foarte cumsecade oameni; vreau adică să spun că un român cît de ordinar se deosibește în aceasta mult de ungurii imbecili – sunt mulți de aceștia și la unguri – care nu ar fi-n stare să admită că se pot găsi și printre români oameni cumsecade afară de românii renegați din regatul maghiar, care acolo sunt considerați ca oamenii cei mai cumsecade.

Deși eram cu ungurul meu totdeauna alături la *tòplito* (așa se zice pe ungurește *table d'hôte*[1]), deși în

[1] Pensiune (fr.).

cursul zilei ne întâlneam mereu la *pròmonat* (promenadă, pe ungurește), și deși din parte-mi, comunicativ ca orce român ordinar, îi dedeam într-una ghes să-i fac cunoștința, nu era chip să mi-l apropiu. Instinctiv, mi-am dat seama că mi-l depărtasem: făcusem greșala să-i adresez la masă cuvîntul în românește; el, om politicos, mi-a răspuns destul de aspru: „*Nem értek kérem szépen!*“ (adică: nu-nțeleg, mă rog, frumos).

Înțelegînd ce greșală făcusem și dorind neapărat a-i face cunoștința, pe de altă parte, pricepînd de ce slăbiciune sufere omul meu, m-am gîndit la o stratagemă, care mi-a reușit. Într-o dimineață, cînd ne-am așezat alături la cafea, după ce l-am salutat frumos, i-am zis pe ungurește: „Bună dimineața poftesc!“. Auzindu-mă, omul s-a transfigurat; de unde ieri sta posomorît cu ochii-n taler, acu deodată, radiind prieteșug din ochi, cu un zîmbet afabil, m-a întrebat în limba lui: „Dar domnul știe ungurește?“. I-am răspuns că am știut puțin cînd eram copil, că acuma mai înțeleg ceva, dar am uitat aproape de tot să vorbesc... Pe urmă (la noroc, am încercat) am urmat să-i spun pe franțuzește cît îmi pare rău că, neputînd trăi printre maghiari, am uitat o limbă așa de frumoasă, care-mi amintește de copilărie și-mi face atîta plăcere cînd o aud vorbită mai ales de societatea cultă, sau de pe amvon, sau pe teatru.

Omul meu s-a găsit că știe franțuzește mai bine decît mine, și, din momentul acela, am fost o lună nedespărțiți. Stratagema mea a prins; ce e drept, nu era

decît pe jumătate infamă: numai în privința regretului că n-am putut trăi printre maghiari; în privința limbii însă, era numai puțin cam exagerată; și cunosc mulți români ardeleni culți de aceeași părere cu mine și care vorbesc limba maghiară frumos cum mulți maghiari culți ar dori s-o vorbească.

Așadar, ne-am apropiat și ne-am împrietenit, și nu-mi pare rău: am putut studia de aproape fenomenul ciudat al maximului de tensiune sufletească, cum adică o apucătură bună a omului, trecînd măsura, poate deveni pernicioasă, cum o virtute împinsă peste o anumită limită începe a fi o curată meteahnă.

Ungurul meu, așa om cumsecade, și inteligent, și cult, era în cazul acesta din urmă: întindea coarda patriotismului peste maximul de elasticitate; cînd vorbea inima lui de maghiar, judecata lui de om trebuia să meargă să se culce, nu mai avea de ce să mai stea de vorbă.

Cîte minuni n-am auzit în patru săptămîni, pornite din inima patriotului maghiar! Le-aș mai putea ține minte pe toate? Cîteva însă vor fi de ajuns să le rezum aici pentru a da o idee cititorului de meteahna mentală a tovarășului meu de cură la aer curat. Iată...

Mai întîi, maghiarul nu are nevoie de altă cultură decît de cultura maghiară; ceva mai mult: orice influență a vreunei culturi străine, mai ales europeană, este de-a dreptul păgubitoare maghiarismului; de aceea trebuiesc descurajate, condamnate, persecutate chiar (la nevoie, cu mijloace violente) toate apucăturile de contact, fie pe cale publică, fie pe cale privată, cu vreun curent de civilizație nemaghiară.

Limbă?... numai cea națională maghiară!

Literatură?... numai cea națională maghiară!

Artă?... numai cea națională maghiară!

Știință?... tot așa.

În fine, idee, muncă, invenție, spirit, judecată, rachiu, vin, brînză, ardei, danțuri, costume, vite, capital, oameni, sfinți, Dumnezeu ș.cl. ș.cl. ... toate, tot – tot așa!

Apoi...

Maghiarul nu se teme de nimini pe pămînt; contra lumii întregi, maghiarul luptă nepăsător, sigur de victorie... fiindcă... are-ncredere în Dumnezeul străbunilor săi... căci... maghiarul în veci nu piere!

Dar... este un însă... Însă: maghiarul este, din nenorocire, mîncat de străini! de nemți, de jidani, de slavi, de țigani, de levantini, de germanism, de franțuzism, de pesimism, în fine de fel de fel de vrăjmași care pot să-l... distrugă!

Și, se-nțelege, odată ce va fi maghiarismul distrus, firește nu va mai exista, și dacă nu va mai exista maghiarismul, atunci lumea are să stea pe loc, n-o să se mai învîrtească pămîntul, soarele o să se stingă – cataclism universal! s-a isprăvit cu omenirea!

Pînă la *dar însă*, maghiarul meu avea aerul feroce și tonul tunător; dar de la *dar însă* încolo, lua aerul dulceag și tonul duios.

Aşa m-a făcut să-mi petrec luna de vilegiatură într-un mod foarte plăcut.

Cu cîteva seri înainte de a ne despărţi, cînd începuse să mă cam plictisească, mi-a vorbit despre tricolorul maghiar cu un avînt într-adevăr „înălţător". Mi-a spus că el mănîncă mai bucuros, şi mai cu poftă chiar, săpun învelit într-o etichetă tricoloră maghiară decît caşcaval învelit în hîrtie simplă albă.

Şi, aminteri, om foarte cumsecade... inteligent şi cult...

M-am gîndit: „Doamne, un om aşa de cumsecade, aşa de inteligent şi de cult, cu aşa meteahnă... ce uşor i-ar fi unui şarlatan, prost şi incult, să-l ducă de nas şi să-şi bată joc de el!".

Şi după ce m-am despărţit de bunul meu maghiar, mi-am zis:

„Nu! patriotismul lui e o meteahnă; nu mai e o virtute. Bine că ne-a ferit Dumnezeu pe noi, românii, de aşa meteahnă!"

„Universul", 1909, 24 apr.

IDENTITATE...

Stetesem două luni la ţară, în Franţa – zic la ţară, cum zic francezii, fiindcă vila şi mica proprietate unde mă găzduise prietenul meu Legrand se aflau la marginea unui oraş mare industrial şi comercial; într-un ceas mergeam pe jos pînă-n centrul tîrgului, la Café Gambetta... Aşteptam acum bani, ca să mă-ntorc în patrie. Într-o seară, iată primesc un cec de 350 de franci. A doua zi dimineaţa, merg în oraş, la sucursala locală a unei mari bănci din Paris, şi mă prezint la *guichet* cu cecul meu. Impiegatul se uită bine la cec, apoi lung la mine, şi zice:

– Hîrtiile dv., domnule...

– Ce hîrtii? întreb eu.

– Hîrtiile dv. de identitate...

Mă caut în buzunar, să scot portofelul cu pasaportul şi cu alte hîrtii... Caut... caut... Am uitat portofelul acasă la ţară. Zic:

– Domnule, iată, poftim scrisoarea prin care mi se notifică trimiterea cecului la adresa d-lui Legrand, unde locuiesc de două luni, aci, afară din oraş... Portofelul cu hîrtiile mele l-am uitat acasă; în orce caz, nu gîndeam că or să-mi trebuiască din momentul ce prezint un cec...

Dar impiegatul mă-ntrerupe:

– Cu toate astea, vă trebuiesc... fără hîrtii...

Şi iar se uită, cu parcă un fel de bănuială, la cecul meu.

– Domnule, zic eu îngrijat, nu cumva, poate, bănuiţi că este un cec fals?

– A! nu, domnule; cecul este foarte bun... decît fără hîrtiile dv.... Vă trebuiesc neapărat hîrtiile dv. de identitate...

– Dar sunt cinci kilometri, domnule, pînă acasă, şi-nţelegeţi bine că, o dată cinci la dus, şi-nc-o dată cinci la-ntors, fac zece... pe căldura asta...

Pe cîtă vreme stăruiesc eu pe lîngă impiegatul nenduplecat, se tot îndeasă-n mine un englez, un roşcovan cu haine cadrilate, tipul desăvîrşit al gentlemanului cu stare, care nu mai ştie încotro, în ce parte a pămîntului să fugă ca să scape de *spleen* – de plictiseala ceţei britanice.

Mă dau la o parte şi-i fac loc la *guichet*.

Gentlemanul scoate din buzunar un portofel mare de piele de crocodil cu o monogramă de argint la colţ; deschide încet portofelul şi trage dinăuntru mai multe hîrtii, între care şi un cec, şi le dă impiegatului. Acesta le ia; înapoiază gentlemanului celelalte hîrtii, opreşte cecul şi zice, cu un oarecare aer de consideraţie:

– 50 000 de franci?

Gentlemanul, rece, dă din cap în semn de afirmare... Impiegatul îi dă un peticel de hîrtie cu un număr şi-i arată la ce *guichet* se face plata cecurilor... Eu stau alături şi mă uit la ei.

Gentlemanul se duce la *guichet*, ridică un pachet de hîrtii de bancă; le vîră pe nendoitele în portofelul lui larg; pune portofelul în buzunarul din partea inimii; se

încheie la piept frumos şi iese cu pasul demn şi măsurat, ca orce gentleman care caută metodic, pe-ndelete, locul din lume unde să-şi poată arunca din cîrcă povara nesuferitului *spleen*.

După ce, cu oarecare invidie – mărturisesc – privesc pe englez ieşind cu portofelul plin, mă vîr iar la *guichet* şi încerc încă o dată să conving pe impiegatul băncii... Zadarnic, orce încercare...

– Regret, domnule, îmi zice; peste putinţă! v-am spus... Fără hîrtiile dv.... peste putinţă!

Văzînd că-mi răcesc gura degeaba, rămîn foarte vexat. Mă hotărăsc a mă-ntoarce acasă, s-aduc paşaportul, hîrtiile, geamantanul, tot; la rigoare să aduc şi pe gazda mea, pe amicul Legrand, om cunoscut în localitate, să garanteze că eu sunt eu, nu sunt altul.

A doua zi, mă prezint cu paşaportul, cu hîrtiile toate, corespondenţă din ţară şi din străinătate (un dosar întreg), cu prietinul şi gazda mea, d. Legrand, şi cu o duzină de fotografii, care reprezintă pe amicul meu Legrand, pe soţia sa, madam Legrand, pe cei doi copilaşi ai lor şi pe mine, la masă toţi, pe veranda vilei; madam Legrand, în fund, ţine pe cîte un genunchi pe copilaşi; eu şi cu Legrand stăm în picioare şi ciocnim, peste masa rotundă, paharele, închinînd, eu: pentru prosperitatea bătrînei Republice Franceze! el: pentru progresul tînărului Regat Român!

După fotografie, putea impiegatul cu drept cuvînt să mă dea iar afară; însă, examinînd cu mare atenţie

celelalte documente, binevoieşte în sfîrşit să-mi dea fiţuica pentru achitare. Îmi iau banii şi fotografiile, şi mergem cu amicul Legrand în centru, la Café Gambetta, să luăm cîte un aperitiv, după obiceiul locului.

Acolo – ce aflăm?

În ajun, banca locală a plătit un cec fals de 50 000 de franci unui cavaler de industrie; semnalmentele: gentleman englez; roşcovan; costum cadrilat; portofel enorm, crocodil veritabil etc. etc....

Nu! – pot mărturisi despre asta atîţia prieteni ai mei socialişti, şi liberali, şi conservatori, şi, puţinii, rămaşi sadea pe dinafară – nu! n-am fost niciodată socialist; n-am duşmănit cîndva capitalul... Dar, cînd am auzit că infama întreprindere burgheză, care m-a necăjit şi m-a vexat pe mine atîta, fermecată numaidecît de un milord cadrilat şi de o piele de crocodil, a fost pîrlită cu o aşa de frumoasă sumă rotundă... drept să spun, am jubilat...

Peste trei zile am plecat din Franţa către patrie.

În drumul-de-fier, a doua zi, am avut norocul (să vedeţi mai jos pentru ce zic „norocul“) să mă-ntîlnesc cu un rus, un vechi cunoscut, foarte simpatic, pe care de mult îl ştiam că înoată în apele anarhismului terorist – un tip de om excelent, bun, onest şi moral; dar... apostol... infatigabil şi incurabil. Cum m-a văzut, rus comunicativ, m-a strîns de gît, să mă sărute. Ne aflam singuri într-o cabină mică a vagonului. Eu, cam în glumă, cam în serios, i-am zis:

– Ascultă-mă, maladeţule, spune drept: ai în geamantan vreo cutiuţă cu bomboane destinată vreunui tiran?... să nu se deschiză cutiuţa singură pe drum, să-şi verse asupra mea bunătăţile, că m-ai nenorocit: am treabă acasă; m-aşteaptă familia!

Maladeţul meu a-nceput să rîză şi iar m-a strîns de gît şi m-a pupat; pe urmă m-a asigurat că n-are la el nici un explozibil altul decît ura lui nempăcată contra intolerabilei de absurde organizaţiuni actuale a societăţii. Eu, din parte-mi, i-am declarat că n-am nici un cuvînt spre a susţinea o organizaţie care, dacă n-o cred totdeuna intolerabil de absurdă, adesea mi se pare stupid de intolerabilă.

Asupra acestora, ne-am pupat iar muscăleşte şi, după ce am dat un bacşiş conductorului să ne lase singuri în compartiment, ne-am culcat... Am dormit bine pînă la ziuă, cînd am ajuns la graniţă.

Anarhistul meu, mai deştept ca mine, s-a coborît întîi din vagon. Eu, puţin mai tîrziu, somnoros, dau să trec pe urmele lui... Un poliţist, cu o voce foarte aspră, îmi zice, ţinîndu-mi calea:

– Treceţi întîi la revizia paşapoartelor!

Caut în buzunar... caut în săculeţul meu de drum... Nu e... Afurisit pasaport!... iar pasaportul!... Zic:

– Domnule, nu-l găsesc; probabil l-am pierdut pe drum; dar sunt român, domnule!...

Şi voi să trec; dar el, şi mai aspru:

– Nu se poate, domnule, fără paşaport! n-auzi?

– Dar am hîrtii, altele, care probează că sunt român, domnule! cetățean român!...

Și iar dau să mă vîr. Aș!... Polițistul îmi dă un brînci în piept, și mă aruncă-napoi, cam departe, pe teritoriul străin, în brațele unui hamal, care, din spate, cu același procedeu, mă restabilește în poziția verticală.

„Ei! zic în gîndul meu; de acum sunt pierdut! pierdut la pragul patriei mele!... Ce e de făcut?...“

Intru, foarte abătut, în restaurantul gării pe teritoriul neutru... Beau o cafea... amară cafeaua în țară străină... prea puțin zahăr și prea multă *frank-caffe!*... Gustînd, foarte dezgustat, din cafeaua exilului, aud că afară se pregătește trenul de plecare către interiorul patriei mele... Mă uit la ceas; mai sunt douăsprezece minute... și pleacă fără mine, și eu rămîi în exil, și nu mai am parale nici de *frank-caffe!*

Desperat, mă-ntorc la polițistul meu și, cu lacrimi în gușe:

– Domnule! te rog, domnule... sunt cetățean român!... scap trenul!... nu mă nenoroci!

Dar el răcnește:

– Nu se poate fără pașaport! nu-nțelegi? idiotule!

Profund vexat de acest refuz astfel formulat, mă întorc demoralizat cu desăvîrșire în restaurant... Ce să fac?... Să telegrafiez cu 50 de cuvinte răspuns-plătit și cu timbru de 30 de bani la poliția locului meu. Dar, pînă să-mi vie răspunsul, pot pieri printre străini; în cel mai bun caz, alt tren de coincidență n-am decît peste 18 ore!... Orcum, tot bine!...

Fulgerîndu-mi acestea prin minte, intru în restaurant, unde găsesc pe maladețul meu bînd ceai, fără zahar, numa cu rom. Foarte supărat îi povestesc nenorocita mea aventură... El începe să rîză ca un sec; scoate din buzunar un pachet de documente; se uită la mine lung, parcă mi-ar lua semnalmentele, ca la un biurou de servitori pentru condicuță; alege unul dintre documente; mi-l dă discret pe sub masă, și-mi șoptește:

– Na pasaport! mergi degrab' la revizie!

Mă uit la hîrtie...

Mă cheamă Bob Schmecker; sunt cetățean american; prezidentul U.S.A. „roagă pe toate autoritățile civile și militare de pe globul terestru să mă lase să trec și să-mi dea ajutor și protecție în caz de nevoie“.

Hahà! strig eu, și trec repede la domnul polițistul meu:

– Am găsit, în sfîrșit, pasaportul meu, domnule!... poftim!

– Așa da! zice el.

Și mi-l vizează... Mă sui repede-n tren cu muscalul meu salvator. Ne pupăm... Trenul a plecat... Am intrat în patrie!...

Nu! – să mărturisească toți amicii mei anarhiști, fie liberali, fie conservatori – nu! nu sunt pentru răsturnarea societății actuale, mai ales prin mijloace violente... Dar, drept să spun, reintrînd, după atîta necaz, cu așa succes, în patrie... am gîndit... nu mai țiu minte ce... prostii, desigur.

Ajungînd seara acasă, am fost întîmpinat de ai mei... Înainte de a mă apropia de ei, le-am strigat din poartă:

– Mă rog vouă, să nu-mi cereți hîrtii de identitate, că n-am altceva decît un pasaport american, și sper că n-ăți fi inteligenți ca unul care m-a făcut idiot az-dimineață, numai pentru atîta să mă lăsați să intru.

Și-mpreună cu toată familia, care știe ciat-pat englezește, am cîntat, de bucurie că ne-am revăzut sănătoși, mîndrul cîntec american: *Yankee doodle...*

„Universul", 1909, 27 apr.

AȘA SĂ MOR!

Am avut să fac multe alergături săptămînile trecute: peste cinci mii de kilometri în drum-de-fier. Am ostenit destul; dar nu-mi pare rău... cu prilejul acesta am făcut o foarte plăcută cunoștință – un om rar...

O zi întreagă, pînă la Budapesta, l-am admirat numai de la distanță; neștiind bine decît limba noastră, n-am avut îndrăzneala, cît mi-era de simpatic, să m-apropiu de el și să intru în vorbă. L-am văzut în vagonul-restaurant, înconjurat de alți călători, conversînd cu ei în mai multe limbi străine – nemțește, ungurește, italienește, franțuzește – un poliglot în toată puterea cuvîntului.

Om tînăr, cam de treizeci de ani – foarte elegant; deschis la privire și la vorbă; vesel, deștept, vioi; plin de glume și, mai presus de toate, om umblat.

Ceasuri întregi am tras cu urechea la conversația lui cu ceilalți călători, și, din cîte am putut înțelege, am rămas cu convingerea – care, mai tîrziu, trebuia să mi se confirme cu prisos – că mă aflu în fața unui om extraordinar.

Acest tînăr, nu numai că știa atîtea limbi, dar cunoștea de aproape și țările lor: vorbea despre toate regiunile Europei civilizate, în lungul și-n latul continentului, cu mai mare siguranță decît aș îndrăzni eu să vorbesc despre mahalalele pe unde am copilărit; și, după cum se vedea bine, impresiile ce le comunica erau de tot proaspete: de ieri, din Germania; de alaltăieri, din Franța; de acu trei zile din Italia!... un fel de pasăre călătoare care, cu o privire din înălțimi, apucă fizionomia întreagă a părții globului unde și-a petrecut vara, și-i strigă din depărtare, de sus, pe limba ei: „Să ne mai vedem cu bine la anul!".

Dar nu numai atîta! Tînărul călător nu trecea prin lume ca o pasăre; era o minte cugetătoare, înavuțită cu frumoase învățături; știa tot ce se petrece în lumea mare și-n cea mică. Vorbea, în perfectă cunoștință de cauză și cu egală competență, despre greva sindicalistă din Franța; despre reforma financiară a Germaniei; despre mișcarea sufragetelor din Englitera; despre expoziția secesioniștilor din Berlin; despre ultimele creațiuni a lui Carusso și a lui Rostand; despre situația incomodă a sultanului detronat, ca și despre puiul de girafă fătat săptămîna trecută în grădina zoologică de la Hamburg etc. etc.

Politică, finanțe, mode, navigație fluvială, maritimă și aeriană, industrie, arte, teatre, muzică, sport, mai cu seamă sport – toate, toate erau clar și metodic așezate în această puternică minte de om, și prin urmare, la nevoie, metodic și clar expuse.

Și toate astea, cu o siguranță, o dezinvoltură și o volubilitate încîntătoare, spre uimirea tutulor ascultătorilor. Ce păcat, m-am gîndit eu, că nu știu o limbă străină, să fi intrat și eu în vorbă. Cîte lucruri aș fi putut afla și învăța de la un om atît de știut și de comunicativ!

Dar pe cînd gîndeam astfel, iată că intrăm în gară la Budapesta, unde trebuie să cobor și să aștept cîteva ceasuri pînă la plecarea trenului către București. Omul extraordinar coboară și el și dispare, spre părerea mea de rău, prin mulțime. Lung o să mi se pară drumul fără el, care m-a făcut, de ieri pînă azi, să nu bag seama cum a trecut atîta vreme!

Alerg repede la controlorul vagoanelor de dormit, să m-asigur din vreme de un pat de clasa a doua – dacă voi avea noroc să găsesc, fiindcă e totdeuna îmbulzeală și locurile se vînd mai dinainte. Dar am noroc; din întîmplare, în ziua aceea, sunt puțini călători; locurile toate sunt libere; am să fiu singur într-un compartiment de patru paturi... atît mai bine! nu ai totdeuna noroc să dai peste tovarăși de drum interesanți și plăcuți.

Ceasurile de așteptare au trecut – foarte încet, și mi s-au părut firește foarte lungi; dar, cît de încet, ceasurile tot trebuie să treacă; și cît de lungi să fie, tot le-nghite vremea

pe unele după altele. Și așa, pe la două și jumătate, m-am suit în vagonul de dormit la patul cu numărul 13.

Ș-apoi mai spun unii ș-alții că 13 e număr fără noroc! N-apuc să mă așez bine la locul meu și să scot o carte de citit din săculeț, și cine intră, cu zgomot mare, în același compartiment?... Cine? tînărul meu! extraordinara pasăre călătoare! care ocupă în fața mea locul cu numărul 11.

Mă salută foarte grațios, pare că mă recunoaște. Eu, vădit mulțumit că-l revăz, îi răspund și mai grațios, și gîndesc așa: de data asta, fiindcă suntem numai doi într-un compartiment, am să intru în vorbă – franțuzește, ori nemțește, cît mă pricep. Și pîndesc momentul cînd să atac.

Dar pînă să încep eu, el, care și-a aruncat ochii pe cartea mea de citire lăsată pe mescioară, îmi zice zîmbind foarte amical:

– Dumneata știi românește?

Înecat de admirație și de bucurie, nu pot răspunde decît prin altă întrebare:

– Cum? dumneata... știi și românește?

– Perfect! răspunde omul extraordinar.

– Domnule, zic eu, nu-ți poți închipui cîtă plăcere îmi face să călătoresc cu un om așa de umblat ca dumneata! Crede-mă că tot drumul de aseară și pînă adineaori am regretat că nu cunosc și eu o limbă străină, să pot intra în conversație cu un tovarăș de călătorie așa de spiritual și care știe atîtea!

Tînărul mi-a mulțumit de compliment, și din momentul acela am fost buni prieteni.

Cîtă admirație îmi inspirase în ajun nu fusese nimica pe lîngă ce trebuia să-mi inspire de acuma-ncolo. Cum se poate un om să știe atîtea! Fenomenal!

Să las că știe pe dinafară toată muzica din *Prințesa dolarilor* și din *Văduva veselă*, cu cuvintele cupletelor în nemțește și-n românește; căci asta se poate atribui talentului și memoriei, care adesea nu dovedesc prea mult în privința inteligenței; dar ceea ce m-a amețit a fost cunoașterea amănunțită a împrejurărilor politice de la noi. Astfel, de la dînsul am aflat...

că arhiducele moștenitor al tronului Austro-Ungariei va veni să facă o vizită la Curtea noastră, și că vizita aceasta are o mare însemnătate politică;

că Alexandru Davila deschide la toamnă un teatru nou național în București;

că, pentru moment, nu se face nici o remaniare în cabinetul Brătianu, fiindcă nu s-a putut ajunge încă la o înțelegere între cadrele vechi liberale și generoși, așa că intrarea lui Stere și a lui Radovici în minister nu se pot face decît la toamnă;

că magaziile economatului C.F.R. de la gara Filaret au ars pînă-n pămînt, iar pagubele se ridică la peste trei milioane;

că bietul nostru Marion, poetul inimitabil al soacrelor, a dispărut dintre noi;

că Take Ionescu dezminte că ar fi declarat lui Costică Arion cum că i-ar conveni să mai rămînă mult liberalii la putere;

că recolta, dacă nu vine ploaie cît de curînd, este foarte amenințată în partea de jos a României; ș.cl., ș.cl.;

și toate aceste afirmațiuni, confirmate cu: „așa să am noroc!“... „așa să trăiesc!“... „așa să tiorăsc!“... „așa să am parte de sănătate!“... „așa să mor!“.

După acestea, începe să cînte ceva din repertoriul lui Ristache Ciolacu, pe care-l cunoaște personal de la Lăptărie, precum cunoaște personal pe toate personalitățile noastre din lumea politico-economică, financiară, artistică etc.

Dar numai pe ale noastre le cunoaște?

În Paris, în Berlin, în Viena, în Milano, peste tot, pe toți îi cunoaște:

– Așa să am parte de ochii mei!

Pe urmă, îmi povestește cum a ars balonul lui Zeppelin, „Oi! mamă!“, și cum el îi spusese mai dinainte contelui că are să se întîmple o nenorocire:

– Așa să trăiesc, dacă nu i-am spus! parcă nu i-am spus!

Trecem, după asta, iar la politica românească...

Lui Stere i-a spus el să nu intre pînă n-are o siguranță solidă, să nu pață și el cu liberalii ce a pățit Take cu conservatorii:

– Așa să mor, dacă nu i-am spus!

Apoi, de la politică, trecem la teatru...

Cea mai mare artistă dramatică tot Sara Bernhardt rămîne, deşi şi Suzanne Desprès este admirabilă; dar creaţia cea mai frumoasă a Sarei nu este nici *Dama cu camelii*, nici *L'Aiglon*, ci *Frui-frui*; rolul cel mai elegant:

– Aşa să am bine, dacă nu i-am spus deja la Paris!... de ce să nu-i spui?... parcă mi-e frică?...

După atîtea minuni cîte am auzit, pe la unu după miezul nopţei, dorind somn uşor tovarăşului de călătorie, m-am culcat la locul meu, pe cînd el fredona încă un cuplet de operetă.

A doua zi dimineaţa ne-am deşteptat pe teritoriul românesc.

Pînă la Bucureşti, am mai auzit destule. Pe la Chitila, am îndrăznit să-l întreb pe omul meu ce e de felul lui. Am aflat...

E *voiajor*... În „branşa" *ilustrate, poştale...*

Cu toată veselia lui, are cauze să fie trist: fiind ocupat în Olanda cu aşteptarea uşurării reginei Wilhelmina, a scăpat ocazia să *lanseze* o serie de ilustrate române pentru *jubiloi*.

– Aşa să mor!

„Universul", 1909, 16 mai.

REPAUSUL DOMINICAL

Petrecerile cu mult înainte pregătite rar se întîmplă să iasă bine; cîtă vreme, cele încinse aşa din întîmplare, pe negîndite, aproape totdeauna izbutesc frumos...

De ce oare? – De ce, de nece – nu trebuie să ne batem mereu capul să filosofăm, să tot căutăm cauza la orşice... Destul să constatăm cum se petrec lucrurile, şi din constatarea asta să tragem învăţătura că: nici la petreceri de mult puse la cale să nu mergem cu prea mari închipuiri de veselie, şi nici să stăm la îndoială cînd, pe negîndite, ni se iveşte prilej de petrecere; să mergem cu voie bună, daca n-avem altă treabă mai serioasă de făcut – zic *mai* serioasă, fiindcă, în viaţa noastră scurtă şi trudită, nici petrecerea nu e ceva atît de neserios cum spun cîţiva înţelepţi, unii ursuji şi alţii făţarnici.

Aşa cel puţin gîndesc eu, şi de aceea am petrecut aşa de frumos alaltăieri noaptea.

Joia trecută, 21 mai, neavînd treabă, mă plimbam încet pe Calea Victoriei, pe la şapte seara, privind la forfoteala aceea de caleşti, birji, automobile – ce mulţime! ce eleganţă! ce belşug!... cum rar se vede chiar în oraşele cele mai prospere – şi mă gîndeam: cine or fi aceia care au scornit de la o vreme că-n ţară e sărăcie, că s-a scumpit traiul şi că suntem ameninţaţi de o criză agricolă? ce moftangii!

Pe cînd gîndeam aşa, iacătă, dau piept în piept cu amicul meu Costică Parigoridi – care, contrariu felului

său cunoscut de toţi, are acum aerul unui om prea puţin vesel.

– Monşer, îmi zice, nevastă-mea s-a dus la ţară cu copiii, la neamurile ei, tocmai în Muscel... Eu n-am vrut să merg... mai întîi, mi-a fost lene să mă scol aşa de dimineaţă; şi pe urmă, drept să-ţi spun, nu-mi plac petrecerile patriarhale; eu sunt orăşean; mie-mi place oraşul... dar... nu duminicile şi sărbătorile... N-am văzut ceva mai urît pe lume decît un oraş mare în zilele de repaus dominical! Toate prăvăliile cu obloanele lăsate ca pleoapele în somn... Ce somn!... Peste tot închis!... Să vrei să te spînzuri, n-ai de unde să-ţi cumperi un ştreang... Lipsa asta de activitate, de viaţă, de mişcare comercială, mă apasă pe umeri, mă trage şi pe mine la somn; şi nu pot dormi măcar – parcă sunt în stare de insomnie... şi cînd mai văd şi toată mitocănimea asta parvenită, prostimea asta elegantă, învîrtindu-şi roatele cu cauciuc în neştire, îmi vin fel de fel de idei... primejdioase... De un ceas umblu să dau de un prietin... parcă toţi au intrat în pămînt!

– Iată, m-ai găsit pe mine, îi zic eu.

– Bine că te-am găsit, nene Iancule! Afurisit să fie repausul dominical!

– Dragă Costică, recunosc, în adevăr, că un oraş mare în repaus dominical nu este aşa de frumos ca în plină activitate; şi mie-mi face aceeaşi penibilă impresie ca şi ţie... Decît, ia să ne gîndim şi la oamenii care muncesc, o săptămînă întreagă, de dimineaţă pînă seara tîrziu... Nu le trebuie şi lor o zi de odihnă?

– Da, răspunde amicul meu; dar în loc să se odihnească, îşi fac băşici pe tălpi umblînd toată ziua gură-cască, şi seara cad morţi de oboseală.

– Bine; dar s-au recreat... au petrecut...

– Da! s-au îmbătat!

– Dar ce să facă?... să citească psalmii proorocului David? şi pe urmă, dă-mi voie să-ţi spun că-mi pare rău să te aud pe tine, spirit modern, suflet aşa de uman, vorbind astfel despre lumea muncitoare... şi asta numai de necazul urîtului... Să presupunem că se-mbată şi poporul... Ei! şi?... parcă...

– Înţeleg ce vrei să zici!

– ... Ei! apoi?

– Nu ştiu, monşer; dar sunt plictisit ca un căţel pe care stăpînul l-a uitat încuiat în casă... Îmi vine să urlu de urît... Ai treabă?

– Deloc.

– Unde mănînci astă seară?

– Indiferent.

– Vrei să mîncăm împreună?

– Mai ales.

– Unde, zici?

– Unde pofteşti.

Pornim amîndoi la vale. Pe drum, Costică, privind la obloanele prăvăliilor, bombăneşte mereu... În dreptul lui Capşa, întâlnim pe alt prietin; îl luăm, fără vorbă multă, ca de rechiziţie; la răspîntia bulevardului, încă doi; îi înhăţăm; în dreptul legaţiunii ruseşti, încă

unul; e prizonier... Curios lucru! toţi foarte plictisiţi de repausul dominical; şi cu cît banda sporeşte, cu atît dispare plictiseala! Toţi şase – oameni de condiţie frumoasă în societate – ajungem, aproape bine dispuşi, la Iordache, în Covaci.

Sus, pe terasă...

– Domnilor, zice Costică, trebuie să ştiţi că, graţie întîmplării fericite că v-am întâlnit, mi-au fugit din minte nişte idei foarte negre... Dacă, adineaori, nu-ntâlneam pe nenea Iancu, mergeam, cum eram de plictisit, drept la gară, să mă arunc subt roatele primului tren la-ndemînă. Vă mulţumesc... Sunteţi salvatorii vieţii părintelui copiilor soţiei mele, care era să citească mîine, la Cîmpulung, în *Universul*, încă o nouă tragică sinucidere la staţia B.M.!... Ei bine, faptul acesta, că, din fericire, v-am întâlnit, combinat cu faptul, nu mai puţin fericit, că astăzi este ziua mea onomastică, sf. împăraţi Constantin şi Elena, ne obligă: pe mine să vă rog, iar pe dv. să primiţi, a face eu cinste astă seară.

Îl sărutăm cu toţii şi, care mai de care, îi urăm:

– La mulţi ani, Costică! cu noroc, sănătate şi veselie!... Şi cinstit socru, dragă Costică!

Pe urmă, din parte-mi, îi cer scuze că am uitat să-l felicit, fiindcă, necăzînd sub prescripţiile legii repausului dominical, nu ţin niciodată socoteala sfinţilor.

Costică se-ntoarce-n loc şi deodată, vesel ca totdeuna, strigă:

– Băiete! aperitive, lista şi răcitori în lege! să vie!

Ştiu c-am petrecut!...

Ce chef!... şi, dacă trebuie să fim drepţi, Costică a plătit de două ori petrecerea improvizată – şi cu bani şi cu spirit – ce vervă!... Din cînd în cînd, constatînd că lăsăm „să se răcească“ paharele noastre pline, ne strigă, ridicînd pe al său:

– Jos repausul dominical!... Să lucrăm!... lucraţi, domnilor!

Iar noi, împărtăşind părerile lui, lucrăm cu stăruinţă... Ce activitate!

Cinci ore fără-ntrerupere, pe nerăsuflate...

Cam pe la deşteptatul rînduricilor – ţal!... Aperitive, 18; baterii, 8; şampanii, 12, şi 22 pachete de regale... şi 5 rînduri de marghilomane.

Foarte – cum m-aş putea exprima în termeni mai aleşi, adică mai potriviţi? – foarte... gata, coborîm frumos, însă pe tăcute – nu o tăcere lugubră, totuşi solemnă... Ne reculegem.

Ajungem jos, unde moţăie cîţiva birjari, pîndindu-şi prada matinală; ne oprim puţin, să aspirăm pînă-n adînc praful sănătos ridicat spre firmament de tîrnul municipal.

Costică, după o sforţare eroică, întreabă:

– Un'e me'gem?

Noi meditâm un moment... Eu ridic din umeri... Ceilalţi, ca şi mine.

– Bi'jar!

Şi, cîte doi, cîte doi, binişor, ne-am aşezat frumuşel în trei birji. Eu cu Costică pornim în frunte... Zic, eu acuma, lui Costică:

– Un'e me'gem?

Costică ridică din umeri, şi pe urmă mă sărută; îi plătesc prompt cu aceeaşi monedă.

Din Covaci, apucăm la dreapta-n sus pîn Şelari; din Şelari, apucăm la dreapta pîn Lipscani; din Lipscani, la stînga – şi Costică mă sărută şi zice:

– Eş' du'ce, 'ne Iancule!

– Sîn' tu'tă, Co'tică!

– Tu'tă du'ce, 'ne Iancule!

Şi rîzi... Şi, dînd să mă pupe încă o dată, nu ştiu cum face, că-mi ridică pălăria, care-mi zboară afară din trăsură, înapoi spre Iordache.

– Bi'jar!... pă'ria lu 'nea Iancu!

Oprim... Birjarul mi-aduce pălăria. Costică mi-o pune pe cap... mai îndesat... ca să nu-mi mai zboare... Şi rîzi... Şi ne pupăm du'ce...

Dar unde ne aflăm? Pe bulevardul Colţei, aproape de Piaţa Victoriei.

– Un'e me'gem, mă, 'mboule?... ştii?... întreabă Costică pe birjar.

– La Lăptărie, conaşule; cum să nu ştiu?

– E 'mb'avo! i răspunde Costică; şi pe urmă către mine: auzi ce ide' f'umoasă a'vut 'mbou!

Dar celelalte două birji nu se văd în urma noastră.

– Ne-a t'ădat, ca nişte laşi, 'ne Iancule!

Aerul de la Şosea ne face mult bine. Ajungem la Lăptărie. Plin!

Acolo, cei patru amici, care au sosit, prin Calea Victoriei, înaintea noastră, ne aşteaptă: ei nu puteau crede că i-am trădat ca nişte laşi.

Cîte un pahar de şampanie, la botul calului! – etc.!! etc.!!!

Se face ziuă... Rîndurelele au şi plecat la vînătoare... Reintrăm în capitală, în căutarea unui jvarţ cu *cognac* fin... am găsit...

Ciudat efect face cafeaua tare!... Ni s-a dezlegat limba... Ieşim... E lumină mare... O aglomeraţie... Un accident?... Să anunţăm Salvarea!... Ne apropiem...

Un cetăţean şade jos pe marginea trotoarului şi nu vrea să se scoale, cu toate insistenţele sergentului.

– Ce e? întreb pe sergent.

– E repausul dominical, domnule: nu mai poate umbla; trebuie să-l ridic de-aici, să nu-l calce vreo trăsură... Haide, sus!

Şi dă să-l ridice; cetăţeanul se lasă greu din balamale, scapă din braţele omului ordinii şi se aşează iar la loc. Îl privesc de aproape... îl cunosc... Este un excelent culegător tipograf, om în vîrstă şi foarte cumsecade. Zic:

– Scoală, monşer, nu face pentru d-ta să te dai în spectacol... eşti om serios, tată de familie,..

– Ba, pe tat'to! răspunde el.

– Îmi pare rău, adaog eu, că n-ai înțeles bine morala mea...

– Ba am înțeles; dar vorba mea e: unde găsim noi acuma ciorbă de burtă?

– D-tale ți-ar trebui acum un jvarț cu *cognac* fin... nu știi ce bine ți-ar face!

– Moft!... am băut jvarț la Comșa... ciorbă de burtă! n-auzi?

Dar Costică, foarte-ncîntat de vorbele acestea, zice:

– N'ne Iancule, schembea, ca'va s'zică? știi că are o idee frumoasă! hai la o schembea!

L-am suit pe cetățean în birje și am pornit la piață. Pe drum cetățeanul dormea strașnic în brațele lui Costică.

– Uite la el, în ce hal! zice Costică... Uite, domnule, efectele nenorocite ale repausului dominical!

– Dragă Costică, zic eu, orcum, lumea noastră are nevoie și de asta, de repaus dominical, după atîta trudă... și mai la urmă, toți, toți suntem niște... stricați.

Și cu toții ne-am dus prin urmare să ne dregem lîngă hală.

Adevărul e că schembeaua, dreasă bine, cu puțin ardei roșu, este, la ocazie, superioară cafelei cu *cognac* fin – drege ... lucru mare!

După schembea, pe la șapte de dimineață, în toiul halei, luăm seama că amicul nostru, culegătorul, a dispărut dintre noi.

– Ne-a trădat, zice Costică; amicul d-tale este un laș!

Dar n-apucă să isprăvească vorba, și iată iar amicul meu, spălat și dichisit, cît s-a putut mai bine... A fost la bărbier.

– Ei! acuma, unde mergem? îl întreabă Costică.

– Eu, răspunde omul nostru, mă duc la atelier... După repausul dominical, începem la șapte... Sunt șef de echipă, nu pot să fac blau.

S-a scuzat dacă ne-a făcut cumva vreo necuviință, ne-a mulțumit frumos de cinstea ce i-am făcut și a plecat la treaba lui.

Noi – am dejunat – mai devreme – la Lăptărie – pînă seara.

„Universul", 1909, 25 mai.

ȚAL!...

Țal... Ce este *țal?*

Este un substantiv român împămîntenit; înainte de-mpămîntenire, era verb german; însemna *a plăti* – se scria *zahlen* și se citea *țal'n*.

Foarte des se-ntrebuințează acest verb în lumea noastră, unde, cumpărîndu-se toate, trebuiesc toate plătite.

Cînd s-au înființat și la noi în țară berăriile, în secolul trecut, fiindcă la-nceput toți berarii și chelnerii erau nemți, s-a introdus și acest verb *țal'n*, dar numai în

formă de infinitiv imperativ, cu însemnarea: *să plătesc! să plătim!*

În multe limbi europene, între cari şi franceza şi germana, infinitivul se întrebuinţează ca imperativ impersonal, şi la pozitiv şi la negativ; dar, în limba noastră, forma infinitivului, şi numai prescurtată, se-ntrebuinţa, mai-nainte, ca imperativ, numai la persoana a doua singulară şi numai cu negaţiune. Exemple:

„*Taci*, domnule! *Nu ţipa*, cocoană!“

„*Plăteşte*, nene! *Nu plăti*, ţaţo!“

Ce se-ntîmplă însă?

De la o vreme, graţie dezvoltării necontenit crescînde a agriculturii, industriei şi comerţului României (pentru care totuşi, trebuie să mărturisim, rămîne încă destul de făcut), luînd căile noastre de comunicaţiune un aşa de-mbucurător avînt, onor. Direcţiunea generală a C.F.R. a avut ocaziunea să constate sărăcia limbii române, şi a trebuit să recunoască necesitatea introducerii, prin regulamente, a infinitivului ca imperativ impersonal, *fără* ca şi *cu* negaţiune; şi asta (onoare ei!) pentru *toţi* călătorii, fără excepţie de clasă sau de distanţă de parcurs, la *toate* trenurile, fie accelerate, fie de persoane, mixte sau de marfă.

Astfel, în toate vagoanele noastre de călători, citim:

pe uşi: „A nu se deschide pînă trenul opreşte“;

pe ferestre: „A nu se pleca în afară“;

pe semnalul de alarmă: „A nu se trage decît în caz de mare pericol“;

în altă parte: „A nu se întrebuinţa în timpul opririi în staţiuni“;

în clasa III: „A nu se scuipa pe covoare“.

Iar în vagoanele de marfă, afară binenţeles de cele cu încărcătură inflamabilă neasigurată: „A nu se fuma“.

Critica istorică modernă ne învaţă că mersul înainte sau înapoi al omenirii este stăpînit de legi fatale; progresul odată urnit, ori într-un sens, ori într-altul, nu poate fi oprit de nimeni, de nimic! Aşa, inovaţia onor. Direcţiunii generale C.F.R. a prins: încet-încet, pretutindeni la noi se introduce infinitivul ca imperativ chiar *fără* negaţie, pentru orice persoană şi ocaziune.

Astfel, pe o sticluţă de doftorie cu prafuri care s-aşează la fund, citeşti: „A se scutura bine înainte de a se întrebuinţa“, iar pe o cutiuţă de alifie: „A se spăla întîi bine cu săpun partea, apoi a se unge şi a se lega cu o cîrpă curată – după povaţă“.

La colţul unei case trase mai înăuntru de linia veche a stradei, citim, sub o ferestruică cu brizbize: „A nu se face murdării pe didul casei mele“.

Mergem mai departe, după legea progresului, şi citim: „A nu se lipi afişe şi orce alte necurăţenii“.

La Moşi, pe stîlpii unui mare umbrar de berărie: „A se plăti la moment. A nu se vorbi vorbe proaste. A nu se face scandal. A nu se pleca cu paharele şi alte obiecte“...

În şcolile primare, chemate, afară de instrucţiune, să dea şi o educaţiune civică tinerilor noastre generaţiuni, adică nu numai să le lumineze spiritul, dar

totodată să le cultive inima şi să le formeze caracterul, fiindcă o naţiune are nevoie, ce e drept, de ridicarea nivelului intelectual, dar iarăşi fără caractere nu merge – în şcolile primare, zic, citim pe toţi pereţii: „A nu se sufla nasul cu degetele. A se purta batistă curată".

Iar cînd trage clopotul de ieşire, d. profesor se coboară de pe catedră şi zice elevilor, cari fac zgomot, ridicîndu-se nerăbdători din bănci:

– A se tăcea! A se asculta!... Mîne vine d. revizor: a se şti bine Mircea cel Bătrîn şi Revoluţia de la 48, Unirea Principatelor-Unite şi Ştefan cel Mare!...

Băieţii pornesc ca nişte mici dorobanţi ce sunt, bătînd din talpă ostăşeşte, foarte mîndri – onoare lor! – pe cînd d. profesor strigă după ei, pînă ce ies pe poartă:

– A se ieşi în ordine! A nu se face măgării pe stradă! A nu se-njura! A se păstra igiena! A nu se mînca mult rahat!

D. profesor, pedagog învăţat, este nu numai infinitiv, este categoric imperativ.

Atîta destul despre imperativ! să ne întoarcem la substantiv, de unde am pornit.

Vom citi, la vreme, în Dicţionarul Academiei Române, cînd va apărea:

Ţal – substantiv comun, de genul masculin pentru amîndouă sexurile – impiegat comercial sau impiegată comercială; persoană însărcinată într-un local public de consumaţiune cu încasarea plăţilor de la consumatori. Declinare regulată:

Nominativ – *Ţalul* primeşte plata;
Genitiv – chiulurile *Ţalului*;
Dativ – i-a tras două palme *Ţalului*;
Acuzativ – a chemat *Ţalul*; sau: l-a-njurat pe *Ţal*;
Vocativ – *Ţal!*

În general, *Ţal* are numai singular; la ocaziuni de-mbulzeală însă (ca, de ex., sărbători naţionale, vreo înmormîntare de lux, ori vreo manifestaţiune politică), în localurile mari, aşezate la vad bun, trebuiesc şi trei *Ţali*. Atunci, la pluralul provizoriu, se declină:

Nominativ – *Ţalii* sunt murdari;
Genitiv – obrăzniciile *Ţalilor*;
Dativ – li se trag chiuluri destule şi *Ţalilor* ;

iar a doua zi, cînd nu mai e năvală şi „nu mai face trebuinţă", patronul suprimă pluralul; dă afară (acuzativ) doi *Ţali*, şi rămîne numai cu singularul abitual – cu un *Ţal* – destul!

Dar să lăsm chestiunile academice, şi să vedem cît înţeles filosofic, chiar din punctul de vedere al vieţei practice, poate cuprinde acest cuvînt de o singură silabă – *Ţal*.

Am un prieten care-mi zice totdeauna:

– Eu, nene Iancule, n-am avut noroc să dispun de părinţi care să-nţeleagă de ce fel de copil dispuneau, pe onoarea mea! Păcat că nu m-au dat să-nvăţ filosofia! eu ieşeam filosof, să nu crezi că spun mofturi! filosof: asta era nacafaua mea, nu negustor!

Şi-n adevăr, Mitică este un cap filosofic. Totdeuna cînd ne vedem, trebuie să-mi toarne un aforism remarcabil. Cel din urmă, de exemplu, trebuie să-l comunic, avînd mai ales în vedere împrejurările interesante în care mi l-a spus.

Alaltăieri, întâlnindu-mă, zice:

– Nene Iancule, tocmai pe d-ta te căutam; deseară mănînci la noi – să nu zici nu! Avem un prînz!... şi pe urmă, o surpriză... mare!... În sfîrşit, imposibil să refuzi! Graziella ţine foarte mult...

Pe consoarta amicului o cheamă din botez Nastasia, dar, de mult, toată lumea i zicem Graziella... Este pseudonimul ei – o intelectuală... Multă activitate. A publicat, în diferite reviste de la noi şi din străinătate, studii sociologice, importantisime, după cum susţin directorii respectivi... Graziella trebuie să fie cu un an mai tînără ca mine, dacă nu mai în vîrstă; dar tot plăcută, plină de inimă, de avînt, de entuziasm... Nu putem zice că a fost frumoasă Graziella; dar graţioasă... şi... oameni cu dare de mînă.

Nici cuvînt, prin urmare, să refuz invitaţiunea prietenului meu.

Ne-am întâlnit seara la Mercur – a se lua un aperitiv imperativ! şi apoi ne-am suit în sanie. Mitică, foarte vesel pe drum, mi-a debitat acest frumos aforism:

– Nene Iancule, toate mulţumirile în lumea asta trebuiesc plătite. Daca le plăteşti cu anticipaţie, ţi se par mai ieftine; dacă le plăteşti după, ţi se par prea scumpe.

– Bravo, Mitică!

– Ei! nu, nene Iancule, pe onoarea mea, să fi dispus eu de părinţi care... Dar, în sfîrşit!

Am ajuns... Casele lui Mitică luminate *a giorno*... sunăm...

Graziella ne-ntîmpină radioasă...

– Gîndeam că n-ai să vii, îmi zice.

– Se putea să nu ascult, scumpa mea amică, de ordinele d-tale?

Suntem, cu toţii, invitaţi vreo doisprezece inşi, toţi lume aleasă din litere, ştiinţe, arte, dintre cari vreo şase reporteri.

Uşile spre sala de mîncare se deschid.

La masă!... Dau braţul Graziellei...

Un prînz împărătesc! şi tot lucruri uşoare:

Mezeluri, salam, ghiudem, limbă, licurini, masline, icre de ştiucă şi negre; supă de clapon cu patèle; pană de somn rasol; clapon ciulama; chifteluţe marinate cu tarhon; pîrjoală de nisetru; patricieni la grătar; un purcel la frigare; cataif, tortă; brînzeturi, fructe diverse; vin alb, negru, şampanie etc.

Am mîncat din toate; trebuia! ca mai în vîrstă în litere, ştiinţe şi arte, eu stam la dreapta stăpînei casei.

După ce foarte greu m-am ridicat de la masă, pe la zece fără un sfert, am trecut în salon, unde ne aşteptau ţigări, ţigarete, cafele, *des bonbons et des liqueurs* – adică pe româneşte bomboane şi lichioruri... Îmi beau cafeaua şi zic amfitrionului meu încet:

– Dragă Mitică, am consumat frumos, n-am ce zice; îți mulțumesc... Eu trebuie să mă retrag; mîne, foarte de dimineață, am treabă și sunt și cam rebegit de vremea asta; trebuie să mă culc mai devreme... Cum am face rost de o sanie?

– Ei! bravo, răspunde el, nene Iancule! Cum se poate să pleci așa, fără țal?

Și rîde...

– Vezi că mîne trebuie... zic eu.

Dar el mă-ntrerupe:

– Peste poate, nene Iancule! are Graziella să citească un studiu nou al ei; nu ți-am spus că, după masă, e și o surpriză... mare?... Uite-o, te caută.

M-a găsit Graziella... La rîndul ei, îmi dă brațul, și trecem, urmați de toată lumea, în alt salon, unde trebuie să ascultăm lectura studiului celui nou:

Femeia în istoria și în poezia poporană a românilor, în trecut, în prezent și-n viitor...

Acest studiu va constitui subiectul a trei conferințe ce se vor ținea de către autoare la Ateneul Român.

Ce mai încape vorbă?... s-a isprăvit!...

Ne așezăm pe fotoliuri... Autoarea la masă, între două candelabre; eu, în fața ei; lîngă mine, cam la spate, Mitică; de jur împrejur, ceilalți, mai tineri ca mine în litere, științe și arte.

Se începe:

„Tabla capitolelor. – Introducție: Ce a fost femeia în timpii primitivi, în anticitate, în evul mediu, în timpii moderni... Ce are a fi, ce trebuie să fie în timpii viitori. – Cap. I: Femeia la români, în istoria și în literatura poporană, poezie, basme, proverbe, zicători, ghicitori etc., ca bunică, mamă și soacră, ca soție, fiică, nepoată și noră... în trecut...“

Și așa mai departe, în prezent și-n viitor.

După citirea tablei capitolelor, Mitică s-apleacă la urechea mea și, rîzînd înfundat, îmi șoptește:

– Țal! nene Iancule...

Eu întorc gîtul să-i răspund ceva; iar autoarea, ridicînd ochii de pe teancul de file, zice foarte grațios, dar destul de imperativ:

– Mă rog, a se asculta toți cînd se citește!...

Și citește...

Simț, la un moment, capul prietenului Mitică de la spate, căzîndu-mi dulce pe umăr... mă-ntorc și-i zic ridicîndu-l:

– Ce faci, Mitică?

– Mă rog, a nu se conversa nimini cînd se citește!...

... Și citește...

... Voi, patruzeci și nu știu cîte mii de sfinți mucenici!... Să spun pe larg chinul meu?... de ce?... Să-și facă un martir din jertfa lui o glorie?... Nu! asta i-ar întuneca aureola... A mea trebuie păstrată pură, luminoasă, strălucitoare!... N-am furat-o!... Totuși, chinul mă biruie... Casc o dată, că s-aude peste masă, de unde, cu un zîmbet grozav:

– Mă rog, a nu se căsca!...

... Și citește... și Mitică, de la spate, e fericit pe umerii bunului său amic, nenea Iancu.

... În sfîrșit, la două și zece antemeridiane, introducția și două părți ale primului capitol s-au citit... Rămîn așadar a se citi în viitoarele ședințe, după masă, urmarea din primul, celelalte două capitole și concluziunea, apoi notele...

Toți s-au ridicat de pe fotoliuri... Aplauze...

S-au risipit straniile celeste visuri ale chinului trecut dincolo de marginile puterii de-nregistrare a conștiinței!... Scutur din umărul meu pe Mitică... Voi să mă ridic... Nu pot... Sunt amorțit... înțepenit... Amicul meu, reconfortat, mă ajută, făcînd să-mi trosnească încheieturile... Sunt în picioare... Sărut mîna crudelei Grazielle... Mitică mă duce pînă la sanie.

– Dragă Mitică, mulțumesc din suflet pentru buna ta invitațiune! am petrecut minunat – onoare ție!... zic eu cu un ton pe care filosoful meu îl înțelege pînă-n fund...

– De! nene Iancule; eu ți-am spus: așa e în lumea asta – a se plăti orce consumație!

– Mînă, birjar!

E un ger!... Sania se dezlipește cu greu din loc și pornește scrîșnind, pe cînd amicul meu îmi strigă, rîzînd, infinitiv:

– Țal! nene Iancule!... a se revedea!

Mă-ntorc și-i strig și eu, categoric:

– A se slăbi, Mitică!

„Universul“, 1909, 2 martie

O CONFERENȚĂ

S-a hotărît! trebuie sîmbătă să țiu la S.P.M.D.R. o conferență în ședință plenară. Imposibil să scap: am apucat, într-un moment de slăbiciune, să promit junei mele amice din tinerețe, madam Parigoridi – este pentru mine o chestiune de conștiință, de onoare, de inimă.

Eu țiu la madam Parigoridi, fiindcă și dumneei ține la mine. De atîta vreme suntem buni prietini, și nici un nor n-a venit să întunece... în sfîrșit, ce să mai vorbim? îmi zice: „nene Iancule“.

Asta, ce-i drept, nu-mi prea place...

Cînd eram sufler la teatru, acu vreo patruzeci de ani, damele aveau obiceiu să-mi zică „Iancule“, ba, unele, chiar „mă Iancule“ – nici un respect! Apoi, au mai trecut așa cam douăzeci de ani, îmi ziceau „domnule Iancule“. Cînd am ajuns director, îmi ziceau „stimate domnule director...“. Acu, după alți vreo douăzeci, toate – adică toate cîte-mi mai sunt prietine – din „nene Iancule“ nu vor să mai mă scoată.

Toată lumea în serviciu public înaintează – numai eu, din zece-n zece ani, regulat, degradat! De la „mă“ de odinioară (uneori chiar cu ghionturi și fel de fel de alte maltratări... odată o prietină a mers cu îndrăzneala pînă chiar să-mi tragă palme, și, pe onoare, degeaba... cine știe ce i se păruse!), cum zic: de la „mă“ de odinioară, am ajuns acum la „nene“ – și totdeuna cu mult respect.

Fireşte că asta nu-mi convine, fiindcă eu n-am fost în viaţa mea mîndru, să ţiu atîta la respectul prietenelor... Dar, în sfîrşit! aşa e lumea noastră, n-ai ce-i face! dacă nu se poate altceva decît respect, trebuie să ne mulţumim şi cu atîta – cu respect! Tot e bine; încai nu mai căpătăm palme – lucru care, putem zice, nu e frumos deloc; cu toate că... nu face mare rău, dacă ne putem exprima aşa.

Dar să lăsăm astea, care sunt – adică, au fost – nimicuri trecătoare, şi să ne gîndim la viitor: ce fac eu cu madam Parigoridi? Azi e joi; poimîne, sîmbătă, trebuie să mă-nfiinţez la S.P.M.D.R.... la 2½ d.a. pentru...

O să mă-ntrebaţi însă: ce însemnează S.P.M.D.R.?...

– S.P.M.D.R. însemnează „Societatea protectoare a Muzelor Daco-Romane". Amica mea, madam Parigoridi, este viceprezidentă la S.P.M.D.R.; dar, la drept vorbind, este chiar prezidentă, fiindcă titulara, venerabila madam Trahanache, trăieşte mai mult la Paris, şi afară de asta este, cum zice viceprezidenta, „ramolisită"; şi, dacă madam Parigoridi nu s-ar ocupa de toate, „s-ar duce dracului S.P...." şi dacă s-ar duce S.P., ce s-ar face M.D.R.?

Două săptămîni, de cînd afişe, gazete, scrisori, persoane, anunţă mereu că eu am să ţin la S.P.M.D.R. o conferenţă: *Ce este arta?*, iar eu parcă trăiesc pe subt pămînt – parc-aş fi sigur că-nainte de ziua de poimîine se-ntîmplă sfîrşitul lumii... Dar îmi vin odată-n fire. Azi e joi... mai am numai două nopţi de dormit, şi, înainte de a treia, trebuie să mă execut... trebuie!

Noaptea de joi spre vineri o petrec rău... simţ că am friguri... Vineri, umblu de colo pînă colo, fără să ştiu încotro... Nu pot mînca; am pulsul neregulat; mă încovoaie o frică nenţeleasă; călcînd, mi se pare că pun piciorul în gol... Îmi vine să merg la gară, să mă sui în primul tren şi să fug la Canada, unde, obscur, cu munca braţelor mele, departe de orice S.P. etc..., să-mi cîştig existenţa într-un mod onorabil... Dar n-am curajul să fug.

Umblu toată ziua să găsesc un colţişor pe care să nu văd afişul cu „*Ce este arta?*"... Imposibil!...

Mă-ntorc zdrobit acasă...

Vineri noaptea spre sîmbătă...

Nu pot închide ochii. La patru despre ziuă, sar din pat în culmea iritaţiunii... Care? care este cel mai puţin dureros şi cel mai expeditiv mod de sinucidere?

Să vedem...

... Să mor aşa de tînăr? Dumnezeul meu! ce are să zică amica mea madam Parigoridi cînd va citi în *Universul* tragica sinucidere a lui nen'su Iancu?!

– Nu!... Să ai aşa curaj va să zică să fii laş! şi, pentru nimic în lume, nu vreau să zică madam Parigoridi că nen'su Iancu a fost un laş! Ţiu la opinia amicei mele mai mult chiar decît la moartea mea, dacă mă pot exprima astfel... Nu! omul nu trebuie să abdice de la viaţă; el este regele creaţiunii; trebuie să aibă răbdare, să aştepte cu demnitate pînă va fi detronat.

Sunt şase ceasuri dimineaţa... În sfîrşit, Aurora cu degetele ei de roză a deschis porţile orientului. Mă-mbrac

și plec degrabă cătră prăvălia meșterului meu, d. Florian, care mi-a promis că astăzi, negreșit, îmi dă gata ghetele de lac, pentru conferență.

Aerul dimineții îmi face bine... Iar un afiș! *Ce este arta?* Intru repede la d. Florian, care a deschis prăvălia înainte ca Aurora cu degetele ei de roză...

Ghetele sunt gata și-mi vin de minune; foarte potrivite: cît mă strînge una-n dreapta, ailaltă tocm-atîta mi-e largă-n stînga; dar „elegant ceva".

– Frumos meșteșug este meșteșugul dumitale, nene Floriene!

– Este, nu pot pentru ca să zic; dar greu și migălos...

– Ei! care meșteșug nu e greu și migălos? zic eu.

– ... Și cere multe... Știi d-ta, domnule, cîte și mai cîte trebuiesc pentru ca s-ajungem la o pereche de ghete elegante ca astea?

– Îmi închipui...

– ... Ne trebuiesc: o cireadă de boi și de viței, o pădure de stejar și una de plută, un pogon de cînepă și altul de in, un lan de grîu, o mină de fier și cîte altele!

– Nu-nțeleg...

– Cum nu-nțelegi? nu ne trebuiesc calapoade, talpă, față, căptușeală, ață, pap, cuie, scule?... și pe urmă, ce ne mai trebuie? să vedem, ghicești?

Am stat puțin la gînduri și apoi, privind în ochii amicului Florian, care aștepta zîmbind răspunsul meu, am zis:

– Pe urmă, firește, ne mai trebuiesc mintea și puterea care, din toate celea risipite-n lume, să ne pregătească materialele...

– Și pe urmă?

– Pe urmă... pe urmă, ne trebuie neapărat meșterul cizmar, amicul nostru Florian, care din toate, cu dibăcie, să ne facă o pereche de ghete elegante.

Și zicînd acestea, am sărit din loc, l-am luat în brațe pe amicul meu și, sărutîndu-l cu multă căldură, i-am strigat:

– Meștere Floriene, destul! am înțeles! să trăiești! ești mîntuitorul meu, daca pot pentru ca să mă exprim astfel.

Foarte calm, la 2 d.a., mă-nființez la S.P.M.D.R. Acolo, damele din comitet, cu viceprezidenta în frunte, mă primesc foarte amabil.

Sala este arhiplină.

Mă sui la tribună, pe o estradă, cu spatele la un perete pe care sunt reprezentate cele nouă Muze în pitoreștile costume naționale românești. Daca știam mai dinainte, veneam și eu în costum de ciobănaș doinaș, cu trei fluiere – unul de soc ce zice cu foc, unul de os ce zice frumos și altul de fag ce zice cu drag – Apollo național.

Madam Parigoridi, din rîndul întîi de jețuri, îmi face un semn grațios cu mănușa – adică: suntem gata să te ascultăm: poftim, nene Iancule, începe!

„Doamnele mele, zic eu, iertați-mă daca îndrăznesc, în fața unui auditoriu atît de select, să încerc, în margi-

nile slabelor mele puteri, a răspunde la una din cele mai grele chestiuni, pe care de-atîtea secole şi-o pune spiritul uman, şi anume: «Ce este arta?» (*Aplauze.*)

Celebrul discipol al nemuritorului Platone, Aristotele – genialul filosof, născut la Stagyra, astăzi Stavros, în Macedonia, anul 384, mort la Chalcis, în Eubea, la 322 înainte de Christos; supranumit «prinţul filosofilor»; întemeietorul vestitei şcoli a peripateticienilor; preceptorul, educatorul prodigiosului Alexandru cel Mare; – Aristoteles, zic, s-a-ntălnit odată cu un tînăr zevzec dintre aceia cari despreţuiesc învăţăturile înalte şi caută totdeuna să-şi bată joc de bărbaţii serioşi şi luminaţi – unul din acel soi de coconaşi, cum se găsesc în toate vremurile şi locurile, cari se fac blazaţi înainte de a se fi bucurat de bunătăţile lumii, ca nişte pîntece (iertaţi-mi expresia!) care simt greaţă nu fiindcă sunt prea sătule, ci fiindcă nu sunt deloc hrănite. (*Aplauze. Mare ilaritate.*)

Şi aşa, coconaşul zevzec, vrînd să tachineze pe «prinţul filosofilor», l-a întrebat:

– Spune-mi, ilustrule, ce este frumuseţea?

Iar ilustrul i-a răspuns:

– Amice, asta e o-ntrebare pe care numai un orb trebuie s-o facă.

(*Aplauze furtunoase. Ovaţiuni, nu pentru prinţul filosofilor.*)

Să venim dar, preastimate doamne, după această mică introducţiune, la obiectul conferenţei noastre şi să ne întrebăm:

«Ce este arta?»"

Aci, spaţiul măsurat nepermiţîndu-mi a reproduce pe larg conferenţa mea, mă mărginesc a o da în liniamentele generale:

„O cireadă de boi şi de viţei... Pasc... Iarbă...

... Pădure de stejar, unde raza soarelui nu poate pentru ca să-ndrăznească...

... Un lan de grîu... Frumoasă e natura patriei noastre, cînd nu-şi dezlănţuieşte elementele cu furie, căci atunci este grozavă, daca putem pentru ca să...

... O recoltă de cînepă, alta de in... să nu uităm că suntem o ţară eminamente agricolă...

(*Aplauze. Bravo repetate.*)

... Un munte, Carpatul, care-n profunzimile sînului său ascunde comori de fier... Dar petroleul? acest cărbune-sirop, daca putem pentru ca să...

Atunci mi se va spune că industria naţională nu trebuie încurajată... *Il ne nous manquerait plus que cela!* (adică, pe româneşte: atît ne-ar mai trebui!)

(*Aplauze zguduitoare.*)

... Să luăm un exemplu concret, doamnele mele, un lucru de care ne lovim la fiecare pas... să luăm o pereche de ghete de lac, cum sunt ale mele...

(*Oratorul se dă jos de pe tribună, la rampă, şi, ridicînd unul după altul picioarele, îşi arată ghetele nouă, apoi iar urcă la tribună. Rîsete. Aplauze entuziaste.*)

... Ei bine, preastimatele mele doamne, ştiţi dv. cîte şi mai cîte trebuiesc, afară de răbdare, spre a ajunge să obţinem o pereche de ghete de lac elegante? căci, orice

ș-ar zice, e lucru greu și migălos, dintr-atîtea materii risipite, cum a vrut Creatorul, în natură, noi, grație geniului nostru, să ajungem, după nevoia și intenția noastră, să obținem...

(*Aplauze asurzitoare. Oratorul se oprește, se șterge pe frunte și așteaptă, zîmbind, ca ovațiile să se potolească. Ovațiile se potolesc.*)

... În fine, ca să-ncheiem, doamnele mele, voi răspunde încă o dată scurt la întrebarea noastră:

... Ce este arta?...

... Arta este, cum am putea zice mai bine? este încercarea spiritului omenesc de a satisface o mare nevoie a spiritului omenesc... care are nevoie, pentru a fi satisfăcut, de o satisfacere tot din partea unui spirit, care și acela... în fine... da, în fine...

(*Oratorul are, probabil din cauza oboselii spiritului prea încordat, un moment de amețeală. Aplauze călduroase îl revivifică.*)

... Mai mult decît atîta nici Aristotele nu cred să fi putut spune... Și cine ar căuta să spună mai mult, desigur ar spune mofturi, ca tînărul zevzec, care încerca să-nfunde cu o întrebare neroadă pe ilustrul filosof, străbunul fraților noștri macedoneni!

(*Entuziasm la culme. Toate damele în picioare. Ovațiuni nesfîrșite. Fanatism.*)

Uf! un ceas și jumătate! Ce căldură! sunt leoarcă...

La ieșire, damele din comitetul S.P.M.D.R. îmi mulțumesc călduros, dîndu-mi flori, și care mai de care:

– Bravo, nene Iancule!

Iar viceprezidenta, amica mea, madam Parigoridi, îmi șoptește:

– Fie! frumos ne-ncălțași, unchiule!

Și-mi întinde mîna. I-o sărut, și-i răspund și mai încet:

– *Merci* de compliment, nepoțică!... decît... mîna mi-o întinzi? ce! eu sunt mănușar? La cizmar, altceva se-ntinde.

– Tot obraznic ai rămas, nene Iancule!

„Universul", 1909, 20 febr.

Din PERIODICE
(1893-1909)

MOFTUL ROMÂN

– *Moftul român* a înviat!

– Adevărat a-nviat!

Iată cuvintele cu cari trebuie să se salute în aceste zile de sărbători toți nepoții divului Traian, toți aceia în vinele cărora curge sînge de roman.

Să mai aşternem aci o programă a *Moftului român*, credem de prisos. Sunt opt ani acu de cînd această foaie a văzut lumina pentru întîia dată. Voim a fi consecuenți, şi astfel dăm drept program aceleaşi linii pe cari le-am pus în fruntea acestei foi la prima-i apariție.

Eu: Ce mai spun gazetele, nene?

Nenea: Mofturi!

*

Eu: Ce era azi la Cameră?

D. deputat: Mofturi!

*

Un cerşetor degerat: Fă-ți pomană: mor de foame!

Un domn cu bundă: Mofturi!

*

U n j u n e c u r e v o l v e r u l î n m î n ă: Acrivițo! dacă nu mă iubești, mă omor!

D - r a A c r i v i ț a (făcînd două gropițe asasine în obraji): Mofturi!

*

D r. B a b e ș: Feriți-vă de apa nefiltrată: are germenii tutulor boalelor.

U n m i t o c a n (fudul): Mofturi!

*

E u: Dar domnii X... Y... Z... n-au nici un merit, nici o capacitate, nici un talent spre a fi puși în fruntea unor instituțiuni cari... și în sfîrșit, despre onestitate... de!

U n a m i c (tăindu-mi vorba și dînd din umeri): Mofturi!

*

P a c i e n t u l (foarte impacient): Doctore, mor!

D o c t o r u l (foarte liniștit): Mofturi!

*

L i b r a r u l: Iată o carte nouă, foarte interesantă!

U n j u n e c u l t (dînd cu dispreț volumul la o parte): Moft!

*

U n i p o h o n d r u: Ar trebui mai multă îngrijire: Doamne ferește! să nu ne pomenim la primăvară cu ciuma!

D. p r i m a r (foarte serios): Mofturi!

*

U n c e t ă ț e a n: Săriți!

D. p r o c u r o r (grăbindu-se să suie la club): Mofturi!

*

E u: Eu crez că de astă dată guvernul a avut dreptate.

U n p e s i m i s t s u p r i m a t (scrîșnind fieros): Mofturi!

*

E u: Trebuie să mărturisim, cu toată părerea de rău, că în administrație... uneori se fură foarte des.

U n o p ț i m i s t r ă m a s î n s l u j b ă (zîmbind foarte blajin): Mofturi!

*

U n o r a t o r o p o z a n t: Cîteodată, autoritățile... prin abuz de putere, se întîmplă prea de multe ori să comită...

U n m i n i s t r u: Mofturi!

*

U n t a t ă d e f a m i l i e: Am auzit că de la o vreme se-ntinde printre o seamă de tineri din București niște apucături oribile.

U n a l t u l c u m a i m u l ț i c o p i i (rîzînd): Mofturi!

*

X...: Mîine seară e o eclipsă de lună.

Z...: Mofturi!

*

I a r E u: À propos, iese o gazetă nouă.

P u b l i c u l: Moft!

*

Moft! Mofturi!

O, Moft! tu ești pecetea și deviza vremei noastre. Silabă vastă cu nețărmurit cuprins, în tine încap așa de comod nenumărate înțelesuri: bucurii și necazuri, merit și infamie, vină și pățenie, drept, datorie, sentimente, interese, convingeri, politică, ciumă, lingoare, difterită, sibaritism, vițiuri distrugătoare, suferință, mizerie, talent și imbecilitate, eclipse de lună și de minte, trecut, prezent, viitor – toate, toate cu un singur cuvînt le numim noi românii moderni, scurt: MOFT.

În genere națiile mari au cîte un dar sau vreo meteahnă specifică: englezii au *spleen*-ul, rușii nihilismul, francezii *l'engouement*, ungurii șovinismul, spaniolii morga, italienii *vendetta* etc.; românii au Moftul!

Trăiască dar *Moftul român!*

Foaia ce reapare astăzi, cu titlul ei eminamente național, sperăm că va fi formula sinceră și exactă a spiritului nostru public.

Și acuma, dragă *Moftule*, mergi iar de-ți fă și tu rostul în lumea asta. Locul tău aici este, a ta e vremea de astăzi.

Aruncîndu-te din nou la lumină, strigăm cu toată căldura: Dumnezeul părinților noștri, el care a știut totdeauna să protege România, aibă-te în sfînta sa pază! deie-ți norocul ce-l merită orice moft român pe acest pămînt stropit cu sîngele martirilor de la 11 iunie 1848, 11 fevruarie 1866, 8 august 1870 și 14 martie 1888 ș.cl., ș.cl.

Publicului român, care-ți este tot sprijinul, îi zicem: ajută-ne și Dumnezeu te va ajuta; iar ție-ți dorim: *Moftul român* să fii, dar caută pe cît se poate de nu fi moft!

„Moftul român", 1893, 24 ian.;
idem, 1901, 1 apr.

BROAȘTE... DESTULE
Nuvelă pesimistă

Leonică era pe atunci șeful registraturii într-un minister. El era un băiat a cărui vîrstă nu se putea ghici ușor: o mutră căreia uneori i-ai fi putut da vreo patruzeci de ani trecuți; alteori nu ți-ar fi venit să crezi că merge pe al treizecelea – aceasta mai ales cînd ieșea *fresco* din frizăria unde, de cînd intrase în slujbă, era abonat: trei sfanți la început, apoi, de la introducerea sistemului nou monetar, patru franci pe lună, pentru: tuns la o lună o dată, frizat la zile mari și ras de două ori pe săptămînă, miercurea și sîmbăta.

Părul lui nu era nici negru, nici galben, nici castaniu; fața nici oacheșe, nici bălană, nici smeadă; ochii nici negri, nici verzi, nici căprii. Nu era nici cîrn, nici năsos, și urechile le-avea potrivite. Nu era nici mare, nici mic, nici gras, nici slab, nici nalt, nici bondoc, nici subțire, nici gros. Afară de astea, nu era

nici bun, nici rău, nici moale, nici iute, nici deștept, nici prost. Cu un cuvînt, o ființă nici prea-prea, nici foarte-foarte.

Gusturile lui îl făceau cel mai distins dintre toți slujbașii departamentului. Pe lîngă că era curat spilcă, apoi obișnuia să se îmbrace foarte galant... Gheroc negru la doi butoni; jiletcă de pichet în fața oului de rață, cu bumbi de sticlă mată cît o alună turcească, imitație foarte reușită de mărgăritar; sau altă jiletcă de plisă vișinie cu bumbi roșii de mărgean fals; pantaloni de postav subțire *gris-perle*; pantofi de piele de mănușe cu funde mari și cu cataramă, și capelă-naltă. În toiul verii, o hăinuță scurtă, fără talie, de dril alb, încheiată într-un bumb; jiletca, pantalonii, pălăria și ghetele de aceeași materie; o statuă de iaurt, coborîtă de pe piedestalul ei... și altele și altele.

Fiece cravată apoi avea agrafa ei, și fiecare agrafă conținea o însemnătate simbolică... O inimă de mărgean străpunsă de o săgeată lucrată în diamanțele arăta că inima lui Leonică era foarte simțitoare la loviturile lui Cupidon; două cheițe de aur încrucișate însemnau că junele stăpînește secretul cu care se deschid inimile; un condei de pană zugrăvit în smalț pe o condică de aur deschisă spunea clar: sunt registrator etc.

Am cunoscut pentru întîia oară pe Leonică acum cîțiva ani, vara, prin recomandarea unui prieten, la cafeneaua Fialcowsky. Încîntat de cunoștință, noul meu amic îmi dete un plic, pe care scrise cu condeiul de la

portofel adresa mea. Era o invitare la nuntă pentru a doua zi. Leonică se afla în dîrdora căsătoriei.

Era sîmbătă. A doua zi seara mă gătii cum putui mai bine, și la ceasurile nouă fără ceva mă aflam la Sărindar. În loc însă de a găsi la biserică masalale și trăsuri ca la toate nunțile, găsii curtea pustie și ușa bisericii închisă. Gîndii că m-am înșelat în privința datei, ceasului sau numelui bisericii. Mă apropiai de un felinar și citii încă o dată invitația: nu mă înșelasem deloc. Ieșeam din curtea Sărindarului fără a ști ce să crez, cînd mă lovii piept în piept cu... Leonică în original.

– Veniseși la nunta mea?

– Firește.

– Nu se mai face: am stricat. Nu mă vrea, pace bună! Lac să fie, că broaște... destule!

Peste vreo două luni mă pomenesc cu un plic: era o nouă invitație la nuntă, întocmai ca cea dintîi, numai numele domnișoarii era altul.

În ziua nunții lui Leonică am lipsit din oraș. Întorcîndu-mă a treia zi, îl întîlnesc mergînd la cancelarie.

– Mă iartă, frate Leonică; n-am putut să-mi împlinesc datoria prietenească...

– Despre ce?

– N-am putut veni la cununia dumitale. Am fost la țară. Dar tot mai bine mai tîrziu decît niciodată: îți urez viață fericită și moștenitori cîți dorești.

– Ce cununie? ce viață? ce moștenitori? Gîndești că m-am cununat?

– Am primit invitația...

– Da, dar am stricat tot. Nu mă vrea, pace bună! Lac să fie, că broaște... destule!

Primisem al cincilea bilet de cununie din partea lui. Știam acuma bine că „broaște destule"! Mai au trecut apoi cîteva luni, nu-l mai văzusem pe Leonică... Într-o zi, trecînd prin Lipscani, mă întîlnesc cu un alai de înmormîntare... Douăsprezece fete, îmbrăcate în zăbranic alb cu beteală pe cap, mergeau înainte... Era flăcău... Panglicele coșciugului le țineau patru impiegați de la minister, pe cari-i cunoșteam și între cari se afla și prietenul care-mi recomandase odinioară pe Leonică.

Mă apropiai prin înghesuială de dînsul și-l întrebai cine a murit.

– Leonică, îmi răspunse.

– Dumnezeu să-l ierte! zisei. Adio, Leonică... Lac să fie, că broaște... destule!

Unde e spiritul liber al lui Leonică în momentul acesta? În cer, în văzduh. Ce face el acolo? Asta o vom afla în viitoarele noastre comunicări spiritiste.

„Moftul român", 1893, 24 ian.

LACHE ȘI MACHE

Nuvelă

Multe și mărunte s-au vorbit despre inseparabilii Orest și Pilad din anticitate, însă, cu drept cuvînt, vremurile de acum se vor mîndri cu povestirea istoriei lui Lache și Mache, căci în adevăr acești doi oameni nu pot avea decît una și aceeași istorie: ei vor da exemplu veacurilor viitoare despre puterea prieteșugului.

Cine a cunoscut pe unul a cunoscut și pe celălalt, fiindcă amîndoi mai aproape trăiesc, mai aproape dorm, decît chiar frații cei lipiți din Siam.

Cine zice Lache zice Mache și viceversa. Cel dîntîi s-a născut la Severin tot în ziua și ceasul în care a văzut cel d-al doilea lumina la Dorohoi: pe amîndoi i-a tras ața la București, pentru a îmbrățișa cariera de copist.

Dacă la vreo răspîntie vezi arătîndu-se mutra unuia, așteaptă puțin și vei vedea și pe celălalt, care, întîrziind pentru cine știe ce, își grăbește pasul ca să-și ajungă jumătatea; în adevăr jumătate, căci Lache și Mache nu sunt decît unul și același în două fețe, doime de o ființă și nedespărțită.

Viața lor seamănă foarte mult cu un sistem solar dublu, în care fiecare joacă pe rînd rolul centrului, pe cînd celălalt i se rotește împrejur. Cînd buzunarul lui Lache înfățișează o greutate oarecare, dînsul este soarele sistemului, iar Mache planeta respectivă. A doua

zi însă vedem că Mache strălucește cu jiletca palpitîndă, iar Lache gravitează în spațiu, urmîndu-l foarte ascultător.

Amîndoi fumează, însă nici unul nu are tabachere, și de aceea nici nu cumpără tutun, fiindcă s-ar usca în buzunar. Astfel cînd Mache se întîmplă să-ți ceară o țigară, trebuie să-i dai două, sau daca nu, dînsul face o țigară venerabilă de senator, și după ce-ți mai ia și cîteva foițe de hîrtie, merge să-mpartă prada cu celălalt.

Dacă vreun cunoscut voiește să cinstească cu o cafea pe Lache, acesta refuză cinstea în favoarea lui Mache, și astfel cunoscutul e silit să-i cinstească pe amîndoi.

La teatru merg cîteodată amîndoi la galerie cu un singur franc: unul plătește, iar celălalt intră pe mofturi cu contramarca aceluiași bilet.

Biliard nu joacă niciodată, fiindcă în orice caz tot o jumătate din ei ar trebui să păgubească – ar fi absurd ca și cînd ar conspira Tatăl împotriva Fiului, ori Sf. Duh împotriva Tatălui. Cînd au poftă de joc, unul ia la carambolaj pe vreun ageamiu vădit, și cît ține partida, cel ce nu joacă stă împrejurul biliardului, făcînd toate chipurile ca să demoralizeze pe adversarul jumătății sale.

Pentru că-și plătesc cinstit datoriile, cînd și le pot plăti, Lache și Mache se bucură de oarecare credit la cafeneaua unde beau regulat, mai de multe ori nu cu banii lor, cafea după masă. De aceea și chelnerul îi trece pe o singură foaie a catastifului, la una și aceeași partidă. Cînd datoria a atins o cifră prea mare, trecînd spre exemplu peste doi lei, atunci cel care intră întîi pe ușa cafenelii – acela fiind deocamdată soarele sistemului – plătește socoteala.

Lache și Mache sunt tineri cu carte; ei știu de toate cîte nimic, așa sunt adevărații enciclopediști. Lache este înalt la închipuire, Mache e adînc. Așa dînșii iau parte cu mult succes la toate discuțiile ce se ivesc la cafeneaua lor obișnuită: poezie, viitorul industriei, neajunsurile sistemei constituționale, progresele electricității, microbii, Wagner, Darwin, Panama, *Julie la Belle,* spiritism, fachirism, *l'Exilée* ș. cl., ș. cl.

În cea dîntîi săptămînă după luarea lefii, principiele lor se întemeiază: pe recunoașterea ordinii și scopului providențial în mersul omenirii; pe adevărul că omul nu este numai o vită, care trăiește pentru a mînca și a bea, ci un agent dumnezeiesc, însărcinat cu o misie înaltă în complexul universului; pe necesitatea guvernului aflător la putere; în fine, pe temeiuri pur conservatoare.

Deodată însă cu ieșirea celor din urmă gologani din jiletcile lor, Lache și Mache părăsesc aceste principii „uzate“ și „false“; atunci lumea și omenirea sunt numai o confuzie fără plan, nici ordine; guvernele toate sunt rele, dar cel mai rău e cel de față; omul este un joc nenorocit al oarbei întîmplări, o victimă a societății – principii aproape anarhiste – totul se stinge într-un mormînt! – amar scepticism!

„Mănîncă şi bea, Lache ori Mache! că cu atîta ai să te alegi!" îşi zic ei adînc blazaţi.

Din nenorocire, ei îşi dăruiesc aşa moderne poveţe tocmai după o săptămînă de la luarea lefii.

Şi cine şi-ar închipui că această inestricabilă armonie a lor era cît p-aci să se strice odată.

Lache era înamorat şi îşi făcea curtea în mahalaua depărtată a slăbiciunii sale, însoţit de Mache. Persoana – din greşală, desigur – începu să palpiteze pentru acesta. Imprudenta, la biletul anonim al unuia, răspunse celuilalt: *„D-sale d-lui Mache, funcţionar"*. Adresantului îi fu peste putinţă să disimuleze, faţă cu nefericitul prietin, aerul de satisfacţie pe care-l dă omului orice triumf de care el nu era sigur. Figura adresantului era radioasă, a lui Lache lugubră: pentru întîia oară de cînd se cunoşteau, cele două chipuri avură două deosebite feluri de expresie – şi ce deosebire fatală!

De aci, urmă grozavul fenomen al rupturei prieteşugului lor. În acea zi, vremea s-a stricat, cerul s-a turburat, şi cu trăsnete înfricoşate a căzut ploaie şi piatră cît oul de gîscă asupra Bucureştilor, după care s-a arătat pe cer şi o cometă cu coada zbîrlită, spre marea indignare a astronomilor români, cari uitaseră s-o treacă la calendarul anului.

În seara acelei zile nefaste, Lache, bînd trist şi zdrobit cafeaua, a fost întrebat cu mult interes de toţi muşteriii şi chelnerii din cafenea, că ce s-a făcut Mache. El răspundea cu adîncă amărăciune şi cu glasul înecat:

„De unde pot pentru ca să ştiu eu?... Nu ştiu!"

Pentru a o suta oară era să i se adreseze aceeaşi întrebare, la care probabil el ar fi răspuns cu aceleaşi amare cuvinte, cînd Mache, plouat ca un cotoi aventurier, intră în cafenea: nu se văzuseră de douăzeci şi trei de ceasuri şi trei sferturi! Aceea ce se petrecu în momentul acela între ei nu se poate scrie cu nici un fel de condei. Amîndoi cu lacrimi în ochi se repeziră în braţe unul la altul cum se repede fierul la magnet:

– Lache!

– Mache!

Atunci, cerul se-nsenină de tot, trăsnetele şi grindina se depărtară, iar steaua cu coadă pieri de pe cer, spre marea mulţumire a astronomilor români, cari se mîngîiară că, dacă uitaseră a o prevesti la călindarul anului, nu fusese cel puţin decît o cometă neserioasă.

„Moftul român", 1893, 3 febr.

MOFTANGII

RROMÂNUL

Moftangiul este eminamente român; cu toate astea, înainte de a fi român, el este moftangiu.

Născut dintr-o familie săracă dar onestă, el este fiul operelor sale, şi, deşi democrat prin naştere, el face

parte din aristocrația inteligenții, a meritului, științei, artei, culturii ș. cl.

Dar... născut dintr-o veche familie de adevărați boieri, cari au știut totdeauna să pună interesul patriei mai presus de interesele de clasă renunțînd la privilegii, el, aristocratul get-beget, este adevăratul democrat...

Moftangiul este patriot hotărît, naționalist exclusiv, român pînă în măduva oaselor! toată lumea trebuie s-o știe!

Guvernamental, sau, cînd din nenorocire nu se poate asta, opozant, moftangiul felicită Rrromânia în cazul întîi, o deplînge în cazul al doilea, în ambele cazuri o iubește pînă la nebunie. De aceea, el urăște cu furie tot ce nu e român, tot ce nu e național.

El stimează agricultura, dar visează o industrie mare națională, care să ne scape de tributul ce-l dăm străinilor: ceea ce-l înspăimîntă este o cucerire a Rrromâniei pe terenul economic de către infamii de străini, ajutați de copiii vitregi ai țărișoarii lui!

E om de partid, cîtă vreme nu-i vorba decît de vederi asupra politicii interioare. Îndată însă ce e vorba de a ne prezenta față cu străinii, el crede că toți românii trebuie să uite micile pasiuni și, dîndu-și mîna frățește, să pășească strîns uniți față cu primejdia economică, politică, socială și culturală a Națiunii! Inimicul comun este străinul! jos Străinismul!! sus Rrromânismul!!!

Oricine gîndește altfel... e un trădător!

Moftangiul se găsește în toate clasele sociale; speța lui furnică pe toate căile de comunicație (afară de rare excepții, cu bilet gratuit) și e încuibată din cele mai mîndre palaturi pînă în cea mai modestă odaie de *hôtel garni*[1].

Moftangiul poate avea sau nu profesiune, poate fi sărac sau bogat, prost ori deștept, nerod ori de spirit, tînăr, bătrîn, de un sex sau de altul sau de amîndouă, el a fost, este și va fi rrromân adevărat... Să te păzească Dumnezeu să ataci Rrromânia lui oricît de pe departe, căci moftangiul român e aci gata să te zdrobească.

Moftangiul român este:

Din clasele primare pînă la bacalaureat – anarhist;

De la bacalaureat pînă la primul examen de universitate – socialist;

De la primul examen pînă la licență – progresist;

De la licență pînă la slujbă – liberal;

De la slujbă pînă la pensie – conservator.

De la pensie încolo, împărtășește principiile tinerimii universitare... Fii sigur că ai să-l găsești oriunde e vreo manifestație mai mult sau mai puțin politică ori nepoliticoasă a studenților mai mult sau mai puțin rrromâni!

RROMÂNCA

Fiică de arendaș, de negustoraș, de funcționăraș, de avocățel, de ofițeraș, de popă – să fi fost *papà* bulgăroi, sîrbotei sau grecotei – moftangioaica este româncă și

[1] Hotel cu camere mobilate (fr.).

prin urmare nobilă, *et par conséquent*[2] nu poate suferi mojicimea.

Ea este patronesă în comitetul unei sau mai multor societăţi române de binefacere sau de cultură naţională.

Moftangioaica română vorbeşte româneşte numai *avec les domestiques*[3], încolo franţuzeşte – acu ia lecţii de limba engleză.

În fiecare zi, moftangioaica răstoarnă prăvălii întregi, de la raftul de sus pînă la cel de jos, căutînd *eşantiioane* şi negăsind, *malheureusement*[4], niciodată ce-i trebuie. Bogată ca şi săracă, adeseori i se-ntîmplă din distracţie, cînd se uită negustorul în altă parte, să-i scape ceva în manşon sau sub rotondă[5].

Moftangioaica îşi opreşte totdeuna cupeul d-a curmezişul stradei. Pentru dînsa sunt numai două oraşe în care poate trăi cineva: *Paris et Bukarest!*

Dînsa are unul sau mai mulţi adoratori, nu de plăcere sau de pasiune, ci de datorie: o femeie de aşa înaltă extracţiune trebuie să aibă un *suivez-moi*[6].

Bogată, n-are plăcere mai mare pe lume decît să-şi arate unei amice sărace toaletele şi să-i spuie preţul lor fabulos, şi apoi proiectele, planul şi devizul toaletelor viitoare.

---

[2] Şi prin urmare (fr.).
[3] Cu slugile (fr.).
[4] Din nenorocire (fr.).
[5] Pelerină largă de damă.
[6] Însoţitor (fr.).

Moftangioaica săracă este foarte discretă; de aceea, nu despreţuieşte fondurile secrete, ba chiar din contra. Pentru cine conspiră, e prudent să evite pe moftangioaica română.

Crudă, adică necoaptă, primeşte cadouri de la răscopţi bogaţi; răscoaptă, face cadouri la săraci necopţi, adică la cruzi:

– Ah! crudule!

Cînd e vorba de lista „victimelor“ ei, moftangioaica română uită şirul, numele şi datele; are însă în privinţa aceasta despre amicele ei o memorie prodigioasă.

Cînd vrei să flirtezi cu moftangioaica, se răţoieşte şi fleorţăieşte. Îi vorbeşti serios, rîde; glumeşti, e foarte serioasă; o saluţi, d-abia moţăie; o iubeşti, te spune tîrgului.

Moftangioaica e amatoare de înmormîntări de lux. Trecînd prin faţa cluburilor, jalnica scoate capul afară din cupeu. După cimitir, *un tour au bois*[7], cu ochii plînşi şi cu chipul încadrat în dantelă neagră, este obligatoriu.

Moftangioaica e o romancă bravă; ea ştie suferi, cu hotărîrea şi eroismul caracteristice românului, tortura concertelor clasice, *fort en vogue*[8] astăzi... Astfel, dacă-ţi place muzica, fereşte-te să mergi la acele concerte: de cîte ori orchestra o avea un pianissimo, moftangioaica *commencera à causer fortissimo*...[9].

---

[7] O plimbare la şosea (fr.).
[8] Foarte la modă (fr.).
[9] Va începe să vorbească fortissimo (fr.).

Moftangioaica sufere în genere de stomac; oricînd are să iasă în lume seara, nu mănîncă toată ziua în vederea corsetului. Astfel, e prudent să nu o prea iei la vals: suflarea ei te face să-ți aduci aminte cu mult regret de mirosul violetelor de Parma.

Poftită ori nepoftită, ea trebuie să se afle la toate balurile de rigoare, ale curții, ale societăților, ale lumii mari, la reprezentațiile prime, extraordinare sau de gală.

Ea e abonată *la L'Indépendance roumaine* și trebuie să figureze neapărat în *Carnetul* lui Claymoor.

Fiecare moftangioaică spune bucuros din fir în păr toată conversația care a avut-o cu prințesa moștenitoare „aproape o jumătate de ceas" la balul din urmă de la Cotroceni. Cîte moftangioaice au fost la bal – că nu lipsește una! – vezi dumneata cîte jumătăți de ceasuri a ținut acel bal minunat.

O moftangioaică gătită și împopoțonată de șapte ori mai scump decît s-ar putea explica prin mijloacele consoartelui d-sale, dacă o întrebi ce părere are despre prințesa:

– Fie, *mon cher* ; nu zic! e tînără; frumușică, *si vous voulez*[10]; da'... prea e luxoasă!

Cînd vorbește de regina, zice: *la pauvre!*[11]

La balul curții mai ales, cum s-a abținut toată ziua de mîncare, abuzează de șampanie, de icre, de înghețată, de bomboane – nu de plăcere ori de lăcomie, nu!... de datorie... O dată supează cu un „amic", pe urmă cu un curtezan, mai despre ziuă, se-nțelege, vine și rîndul lui dumnealui: „Aide, cocoșelule, la bufet!". Așa, după înghețată, mănîncă iar icre moi, și după Pommery *extra-sec frappé*, iar ciucalată fierbinte... A doua zi, doctorul *high-life* se vede silit a-i prescrie o cutie și jumătate de capsule de ricin.

După fiecare bal *du monde*[12], a doua zi, caii doftorilor *mondains* aleargă pînă le iese limba de un cot.

Culmea supărării – să o scape din vedere Claymoor.

Culmea ambiției – un minister pentru bărbat și un secretariat pentru amic.

A! să nu uit...

Cînd vezi două moftangioaice amestecîndu-și alifia de pe buze și țocăindu-se cu multă căldură, să știi că nu se pot suferi.

– *Ah! ma chère, je ne puis la sentir!*[13]

SAVANTUL

Important bărbat – bărbat serios.

Membru în toate societățile culturale naționale și internaționale, preferă dintre acestea pe cele de ginte latină. Dacă nu e încă în Academie, are să fie.

[10] Dacă vreți (fr.).
[11] Săraca! (fr.).
[12] În lumea bună (fr.).
[13] Ah, draga mea, n-o pot suferi! (fr.).

E un exemplar de lux în galeria moftangiilor români și costă scump.

Teorii nouă din cărți vechi – invențiuni pe cari străinii, vrăjmașii Rromâniei, apucă de le fac mai-nainte – studii speciale – misiuni la stațiuni balneare – comisiuni și delegațiuni – conferențe savante, un fel de *pot-pourri* de fapte diverse științifice – apoi direcțiuni de instituțiuni și publicațiuni – toate astea trebuie să coste scump.

Tipul nostru iubește, mai presus de orice, Știința și Rromânia, cărora le sacrifică activitatea, liniștea, sănătatea, familia sa, tot. El susține că știința, deși esențial umană, trebuie, mai ales la o națiune mică și tînără ca a noastră, să fie națională. El constată în fiece moment cu mîndrie progresul prodigios al științelor rromâne.

El dirijează un institut național savant sau, dacă încă nu pînă acuma, va inventa unul sau două pentru a le dirija – institute absolut indispensabile Rromâniei, care este și trebuie să fie centrul și farul cultural în Peninsula Balcanică... Ar fi o rușine să lăsăm pe Bulgaria să ne ia înainte!

De exemplu. Este absolut indispensabil să întemeiem un institut pentru domesticirea, prăsirea și educația licuricilor – *lampyris resplendens* – avînd misiunea de a studia un nou sistem de luminare a orașelor rregatului cu aceste interesante gîngănii fosforescente. Închipuiască-și acu orice rromân cu dorr de țarră cîtă economie și ce lumină! strălucitoare, gratuită și – igienică!

Dar pentru asta, savantul nostru, bărbatul ingenios, patriotul neobosit, care a descoporit această luminoasă idee, trebuie să călătorească în cele două emisfere, spre a studia, *primo*: deosebitele sisteme de luminare a capitalelor mari, *secundo*: diferitele spețe de *lampyris resplendens*... După spusa entomologiștilor, există pînă acuma vreo patruzeci, afară, se-nțelege, de acele pe cari le va mai descoperi savantul nostru.

Moftangiul științific este sacrosanct.

Nici un guvern nu cutează, nu gîndește măcar să se atingă de el și de institutul lui; sunt lucruri inviolabile: ar fi un guvern care ar vrea să stingă lumina, să rearunce România în obscuritate! Din contra, la fiece buget nou, trebuie să se crească cifra respectivă – progresul științei reclamă și alt progres: progresul paragrafului respectiv.

Și toate astea, fiindcă știința e mai presus de luptele politice; guvernele sunt trecătoare, știința e eternă: într-o țară eminamente constituțională, apa trece, moftangiii rămîn.

Cînd moftangiul e un imbecil, îi pasă de critică mai puțin decît îi pasă unui suveran african de opiniile presei europene; cînd are oarecare talent și spirit, critica-l iritează și-l neodihnește ca pe o cochetă bătrînă care se teme să nu se afle în sfîrșit că are dinți falși și păr prepus. De aci se vede cum, între moftangii, cei de spirit și cu oarecare talent sunt mai slabi de înger decît imbecilii.

Culmea moftangiului savant: a-şi comanda statua încă din viaţă şi a prezida la inaugurarea ei şi la apoteozarea sa – a acestui mare luptător naţional în ogorul ştiinţei rromâne!

„Moftul român", 1893, 3, 11, 19 febr.

SUCCESUL „MOFTULUI ROMÂN"

Într-o ţară tînără ca a noastră, intrată de curînd în sistema constituţională şi în concertul marilor puteri, gazeta este pîinea cotidiană a opiniei publice. Gazetarul prin urmare este brutarul inteligenţii.

Nobila misiune el nu şi-a luat-o din interes, pentru că n-ar fi putut face ceva mai de seamă; nu pentru un mizerabil cîştig el şi-a luat spinoasa carieră a luminării concetăţenilor săi; nu din sentimente egoistice el luptă pentru ridicarea poporului român, pentru revendicarea suveranităţii acestuia uzurpate; nu pentru vreun interes personal, ca adversarii săi, s-a făcut el aprigul apărător, sentinela neadormită a principielor înscrise solemn în pactul nostru fundamental, şi în sfîrşit şi mai presus de toate nu în necunoştinţă de cauză el se pronunţă categoric sus şi tare asupra atîtor şi tutulor chestiilor de ordine politică, economică, finanţiară, ştiinţifică, literară, artistică ş. cl., ş. cl.

Nu! Un dor nesecat pentru binele naţiunii rrromâne, patriei rrromâne, popporului rrromân l-a

împins pe arena publicităţii... Afară de asta el ştie de toate fără să fi-nvăţat nimic şi are ferma convingere că pentru Rrromânia cîtă vreme va fi rău nu va fi bine!

Cu aşa brutari conştiinţioşi, desigur că opinia publică trebuie să fie destul de bine hrănită.

Şi iată dar ceea ce explică într-un mod neîndoios succesul *Moftului român.* De la apariţia lui, acest organ, care tinde a fi formula exactă a opiniei publice române, a întîmpinat, afară de mici excepţii, o unanimă aprobare. De ce? Pentru că această modestă foiţă, avînd în vedere numărul îndestulător de brutării pentru hrana zilnică a inteligenţii române, a crezut de cuviinţă dintru început să s-apuce de franzelărie subţire, de unde (cum onor. public trebuie să se fi convins deja) îşi dă osteneala să scoaţă cît se poate mai bune gogoşi!

„Moftul român", 1893, 7 febr.

LA POŞTĂ

Un domn către impiegat: Mă rog, n-a venit vreo scrisoare pentru mine?

Impiegatul: Nu... Dar de unde era să vă vie?

Domnul: Ştiu eu? de la cineva.

Impiegatul: Nu.

Domnul: Bine. *(Pleacă.)*

Impiegatul (scoţînd capul pe ferestruică): Mă rog...

Domnul (întorcîndu-se): Poftim...

Impiegatul: Dar... cum vă cheamă pe dv. ...?

Domnul: Ion Popescu.

Impiegatul: Îmi pare bine... Fiți sigur că vă vom anunța îndată ce va sosi ceva.

Domnul: Mersi.

Impiegatul: Pentru puțin. *(Își retrage capul.)*

Domnul: Îndatorat. Vă salut. *(Pleacă.)*

Impiegatul (scoțînd iar capul): Mă rog.

Domnul (întorcîndu-se): Poftim...

Impiegatul: Dar... unde ședeți dv. ...?

Domnul: La mătușă-mea.

Impiegatul: Mersi... *(Își retrage capul.)*

Domnul: Pentru puțin. Salutare.

„Moftul român", 1893, 7 febr.

POVESTE DE CONTRABANDĂ

S-a zis că, în război, culmea ar fi să descoperi un obuz care să poată străbate orice cuirasă și o cuirasă pe care să n-o poată străbate nici un obuz. La vamă, culmea ar fi să găsești un vameș căruia să nu-i scape nici un contrabandist și un contrabandist pe care să nu-l prinză nici un vameș.

Am citit undeva sau mi s-a povestit, nu știu bine, o anecdotă, care sper că va interesa pe cititorii acestei reviste. Iat-o.

Vameșii francezi pe granița despre Belgia sunt de o asprime și de o istețime nemaipomenită. Fiscul francez are aci nevoie de copoii cei mai de rasă din cauza contrabandelor de mărfuri de lux și mai ales de dantele. Călătorii, mai cu seamă cei bănuiți, sunt supuși la revizii și scotoceli, cari răzbesc totdeauna pînă la piele.

Se-nțelege de la sine că pentru călătorii feminini este o anume sală de revizie și femei revizoare.

A amăgi, a dejuca vigilența acestui Argus fiscal s-ar părea absurd; sunt însă oameni și mai ales femei, cari încearcă uneori – nu că fac profesiune din contrabandă – să treacă în Franța, pentru personală întrebuințare, obiecte de lux, în genere dantele belgiene. Și nu rareori reușesc; fiindcă un călător care se vede cît de colo că vine de departe, că nu face călătoria pentru vreun cîștig sau pentru afaceri, ci numai de plăcere, un călător care este însoțit de o familie întreagă, avînd aerul sigur și nepreocupat, prezentîndu-și bagajele cu fruntea sus la revizie, poate strecura prin cutele și căptușelile hainelor și cîte o bucățică de dantelă. Aerul onest și franc îl scapă adesea de bănuiala celor mai neîncrezători oameni din lume, care desigur sunt vameșii – adesea, însă nu totdeauna.

Călătorea odată pe drumul-de-fier de la Bruxelles la Paris o doamnă tînără. La o stație pe drum, se urcă în același compartiment un domn cu o înfățișare foarte elegantă, purtînd pe mînă un palton căptușit cu mătase. Domnul salută foarte politicos și se așază într-un colț în fața doamnei.

Cum sunt călătorii, după cîteva minute se rupe tăcerea și încep întrebările indiscrete:

– Doamna merge departe?

– Da, domnule, merg în Franța.

– A! în Franța...

– Da, mă-ntorc acasă...

– A, acasă... Și doamna a fost la Bruxelles?

– Da, domnule.

– O călătorie de plăcere, desigur...

– Da, am fost la o rudă...

– A! la o rudă... Și n-ați profitat de ocazie să cumpărați ceva dantele?... Sunt foarte ieftine și de o calitate superioară celor franțuzești... E peste putință să cumpărați așa dantele fine în Franța fără să le plătiți întreit decît în Belgia...

Doamna schimbă puțin fața – o schimbare care pentru niște ochi nedeprinși ar fi trecut nebăgată-n seamă. Domnul însă, avînd ochii foarte pătrunzători, adăogă surîzînd și privind țintă cu toată siguranța în ai doamnei:

– Spuneți drept, ați luat multe?... Pentru că trebuie să știți că la vamă... vi se pot întîmpla grozave neplăceri, dacă nu știți lua niște deosebite precauțiuni... Or să vă caute la sigur, și orice marfă nedeclarată e confiscată, și deosebit sunt și amende, cîteodată, după gravitatea cazului, și pedepse...

– Atunci, zise doamna schimbînd bine fața, atunci sunt pierdută...

– Nu tocmai... n-aveți teamă încă... poate să scăpăm... e foarte posibil să treceți... Eu sunt foarte cunoscut la vamă; trec p-acolo de două-trei ori pe săptămînă. Intrăm în sala de revizie împreună, declarați bagajele și ați scăpat... Aveți dantele pentru o sumă foarte mare?

– Cinci mii de franci.

– Și, unde le aveți, sunt cel puțin bine prinse?... să nu se observe vreo umflătură neobicinuită.

– Sunt cusute în căptușala corsajului, zise doamna tot mai îngrijată.

– N-aveți teamă, vă trec eu; cu mine n-au să vă bănuiască.

– A! domnule, cît sunteți de galant! cum să vă mulțumesc?

– A! nu e nimica, doamna mea; călătorii sunt datori să se ajute între dînșii în contra accidentelor, tîlharilor și vameșilor... A! și dacă ați ști ce plăcere simț cînd pot înșela pe vameși, pe cari nu-i pot suferi și cu care am de furcă așa de des!

Din vorbă-n vorbă iată că trenul sosește-n sfîrșit la vamă.

Domnul dă doamnei brațul drept, cu o mișcare foarte elegantă, își ia pe mîna stîngă paltonul și înaintează cu pasul sigur; doamna îl urmează plină de încredere și de recunoștință, stăpînindu-și cît poate mai bine emoția.

Sunt în fața revizorului:

– Domnule revizor, zice galantul cavaler, dați pe doamna aceasta în primirea revizoarelor... s-o scoto-

cească bine: are în căptușeala corsajului dantele de peste cinci mii de lei *[sic]*. Rog să se facă procesul-verbal și să nu se uite tantiema mea de denunțător... Trec mîine să ne socotim pentru toată săptămîna.

Infam! Auzi meserie! Auzi mijloc de a-și cîștiga o bucată de pîine pentru un bărbat în toată firea! A!

Să fi fost doamna aceea grasă sau sîngeroasă, poate că din amestecul indignației, rușinii, necazului de pagubă și de păcăleală, ar fi rezultat o fatală congestie cerebrală. Era însă slăbuță și de un temperament nervos; amestecul amar al acestor deosebite sentimente dete loc la o scrîșnire de dinți, la o privire plină de cel mai înalt dispreț și la următoarele cuvinte pronunțate cu toată liniștea și dignitatea cerute de o așa subțire situație:

– E de prisos să mă caute, domnule revizor; ceea ce a spus acest onest tovarăș de călătorie este exact. Trec eu singură în sala de revizie ca să predau impiegatelor d-voastre dantelele.

Apoi, întorcîndu-se către protectorul ei, adăogă cu un zîmbet nespus:

– Îți mulțumesc, scumpul și demnul meu cavaler, de omenia d-tale.

Tonul cu care au fost spuse cuvintele „acest onest“, „scumpul și demnul“, „omenia“ nu se poate descrie.

Doamna s-a executat; dantelele i-au fost confiscate. Contrabandista s-a suit în vagon și a intrat, destul de supărată, cum trebuie să-și închipuiască oricine, în Paris.

Trecuseră cîteva zile de la această scenă. Doamna se afla acasă și se gîndea cu necazul încă fierbinte la mișelia neagră a acelui om, la cît de adînc poate să meargă infamia omenească.

Servitoarea aduce o cartă de vizită: *D. Cutare* și spune că acest domn dorește cu multă stăruință să fie primit pentru că are o afacere importantă de aranjat și nu poate întîrzia la Paris decît pînă seara.

– Poftește-n salon.

Mosafirul intră. Peste un moment intră și doamna... Dumnezeule, tu care ții vămile văzduhului!

Cine era?

Infamul!

– Ieși!

– Doamna mea, am să ies după ce vă voi da o mică explicație...

– Ieși!!

– Vă datoresc...

– Ieși!!!

– Șase mii de franci, pe cari vă rog să-i primiți.

– Ce?

– Iată-i... Vă rog să-i numărați, sunt șase bilete.

Și pune biletele pe masă.

– Ce-nsemnează asta, domnule?

– Asta însemnează, răspunse cu multă volubilitate vizitatorul, că dantelele dv. au costat cinci mii de lei; iată-i; eu am luat premiu ca denunțător o mie de lei; cinci și cu una, șase. Aceștia sunt banii dv. Cît despre

supărarea ce v-am făcut-o, vă cer milioane de scuze; vă rog, iertați-mă, trebuia să vi-o fac, veți vedea că nu puteam altfel. În privința aceasta, pentru că vina mea nu se poate plăti cu bani, vă rog să fiți bună a primi, împreună cu scuzele mele cele mai umilite, și această garnitură de dantele, cari vă rog să credeți sunt cu mult superioare pe lîngă cele ce vi s-au confiscat; acelea le-am văzut, era marfă ordinară. Ia uitați-vă mă rog la marfa asta... vedeți ce lucru fin.

– Cum, domnule? întrebă doamna amețită, care va să zică... d-ta...

– Eu nu sunt spion fiscal cum ați crezut... sunt negustor cinstit... Trebuia să vă dau pe dv. ca să-i pot orbi să trec eu: aveam în căptușeala paltonului o avere întreagă – cele mai fine, aproape trei sute de mii *netto* – Bruxelles... Cu modul acesta, adăogă domnul rîzînd, am trecut pînă acuma de patru-cinci ori, așa că dobitocul de revizor e convins perfect că eu fac profesie de spion și că trăiesc din tantiemele lui... tantiemele lui! Atîta rău... Dar mă grăbesc și nu voi să abuzez mai mult de bunăvoința dv. Doamnă, sunt al dv. cu tot respectul și considerația.

Doamna a rîs din toată inima și, dacă a rîs, se-nțelege a primit și darurile și scuzele cinstitului negustor.

„Lumea ilustrată", 1893, nr. 2.

ACCIDENT PARLAMENTAR

D. ministru de externe a fost alaltăieri victima unui accident destul de neplăcut. D. Al. Lahovary, după o noapte de veghere și de studii, vine la Senat cu un teanc de note, materialul discursului d-sale în cestiunea comunală, pe care și le așază pe pupitrul ministerial.

Rîndul ministrului de a lua cuvîntul se apropie. Ministrul vrea să-și arunce încă o dată privirile pe notele sale, fructul unei nopți întregi de studii. Dar, Dumnezeule mare! notele au dispărut.

Caută-n sus, caută-n jos, nimic. Jumătate supărat, jumătate îngrozit, neștiind ce să crează, începe să-ntrebe în dreapta și-n stînga: nimeni n-a văzut notele. Pe sub pupitru, pe sub bancă – nicăieri; busola oratorică s-a pierdut!

– E o infamie! strigă ministrul mînios, trîntind cu mîinile pe pupitru. Asta nu e parlamentar! asta nu se face!

– Ce e?... ce e?... și un cerc simpatic începe să se strîngă împrejurul ministrului, care spumează de ciudă.

– Mi s-au prăpădit notele! mi le-a sustras opoziția desigur! Asta nu e leal! N-am dormit o noapte întreagă ca să mi le aranjez, și poftim! Domnii din opoziție mi le sustrag! Astea sunt farse neomenoase!

În timpul acesta, domnul Urdăreanu ia cuvîntul:

– Eu, domnilor senatori, aș fi avut multe de zis în chestia comunală, dar fiindcă mi s-au prăpădit notele...

– Şi dumitale? întrerupe ministrul. A! atunci e o sistemă: s-o ştim! Dar cine poate să le fi luat? adaogă ministrul privind fulgerător pe un senator din opoziţie care zîmbeşte în faţă-i şi care-i răspunde dînd din umeri:

– Ştiu eu?

– D-ta, desigur. Fii bun şi dă-mi notele! nu umbla cu mofturi de-astea. Astea sunt glume puţin parlamentare... În nici un parlament european nu se fac astfel de farse!...

– Dar, domnule ministru, îţi jur! şi toată lumea începe să rîză.

– Atunci desigur d-ta, zice ministrul către un altul.

– Pe onoarea mea!

Asupra acestora, i.p.s. sa mitropolitul, atras de aglomeraţia de dinaintea băncii ministeriale, se apropie cu zîmbetu-i sfînt şi împăciuitor:

– Ce e, taică?

– Înalt prea sfinţite părinte, mi-au luat notele; cine? cine?

– De! ştiu eu, taică? eu am demisionat de acu, nu mai m-amestec în politică.

– A! strigă atunci ministrul văzînd pe Costache uşierul, cunoscut pentru nestrămutatele lui principii liberale. A! infam colectivist! tu mi le-ai luat?

Şi se repede roşu ca focul, apucă pe adversarul său de piept şi-ncepe să-l zguduie cu putere:

– Astea vi sunt mijloacele de luptă? Notele! Dă-mi notele! Am lucrat o noapte la ele; dă-mi-le înapoi că te zdrobesc.

– Să n-am parte de ochii mei, coane Alecule! Să n-apuc să mai văz pe liberali la putere, dacă le-am văzut măcar!

Ministrul aruncă departe pe Costache şi se-ntoarce bufnind la banca ministerială. Tocmai atunci, iată şi conul Lascarache, prezidentul consiliului, reintră, venind de-afară în bancă.

Ministrul de externe începe să povestească istoria notelor pierdute prezidentului, care-l ascultă distrat jucîndu-se cu un mototol de hîrtie. D. A. Lahovary îşi aruncă ochii la mîinile prezidentului, şi oroare! ce vede?

La moment îi smuceşte mototolul şi-l desface cu o mişcare febrilă. Ce era? Un fragment din faimoasele note, fructul unei nopţi întregi de studiu, un fragment cu care conul Lascar rămăsese în mînă ghemuindu-l şi mototolindu-l din distracţie.

– M-ai nenorocit, coane Lascarache! exclamă exasperat ministrul de externe. Mi-ai prăpădit notele!

– Îrracan de mine, bre omule! răspunde prezidentul. Da' eu stric? Mata de ce nu ţi le păstrezi noatele şi le laşi de se tîrîie de colo pînă colo? Iaca, vezi! Se-ntîmplă: de degrabă pune mîna omul pe orice petică îi iese-nainte! Amu, potriveşte şi mata discursul cu aiestea care au rămas... De unde să le mai luăm pe celelalte?

„Moftul român", 1893, nr. 9.

JUSTIȚIA ROMÂNĂ

SECȚIA CORECȚIONALĂ

Prezidentul (către reclamantă): Spune-mi cum s-au petrecut lucrurile...

Femeia Caliopa, republicană română: Eu, domnule prezident, vine dumnealui la mine, care venea întotdeauna seara ca amic, încă era și dumneaei care mi-este amică, și ați chemat-o dumneavoastră martoră că a fost acolo și poate să jure cum s-a-ntîmplat.

Prezidentul: Las-o pe dumneaei; nu e aici; dumneaei o să răspunză cînd o vom chema. Acu spune d-ta.

Reclamanta: Spui. A venit dumnealui.

Inculpatul: Dumneata m-ai chemat: am biletul dumitale.

Prezidentul: Tăcere.

Reclamanta: Dacă știam ce ștofă ești, nu te mai chemam... A venit și zice să nu mai învîrtim masa, care vorbeam cu soră-mea, care a murit, și ne spunea poezii de Iminescu și de Victor Cucu[1]. *(Ilaritate.)*

Prezidentul: Cu sora dumitale care a murit?

Reclamanta: Da, la spital, de piept; ieșise din azil și-i plăcea poeziile... și eu o iubeam foarte mult, eu o băgasem în azil că aveam o protecție. *(Plînge.)* Și cînd vorbeam cu ea, apoi toată noaptea o visam.

Prezidentul: Cum vorbeai cu ea?

[1] Eminescu și Victor Hugo.

Reclamanta: Cu dumnealui: învîrtea masa. Mi-a spus că e fericită și s-a întîlnit acolo cu mama; mă sărută dulce, dar mama nu poate vorbi că e în altă parte.

Inculpatul: Am zis că a trecut iar în incarnațiune.

Prezidentul: Tăcere. *(Către reclamantă:)* Și d-ta credeai?

Reclamanta: Cum să nu crez, dacă vorbea masa?

Prezidentul: Dar ceasul și cu inelele cum ți le-a luat?

Inculpatul: Fără să știu: eram mediu!

Prezidentul: Tăcere, inculpatule, de vrei să nu-ți agravezi situația. *(Reclamantei:)* Spune.

Reclamanta: A venit seara și zice că a învățat acuma să arate și persoana, dar nu cu masa, zice că l-a învățatără niște profesori de la minister, de unde face acuma pe popi. Zice: „dezbracă-te *(senzație în auditoriu)*; scoate tot ce ai ori de metal, ori de imitație!“ și eu am scos ceasul și lanțul, care-l aveam cadou de suvenir de la un... de la o mătușă a mea și cu medalionul, cu o șuviță de păr de la soră-mea, și inelele, și le-am pus pe masă lîngă lampă. Să vă spuie și Tincuța că poate să jure. Și zice dumnealui Tincuții, zice „tu du-te dincolo“, și a băgat-o în odăița ailaltă și a închis ușa, și „să nu vii pînă nu te-om chema!“ încă Tincuța rîdea de noi; dar dumnealui, aș! avea alte motive, să vedeți. Și după ce am pus ceasul cu lanțul și inelele pe masă, m-a legat

la ochi și m-a pus să stau într-un picior, și am stat așa... am stat... preț ca la un sfert de ceas, și zice...

Inculpatul: Nu-i adevărat!

Reclamanta (izbucnind): Taci, șarlatane, care nu te-am crezut pentru ca să fii pînă-ntr-atît să rîzi de o biată femeie ca mine!... Și după ce am stat așa, domnule prezident, de-mi amorțise piciorul și-mi făcea urechile *vuu... vuu...*, că mi-era și frică, că spunea că o să vie soră-mea, dumnealui zice: „ai adormit?" zic: „da", zice: „bine", și mi-a venit așa un fel de amețeală; zic: „o să mai ție mult?" zice: „nu mișca!" și am auzit odată puf! în lampă, și ușa buf! și parc-am văzut pe soră-mea, am țipat și am căzut jos leșinată. Cînd m-a deșteptat Tincuța, ia-l pe domnul de unde nu e; caută ceasul și inelele în sus, caută-le-n jos – nicăiri.

Martora Tincuța face o mărturisire care confirmă în totul plîngerile reclamantei.

Avocatul ex-officio al apărării (după o pledoarie de două ore, încheie): Domnilor magistrați, voi fi scurt. Spiritismul, această sublimă știință a viitorului, este încă în fașe: ca orice copil în fașe poate face și greșeli; nu-i mai puțin adevărat că viitorul este al lui. Inculpatul, din greșeală, în starea impersonală de mediu, a avut o mișcare de somnambul; a luat ceasul și celelalte, e adevărat, dar a făcut-o involuntar, era într-o stare de absolută iresponsabilitate. Știința modernă ne-a dat destule lumini asupra iresponsabilității: toată *asieta*[2] sistemului

[2] De la fr. *assiette* – poziție, bază, fundament.

nostru penal trebuie deci să se schimbe. Iată marele cuvînt al științei moderne: iresponsabilitatea – impunitate; tutelă da, nu pedeapsă. Ești iresponsabil? poți să-ți permiți din cînd în cînd o greșală de care în urmă *ipso facto*[3] nu ești vinovat. Or, clientul meu nu e responsabil, pentru că n-a știut ce face!

Reclamanta: Da' de ce le-a pus amanet la cofetărie?

Inculpatul: De rușine!

Avocatul: Vedeți, d-lor magistrați, de rușine... Apoi poate avea rușine un om responsabil? Nu. Eu deci cer achitarea; în orice caz, circumstanțe atenuante. Nu uitați că trăim într-o epocă unde nu e rău să menajăm spiritismul și pe spiritiști.

Tribunalul, sub impresia ultimelor cuvinte ale apărării, admite circumstanțe atenuante și condamnă pe tînărul mediu la șase luni închisoare și 25 lei cheltuieli de judecată.

Reclamanta iese din pretoriu plîngînd și sărutînd obiectele spiritizate, ce i s-au restituit, reincarnate, de către d. prezident.

„Moftul român", 1893, nr. 13.

[3] Prin însuși faptul acesta (lat.).

HIGH-LIFE

O țară eminamente agricolă trebuie să aibă un *high-life*.

Ce este? ce numim *high-life*?

Este crema unei societăți.

Ca naștere? – nu.

Ca talent? – nu.

Ca avere? – nu.

Ca onestitate? – nu.

Ca bravură? – nu.

Atunci... ca ce?

Știu eu?

Poți fi feciorul celui din urmă rîtan; poți merita să fii hrănit cu paie; poți fi sărac lipit și incapabil a munci de două parale; poți fi o spurcăciune bună de aruncat în canal; un laș de cea mai deplorabilă speță – asta nu te-mpiedică de a face parte din *high-life*.

Vei merge alături cu un descendent direct al cutărui cruciat; vei concura pe toți oamenii distinși la favoruri și onoruri; vei cheltui și vei trăi ca un mare rentier; vei putea arunca desprețul tău oamenilor de treabă și sfida pe orice brav.

Și toate cu un succes desăvîrșit.

Cum asta? vor întreba nedomiriții.

Iacă bine. Mergeți pe stradă, la Șosea, la spectacole, în magazine, în baluri, la București, la Constanța, la Sinaia, mergeți, vedeți și spuneți și dv. cum.

Iată ce bănuim noi.

Orice popor clasic – și suntem doară un popor clasic – fie cît de creștin, are nevoie de un Olimp, și fiece Olimp trebuie să-și aibă mica lui cronică scandaloasă.

Să ne amintim cu respect de Jupiter, de Venus, de Mercur și mai cu seamă de tînărul Ganimed, și să ne felicităm că avem și noi Olimpul nostru.

Voiți un Jupiter? Iată-l: un om este bunicul copilei sale proprie și prin urmare tatăl nepoțelii sale.

Voiți o Venus?... Dar atunci, o să ne cereți și un Mars, una fără altul nu merge... Căutați-i și poate-i veți găsi.

Un Mercur?...

Un Ganimed?...

Dar sunt destui.

Ce-i lipsește acestui Olimp? O mitologie metodică.

O vom da.

Moftul își ia rolul lui Esiod. În curînd dar: „Teogonia Națională sau Moftologia Olimpului Român".

„Moftul român", 1893, nr. 14.

LOGICA BAROULUI

Un profesor – avocat – face cu un elev al său următoarea învoială:

„Pînă-n trei ani eu, profesorul, mă oblig a te face avocat perfect. Dacă primul proces ce-l vei avea îl vei

cîştiga, atunci îmi vei plăti suma cutare; dacă-l vei pierde, nu-mi vei plăti nimic."

Cei trei ani s-au împlinit. Tînărul este avocat, după ce a depus un strălucit examen de admisiune la liberă practică.

Deştept băiat, dar ingrat. El refuză să plătească onorariul profesorului, care i-l reclamă cu stăruinţă.

Profesorul îl dă în judecată.

La înfăţişare, tînărul se apără astfel:

– Domnilor magistraţi, contractul dintre mine şi onorabila parte adversă spune că daca voi cîştiga primul meu proces să plătesc atîta, daca-l voi pierde să nu plătesc nimic. *Or*, acesta fiind primul meu proces, voi avea onoarea să pun, faţă cu dv., onoratei părţi adverse, următoarea dilemă:

Din două una – sau dv. îmi daţi cîştig de cauză, respingînd pretenţia reclamantului, şi atunci nu-i dau nimic; sau îi admiteţi d-sale reclamaţia şi-i daţi dreptate, şi atuncea eu pierz procesul, şi pierzînd acest prim proces al meu, după clauza contractului nostru, nu am să-i plătesc nimic. Deci şi-ntr-un caz şi într-altul, nu voi avea să-i dau nimic: reclamaţia d-sale este nulă şi neavenită.

Tribunalul rămîne adînc pătruns. Se dă cuvîntul reclamantului:

– Domnilor magistraţi, reclamaţia mea este dreaptă tocmai pentru că o fac: căci daca, după contract, n-am dreptul a-mi lua onorariul decît în cazul cînd discipulul

meu ar cîştiga primul său proces, atunci cum viu eu şi cer acest onorariu înainte de a avea onorata parte adversă un proces? Cum viu eu să-i ocazionez acest prim proces şi să mă expun la acea grozavă dilemă pe care mi-a pus-o?

Vă voi arăta cum. Mai întîi îi fac acest proces, pentru că trebuie să-mi plătească înainte chiar de a avea un proces. Ce spune contractul nostru, ştim cu toţii; daca tînărul va cîştiga primul proces, îmi va da atîta; dacă-l va pierde, nu-mi va da nimic. Apoi din două una:

Ori voi cîştiga eu, reclamantul, partea adversă fiind condamnată să-mi plătească ce-i reclam; sau voi pierde eu, îmi veţi respinge reclamaţia, dînd cîştig de cauză părţii adverse în acest prim proces al său, şi atunci, după litera contractului, partea adversă este datoare să-mi plătească ce-i reclam.

*

Răposatul Bengea, de clasică memorie, pleda într-un proces contra a trei dintre cei mai de frunte jurisconsulţi titulaţi.

După cele mai strălucite pledorii ale acestora, Bengea ia cuvîntul şi zice arătînd cu degetul în condică:

– Domnilor magistraţi, toate bune şi frumoase cîte le-au spus onor. mei colegi, dar articolul ăsta de ici... ăsta ce rahat mănîncă?

„Moftul român", 1893, nr. 14.

ÎN TREN ACCELERAT

Anecdotă realistă

Doamna X..., o văduvă respectabilă, cunoscută în societatea noastră pentru spiritul său totdeauna prezent, ne-a povestit următoarea aventură, „a cărei eroină, din nenorocire, n-am fost eu – dar la care am asistat. Crez că o să se potrivească în foaia dv.“

Iată povestirea doamnei X...:

„Plecasem din București cu acceleratul; mă aflam singură într-un vagon de clasa întîia și începusem să moțăi. La o stație apropiată, se urcă în cupeul meu închis – era un vagon de modă veche, care se-ncuia lateral pe din afară – o pereche tînără, un domnișor și o domnișoară foarte aprinși la față și emoționați. Conductorul trîntește ușa, o încuie, și «gata!» trenul pleacă.

Tinerii s-au așezat cu geamantanașul lor în extremitatea cealaltă a cupeului și vorbesc pe-nfundate foarte agitat... Fiindcă sunt discretă de felul meu, cum mă știți, ca să nu-i deranjez, mă fac că dorm și trag cu urechea și cu ochiul.

Deodată tînărul, după ce se uită la mine lung, țoc! o sărută. Eu nu mișc. Încă o dată... De multe ori... Eu dorm... În fine, se scoală, scoate batista, o îndoiește, ca și cum ar vrea să se lege pe sub fălci, și ridicîndu-se hotărît, pornește spre mine... Se-nsera și lampele vagonului nu se aprinseseră. Atunci trec prin imaginația mea toate reminiscențele romantice, toate istoriile de briganzi în

drum-de-fier... vrea să mă sugrume banditul!... și n-apucă junele nostru să întinză mîna cu batista spre gîtul meu și sar în picioare și încep să țip desperată.

Tînărul rămîne încremenit, dar după o pauză, luîndu-și inima-n dinți, în timp ce tovarășa lui de călătorie își ascunsese capul în mîini, îmi zice solemn:

– Doamnă, mă iartă; nu vreau să vă fac nici un rău... Iată de ce e vorba. Eu am răpit pe domnișoara de la moșia părinților ei, unde o țineau închisă pentru a o face să mă uite. Sunt sigur că depeșile trebuie să curgă pe urma noastră: la prima stație, poate, poliția infamă va veni să ne despartă... Ei?... Ei!... înțelegeți bine că pînă la stația apropiată (și, febril, se uită la ceasornicul său) mai avem cinsprezece minute, pînă la stația apropiată domnișoara trebuie să fie nevasta mea.“

. . . .

– Și dumneata pînă la stația apropiată ce-ai făcut? întrebai eu pe d-na X...

– Ce să fac?... Eu sunt discretă: m-am făcut că mă uit pe geam... Ce cîmpie frumoasă! O minunată priveliște, v-asigur.

– Ei, la stația următoare?

– La stație, noii mei amici, după ce m-au salutat cerîndu-și cu multă naivitate iertare (pentru ce, nu știu), s-au coborît – desigur ca să dejoace urmăririle... Dar, adăogă d-na X... cu un surîs particular, din norocire orice urmărire ar fi fost tîrzie: tren accelerat!...

„Moftul român“, 1893, 4 apr.

POLITICĂ

– Domnule, mai trebuie materie, îmi zice tipograful.
– Multă?
– Multă.
– Bine, așteaptă.

Poftim, zic eu în gîndu-mi, poftim de scrie mofturi fără inspirație. A! de ce n-am avut bunul gînd să scoatem un ziar politic grav, în loc de *Moftul* ăsta! Ce abundentă materie! Ce comodă viață! Și ce onoare! Ce satisfacție morală! Un redactor grav, al unei gazete grave – asta este o situație socială înaltă... Dar niște moftangii! Da, dar avem satisfacția că...

– Domnule, mă-ntrerupe zețarul, să mai aștept?
– Da, să mai aștepți, și daca asta te ostenește prea mult, fii bun și dă-mi o idee, o inspirație... Ce rubrică lipsește?
– „Politica".
– „Politica"? așteaptă... Mă execut la moment!

Și încep să scriu și dau filă cu filă pe nerăsuflate acestui monstru de zețar, care se hrănește cu manuscris... Brrr! murdară hrană !

„LEGEA MAXIMULUI

Destul!

Națiunea este sătulă de turpitudinile, mișeliile, jaful, corupțiunea, infamia, trădarea intereselor ei celor mai

sacre, de cruzimea, cinismul, sfruntarea, ticăloșia și scîrba acestui regim poreclit conservator, regim vitreg și căzut, corupt și corupător, infam și infamant. Națiunea e sătulă: Destul!

Ce vor oamenii-strigoi, ieșiți din tenebrele reacțiunii la lumina zilei? Ce vor aceste fantome plămădite din rachiu, spirt, basamac, ciomag, chinoros și sînge?

Vor oare să arunce țara pe calea desperării, pe calea deznădejdii, pe calea exasperării, pe calea celor mai extreme mijloace de rezistență? O vor aceasta? să ne spună.

Pînă atunci le zicem încă o dată: destul – Națiunea este sătulă de faptele voastre!"

*

– Dar bine, domnule, zice zețarul, venind cu corectura, ăsta este un articol de opoziție, și mi se pare că *Moftul* nu e ziar opozant; ați făcut poate greșală.

– Tovarășe, răspund eu ca un adevărat socialist, ai dreptate; am făcut o greșală pe care trebuie s-o repar. Mergi și culege și aceasta:

„LEGEA MAXIMULUI

Domnii colectiviști sunt incorijibili și imposibili.

După ce Națiunea, sătulă de turpitudinile, mișeliile, jaful, corupțiunea, infamia, trădarea intereselor ei celor mai sacre, de cruzimea, cinismul, sfruntarea, ticăloșia și scîrba acelui regim poreclit colectivist, regim vitreg și

căzut, corupt și corupător, infam și infamant, după ce Națiunea sătulă le-a strigat destul! ce mai vor oamenii ieșiți din tenebrele demagogiei la lumina zilii? Ce vor aceste fantome plămădite din rachiu, spirt, basamac, ciomag, tibișir și sînge?

Vor oare să împingă pe guvern la măsuri desperate, deznădăjduite, exasperate, pe calea celor mai extreme măsuri pentru apărarea ordinii? O vor aceasta? să ne-o spună.

Pînă atunci, le zicem încă o dată, destul... Națiunea este sătulă de frazele voastre!"

*

– Domnule, mai trebuie materie.

– Să se usuce cerneala aceluia ce a pronunțat aceste cuvinte! Mai trebuie! mai trebuie! strig eu exasperat. Dar crezi tu, tovarășe, că mintea mea este o fîntînă nesecată? Ți-am dat două articole de fond, de vederi și de forme așa de deosibite, și tot ți se pare că nu-i de ajuns!... Cît mai trebuie?

– O bucată mică.

– Așteaptă:

„LEGEA MAXIMULUI

Întrebăm pi Lascar Catargi, racul din Menajeria regală, pănă cănd cu enfamiile? Pănă cănd, călcănd peste cuvîntul de onoare *ce m-a tradat* cînd mi l-o spus în *ședința solemnă pi care s-o giurat la Ieși cu opoziția unită,*

care guvernul o fost combătut din cauza enfamiilor, *că* Shylockul încoronat[1], papistașul catolic *împreună* cu nepoțelul seu *nu vor mai capata nouă domenii, sau daca o mințit atunci, să vină să ne spună acuma ca* să știe publicul, să știe țara *cu ce* ramolit bătrîn *avem a face!*

Voi stigmatiza..."

*

– E destul atîta, mă-ntrerupe zețarul.

– Crez și eu! numai eu știu cît am muncit.

„Moftul român", 1893, 4 apr.

NEDESCIFRABIL

Primim adesea scrisori care ne fac un efect analog cu întîlnirea neprevăzută a Sfinxului antic. Sunt oameni cari au urîtul obicei sau capriciul de a se iscăli așa încît nimeni afară de ei să nu poată citi iscălitura. Le recomandăm următoarea anecdotă istorică, ce se cuvine a le fi dedicată:

Împăratul Nicolae Pavlovici primește odată de la guvernatorul general al Siberiei un raport foarte frumos scris, iscălitura generalului însă nedescifrabilă. Numaidecît trimete stafetă să vie generalul la Petersburg în cea mai mare grabă. Peste trei luni sosește generalul.

[1] Carol I, reputat pentru zgîrcenia lui, ca eroul dramei shakespeariene.

Cere audiență la împăratul, și i se răspunde să plece pe loc înapoi la post. Alte trei luni de drum înapoi. N-apucă s-ajungă la Tobolsk și o stafetă îl ajunge de pe urmă. Îndărăt, la Petersburg. Cum ajunge, cere iar audiență, și iar e trimes urgent înapoi la post. Alte trei luni pe drum. Și iar o stafetă, și iar îndărăt peste Ural și Volga la Neva. În sfîrșit zdrobit – cincisprezece luni de plimbare, trei ierni și două veri – ajunge la curte. Împăratul îl admite și cum îl vede:

– Cine ești dumneata?

– Sunt guvernatorul general al Siberiei, sire.

– Ce poftești?

– M-ați chemat, nu știu de ce.

– A da! te-am chemat să te întreb cum te cheamă, căci iscălitura dumitale mi-a fost peste putință ca s-o descifrez.

– Boris Spanacof, sire.

– Foarte bine... Pornește chiar astă seară la post.

„Moftul român", 1893, 3 iunie.

ARENDAȘUL ROMÂN

– Și zici că te-am încărcat cu zece zile de prașilă, măi Ioane, așa?

– Păi?... eu știu că le-am făcut.

– În doi ani de cînd sunt aici, numai tu nu te-ai dat pe brazdă, așa?

– Păi, cocoane, am casă grea...

– Apoi eu n-am casă grea, măi Ioane? Vezi bine, patru copii aci, două fete la oraș în pension...

– Auleo, ai și la oraș!!

– Doi băieți la Paris...

– Săracii de noi!!

– Vezi că și eu am greutăți, mă Ioane.

– Da, cocoane, însă eu zic că fiecare să-și crească copiii.

– Apăi eu ți-i dau ție să-i crești, mă Ioane?

– Nu, cocoane, dar cu prașila, drept și drept.

– Stăi să-ți dau eu drept, mă Ioane.

Se apropie de țăran și începe să-i care la pumni în cap.

Țăranul iese năucit și se duce la primărie să se jeluiască.

După un ceas se ivește primarul cu căciula în mînă la poarta boierului.

– Dar ce-a făcut blestematul ăla de Ion, cocoane?

– Nu-i treaba ta, primarule; ia vezi să am mîne oameni la muncă, și nu uita de datoria aia, știi, c-apoi...

– Bine, cocoane, sărut mîna.

A doua zi Ion se duce cu o petiție la subprefect; acesta pune rezoluție, recomandînd petiția primarului.

Primarul, văzînd pecetea *tactului*[1], zice țăranului:

– Ce mi-o dai mie? Arat-o boierului.

– Ce, să mă bată iar? Arată-i-o dumneata.

– Ba eu nu mă duc la el, că m-apucă de datorie.

[1] *Tact, taht* – reședință, sediu al subprefecturii.

Țăranul se duce la tîrg cu chirie și dă o hîrtie prefectului, jeluindu-se de încărcarea la datorie din partea arendașului și de bătaie.

Prefectul nu-și mai vede capul de treburi, căci e aproape să se declare o dizidență în partidul local guvernamental, și dacă guvernul pierde cîțiva partizani, pierde și el funcția și... are familie grea.

Deci, recomandă subprefectului plîngerea țăranului. Și subprefectul, avînd de regulat oarecare interese private cu arendașul, trimite pe țăran acasă, spunîndu-i că-l ajunge pe drum.

Și-l ajunge în adevăr și-l și lasă.

Sosind în comună, trage firește la arendaș.

Mănîncă, bea bine, doarme un ceas, două, vine la primărie la braț cu arendașul și cheamă pe țăranul cu hîrtia la cercetare.

Îndată ce țăranul se ivește, arendașul, roșu de furie, începe să-i strige:

– Opincarule, mămăligarule, țopîrlanule, să mă dai tu pe mine în vileag?!...

Se apropie încet de el și începe să-i care la pumni în cap.

Subprefectul zice cu blîndețe:

– Cocoane Arghir, cocoane Arghir...

Însă arendașul e prea mînios ca să-l audă. Dă înainte și tocmai după ce obosește, iese pe ușă răcnind:

– Să te saturi de cercetare!

Cînd țăranul își mai vine puțin în fire, subprefectul îl întreabă:

– Ei, ia spune, cum a fost...

– Păi dumneata nu văzuși?

– Lasă asta, ailaltă.

– Ailaltă întocmai ca și asta, încă una și zac toată vara și la iarnă mor de foame. Mai bine îi fac acele zece zile și Dumnezeu o ști...

– Ei, uite așa mai vii d-acasă; măi omule, cînd țăranii și arendașul trăiesc bine, le merge cu spor la toți; înțelegerea, dragostea între săteni și arendași este mana lui Dumnezeu pentru unii și pentru alții... că, nu-nțelegi tu?... omul cu bine și cu pace, mă-nțelegi, devine că poate pentru ca să, mă-nțelegi, să... cum să zic?... să... în sfîrșit, să fie toate cu bine și cu pace.

Și tot așa, un ceas întreg, subprefectul îi dă sfaturi, neuitînd a vorbi de grija guvernului pentru țărani, de legile ce face guvernul pentru apărarea țăranilor ș. cl., ș. cl.

Apoi face un raport prefectului, răspunzînd la rezoluție că părțile s-au împăcat.

„Moftul român", 1893, 17 iunie.

PORUNCĂ DOMNEASCĂ

– Bucuroși la oaspeți?!

– Bucuroși! răspunde mama Catrina vătășelului, care-i aduse în gazdă doi soldați.

Și sărmana bătrînă zise numai cu gura jumătate.

Dar ce-i faci obiceiului? Apucase și ea vremuri cînd acest cuvînt îl zicea din toată inima, și se deprinsese așa, că acum, chiar de n-ar fi fost bucuroasă de oaspeți, tot nu putea zice altfel.

Mai întîi că nu e frumos... și apoi de ce a dat Dumnezeu patru pereți la casa omului?

Soldații intrară în casă ca pe moșia lor – erau de-ai stăpînirii, și cu stăpînirea nu te joci! – iar Maria, fata mamii Catrinii, se ascunse de frică tocmai după cuptor.

Bătrîna, și ea biet! ospătă musafirii cu ce dăduse Dumnezeu: puțină mămăliguță și o fiertură de borș cu știr, dezvinovățindu-se către soldați:

– Ei! să fi poftit 'mneavoastră cînd eram și eu cu gospodăria mea, cu rostul meu! Atunci să fi văzut! Dar de cînd am rămas văduvă s-a legat și sărăcia de capul meu. Apoi și bătrînețele, bată-le pustia! și încă mai am și fata asta în grija mea... d-ar da Dumnezeu să-i vie și ei norocul mai curînd, să o mărit, să mi se ridice o greutate de la inimă. Dar 'mneavoastră, maică, cu ce treabă ați venit pe aici?

– Uite, mătușe, răspunse unul, ce n-ai gîndi... Am adus o poruncă tocmai din București, chiar de la vodă, pe cum că de acum încolo, cînd o fi ca să se însoare cineva, dacă e flăcău să ia babă bătrînă, iar dacă o fi moșneag să ia fată sau văduvă tînără.

– Dec! strigă tînăra de după cuptor.

– Dec, nedec! zise baba scurt, dacă e poruncă domnească, n-ai ce face, fata mea! Și decît să te amesteci nepoftită în vorbă, mai bine scoate din ladă niscai velințe mai moi, să așternem la băieții ăștia, că or fi ostenit sărmanii de atîta cale. Și fă de mai scotocește ale cuibare și cotinețe, să-i ospătăm mai bine, că ce o să le ție numa borșu ăsta!?

„Moftul român", 1893, 30 iunie.

CUM SĂ ÎNȚELEG ȚĂRANII

Straja satului vine la casa unui țăran și-i bate în geam. Se încinge o conversație: – Hei, mă din casă! – Cine? – Tu! – Eu? – Păi cine! – Ce-i? – Cum ce-i? – Păi ce-i? – Ai o scrisoare! – Cine, mă? – Tu. – Eu? – Păi cine. – Ad-o-ncoa! – Ce, mă? – Scrisoarea. – Ce scrisoare? – Știu eu ce scrisoare? – Trebuie să plătești! – Ce, mă? – Cum ce? – Ce să plătesc? – *Porto.* – Cine? – Tu. – Eu? – Păi tu. – Ce porto, mă? – Iaca, porto. – Cum așa? – Păi, știu! – Nu-i plătită? – Ce? – Scrisoarea. – Ehei! – Cum ehei? – Ai să dai, măi! – Ce? – Bani. – Ce bani? – Porto. – Cît, mă? – Ce cît? – Cîți bani, mă? – 15. – Cum 15? – Păi! – Dar de ce, mă? – Nu știu. – Iaca 15. – Așa. – Ei, dă-mi-o! – Ce, mă? – Scrisoarea. – Ce scrisoare? – Care ai adus-o. – Eu, mă? – Păi cine? – N-am adus-o. – Păi cum? – Nu-i la mine. – Asta-i! – Cum asta-i? – Unde-i, mă? – Cine? – Scrisoarea. – La primărie. – Ba la dracul! – Ba, așa. – Păi, cum? – Să te duci să ți-o iei.

„Vatra", 1894, p. 91.

TARDIVITATE

Odată un boier mergea cu ţiganul său de casă pe un drum strîmt. La o cotitură se-ntîlnesc cu un şir de care foarte împovărate:

– Daţi-vă-n lături, mă! strigă ţiganul ţanţoş. Daţi-vă-n lături să treacă boiarul!

– Daţi-vă voi, răspunde un ţăran, că nu sunteţi împovăraţi.

– Trage-le, mă! zice boierul.

Ţiganul nici una nici două, şart! cu gîrbaciul în om. Sar oamenii toţi, şi ţin'te nene: tăvălesc pe boier şi pe ţigan de mama focului, îi lasă snopiţi bine-ntr-o parte, trec cu carele şi-şi văd de drum rîzînd.

Tocma-ntr-un tîrziu se scoală de jos ţiganul ostenit şi se scarpină-n cap:

– S-a dus, boiarule?

– S-a dus, ticăloşii!

– Nu se mai vede nici unul?

– Nu!

– Atuncea, hai să-i înjurăm şi noi!

Aşa şi *Epoca* – ne ameninţă regulat cu sarcasme pentru a treia zi după-nfierbinţeală.

„Gazeta poporului", 1895, 10 nov.

ŞAH ŞI MAT!

Începuse războiul franco-german. De la rezultatul acelei măreţe lupte atîrna poate tot viitorul nostru politic. Pe Rin nu se juca numai două soarte. Ca la toate luptele jucătorilor mari, unde pe de lături palpită o mulţime de mici pontatori pe mîna unuia sau altuia, aşa şi la războaiele între două puteri gigantice, sunt mulţi mititei pe de lături, cari, cu cît pontează mai mărunţel, cu atît privesc jocul cu mai multă bătaie de inimă. Pe Rin, între alte mize mărunte, era una, care pentru noi avea o importanţă colosală, cum s-a dovedit ulterior – soarta hotărîtoare a dinastiei noastre. Mica republică de zece ore de la Ploieşti, care pontase şi ea, putea avea urmări mult mai mari dacă în jocul de la Rin s-ar fi amestecat altfel cărţile.

Aşa, era în toată ţara o agitaţie surdă, dar foarte adîncă, care în unele centre lua forme făţişe destul de ameninţătoare pentru ordinea generală. Unul din aceste centre mai agitat era şi Craiova, unde se afla prefect de judeţ răposatul Petrache Mănescu – un om original şi amabil, credincios şi devotat neclintit al conservatorilor.

De la dînsul ţinem această reminiscenţă anecdotică.

La guvern era cabinetul Manolache Costache, cabinetul numit *Cloşca cu pui*, pentru că prezidentul se înconjurase de cîţiva tineri de talent, debutanţi în politică, între aceştia dd. A. Lahovary şi P. Carp.

Situația în Craiova încordîndu-se din zi în zi, prefectul este chemat telegrafic la București. Cale ferată între centru și capitala Olteniei nu era încă, așa că Petrache Mănescu vine în goana cailor pe brînci o zi, o noapte și o dimineață, și sosește-n București cu oasele pisate pe la 11 înainte de amiazi. Merge degrabă la otelul Caracaș, unde cobora regulat, își lasă sacul, și fără întîrziere se prezintă la Consiliul de miniștri.

Tot consiliul era adunat, lipsea numai prezidentul, pe care-l așteptau din moment în moment. Pînă să vie conul Manolache, prefectul expune consiliului nerăbdător situația din Craiova: era în adevăr foarte gravă – o turburare imensă putea izbucni, fără ca administrația să aibă destule forțe pentru a o năbuși.

Erau așa de interesante spusele prefectului, încît nimini nu băgă de seamă că trecuse un ceas de la sosirea lui – erau aproape 12... Consiliul fusese convocat pentru 10, și prezidentul tot nu sosea. Un aprod merge iute să-l caute... Peste cîteva minute se-ntoarce: d. prezident a plecat de-acasă de la 9, a spus că merge la consiliu. Se trimit mai mulți aprozi prin toate locurile pe unde se putea bănui că l-ar putea afla... Se-ntorc toți fără ispravă... 12 și trei sferturi. Nerăbdarea și neastîmpărul cresc. La fiecare trăsură care trece, la fiece ușă care se deschide, la orice pași pe scări, sar toți... Vine!... Nu... Nu vine. Ce să fie?

Petrache Mănescu își cere atunci voie să se repeadă măcar să guste ceva: e obosit, toată noaptea n-a putut

dormi în trăsură și n-a mîncat nimica din ajun. El merge să dejuneze în pripă la otel – să dea fuga aprodul să-l cheme îndată ce-o sosi prezidentul. Lasă consiliul într-o fierbinte discuție asupra întăriturilor de la Metz, și se duce la cafeneaua-birt a otelului.

Pentru ca să evite însă vreo indiscretă întîlnire, nu stă în sala cea mare; intră în una din odăițele de lături, unde seara se juca, și comandă ceva în grabă. Odăițele acestea dedeau una-ntr-alta prin cîte o ușă cu geamuri acoperite cu perdeluțe verzi.

Acuma era 1 și un sfert.

Dejunează, trăgînd mereu cu urechea daca nu vine cineva să-l cheme... Nimeni... A isprăvit; fără să mai ia cafea, se scoală să plece... Mai întreabă încă o dată pe chelner... Nimini... Atunci, ce se gîndește? pentru că n-a venit încă să-l caute, n-are de ce să se grăbească; își comandă cafeaua și se așează iar la loc să-și mai dezmorțească membrele... Acum, după dejun, îl ajunsese pe om oboseala drumului. 1 și jumătate. Chelnerul aduce cafeaua... „Nimini să mă caute?“ – „Nimini!“ Ce să fie asta?

Pe cînd însă chelnerul iese, Petrache aude un zgomot într-una din odăițele vecine, unde pînă atunci fusese completă liniște – o mormăială și un haha! de triumf. Se-ntoarce spre partea aceea și ia seama că la ușa cu geamuri flutură perdeluța atîrnată pe dincolo, trecînd dincoace printr-un ochi – un geam era spart.

„Desigur – gîndește el – sunt cartofori... de dimineață au luat-o... ori poate că n-a *[sic]* isprăvit încă de

aseară...". E aproape 2 și nimini nu vine să-l caute... Mormăiala însă crește dincolo... începe să se auză distinct o dispută de joc: regina! calul! pionul!... E desigur o partidă de șah tot așa de încordată ca și situația de la Craiova.

Dar între accentele amestecate ce trec prin ușa cu geamul spart, Petrache pare că aude un glas cunoscut!... Se ridică și ascultă mai bine...

Da!... E o iluzie? un joc al închipuirii stăpînite de un gînd stăruitor? Dar e cu putință să se-nșele astfel?... Dar e peste putință să fie acela!... Dar e glasul lui!... Dar nu se poate!

În prada unei nedomiriri amețitoare, omul se repede la ușe, dă-ntr-o parte perdeluța de la ochiul spart, se uită-năuntru și nu se poate stăpîni a nu scoate un strigăt de uimire...

Cine?... cine era în odăiță încă de dimineață la o partidă de șah?... cine!?... Domnul prezident al consiliului, conul Manolache. Se-ntîlnise de dimineață cu amicul său, bătrînul Wiest[1], și se-ncurcaseră.

Desperat, Petrache Mănescu dă brînci ușii și năvălește înăuntru peste jucători strigînd:

– Pentru numele lui Dumnezeu! coane Manolache, aici ai fost!?

– Ei, da, răspunde simplu prezidentul; nu mă vezi? și se pune iar pe gînduri ca să-și combine lovitura.

[1] Ludovic Wiest, violonist și compozitor adus în țară de domnitorul Alexandru Ghica în 1838 și naturalizat în 1863.

– Coane Manolache!! vă caută toți în toate părțile! v-așteaptă toți la consiliu de la 10 azi dimineață!

– Iaca viu... Stai oleacă; mai am două lovituri, și-l regulez eu pe domnul Wiest! Și mută calul.

– Dar sunt 2 trecute, coane Manolache!!

– Mat! strigă Wiest.

Conul Manolache deschide ochii mari pîn ochelari și vede că-n adevăr partida e pierdută. Atunci, se ridică bosumflat către Mănescu:

– Aracan de mine, bre, omule, dă-mi pace! m-ai buimăcit de cap! iaca! pierz partida sigură cu vorba dumitale!

Cu multă greutate a putut Petrache să-l îmbuneze și să-l facă să renunțe la revanșă.

Amîndoi apoi, pe la 2 și jumătate, intrară la consiliu, unde găsiră pe ceilalți – cam impacientați.

„Epoca literară", 1896, 15 apr.

AUTORITATE

Toamna trecută am făcut o cunoștință foarte interesantă – un tînăr poet și literat, fruct prețios al unui gimnaziu de provincie: tînărul meu a renunțat să termine cursurile, neputînd reuși la examenul de corigență de la septemvrie. Prețiosul fruct, după trei ani de gimnaziu, s-a simțit destul de copt și, revoltat con-

tra unei discipline stupide de programă, s-a dezlipit cu dispreț de craca sa, pentru a veni să-și debiteze savoarea în vastul tîrg al capitalei.

Este un tînăr ca de vreo optsprezece ani, copil de văduvă; tatăl, fost impiegat comunal în orașul său, a murit de mult; mama, scăpătată, trăiește cu ce poate, coase, spală, calcă, servește la ocazie; are încă doi frați mai mici: aceia urmează la același gimnaziu. Poetul meu îmi spune cu oarecare ton de compătimire că aceia, ca niște mediocri ce sunt, vor să termine cursul și să caute a intra unul în seminar și altul în liceu ca bursieri ai statului; el nu s-ar fi înjosit niciodată să se facă bursier; e prea independent pentru asta, și apoi nu se simte atras decît de literatură.

Înfățișarea materială a acestui personaj nu e neplăcută. Deși foarte sărăcuț îmbrăcat, chiar hărtănit puțin, deși foarte nepieptănat, purtînd plete, și foarte nespălat, purtînd unghii nepilite, deși fumează foarte mult, așa încît e afumat la vîrful degetelor și-mprejurul buzelor – totuși inspiră de la început oarecare simpatie. Manierele lui sunt foarte primitive: despre așa-numitul *l'usage du monde*[1] nici nu poate fi vorba: în programul celor trei clase de gimnaziu, pe cari le-a urmat cu destulă lipsă de succes din cauză „că profesorii erau proști", nu se predă un curs de maniere – asta ar fi antidemocrație.

[1] Regulile bunei-cuviințe (fr.).

El se afla acuma de vreo cîteva zile la București. Nu cunoștea aci pe nimeni altul decît pe un băiat de la o mare băcănie, un fost tovarăș al lui din școala primară. Acesta urmase numai două clase începătoare, venise acu șapte ani cu tată-său aici și intrase la stăpîn, unde se afla și acuma. Acesta, care mă cunoștea pe mine, îmi recomandase pe tînărul poet.

Din vorbă-n vorbă, poetul mi-a mărturisit că a venit la București să găsească o ocupație, fie cît de slab plătită, orișice; el e modest, se mulțumește cu puțin. Impresia ce mi-a făcut-o fiind destul de bună, și de altă parte simțind că nevoia lui de stabilire e destul de urgentă, pe dată m-am gîndit să-i fac rost de o situație solidă. Furia de poezii o să-i treacă cu vremea. Am mers degrabă la un negustor prieten, un toptangiu, și am avut noroc să aflu că are un loc vacant potrivit: 300 lei pe an, casă, masă și două perechi de îmbrăcăminte de sus pînă jos. Mi-a părut destul de bine, și cu multă bucurie a doua zi m-am dus la întîlnire să comunic tînărului buna veste.

Era foarte palid de astă dată, foarte obosit; glasul slab de tot; cam tremura și înghițea mereu în sec. I-am recomandat să nu fumeze așa de mult pe nemîncate, pentru că atribuiam abuzului de tutun starea lui manifest maladivă. Mi-a răspuns că nu a fumat astăzi deloc. Atunci poate bolnav? Nu. Am mers încet-încet și i-am spus pe drum buna veste și condițiile ei. Nu mi s-a

părut deloc foarte mulțumit de norocul ce-i găsisem; ba chiar îmi pare că am găsit fluturînd pe buzele lui vinete și afumate un trecător zîmbet de dispreț... Dar – poate că mi s-a părut. La un moment, mergînd, s-a oprit deodată-n loc, a îngălbenit foarte tare, a șovăit și, dacă nu-l luam la braț, ar fi căzut – era fără-ndoială bolnav. L-am întrebat, fiind la amiazi, dacă a dejunat: mi-a spus că da. Apucîndu-l strîns de braț, am simțit că, sub mînecile lui, pielea era tot așa de largă pe oase ca și mînecile pe piele. Foarte rău trăit.

Am ajuns la birtul unde dejunam și l-am poftit să ia ceva. A căzut mai mult decît s-a așezat, foarte obosit, pe un scaun. Acum îl aveam în față și-l puteam observa mai bine. Nimica distins în figura lui: o frunte foarte îngustă, ochii foarte puțin expresivi, tăietura buzelor și structura nasului fără nici un caracter marcant, părul aspru și plantația lui nehotărît demarcată, în fine o creatură nici prea-prea, nici foarte-foarte – unul din exemplarele de duzină ale vastei fabricațiuni, exemplar care e greu de deosebit individual în pachetul întreg.

Cu toate astea, paliditatea lui îi dădea un aer mai interesant: era distincția suferinței. Deși îmi spusese că dejunase cu cîteva minute mai-nainte pe drum, l-am invitat să guste ceva împreună cu mine și nu m-a refuzat. A mîncat: ochiuri la capac, varză cu carne, o friptură pe grătar, brînză de vacă cu smîntînă, mere, o țuică înainte, o sticlă de vin în timpul mesei și o cafea după

masă, în sfîrșit *une bonne fourchette*[2]; apoi i-am dat țigări – nu știe că trebuie să zică *merci* cînd primește ceva – e și tînăr.

Cu multă satisfacție am văzut că paliditatea tînărului meu – îl cheamă Nicu Ionescu – dispărea încet-încet pe măsură ce înainta dejunul și cu ușurință m-am convins că d. Nicu este un mincinos – nu dejunase deloc, ba pare-mi-se că paliditatea lui și intențiile de leșin pe cale publică... dar în fine, îi trecuse acuma. Acum era foarte vioi, prinsese limbă... La căldura generosului vin, se aprinsese un șir de confidențe. Am constatat din conversația d-lui Ionescu că și la moral era ca și la fizic un om nu prea deosebit: pare că, pierzîndu-și paliditatea, pierduse singura lui virtute de a mă interesa; acum vedeam bine că tînărul meu este foarte ignorant, că nu știe să scrie și să citească destul de bine, că nu știe nici cît un școlar mediocru de clasele inferioare și, în afară de asta, nu are nici o gîndire deosebită, cu atît mai puțin vreuna ciudată.

Voia să scrie poezii, voia să facă literatură, voia să se facă ziarist; pentru aceea refuza cu dignitate locul pe care i-l găsisem la toptangiul meu. În zadar i-am dat povețe să fugă de un teren de viață și de luptă în care, chiar armat cum se cuvine, nu capeți vreun succes de seamă, în zadar am încercat să-l fac să-nțeleagă că merge la mizerie sigură. D. Ionescu a zîmbit iarăși cu zîm-

[2] O masă pe cinste (fr.).

betul d-sale caracteristic, şi, aruncîndu-mi mult fum în nas, mi-a spus că o irezistibilă putere îl atrage în nobila carieră.

Ne-am despărţit, rugîndu-mă el să-i găsesc un loc la vreo gazetă – de aceea căutase a-mi face cunoştinţa – iar eu promiţîndu-i ca orice Loyola, cu rezervă mentală, că-mi voi da toată osteneala să-i satisfac dorinţa... Că [nici] gînd n-am! Nu puteam să-mi închipuiesc că d. Nicu Ionescu va fi vreodată primit şi utilizat în publicitate, atît de puţin preparat cum era pentru o aşa de serioasă carieră! şi prin urmare nu puteam îndrăzni să recomand vreunui confrate oferta de servicii intelectuale a d-lui Ionescu.

Mai tîrziu am întrebat pe băiatul de la băcănie dacă ştie ce s-a făcut tînărul său amic. Mi-a răspuns că nu-l văzuse de mult; dar că ultima dată cînd acela venise la băcănie era în mare strîmtorare. De atunci i-am pierdut urma poetului.

*

Mărturisesc că nu prea citesc gazete, nu doar pentru că n-am destulă consideraţie sau interes pentru mişcarea politică, dar pentru că operaţiile mele nu-mi lasă vremea cerută pentru a-mi lumina opiniile. Cu toate astea, am fost silit odată să citesc regulat una şi apoi mai multe, şi iată de ce.

Am făcut o piesă de teatru, care a căzut la prima reprezentaţie – din cauză că actorii au jucat-o rău...

Actorii! ce oameni. Dar actriţele! închipuiţi-vă că-mi aruncă tot mie vina nesuccesului! Gazetele toate m-au refecat rău de tot; una însă dintre toate a fost mai tare. Cronicarul teatral îmi contesta pe lîngă talentul dramatic şi cunoştinţa limbii româneşti, şi aceasta cu o vervă, cu o maliţiozitate, cu nişte împunsături, cari fireşte m-au afectat foarte adînc: eram nu criticat, eram maltratat, bătut, zdrobit! Ba cronicarul promitea că *va reveni* – şi iscălea *Hamlet*...

N-am mai putut răbda şi am mers să caut pe *Hamlet*, să mă apăr, să-i captez bunăvoinţa şi să încerc, de nu se poate cumva să-l fac să-mi fie mai indulgent. În redacţia gazetei respective, mi s-a răspuns *că Hamlet* este pseudonimul unui tînăr care nu voieşte a fi cunoscut. Am constatat atunci pe figurile redactorilor o mare satisfacţie pentru succesul cronicelor teatrale, succes a cărui confirmare deplină era pasul de umilire ce eu făceam. Am salutat şi am plecat.

Cînd să ies, iată că intră pe uşe, cine? vechea mea cunoştinţă, d. Nicu Ionescu. Toţi încep să rîză. Unul zice: cînd vorbeşti de lup, Nicu la uşe! nu înţelegeam... Am simţit însă numaidecît că d. Nicu Ionescu era aci ca la dînsul acasă, în cei mai intimi termeni cu „confraţii".

M-am oprit să schimb cîteva vorbe cu dînsul. Era redactor acolo, însărcinat mai ales cu partea literară şi artistică...

– Atunci, i-am zis eu, fii bun și spune-mi, d-ta trebuie să știi, cine e *Hamlet*, care mă persecută așa de grozav?

D. Ionescu a început să rîză răutăcios și mi-a răspuns cu o prefăcută ezitare:

– Zău... nu... știu!

– Hamlet! strigă un glas din odaia de alături, biuroul directorului, ți-ai adus urmarea la cronică?

– Da, răspunse d. Nicu.

Scoase niște file din buzunar, mă lăsă un moment singur și trecu în biurou. Am auzit bine cum îmi șopteau numele și cum rîdeau înfundat.

D. Ionescu s-a întors și m-a invitat să luăm un aperitiv la băcănia din colț. Mi-a mărturisit că el e *Hamlet;* am început să discutăm asupra piesei mele, pe care mi-a nimicit-o... Acțiune... caractere... pasiuni... tehnică... ideal... tendință... arta pentru artă... Shakespeare... Molière... mediu social... unitate... logică... Hartmann... Ibsen etc. etc. ... și m-a nimicit și pe mine lîngă piesă.

M-am crucit de cîte a învățat Hamletul meu în șase luni! Ce schimbare! ce progres!

Nicu Ionescu este astăzi o adevărată autoritate. Ce trecut! ce prezent! și încă ce viitor!

„Adevărul", 1896, 19 apr.

CRONICA DE JOI

Alaltăieri, în faptul zilii, mă deștept tresărind: bate cineva foarte nervos la geam. Știu cine e și ce veste-mi aduce. E cumnatul meu, un tînăr funcționar la C.F.R. și poet liric în momentele-i pierdute. Soția sa e însărcinată – a doua naștere; la cea dintîia, acum un an și jumătate, a avut imperioasă nevoie de forceps. Desigur, mi-aduce poetul vestea că au început durerile unei nașteri mai grele decît a unei poeme lirice. De cu seara ne-am înțeles să ne dea de știre la primul semnal al mult așteptatei ușurări. Fusese o sarcină din cale-a-fară grea; pe lîngă asta, teamă de un nou joc de forceps, apoi socoteala greșită a termenului, dezmințit de întîrziere, toate contribuiau să irite nerăbdarea familiei și mai ales a femeii. De două săptămîni, tot așteptam zadarnic... E curios cum întîrziarea sosirii momentelor grele inspiră mai multă nerăbdare decît a sosirii momentelor plăcute.

La prima ciocănire în geam, sar din pat. Nu m-am înșelat. Deschid geamul. Au început durerile! Un fior rece, produs desigur de răcoarea dimineții, mă furnică pînă-n creștet. Poetul e foarte emoționat: se văd pe chipu-i urmele nopții nedormite și semnele fricei; îi clănțănesc puțin dinții.

Să mergem. Am ajuns.

Pășim pragul cu ezitare. În odaie nu se aude încă nimica. Moașa ne întîmpină. Excelenta practiciană are tot sîngele rece cerut; ea ne asigură că este un caz nor-

mal; că de astă dată n-avem nevoie nici de doctor, necum de forceps; primele încercări au început.

Bine c-au început!

S-a făcut ziuă bine... Eu – am treabă la redacție: nu pot să asist la ce se prepară. Las pe femei și pe poet și plec grăbit. E pe la 8 dimineața.

Merg la afacerile mele, se-nțelege, mereu cu gîndul la ce are să se petreacă în lipsa mea.

Peste vreo două ceasuri, pe la 10 a.m., o birjă în goană dinaintea redacției: ultime informațiuni! E cumnatul, care a sărit înainte de-a se opri caii. Îl întîmpin. E încruntat.

– Ei? întreb.

– A făcut...

– În sfîrșit!... Ce?

– Băiat.

– Bravo! să-ți trăiască, zic eu ușurat de grije.

El, mai încruntat:

– Da... dar...

– Dar ce?

– Dar mai are de făcut încă unul.

– Doi?!

– Doi! zise omul dînd din cap și clănțănind... Moașa m-asigură că nu e caz grav; dar, pentru liniștea mea... fiindcă sunt zdrobit de emoția prin care am trecut, te rog, aide să căutăm un doctor: nu mă simt în stare să mai trec prin ce am trecut fără asistența unui doctor.

Ne suim în trăsură... Aleargă... și gonește... În sfîrșit, îl găsim pe doctor... – Înapoi, birjar!

Eu nu pot intra; eu – am altă treabă la redacție.

Peste un ceas, iar o birjă – iar omul meu. De astă dată, o figură oribilă.

– Ei? Ce e? Ce-a spus doctorul?

– A spus că... probabil... nu mai are încă unul de născut.

– Atunci... ?

– Că... mai are încă doi... că este un caz grav... o eventuală emoragie, frecventă în așa cazuri... ar fi o nenorocire... Mă duc.

Și pleacă aiurit.

A doua naștere nu vine încă după optsprezece ceasuri. Dureri îngrozitoare fără rezultat. Nu mai merge! Fiecare moment de întîrziare poate provoca emoragia. În fața pacientei, care se vaită cumplit, doctorul începe să arză forcepsul. La vederea acestei pregătiri, femeia dă un răcnet – o supremă descărcare de energie... apoi un țipăt straniu de broscoi răgușit.

Al doilea! alt băiat. Uf!

Să vedem acum pe al treilea.

Dar ce amăgire! Doctorul ne anunță că totul s-a isprăvit: n-au fost trei gemeni – o greșeală de auscultare.

Nu face nimica; ș-așa-i bine; și numai cu doi nu strică!

Totul s-a petrecut cu noroc și toți suntem veseli: doi! doi băieți!

Ei? dar cum să-i cheme?

Să procedăm în regulă. Un consiliu de familie se constituie *ad-hoc*.

Se proclamă cu mare majoritate de glasuri, ca prezident, moaşa, care, luînd posesiune de jeţul său, promite că va conduce dezbaterile cu imparţialitatea-i cunoscută.

Eu iau întîi cuvîntul şi într-o cuvîntare pe atît de elocventă, pe cît e de erudită, propun să se boteze copiii: *Castor* şi *Polux*. Această propunere e combătută cu multă vervă de leuză, care susţine că numele acestea mitologice se obicinuiesc numai la cînii de vînat, cel mult la pseudonime literare, iar nu la creştini.

Prea bine. Atunci am onoarea a face altă propunere. Aducîndu-mi aminte de origina noastră ilustră de la Tibru, mi se indică neapărat două nume: *Romulus* şi *Remus*.

La aceasta, părintele gemenilor spune, cu mult temei, că femeia sa nu este vestală. Adaugă că, dacă e vorba să dăm copiilor nume istorice, atunci ar dori ceva din istoria noastră naţională sigură şi pozitivă (aci, voi eu să întrerup; moaşa-mi impune tăcere), iar nu nume din istoria fabuloasă şi fantazistă a antichităţii. *Mihai* şi *Ştefan* – da!

Cer cuvîntul! În starea în care se află astăzi chestiunea naţională, eu propun, dacă e vorba de nume sacre din istoria profană, nu nume de acelea cari, pe lîngă glorie, ne amintesc tirania şi iobăgia. Sunt prea democrat pentru a mă mulţumi cu gloria. Vreau numele acelor martiri cari au luptat pentru sfărîmarea tiraniei şi abolirea iobăgiei. Propun dar: *Horia* şi *Cloşca*.

Tot consiliul e foarte emoţionat. Din toate părţile, şi mai ales din partea fericitului tată, se exprimă regretul că doctorul s-a fost înşelat în părerea sa şi că n-am avut şi un al treilea de botezat.

Închipuiţi-vă, să fi fost şi un al treilea! După Horia şi Cloşca, Crişan – se impunea!

Din nenorocire, Crişan lipsind, să nu mai vorbim de Horia şi Cloşca.

După lungi dezbateri, se adoptă: *Gheorghe* şi *Dumitru*, în amintirea fericitei mutări a celor doi gemeni în acest oraş, unul după altul, tocmai în ajunul mutatului, cu o punctualitate mai vrednică de un bătrîn proprietar, decît de nişte tineri chiriaşi.

Care va să zică: pur şi simplu Gheorghe şi Dumitru, ca toţi creştinii.

Fie! Totuşi, din dezbaterile acestea se va fi dovedit cel puţin, cu prisos, sentimentele naţionale şi patriotice ale familiei noastre.

Chestiunea numelor odată rezolvită, să păşim mai departe după ordinea zilei. A doua chestiune: ce profesie să îmbrăţişeze tinerii Gheorghe şi Dumitru?

Urmează importante dezbateri, în cari se propun pe rînd toate profesiile liberale, demonstrîndu-se cu de-amănuntul foloasele şi neajunsurile fiecăreia.

Orele fiind înaintate, şi neputînd obţine după mai multe încercări un vot categoric, cădem cu toţi de acord a ruga pe sfinţii patroni ai tinerilor Gheorghe şi Dumitru să-i ajute a nu avea nevoie de nici o profesie liberală, făcîndu-i proprietari – profesie eminamente conservatoare.

În momentul cînd fac această dare de seamă, mama, gemenii, tatăl şi moaşa se află bine, în afară de orice pericol.

„Sara“, Iaşi, 1896, 1 nov.

CUM SE NAŞTE O REVISTĂ?

Iată o întrebare la care desigur se poate răspunde în mai multe feluri. Eu, om practic, în loc să răspund prin o formulă teoretică, prefer să arăt cum s-a născut revista noastră *AVÎNTUL TINERIMII, Litere, Ştiinţe, Arte* etc.

Într-o zi m-am pomenit cu următoarea circulară:

„*Domnule,*

Un cerc compus de mai mulţi tineri, dorind a da la lumină o Revistă literară, ştiinţifică şi artistică, *cunoscîndu-vă ca iubitor al literelor, ştiinţelor şi artelor, vă roagă să luaţi parte la dezbaterile prealabile, ce se vor face asupra chestiunii înfiinţării acelei publicaţiuni periodice.*

La ordinea zilei, fixarea titlului şi alegerea comitetului de redacţiune.

Întrunirea se va ţinea la cafeneaua Fialkowsky, sîmbătă, 15 ale curentei la 8 ore seara.

Pentru comitetul provizoriu,
N. Ilie Constantinescu de la Ţurloaia“

Comitetul provizoriu nu greşise. Da, sunt, în adevăr, un pasionat iubitor al literelor, ştiinţelor şi artelor, pe care le-am cultivat cu o egală mediocritate, ca să nu zic şi modestie. Dar nu face nimica: asta nu mă poate descuraja. Cînd cineva începe, fie începutul cît de prost, asta trebuie să promită. După socoteala greşită a unor pedanţi demodaţi, începuturile, ca să poată fi considerate ca promiţătoare, trebuiesc să fie stîngace numai ca execuţie; la noi, din norocire, începuturile promit mult chiar cînd sunt stupide ca intenţie; căci, la noi, slăbiciunea inteligenţii şi nulitatea imaginaţiei sunt considerate ca stările primitive a spiritului şi a talentului, şi deci trebuiesc încurajate.

M-am dus la întrunirea unde eram invitat.

Amicul meu, d-l N. Ilie Constantinescu de la Ţurloaia, m-a recomandat cercului tinerilor: domnii Nicolae Georgescu, George Nicolaescu, Marin Dumitrescu, Dumitru Marinescu, Basile Ştefănescu, Ştefan Basilescu, Mihai Dobrescu, Dobre Mihăescu, Traian Necşulescu şi Raul Popescu.

Eram cu toţii 12.

După îndelungate dezbateri, ne-am stabilit asupra titlului – *Avîntul tinerimii.*

Apoi, am procedat la alegerea comitetului de redacţie compus din 12 inşi. Au întrunit majoritatea voturilor:

Preşedinte: d-l N. Ilie Constantinescu de la Ţurloaia;

Vicepreşedinţi, trei: dd. Raul Popescu, pentru partea literară; Traian Necşulescu, pentru partea ştiinţifică şi Dobre Mihăescu pentru partea artistică;

Secretari, opt: dd. Nicolae Georgescu, George Nicolaescu, Marin Dumitrescu, Dumitru Marinescu, Basile Ștefănescu, Ștefan Basilescu, Mihai Dobrescu și subscrisul.

Am procedat apoi la aranjarea și stabilirea sumarului numărului întîi, sumar pe care l-am comunicat („cu rugăciune de a se publica împreună cu cîteva cuvinte binevoitoare") la toate ziarele din capitală.

„Avîntul tinerimii *apare irevocabil la 1 ale curentei cu următorul interesant*

SUMAR

PROGRAMUL AVÎNTULUI......... de *N. Ilie Constantinescu de la Țurloaia*
LA VENEZIA, sonet (poezie)......... „ *Raul Popescu*
ARTELE LA NOI.......................... „ *Dobre Mihăescu*
O EPILEPTICĂ (poezie) .... „ *Ștefan Basilescu*
NATURA ÎN ARTĂ ȘI ARTA ÎN NATURĂ „ *Mihai Dobrescu*
ÎN SERAI, pastel (poezie) .... „ *George Nicolaescu*
CÎTEVA CUVINTE ASUPRA PELAGREI (după un studiu statistic al d-lui Dim. Sturdza) .... „ *Nicolae Georgescu*
ÎN SPITAL, sonet (poezie) .... „ *Basile Ștefănescu*
TEATRUL LA CHINEJI (studiu) ...„ *Ion*
MEDIUL SOCIAL ȘI VICEVERSA „ *Marin Dumitrescu*
LA MORMÎNTUL UNEI PROSTITUATE (poezie) .... „ *Traian Necșulescu*
Recensiuni, Note, Bibliografie,
Anunțiuri Premiile noastre etc. ...... „ *Dumitru Marinescu*"

Trebuie să spun drept – toate bucățile din sumar erau absolut originale. Și studiul meu, *Teatrul la chineji*, îl alcătuisem într-un mod foarte original din citatele găsite într-o dare de seamă a unui jurnal francez de provincie, tradusă după un jurnal american, asupra unei interesante lucrări a lui Bob Schmecker, publicată la San Francisco și intitulată *Chineze* (sic) *Divertisments* (sic) (Petreceri chinezești).

Am primit multe complimente măgulitoare pentru studiul meu.

A trebuit, avînd afaceri de familie, să părăsesc Bucureștii și să stau la țară vreo trei luni. Cum m-am întors, am dat fuga la Fialkowsky, să iau parte la ședințele academiei noastre libere. La Fialkowsky, nimeni. Chelnerul mi-a spus că de mai multă vreme întrunirile cercului nu se mai țineau. Am alergat la tipografie. Aici am aflat cu mîhnire că *Avîntul tinerimii* încetase să mai apară.

Păcat! tocmai cînd, sătul de atmosfera rurală, mă pregăteam să caut un alt studiu.

Într-o seară, mă-ntîlnesc din întîmplare cu președintele, N. Ilie Constantinescu de la Țurloaia.

– Bine, zic; ce s-a-ntîmplat cu *Avîntul* nostru? de ce nu mai apare?

– S-au risipit toți, monșer.

– Raul Popescu?

– E în Tîrgul Jiului. L-a luat tat'său, popa – au venit ai lor la putere... e secretar la comitetul permanent.

– Dar ceilalţi?
– Dracu ştie.
– *À propos*... dar poetul Necşulescu?
– Necşulescu? Ce! nu ştii?
– Nu.
– A murit!
– Nu mai spune!

. . . .

Iată ce s-a-ntîmplat cu *Avîntul tinerimii.* Iată cum se naşte o revistă. Nu aşa greu.

„Epoca", 1896, 23 nov.

KARKALEKI

Odinioară, cînd era vodă nemulţumit de administraţie, chema la palat pe ispravnic, pe magistrat şi sfatul:

– Bine, mă! da' nu vedeţi voi ce murdărie? Voi trăiţi ca vitele, mă!

– Ca vitele, măria-ta!

– O să vă dau afară, mă!

– Să ne dai, măria-ta!

– Mari ticăloşi sunteţi, mă!

– Ticăloşi, măria-ta!

– Afară!

Astea se petreceau pe vremea de tristă memorie cînd naţiunea română nu-şi dăduse încă, în suveranitatea ei, o constituţiune belgiană, şi cînd presa noastră politică se reducea la *Cantorul de avis* şi la *Buletinul oficial* al lui Karkaleki.

Acest celebru publicist, întemeietorul presei politice române, era însărcinat între altele să facă în *Buletinul oficial* dările de seamă despre petrecerile de la palat.

Vodă, care ţinea foarte mult să-şi lumineze norodul, aduse cu mari cheltuieli de la Braşov vreo douăzeci de lăzi cu lumînări de spermanţet – primele lumînări de spermanţet cari veneau în ţară. Pentru a face neuitat în istorie acest pas însemnat pe calea progresului – suprimarea mucărilor în aşteptarea suprimării arhondologhiei şi privileghiilor – vodă dăduse la palat o serată cu nouăle lumînări. Succes enorm şi vodă încîntat.

A doua zi, îndată după apariţia numărului din *Buletinul oficial* cu darea de seamă asupra acestei minunate serate, se pomeneşte Karkaleki cu un dorobanţ că-l cheamă în fuga mare la palat. Cum intră publicistul, vodă sare de pe divan şi, fără vorbă, şart-part! cîteva palme şi pe urmă trage-i pe spinare cu ciubucul.

– Ştii pentru ce te-am bătut? întreabă vodă ostenit.

– Nu, să trăieşti, măria-ta! răspunde ameţit Karkaleki.

– Pentru că eşti un ticălos!

– Ticălos, măria-ta. Iartă-mă!

E drept că întemeietorul presei noastre politice merita palmele şi ciubucele. Nu fusese destul de clar şi de entuziast în darea lui de seamă asupra lumînărilor de spermanţet şi nu pomenise nimica despre suprimarea mucărilor.

Pentru aceea, a fost după bătaie dat în brînci afară de la palat.

Seara, după această corecțiune meritată, Karkaleki se afla la teatru. Sala, după înalta poruncă, era luminată cu lumînări de spermanțet, dăruite de vodă. Era multă lume – boieri și cocoane de toată mîna și negustorime de seamă, cari nu avuseseră parte să fie poftiți la prima experiență făcută la palat. Lumînările făceau mare senzație. Deodată se simte în sală o cletinătură puternică – cutremur. Vodă și toată lumea în picioare. Un moment se privesc unii pe alții galbeni de spaimă, cînd o a doua cletinătură pornește și mai tare. Dar Karkaleki, fără să-și piardă mintea, se ridică în picioare pe un scaun și, jucînd ochii galeși, de la vodă la policadru care se legăna, strigă tare:

– Stați! Toți să murim, numai măria-sa să scape!

În următorul număr al *Buletinului oficial*, Karkaleki, dînd seamă despre cutremur, a vorbit foarte puțin de panica mulțimii, dar a accentuat cu multă căldură importanța suprimării mucărilor.

– Vezi așa, ticălosule! i-a zis vodă mulțumit, dîndu-i cinci galbeni.

– Ticălos! sărut mîna! să trăiești, măria-ta.

Ce vremuri de ticăloșie! ce moravuri rușinoase! ce putrejune socială!

Mi se revoltă sîngele democratic cînd mă gîndesc la așa ignominie!

Bieții slujbași și isnafi, ispravnici, zapcii, magistrat, sfat, mai înțeleg; dar tu, tu publicist, tu om politic

să mănînci palme și ciubuce, să te facă ticălos, să te arunce pe scară, și tu, ca un slugoi nemernic, să-i săruți mîna! Mă mir cum n-au murit de rușine cei ce au trăit în așa vremuri.

Dar, în fine, a bătut vîntul puternic al liberalismului, vîntul binefăcător al ideilor democratice, care a curățit atmosfera de miasmele infecte ale slugărniciei reacționare, ale tîrîrii înjositoare, ale ciocoismului greţos.

Neuitată fie memoria martirilor de la '48! Să ne descoperim cu respect și recunoștință amintindu-ne de faimosul Popa Șapcă!

Strălucită rămînă în istoria noastră noaptea în care d. Carada cel dîntîi a tradus pentru națiunea română constituția belgiană.

S-au dus de mult lumînările de spermanțet: astăzi avem lampa electrică incandescentă. Astăzi suntem moderni: suntem departe de vremurile lui Karkaleki:

– Afară, ticăloșilor!

– Ticăloși, măria-ta!

„Epoca", 1896, 26 nov.

PARADOXAL

N-am înțeles niciodată paradoxele prietinului meu, domnul Teofil. D-sa judecă toate d-andoasele; pentru fiecare împrejurare, la care suntem obicinuiți să dăm o explicare găsită gata, fără să ne mai batem capul a

umbla după invențiuni originale, Teofil găsește o explicare cu totul deosebită. În toate este extravagant – dar unde e chiar absurd, e în morală.

Această știință așa de pozitivă a suferit de la d. Teofil o completă răsturnare. Ce e bine la toată lumea la d. Teofil e rău, și viceversa. De exemplu, alaltăseară l-am văzut făcînd ceva, care m-a pus în mare mirare.

Exprimîndu-mi acest sentiment al meu, d. Teofil s-a apucat să-mi facă o teorie ridiculă asupra datoriei ce are societatea față cu virtuțile și vițiile individului. Să vedeți modul lui paradoxal. El susține că virtuțile sunt pavezele și armele individului în lupta sa cu societatea, iar vițiurile îi sunt părțile descoperite și vulnerabile.

De aci amicul meu conchide, cu spiritul lui sucit, că societatea n-are nici o nevoie să combată vițiurile indivizilor și să le încurajeze virtuțile – ba chiar dimpotrivă, pentru că virtuțile individului sunt păgubitoare autorității ce trebuie să exercite societatea asupra lui, pe cîtă vreme vițiile lui îi sunt ei folositoare. Ce dreptate este prin urmare să pretinzi de la o societate să-și cultive vrăjmașii și să-și combată sprijinitorii?

Eu, mărturisesc drept, că după astfel de paradoxe încetez de a mai discuta. Dar să nu uit a spune faptul în urma căruia d. Teofil mi-a debitat ciudata d-sale teorie.

Amicul meu și eu ne întoarcem de la lucru pe aceeași cale. Pe strada principală, pe care trecem noi, ieșind din Podul Mogoșoaiei, stau doi cerșetori la două colțuri.

Eu dau din cînd în cînd cîte un ban de cinci celui din stînga: e un om foarte cumsecade; nu umblă la cîrciumi; pe cîtă vreme cel din dreapta, ciungul – un fost mașinist, care la un moment de chef și-a lăsat mîna să i-o apuce un herestrău mecanic – este un stricat. Le dădeam la amîndoi, mai-nainte; de cînd am aflat însă că ciungul nu face alta cu ce cîștigă decît beții și fumează țigări Regale m-am hotărît să dau numai celui din stînga, care singur merită ajutor.

Întîlnindu-mă cu d. Teofil, am apucat tot pe un drum. Aproape de colțuri eu am pregătit pentru nenorocitul meu gologanul, pe care i l-am și dat. D. Teofil i-a zis pur și simplu „iartă!“, m-a luat de braț, a trecut cu mine peste drum și a dat o băncuță ciungului cu nasul roșu.

Asta m-a revoltat.

– Cum? zic; dai bucuros cincizeci de bani unui bețiv, unui vițios, și nu te înduri să dai unui nenorocit de treabă un gologan?

– Se-nțelege.

– Știi d-ta cam ce are să facă cu băncuța d-tale?

– Știu! o să bea o litră de pelin turburel și o să cumpere trei țigări Regale.

– Ei! și-i dai?

– Tocmai de-aia-i dau. Eu îmi fac o datorie socială din încurajarea vițiilor.

Și de aci, pe larg întreaga teorie expusă scurt mai sus.

– Care va să zică...

– Care va să zică, mi-a răspuns d. Teofil despărţindu-ne, eu urmez strict morala socială. Care este cel mai mare precept al moralei? caritatea! Ei? pentru individ, caritatea nu e un viţiu? Mi se pare că fac bine fiind caritabil să urmez de două ori morala creştină, dînd de pomană şi încurajînd şi viţiurile altuia.

– Dar ştii, d-le Teofil, că nu e aşa, mă iartă...

– Nu pot să mai stau, cu toată buna voinţă ce aş avea să te-ncurajez a discuta filosofie morală... m-aşteaptă la masă. La revedere.

Imposibil s-o scoţi la capăt cu d. Teofil.

„Epoca", 1896, 8 dec.

O BLANĂ RARĂ

E ger şi ceaţă... ceaţă-ngheţată... o vreme, să nu scoţi un cîine afară. Lumina fanarelor, roşie, e îmbrobodită într-o stranie aureolă irizată.

În gangul palatului d-lui Psaridi, mare proprietar, arde, clipind arare, o mare lampă electrică cu arc, e ca un vis albastru şi rece de poet dezgustat. Pe ferestrele mari, mate de abureală, ale palatului – ce cald trebuie să fie înăuntru! – ies, rupînd pîcla groasă în bande largi şi drepte, lumină şi sunete armonioase şi alegre. E un bal sus! Un ceas despre ziuă, şi încă intră trăsuri închise pe gang. Aha! iată doamna Cuţopolu! iată cea mai splendidă, cea mai infatigabilă dintre elegantele bucureştene! E o arătare ca din poveşti... O rochie de catifea vînătă-deschis ca opalul... Pe cap, pe umeri, pe gît, pe braţe, în degete, în urechi, o avere, o avere întreagă în pietre scumpe!

De unde vine această scînteietoare apariţie?

De la Capşa... A fost la Teatrul Naţional. A luat apoi la patisierul *à la mode*, *en petite chambrée*[1], un pahar de şampanie... şi acum vine la amica sa madam Psaridi să-şi facă actul de prezenţă... D. Cuţopolu este oprit acasă de afaceri politice... O criză... o nouă combinaţie ministerială... adunarea unui grup parlamentar... şi o tînără slujnică unguroaică serveşte domnilor ceaiul – şi face patul domnului... mai ştiu eu ce?

Doamna elegantă a intrat în salon.

Un vîrtej de tineri din lumea mare au dat năvală împrejuru-i, ca tot atîţi fluturi de noapte, ce s-ar repezi orbeşte asupra unei lămpi aprinse deodată într-o pădure întunecoasă! Ce triumf pentru frumuseţe! Şi frumuseţea e lumină!

Ce vîrstă să aibă doamna Cuţopolu? O, Doamne! Femeile n-au decît vîrsta pe care o arată – minus cît nu le convine. Dar e tînără. E o diferenţă între ea şi d. Cuţopolu, ca între o fiică şi un tată.

Cine a fost? cine este doamna Cuţopolu?

E născută Popescu... Dar acest Popescu era numai tatăl oficial. El a fost luat pe madam Popescu, cînd

[1] La modă, în grup intim (fr.).

aceasta era deja mama a două fetițe, Aglaia și Lucreția, cari au crescut în casa lui Popescu, vechi funcționar de la Finanțe, în mahalaua Dobroteasa, pînă la vîrsta de cinsprezece-șaisprezece ani. Atunci Popescu, bătrînul arhivar, a murit, și Aglaia, sigur de desperare, a făcut – o greșală...

Ce? – Cine a zis ceva? Cine n-a făcut o greșală? O greșală? – asta este lucru care se face regulat.

Aruncată în valurile prăpăstioase ale lumii, ea, de atunci, s-a zbătut cu uraganul, dînd din mîini și picioare, și a dat așa de bine, din fericire, că la fiecare mișcare, a nemerit cu mîna numai peste perle.

Cea din urmă perlă, cea mai prețioasă, cea mai fină a fost grosul Cuțopolu.

Cînd, după un bal mascat, s-a apucat de el, desperată de mișcarea nebună a uraganului lumii; cînd s-a hotărît să-și lege viața poetică și flușturatecă de viața prozaică și greoaie a unui arendaș, ea nu spera să-și vază încununat sacrificiul așa degrabă.

Cine o hotărîse să facă acel sacrificiu? Necazul... Căpitanul... Mișu! „Ah! Mișule, poate că să mor!" iată ce și-a zis ea, într-un moment de desperare amestecată cu dispreț.

Îl iubise pe Mișu! pe acel nenorocit!

Amorul ei nu fusese considerat de omul acela decît ca prilejul unor plăceri brutale și stupide!

Amor și înjosire!

„Nu! nu mai voi!" și-a zis ea, și a urmat pe Cuțopolu.

Astăzi este femeia unui influent senator, de șapte ori milionar: Dă-te-n lături! nenorocitule căpitan Mișu; dă-te-n lături! te stropește!

Îl mai iubește ea?... Poate.

O mai iubește el?... Desigur.

Dar... ea este atît de sus astăzi și el... el e atît de jos! omul căzut, omul care a fost degradat pentru că și-a călcat onoarea, pentru că... a furat. A furat, da. Pentru ce a furat? Pentru copilul ei!

În seara cînd, dintr-un cabinet particular, după un bal mascat, Aglaia, amețită de băutură, a plecat cu arendașul, dîndu-i amantului ei cu tifla, acesta, în primul moment, n-a vrut să crează că-i adevărat. Era și el beat! atîta șampanie! Toată scena de despărțire atît de scandaloasă, acel *marș!* aruncat cu dispreț la plecare, nu aveau aerul destul de serios.

El a crezut că e ca totdeauna o farsă. El spera că Aglaia are să lase la otel pe bătrînul Cuțopolu și, ca de regulă, are să se întoarcă a doua zi înapoi, căită, să-i ceară o iertare despre care erau tacit înțeleși îndestul, și să-i dea jumătate din o sută de franci... Trebuiau bani, mai ales pentru copil, pe care-l creștea nenorocita de Lucreția, sora Aglaii.

O zi, două, o săptămînă, o lună... Aglaia n-a mai venit. Unde era Aglaia? Era în Țopîrleni, la arendașul. Cînd Mișu a aflat de urma ei, Aglaia Popescu se chema deja madam Cuțopolu.

Și căpitanul a trebuit, uimit de hotărîrea Aglaii, să bată în retragere.

Adînc lovit de această schimbare, şi foarte băut, a mers la Lucreţia Popescu, să-şi vază băiatul. A plîns! a plîns aşa de sincer şi de îndelung, încît Lucreţia s-a hotărît să-l consoleze.

Dar d. căpitanul a început să joace cărţi... a cîştigat... a pierdut, pe urmă a pierdut iar... şi iar, şi pe urmă de tot, a alunecat la casa companiei: a furat... A fost judecat, condamnat, degradat şi închis.

Pînă să scape de la închisoare, un an, cu mare greutate Lucreţia a putut creşte băiatul – băiat fără noroc, fiindcă Lucreţia era foarte urîtă şi posacă.

Căpitanul ar fi căzut în cea mai neagră mizerie, dacă nu găsea pe prietinul tatălui său, pe Psaridi, mare om de afaceri... Acum Mişu este omul de alergătură al lui Psaridi. Foarte credincios, binecrescut şi discret, Mişu face afacerile domnului şi doamnei – şi-i plătit destul de binişor.

Ar fi fericit daca băiatul şi Lucreţia n-ar fi bolnavi!... o casă igrasioasă în mahala... Şi el n-are lemne... şi n-are sfanţ!...

Dar astăzi e bal la Psaridi, şi Mişu dirijează bufetul şi domesticitatea, cum odinioară conducea cotilioanele.

– Bună seara, căpitane, zice doamna Cuţopolu, cînd ex-căpitanul, îmbătrînit, o primeşte la scară.

– Sărut mîna, madam Cuţopolu, răspunde el.

– Ce face Lucreţia?

– Tot bolnavă.

– Dar băiatul?

– Tot rău.

– Daca nu-l îngrijiţi! ... cine strică?

Şi doamna Cuţopolu îşi lasă molatic în mîinile ex-căpitanului blana superbă de vulpe albastră, un giuvaer, un exemplar unic în Bucureşti. Apoi desfăcîndu-şi minunatul *évantail* de sidef şi de pene de struţ, urcă, luată literalmente pe sus de un stol de fluturi nebuni, treptele scării de onoare.

Ş-apoi, odată sus în saloane, vîrtejul...

E şapte dimineaţa... Aurora cu degetele ei de roză vine să deschiză porţile orientului.

Doamna Cuţopolu, zdrobită de oboseală, dar tot veselă, scoboară scara însoţită de toţi fluturii... La garderobă, blana!... Blana... lipseşte. Caută-n sus, caută-n jos: blana nu e. Unde e căpitanul?... caută-l în sus, caută-l în jos... căpitanul nu e nicăieri. Unde e căpitanul?

– Căpitanul, zice un fecior, a fost chemat repede acasă... Copilu-i e rău bolnav!

Dar iată căpitanul – palid, plîns, defigurat *[sic]:*

– Copilul! îmi moare copilul!

– Bine, bine, copilul, strigă madam Cuţopolu impacientată; dar blana? unde e blana?

– Blana? care blană?... răspunde aiurit căpitanul... şi începe să urle iar.

– Copilul meu! copilul meu!

Şi pleacă nebun iar înapoi.

Scandal! Blana! Cum se poate?... blana! ia-o de unde nu e.

Copilul s-a făcut, din norocire, bine, dar, din nenorocire, blana nu s-a mai găsit!

A! ce mediu social!

„Povestea vorbei", 1896, 19 dec.

GAZOMETRU

[IDILĂ]

Duminică... Tren de plăcere... Sinaia...

Lume! lume după lume!

O splendidă și generoasă zi de vară.

– Frumoasă zi! zice d. Iancu la dejun pe iarbă.

– Mai frumoasă nici că se poate! zice madam Ionescu.

– Asta e zi regală, domnule! zice d. Nae, mijind din ochi, că-i e foarte cald.

D. Nae și d. Iancu au chef de glume, și madam Ionescu a lui d. Nae și madam Niculescu a lui d. Iancu rîd de se prăpădesc de rîs, și d. Nae zice:

– Prea rîdeți tare!... ia băgați de seamă să nu...

Aș! madam Niculescu și madam Ionescu mai tare! și damigeana scade mereu.

– Uf! ce zăduf! zice madam Niculescu. Nu-i așa? că și dumneei i-e foarte cald.

– Teribel! zice madam Ionescu.

Da' d. Nae zice:

– Zăduf regal, domnule!

Și nu știu cum se-ntoarce spre răsărit și:

– Ia uitați-vă, zice, colo vizavi!

Pe Piscul Cîinelui se arată în potriva soarelui, care se apleacă înspre Omul, un noruleț alb.

– Ce? adică?... întreabă d. Iancu.

– Aș! zice madam Niculescu.

– Acu vine!... Ceva regal! să vedeți! zice d. Nae, și rîzi toți, și rîzi...

În adevăr, cu cît în valea Prahovei apasă mai greu pîcla, cu atît norulețul se ridică mai sus și se umflă mai tare, clocotind ca o gogoașă uriașă în vasta tigaie a firmamentului încinsă de flacăra colosală a lui Phoebus. Gogoașa a acoperit, de cînd au văzut-o, tot Piscul Cîinelui, prea strîmt pentru pornirea ei de umflare, și acum se revarsă grozavă peste Valea Rea. Deodată, o detunătură titanică despică tăcerea, făcînd să se cutremure piscuri după piscuri, și o ploaie turbată pornește.

S-a dus petrecerea! s-a stricat cheful!

În picioare toată lumea! Fieștecare-și strînge pălării, umbreluțe, resturile dejunului. La gară, repede, să apucăm trenul întîi!

Leoarcă pînă la piele, cu toate umbreluțele, madam Ionescu și madam Niculescu cobor cît pot mai iute, drăcuind ploaia, și foarte necăjite pe d. Nae și pe d. Iancu, fincă nu vin mai degrab' și rîd mereu ca nebunii, parcă e un ceva de rîs. Ba încă d. Nae le mai și tachinează – mereu le strigă să-și ridice jupele:

– Mai sus, cocoană, mai sus, că nu ne uităm!

E potop...

D. Iancu zice:

– Strașnică ploaie, d-le!

– Teribelă! zice madam Ionescu.

– Ploaie regală, d-le! zice d. Nae...

La un moment, cocoanele alunecă pe clisa șoselii și cad pe șezute, poc! și fac amîndouă: „hî!“.

D. Nae se oprește și zice lui d. Iancu:

– Hahahaha! și-a ruptără gazometru!

– Pardon, asta-i vorbă de mitocan! răspunde madam Ionescu, și s-a ridicatără amîndouă foarte supărate: pîn' la București n-a mai vorbitără cu d. Nae. Da' d. Nae zicea mereu la stății lui d. Iancu, că ședea alături amîndoi, și cocoanele amîndouă vizavi – zice:

– Pardon, 'ne Iancule, mai strînge-ți gazometru, că n-am loc!

Și cocoanele se supăra și mai tare – și ei rîdea – și cocoanele se supăra și mai tare... Pe urmă a rîs și cocoanele... „Ha-ha-ha! Gazometru!“

Apoi, nu! – le potrivește d. Nae! Ceva regal!

„Foaia interesantă“, 1897, 28 ian.
„Moftul român“, 1901, 1 aprilie.

BAIONETA INTELIGENTĂ

Origina gvardiei naționale nu se pierde în noaptea timpurilor: această instituție s-a născut la sfîrșitul primei jumătăți a veacului XIX, într-o frumoasă dimineață de vară a anului '48. Omul de știință, care va voi în viitor să facă istoria vitejiilor și isprăvilor gvardiei naționale, va găsi izvoare destule pentru savantele lui cercetări; dar sunt sigur că, fără concursul meu, n-ar putea elucida așa de ușor o importantă chestiune: pentru ce gvardia națională s-a numit mai tîrziu „Baioneta inteligentă“? Depun dar astăzi pe altarul științei naționale un document prețios, menit să ajute cu putere la dezlegarea acestei chestiuni; și asta o fac fără de nici o pretenție, deoarece documentul mi l-a dat și mie un altul – un brav veteran de la '48. Iată...

Într-o zi fierbinte a lunei lui Cuptor, pe la nămiezi, apăsa deasupra mahalalii Mihai-vodă o pîclă strașnică. Mahalagiii stăteau la umbră prin căsuțele lor. Era o moleșeală generală. Nu se vedea pe drum, sub arșiță, nici o mișcare. La simigeria din colț, unde vrei să apuci înspre Antim, aromea pe tarabă, în cămașă, cu picioarele goale, cu capul pe un vraf de simiți, chir Mihale, foarte asudat, apărîndu-se din cînd în cînd de muște, în vreme ce o calfă pisa alene și îngălat covrigi uscați pentru bogaci-sadea[1] proaspăt. Alături cu simigeria, cucoana Marghioala, vestită în toată mahalaua, plămă-

[1] Prăjituri făcute din covrigi presărați cu zahăr.

dea, pe prispă la umbră, gogoşi de ristic pentru suliman. Cocoşii cîntau a secetă, trimeţîndu-şi răspunsuri unul altuia din depărtări; cînd deodată, zăduful nămiezii tremură, pătruns de un glas de vitejie: trivoga[2] chema la arme gvardia naţională.

Toată lumea tembelă sare în sus. Chir Mihale îşi vîră picioarele în calevri[3] şi iese în pragul prăvăliei; coana Marghioala, foarte sprîncenată, la portiţă. Uliţa începe să se umple. Căpitanul gvardiei se plimbă de colo pînă colo, urmat de doi ţigani bucătari, robii lui de ieri, unul suflînd într-o trîmbiţă şi altul bătînd barabanciul[4]. Căpitanul gvardiei e un fecior de boier velit; e un tînăr care, plin de entuziasm pentru ideile democratice şi umanitare, a îmbrăţişat cauza poporului suveran. Toate calităţile de inimă le are cuconul Iorgu, şi numai un defect: vorbeşte cepeleag şi sîsîit; de pildă, zice: *să faţem* în loc de *să facem*, *cigan* în loc de *ţigan* şi *ţioară* în loc de *cioară*; pronunţă *z* în loc de *j*, şi viceversa, şi *ş* nu se pomeneşte. Dar asta o s-o auzim acum îndată...

Din toate părţile se strîng isnafii[5]. Căpitanul se opreşte în faţa simigeriei. Ţiganul, cu ochii umflaţi de atîta suflare în trîmbiţă – un instrument cu care a învăţat să cînte numai de cîteva zile – se opreşte un minut ca să-şi şteargă cu mîneca coadele de la gură. Căpitanul,

[2] Alarma.
[3] Un fel de ghete.
[4] Toba.
[5] Meseriaşi, patroni, breslaşi.

căruia i se pare că nu s-a strîns încă destulă lume, trage sabia din teacă şi strigă:

– Suflă, cigane, că te tai! să vie mai mulci! să vie toci isnafii!

Trîmbiţaşul începe iar să-mbăleze trîmbiţa, umflîndu-şi bucile şi holbînd ochii, iar toboşarul bate din răsputeri. Cînd toată răspîntia e plină de lume, cuconul Iorgu strigă ţiganilor:

– Destul! hòxina[6]! cigane!... Acuzica luaci-mă în brace şi m-aridicaci în sus!

Ţiganii îl ridică fiecare de cîte un picior şi-l aşează pe umerii lor, după cari căpitanul face mulţimii isnafilor următoarea cuvîntare bine simţită:

– Fracilor, în numele populului suveran! respect la persoane, respect la propitate!... Uite ţe e, fracilor... Reacciunea a pus de gînd să dea foc Bucurestilor si să-l arunţe în aer, ca să se nenoroţească toată lumea nevinovată si să-si facă Reacciunea mendrele, ca să stăpînească dumnealor cu gheneral Solomon, care s-a prins, fracilor, la capu Podului[7], pe meidanul de la streaze, patru buci mari cu iarbă de puscă muscălească, fiindcă le-a adus doi cajaţi îmbrăcaci tiptil[8] mocăneste, si să le badze noaptea în Bucuresti, dacă nu era cîciva simbatrioci[9] democraci si s-a repejitără si a pusără mîna pe ele, care, ţine stie ţe primezdie, Doamne fereste, se

[6] Cuvînt turcesc de ocară.
[7] Piaţa Victoriei.
[8] Îmbrăcaţi tiptil – travestiţi.
[9] Compatrioţi.

putea pentru ca să se-ntîmple, ca să se prăpădească oras domnesc întreg cu guvernul provijoriu si cu toci oamenii si negustorii cu familiile si cu copilasii, si Constuciunea, pentru că amîndoi cajații a fudzit cînd le-a strigat: „stăi pe loc!" fiindcă-i prinseseră pitulaci mititei între buci, care acuma, fracilor, trebuie să merdzem, să n-avem frică deloc, că tulumbadzii [10] sint acolo si dă cu tulumbele, pentru căți guvernul a poruncit să apucăm bucile cu băgare de seamă, m-aci aujit? si să le dutem înțet-înțet, binisor-binisor, să le ajvîrlim în helesteul de la Ciurloaia, ori si mai departe, la Țorogîrla, ca să nu se mai poată ca să ia foc prin urmare! Aide, toci cu mine!... Suflă, cigane!

Calda cuvîntare a căpitanului a făcut o profundă senzațiune. În adevăr, știrea nu era deloc fantazistă... La streaja Mogoșoaii se prinseseră, pe un maidan, într-un chervan mocănesc, niște butoaie pline cu iarbă de pușcă. Cei din gvardia națională, cari făceau slujbă de caraulă la streajă, zăriseră carul sosind, bănuiseră ceva, și, văzînd că mocanii șoptesc între ei, se repeziseră asupră-le. Mocanii luaseră fuga lăsînd ierbăria în mîna gvardiei. Ofițerul dăduse ștafetă la guvernul provizoriu. Acesta trimisese tulumbagiii să stropească butoaiele întruna, ca nu cumva să se încingă de arșița soarelui și să izbucnească; dăduse apoi ordin companiei lui coconul Iorgu de la Mihai-vodă, să meargă la fața locului spre cele de cuviință. Pacinicul guvern al Revoluțiunii

[10] Pompierii.

hotărîse să se facă cu iarba de pușcă ceea ce cuconul Iorgu împărtășise companiei sale și poporului.

Încet-încet, gîfîind și asudînd, cei doi bucătari în frunte, pe urmă căpitanul, apoi compania și în urma ei lumea, al cărei număr sporea cu cît înaintau, ajunseră, din mahala în mahala, pînă la capul Podului. Aci se opriră toți, cuprinși de adîncă emoție în fața butoaielor, pe cari le răcoreau pe rînd două țevi de tulumbe. La un semnal, tulumbagiii se opresc, și, în culmea emoției lumii ce se grămădește de-a-ndărătele cu groază, cei doi țigani se apucă să destupe, tremurînd, unul dintre butoaie, spre a se constata în fața poporului suveran infamia Reacțiunii și a lui gheneral Solomon. Pe cînd toate inimile bat cu putere, țiganii ferăstrăiesc cu blîndețe cercurile de la un căpătîi, și apoi, cu un piron, ridică dulce fundul de sus al butoiului.

Un moment, toate inimile s-au oprit din bătăile lor, pe cînd cuconul Iorgu, galben ca ceara, tocmai la coada poporului suveran, își șterge broboanele de sudoare cari îi acopăr fruntea... Dar, spre asigurarea momentană a tutulor inimilor, se constată că în cel dîntîi butoi nu este iarbă de pușcă, ci scrumbii sărate. Dar dacă acesta e un marafet al Reacțiunii, care vrea astfel să adoarmă bănuielile guvernului provizoriu?... Și astfel, unul cîte unul, toate butoaiele au trebuit să fie răsturnate pe rogojini întinse, făcînd, pînă la cel din urmă, tot atîtea mormane de scrumbii. Gvardia națională și poporul suveran au dat iama pe păr, și au început să-și încarce

toţi, cari basmalele, cari şorţurile. În zadar căpitanul striga: „Staci, fracilor! respect la persoane! respect la propitate!". În cîteva clipe rogojinile au rămas curate, şi toţi s-au împrăştiat pe acasă, veseli că n-au mers degeaba pe zăduf pîn' la capul Podului.

Peste vreun ceas, iată şi mocanii cu negustorul. Mocanii, văzîndu-se luaţi cu asalt de gvardia naţională, o apucaseră razna prin mahalale să caute precupeţul căruia îi aduceau marfa de la Brăila. Ocolind pe mărgini, se rătăciseră şi, tocmai după prînz, dăduseră de prăvălia lui. Acum veneau cu el în fugă, să scape taxidul[11] de mînia poporului suveran. Era prea tîrziu: scrumbiile făcuseră de mult aripi. Poftim de te jeluieşte! Şi-n potriva cui? În potriva „populului suveran"?!... Se înţelege că nu-i mai rămînea precupeţului decît să dea jalbă la Carvasarà[12].

Din tot poporul, cucoana Marghioala, amatoare pasionată de sărături, a profitat mai mult de infamia Reacţiunii. Dar cine poate mulţumi vreodată pretenţiile unei femei de gust? Mîncînd seara cu chir Mihale, vecinul său, cu care era prietenă intimă de mult, scrumbiile fripte pe grătar, cucoana Marghioala zice:

– Păcat! chir Mihale, ştiu eu cum trebuia, dacă-i vorba: să fi adus cazacii lui gheneral Solomon şi un chiup de undelemn.

– Si cîteva leji de lemui, a adăogat chir Mihale; fără lemui, scrumvii!... *enà 'mbarà den kani!*[13].

[11] Marfa.

[12] Vama turcească *(caravanserai)*.

[13] Nu fac nici două parale! (gr.).

E mai mult decît probabil că de acest epizod şi-a adus aminte răposatul C. A. Rosetti, cînd, la 1866, într-un moment de umor democratic, a dat gvardiei naţionale numele de „Baioneta inteligentă".

„Epoca", 1897, 27 febr.

POLITICĂ ŞI DELICATEŢE

Istoria e adevărată şi merită povestită.

Într-un oraş mare de provincie, sau mai bine într-o capitală mică, numele nu importă, este un negustor băcan foarte deştept, partizan hotărît şi neascuns al conservatorilor. Colectiviştii nu-l puteau suferi personal, însă n-aveau ce-i face, de vreme ce băcănia lui este în localitate singura prăvălie de clasa întîia în această ramură, fiind asortată totdeuna foarte bogat, după modelul băcăniilor de lux din oraşele mari. Ce se întîmplă însă? Acum cîtva timp, un fost ministru conservator merge să se aşeze pe toată perioada electorală în acel oraş, fiind hotărît să candideze acolo în opoziţie contra guvernului colectivist. Pentru aceasta, ia cu chirie rîndul întîi al caselor negustorului conservator, pe strada principală, deasupra băcăniei. Asta a înfuriat la culme pe liberali. O deputaţiune a lor se duce la băcanul nostru şi-l interpelează foarte grav:

– Ai dat casa cu chirie ciocoiului?

– Da.
– Dă-i arvuna înapoi!
– De ce?
– Fiindcă nu face tocmai d-un negustor, de unul d-ai noştri, să-ţi dai casa la ciocoi.
– Da' nu sunt d-ai dv. deloc; mă iertaţi; eu sunt conservator.
– O să te căieşti!
În adevăr, numaidecît încep şicanele – la vamă, la accize, la drumul-de-fier etc... şi nu numai atît: colectiviştii încep să facă propagandă între ai lor, şi în două-trei săptămîni, cîte unu-unu, nici unul nu mai calcă în băcănia conservatorului. Negustorul, deşi se ştie boicotat, bagă de seamă că vînzarea în toate privinţele rămîne aceeaşi ca totdeuna, afară, se înţelege, de ţuică şi pelin, unde constată o scădere de consum simţitoare. Dar în sfîrşit, colectiviştii nu consumă numai ţuică şi amar, mai ales cînd nu sunt în opoziţie. Atunci, negustorul inteligent pricepe cum merge treaba: liberalii, pentru a nu-şi călca jurămîntul şi totdeodată a nu se lipsi de trufandalele şi delicateţele conservatorului, nu-i mai călcau în prăvălie, dar trimeteau om să le tîrguiască fără a spune pentru cine.
Într-o zi, din conversaţia mai multor muşterii la ţuică, află că seara e masă mare la cuconul Iancu X..., un chiabur foarte colţat, iniţiatorul boicotului. Cuconul Iancu cinstea cu un mare *dîner de gala* pe un ministru şi vreo doi-trei oratori din Bucureşti, cari veni-

seră cu ocazia alegerilor să ţie o întrunire publică. Cucoana lui cuconul Iancu e tot atît de celebră pentru mesele-i de gală ca şi pentru eleganţa ei. Negustorul nostru tocmai în ziua aceea primise un mare taxid de prospătură şi lipise pe geamurile mari ale prăvăliei: ICRI MOIU PRIMA – STRIDII PROSPEŢI – SOMONU DU RIHN ETC.
Era duminică, pe la unsprezece dimineaţa: prăvălia gemea de muşterii, cari îşi luau aperitivul şi mezelicuri pentru dejun. Un ungurean intră cu zgomot:
– Cîte parale icrele moi?
Dar negustorul, strîngîndu-şi sprîncenile, ca şi cum ar fi voit să facă o asociaţie forţată de idei depărtate, răspunde prin o altă întrebare:
– Cîte-ţi trebuie, drăguţă?
– ... Vreo două-trei chile.
– Aşa?... Da' de unde eşti d-ta?
– De unde sunt, de unde nu sunt, cîte parale?
– Dacă nu spui de unde eşti, nu-ţi dau: icrele sunt arvonite de boieri.
Ungureanul stă un moment la gînduri şi pleacă.
Peste vreun sfert de ceas, în timp ce icrele se vindeau pe capete, intră o jupîneasă, o băbuţă bătrînă, care, uitîndu-se în toate părţile, zice:
– Sărut mîna, măiculiţă; aici e băcănia a mare?
– Ia vezi, ce pofteşte dumneaei, strigă negustorul la un băiat.
– Icre moi aveţi?

– Este.

– Cum dați ocaua?

– Ocaua?... Cîte poftești să iei?

– Vreo două-trei oca.

– Da' pentru d-ta?

– Aș! unde mănînc eu d-alea!? Să mă ferească Dumnezeu! eu postesc... Pentru boieri.

– Care boieri?

– Nu spui.

– Dacă nu spui, n-am icre.

Dar baba, mai deșteaptă decît ungureanul, face un semn discret, trage la o parte pe negustor și-i șoptește încet:

– Măiculiță, sunt de la conul Iancu; da' să nu care cumva să-i spui că ți-am spus, că mi-a spus să nu care cumva să-ți spui.

– Așa?... De la conul Iancu?... Atunci spune-i lui conul Iancu că pentru dumnealui le fac cu 100 de lei kilo.

– Vai de mine! unde s-a mai pomenit? Mi-a spus să dau, dac-o fi la o adică, pîn' la 28 lei.

– Dacă-ți place; dacă nu, voia la dv., marfa la mine; dacă vrea să cumpere, să poftească conul Iancu aici, că ne învoim noi.

A plecat băbuța foarte mîhnită de insuccesul misiunii sale diplomatice. Înainte de amiazi, intră în băcănie un funcționăraș foarte pirpiriu, deși afară era destul de ger; zice:

– Băiete, o drojdie.

După ce bea drojdia și-și suflă în degetele degerate, funcționărașul își face loc cu pardon prin înghesuiala prăvăliei și ajunge pînă la taraba de marmură. Aci se oprește să dea un tîrcol cu ochii la marfă. În momentul acesta, negustorul scoate capacul de la putinica a doua de icre.

– Ei, bravo! zice tînărul; ți-a venit icre proaspete?... Cum dai kilo?

– Da' de ce întrebi?

– Vreau să cumpăr.

Atunci băcanul, gustînd cu vîrful cuțitului o probă din putinică și măsurînd cu ochii de sus pînă jos pe mușteriu:

– Nu face pentru d-ta, zice... astea nu sunt de cosac.

– Da' ce-ți pasă d-tale, dacă vreau eu să cumpăr?... Cîte parale?

– Vezi că marfă de-asta nu pot da cu paralîcul... Vrei să iei mai mult?

Tînărul, fără să șovăiască, răspunde hotărît:

– Trei chile.

– Cît?... strigă băcanul, pufnind de rîs. Ei, vezi, aici mi-ai plăcut: auzi fason de trei chile de icre moi!...

Apoi, întorcîndu-se către unul din băieți:

– Băiete! încă o drojdie la domnul, că-i e frig.

Dar funcționarul supărat:

– Mersi, domnule, nu-mi trebuie; dar să știi că nu-ți mai calc în prăvălie.

– Păcum ești d-ta liberal, răspunde băcanul rîzînd și mai tare, mă mir că ai băut aici și drojdia întîia.

Tînărul a ieșit trîntind ușa.

E aproape de amiazi, cînd o caleașcă mîndră se oprește în fața prăvăliei. Feciorul sare repede de pe capră și strigă în ușă:

– Să vie un băiat afară!

Băiatul iese repede și se întoarce:

– Întreabă cucoana de icre moi.

– Cucoana lui conul Iancu?... Spune-i că nu prea sunt proaspete... nu face pentru dumnealor... Dar, dacă poftește, dă-i să guste.

Și-i trimete cucoanei din putinica nouă o linguriță plină pe o frunză curată de viță. Băiatul se întoarce:

– Zice că sunt bune.

– Mă mir. Tocmai la mine să fie icre bune...!

Zicînd acestea, băcanul iese degrabă afară la caretă și, după multe reverențe, se adresează foarte miorlăit cucoanei:

– Sărut mîna, madam X..., sărut mîna... De ce nu poftiți jos? Nu-i nimeni în prăvălie; numai cîțiva mitocani... nu vă cunoaște. Poftiți să vedeți și alte mezeluri... avem stridii, brînzeturi proaspete, ne-a venit o langustă vie...

... și-i înșiră, foarte volubil, toată lista prospăturilor sosite de dimineață.

Cucoana stă un minut la gînduri, dar nu poate rezista mult; coboară din caretă și intră foarte înțepată în prăvălie... După o scurtă inspecție și o lungă tocmeală, în timp ce aspiră cu nesațiu caracteristica atmosferă, îmbibată de atîtea parfumuri grase și pofticioase, o atmosferă de care-i era dor de multă vreme, cucoana, îmbătată de atîtea bune emanațiuni, se pornește pe tîrguială, și negustorul scrie: două chile de icre moi, trei bucăți camembert, un kilo somon, una langustă vie, opt duzini stridii, un ananas, un flacon curaçao triplesec...

De mult nu mai intrase în băcănie cucoana! Acum își scotea din capete, pe cînd mușteriii ceilalți, între care mai mulți tineri ofițeri, în curent cu afacerea boicotului, privind-o cu admirație, își dedeau coate.

Cucoana, foarte satisfăcută, vrea să plece:

– Apropo, coniță, sărut mîna: șampanie? Am ceva bun de tot; un *Pommery extra*, garantat.

– Cum îl dai? întreabă cucoana, aruncînd pe sub genele-i mai pudruite decît aripile unui fluturaș de noapte o privire galeșă către tinerii ofițeri.

– Mai ieftin decît oriunde, cuconiță. Dacă dv. găsiți cu preț ca la mine undeva, primesc să nu-mi dați nici o para.

– Atunci, să-mi trimeți și șase sticle de șampanie... *Bonjour!*

Și cucoana, salutată pînă la pămînt de toți tinerii, iese condusă pînă la caretă de băcan, care-i zice:

– Sărut mîna, madam X..., sărut mîna: nu ne uitați... avem totdeauna lucru proaspăt; imposibil să găsiți în altă parte.

Careta a plecat. Băcanul, frecîndu-și mîinile, se întoarce înăuntru și, pe cînd băieții încarcă în coșuri marfa comandată – un condei de peste trei sute de lei – zice, făcînd cu ochiul către tinerii mușterii:

– Uite, d-aia îmi plac mie liberalii... oameni cilibii! cînd e vorba de delicatețe, nu se mai încape politică. Băiete! un rînd de țuici la domnii!... fac eu cinste!

„Epoca", 1897, 13 martie.

JERTFE PATRIOTICE

În sfîrșit... Mai erau cîteva ceasuri pînă în dimineața de 11 fevruarie, cînd trebuia să se dea lovitura. În cazarma lor din Dealul Spirii, tunarii îmbrăcau tunurile în paie, pentru ca, despre ziuă, să poată merge în dosul palatului spre a proteja operația conspiratorilor, fără să tulbure liniștea nopții și să strice somnul pacinicilor mahalagii. Militarii își făceau datoria... da; dar nici civilii nu rămîneau mai prejos.

Era ultima întrunire a secțiunilor conspirației. Ca să înțeleagă mai bine cititorul, trebuie să spun că vasta urzeală se compunea din secțiuni cu număr restrîns de membri, de la zece pînă la optsprezece inși. Unul din aceștia, fără să știe ceilalți, avea relațiuni cu un altul din o altă secțiune; așa că, la un moment dat, chiar dacă s-ar fi prins una din acestea lucrînd, nu s-ar fi putut

descoperi nimic mai mult decît o mînă de oameni. Această organizațiune mazziniană[1] fusese combinată de răposatul C. A. Rosetti, după reminiscențele-i clasice.

În seara aceea, într-una din secțiuni, compusă în jumătate din cîțiva tineri entuziaști și din vreo trei negustori, prezidentul, un liberal fanatic, care mîncase la '48 jimbla exilului în formă de tainuri turcești, la Brussa, ținu o scurtă cuvîntare, cam așa:

– Fraților! Vremea vorbelor a trecut; acum are să sune în sfîrșit ceasul faptelor. Trebuie să avem curaj; momentul cel mare se apropie. Pînă să nu crape de ziuă, poate că vom fi chemați să facem cea mai mare jertfă pe care are dreptul patria s-o ceară de la un om. Să fim gata la tot! Să nu ne dăm înapoi de la nimic pentru a ne împlini datoria de patrioți!

Cînd prezidentul a terminat solemna lui cuvîntare, tinerii carbonari, scrîșnind din dinți, au ridicat pumnii încleștați în sus, în semn de aplauze și de aclamațiuni, știut fiind că într-o conspirațiune, zgomotul este interzis. În timpul însă cînd vorbea prezidentul, unul dintre negustori se căuta cu multă stăruință în fundul buzunarului de la nădragi. Îndată ce cuvîntarea fu isprăvită, negustorul se sculă în picioare, scoțînd din buzunar un pungoci unsuros, destul de greu, plin cu mărunțiș. Apoi, mergînd hotărît la masa prezidentului, trînti zgomotos, între sfeșnice, pungociul, și zise:

[1] De la numele lui Giuseppe Mazzini (1805-1872), om politic italian, fondator al unei societăți republicane secrete.

– Dacă a venit vremea pe jertfă, apoi cît m-ajunge partea, nu mă dau în lături!

Zicînd acestea, isnaful începe să dezlege baierile pungociului. Prezidentul şi toţi tinerii entuziaşti au un moment de dezgust în faţa acestui act. Unul din ei, cel mai înflăcărat, nu se poate opri a zice cu indignare: „Mitocanul, tot mitocan!". Dar cum sunt toţi foarte lihniţi, înfăţişarea pungociului durduliu le răstoarnă cu desăvîrşire mişcarea întîia. Încrucişîndu-şi unii între alţii nişte priviri fulgerătoare şi uitînd că se află într-o cavernă de conspiraţie, încep să pleoscăiască din palme, strigînd toţi:

– Ura! bravo patriot! să trăiască nenea Niţă!

Şi palmele tinichelelor se pornesc toate cu degetele încovoiate către pungociul mitocanului; dar mitocanul, în acelaşi timp, ridică pungociul de pe masă şi-l vîră în buzunar, zicînd:

– Bine, eu dau partea mea... Care, ce dă?

Prezidentul, care se înţelesese din ochi cu tinerii, zice:

– Neică Niţă, aici e pe frăţie, dă fiecare ce poate şi cum poate. Dumnealor, că sunt mai tineri şi, vorba aia, ce-am avut şi ce-am pierdut! dumnealor o să-şi puie, Doamne fereşte! viaţa în primejdie; că asta nu-i glumă ce facem noi! ia gîndeşte-te dumneata: şapte puteri garante! nene Niţă, şi Convenţia de la Paris! Care va să zică, noi ne punem contra lui Napoleon III, neică Niţă... te joci! D-aia spui că dumnealor, ca tineri, pot să meargă chiar pînă la moarte...

– Să ferească Dumnezeu! zice nenea Niţă; ar fi păcat...

– Da, dar vorba e: să poate? Însă dumneata, care eşti altfel de om, om cu dare de mînă, negustor, de, dumneata nu face pentru ca să te bagi unde se bagă dumnealor. D-aia a şi împărţit Dumnezeu trebile pe pămînt: unul, adică, cu alergătura, şi altul, vine vorba, cu capitalul; şi pe urmă, toţi la cîştig, fiecare pe cît a pus, împart drept pentru interesurile patriei, fiindcă toţi sunt patrioţi!... nu-i aşa?

– Aşa da, zice nenea Niţă, acuma te pricep.

– Ei vezi?... dă-ţi partea.

Nenea Niţă a scos iar pungociul, i-a deschis baierile şi a vărsat pe masă un pumn de mărunţiş: icusari, nisifiele, sfanţi, sfinţoaice, firfirici şi gologani; le-a socotit pînă la suma de cinci galbeni; apoi a legat iar pungociul la gură, zicînd:

– Ei! acu, cine-mi iscăleşte fitanţia?

– Care fitanţie?

– Pentru sumă.

– Cum, nene Niţă? strigă prezidentul. Cum să poate să spui dumneata aşa vorbă? să ceri hîrtie la vreme de revoluţie?

Dar nenea Niţă acopere cu laba mărunţişul şi dă să-l tragă iar la margine, ca să-l puie la loc.

– Fără fitanţie, nu pot să dau, fiindcă n-am temei la catastif.

Atunci, cel mai tinichea dintre carbonari, văzînd primejdia, se repede la mîna isnafului, pe care o apucă strîns, şi zice:

– Stai, nene Niță!... Fraților, are dreptate nenea Niță: dacă varsă negustorul parale, trebuie să aibă adeverire la mînă. Uite ce m-am gîndit eu: să dăm toți iscălitura noastră cu girul prezidentului.

Toată asistența, cu ochii sclipitori, aprobă unanim propunerea, iar tînărul ia un condei și hîrtie și scrie, citind în gura mare:

„Subtiscăliții patrioți, la un moment greu al nostru, pentru interesele patriei, am luat de la nenea Niță suma de 70 sfanți pe care i-o vom înapoia îndată ce vom izbuti să facem toate bune, ca să nu mai fie tiranie...“

Și iscălesc toți... Ședința se ridică; isnaful mai numără o dată paralele, ia țidula, o îndoaie și vrea să plece. Atunci, prezidentul îl cheamă de la ușă, îl trage la o parte și, pe cînd ceilalți ies binișor unul cîte unul, îi spune la ureche:

– Nene Niță, eu zic că nu e bine să porți țidula asta în buzunar. Dacă, Doamne ferește! nu izbutim să dăm pe Cuza jos, și te calcă poliția, și găsește chitanța la dumneata?... ce te faci?

Nenea Niță stă un minut pe gînduri și răspunde, făcînd cu ochiul:

– Las' că o pui eu bine; n-ai dumneata grije!

Prezidentul stînge luminările, îl conduce pe nenea Niță pînă la poartă și, după ce-l vede depărtîndu-se, se întoarce în curte, o curte paragină de mahala, și aprinde un chibrit. Într-o clipă, de pe lîngă uluci, din fundul curții, răspund alte chibrituri, aprinzîndu-se ca niște ecouri luminoase: era semnalul de raliare al conspiratorilor. Toți își dau întîlnire, peste o jumătate de ceas, la Rașca, unde trebuiau să bea banii isnafului, așteptînd ceasul abdicării lui Cuza. La Rașca, intră unul cîte unul foarte veseli și încep să comande mîncare și băutură. Cînd sfanții isnafului erau pe sfîrșite, tunurile, cu roatele îmbrăcate în paie, ajungeau în dosul palatului, în vreme ce, prin față, intrau conspiratorii sus, salutați de garda vînătorilor...

A fost cuminte nenea Niță cînd a luat țidula la mînă... Pe cînd, mult mai tîrziu, în fața Griviței, batalionul de vînători spăla în sînge steagul mînjit în noaptea de 11 fevruarie, nenea Niță, fruntaș al comerțului român, ca intreprinzător de furajuri și altele, încasa, în virtutea chitanței cu data de 10 fevruarie '66, partea-i cuvenită după luptele sale pentru răsturnarea tiraniei; în virtutea aceleiași chitanțe, nenea Niță lua apoi parte printre fericiții subscriitori ai conversiei drumurilor-de-fier și ai Băncei Naționale.

Astăzi vechiul patriot are un otel nobiliar în București, un echipaj blazonat și cîteva milioane; dînsul păstrează încă cu scumpătate bătrîna chitanță, pe care o arată la toată lumea ca un pergament de noblețǎ, pentru a proba cîte sacrificii a știut el să facă odinioară, în vremuri grele, pentru patrie... Și încă tot mai face: de exemplu, a subscris pentru monumentul lui Brătianu douăzeci de lei și pentru al vînătorilor cinci. Totdeauna entuziast și generos ca și în ajunul lui 11 fevruarie, nenea Niță, cu calitățile lui de inimă, trebuia să prospereze și merită să fie stimat.

„Epoca“, 1897, 30 martie.

ISTORIA SE REPETĂ

Alegerea parțială de la Ploiești m-a reîntinerit. Între altele, mi-a făcut deosebită plăcere revederea vechiului meu prietin, totdeauna verde și vesel, Stan Popescu, bravul garibaldian, care odinioară a luptat atîta pentru libertatea Poloniei.

Dar nu, nu-i adevărat! Stan Popescu n-a fost în viața lui amant al libertății! Dacă o clipă ar fi fost sincer liberal, astăzi ar avea, numai din chirii și acareturi, 24 de mii de lei venit pe an, în loc de 200 de lei pe lună din slujbă! Și ce slujbă! El! luptătorul pasionat pentru libertate, să ajungă la bătrînețe subdirector a ce? a unui stabiliment oficial de robie – pușcăria locală! *O tempora! o mores!*

Am deplîns împreună cu bravul meu amic amăgirea vieții lui întregi.

Și cu toate astea a fost, îl știu bine, un fervent!

Alaltăieri mi-a adus aminte unul dintre episoadele vieții lui politice, pe care-l uitasem, și pe care nu-l pot lăsa nepovestit.

Era în '76.

Guvernul conservator căzuse și guvernul liberal era chemat să facă alegeri generale. Răposatul nostru prieten Tache Pandrav, prim-redactor la *Românul*, scrie un articol, fulgerînd pe ciocoi, cari sugrumaseră atît timp voința alegătorilor, și cîntînd era de libertate electorală ce se inaugurează cu venirea patrioților la putere.

Pandrav se bucura de multă popularitate printre populația rurală din Prahova, unde fusese multă vreme funcționar cinstit și amabil cu publicul. Cum scrie articolul, se duce la „fundatorele și directorele" *Românului*, C. A. Rosetti, și-i zice:

– Domnule Rosetti, eu îmi pui candidatura în Prahova la al patrulea!...

Rosetti se uită lung la el și-i răspunde îngîimat:

– Bine... Ai ceva șanse?

– Mai e vorbă!

– Bine... Să ne mai gîndim.

– Ce să ne mai gîndim?

– Mă rog: ai șanse multe? întreabă Rosetti zîmbind.

– Merg la sigur! răspunde Pandrav vesel.

– Bine... Du-te... Încearcă...

Pandrav, fără să mai stea de vorbă, se suie-n drumul-de-fier și merge la Ploiești, drept la Stan Popescu, care pe atunci, în tinerețe, era unul din cei mai bravi electori din localitate.

Să nu uit a spune că Rosetti era prezidentul consiliului electoral central al marelui partid.

– Stane, am venit...

– Bine ai venit!

– Îmi pun candidatura la al patrulea.

– Bravos!

– Știi cîtă popularitate am...

Și începe să numere pe toți popii, primarii, notarii, dascălii și țăranii pe care-i cunoaște ca buni liberali și buni prieteni personali.

Stan şi Pandrav merg să dejuneze. În cursul dejunului, cei doi vechi camarazi îşi dau drumul celui mai călduros entuziasm, zugrăvindu-şi pe întrecute perspectiva fericirii poporului sub noua eră de libertăţi publice ce se deschide. După ce plătesc dejunul, Pandrav se scoală şi zice:

– Acuma, Stane, neică, la lucru!... Am trăsură... cînd plecăm?

– Unde? întreabă Stan.

– În judeţ... să lucrăm.

– Ce să lucrăm?

– Colegiul... Trebuie să-ncepem... Nu e vreme de pierdut.

– Apoi... zice Stan, scărpinîndu-şi barba lui patriarhală... să începem... Dar eu zic că nu-i aşa zor... lasă să plecăm mîne dimineaţă.

– De ce să nu plecăm numaidecît?

– Numaidecît! de ce numaidecît? Stai să mai vedem prietini în oraş... Mîncăm deseară cu mai mulţi... mai ne chibzuim...

– Ce să ne mai chibzuim? răspunde Pandrav impacient... Îmi pun candidatura... Am şanse.

– Ei! şanse! să vedem.

– Ce să vedem? omule! tu nu ştii ce şanse am?

– Ba ştiu, dar în sfîrşit, acuma numaidecît nu pot pleca... Rămîi pe deseară aici, nu fi aşa nevricos...

Şi pleacă, lăsînd în nedomirire pe entuziastul candidat.

Seara se reîntîlnesc la prînz împreună cu alţi doi prieteni şi iar începe candidatul cu pornirea lui, Stan

cu temporizările. La un moment, Pandrav, obosit de atîta sîcîială, se scoală şi spune:

– Ia ascultă, măi Stane, ce mă tot fierbi cu diplomaţie? Ce va să zică asta? Răspunde scurt: am, ori n-am şanse?

– Bine, Tache, ai; nu zic ba.

– Apoi atunci, dacă am şanse...

Dar Stan, plictisit şi el, la urma urmelor, răspunde scurt:

– Ei! ştiu că ai şanse... Dar batalamaua? unde ţi-e batalamaua?

– Care?

– De la ogeac!... blagoslovenia hahamului!

– Care haham? eşti nebun?

– De la Rusetache rabinul!... Ce te faci prost, că nu înţelegi?

Pandrav sare-n sus turbat:

– Cum! batalama! ogeac! hahamul! rabinul! Care va să zică de asta am luptat noi contra ciocoilor! Care va să zică, asta este era libertăţilor electorale! Ogeac, ai? batalama, ai? Bravo, nenorocitule!

– Bine, toate bune, răspunde Stan liniştit, răsuflînd că-n definitiv a ajuns să pună punctul pe i; toate bune şi frumoase, dragă Tăchiţă; dar fără batalama nu se poate să ai şanse. Batalamaua, aia-i şansa, alta nu-ţi mai trebuie.

– Aşa! strigă Pandrav în culmea furiei, am să lupt contra voastră... şi contez pe concursul moderaţilor.

Era în adevăr în Ploieşti, pe atunci, o mînă de politicaştri, cari se numeau moderaţi, un fel de lichele centra-

liste, avocăţei şi dăscălaşi, cari nu erau nici conservatori, nici liberali, băieţi nici prea-prea, nici foarte-foarte.

Cînd Stan a auzit de „moderaţi", a bufnit de rîs:

– Moderaţii! gogomanii! hahaha! auzi, moderaţii!

Şi apoi foarte serios:

– Moderaţii, musiu Tache, sunt gogomani, dar nu pînă-ntr-atîta ca dumneata, să se puie împotriva stăpînirii!

Acest episod pe care-l uitasem mi l-a reamintit amicul meu Stan Popescu după primul scrutin al alegerii de la Ploieşti, văzîndu-mă că am prea multe iluziuni despre rezultatul balotajului.

„Calendarul Dacia", 1898.

SLĂBICIUNE

Parizienii au aperitivul, vienezii fanfara, ploieştenii politica, alţii alta: locuitorii capitalelor mari au totdeauna cîte o deosebită slăbiciune, cîte o patimă.

Dar bucureştenii? E uşor de răspuns:

Muscalul!

Muscalul, se-nţelege, nu atît din punctul de vedere politic sau social şi cu atît mai puţin din punctul de vedere economic, fiindcă muscalul nu vrea să ştie de regulamentele noastre poliţieneşti, nu admite tarifele noastre oficiale; muscalul ţine la tariful său autonom.

În adevăr, ia să vedem.

Tariful birjarilor de piaţă sună astfel:

„2 lei o oră în raza oraşului;

1 leu o cursă ce nu trece peste ½ ceas;

2 lei cursa de la şi pînă la gări".

Aş! crezi că vrea să ştie muscalul de asta!

Dar putem noi tolera în statul nostru, în capitală, ca nişte străini să nesocotească regulamentele stabilite?

Fireşte că putem. De ce să nu putem? Nimic pe lume nu se poate mai uşor decît a tolera.

Dar e drept să îndoiască, să întreiască şi, la zile mari, să împătrească preţul curselor?

Fără nici o ezitare, răspund: da, e drept. Nimic nu e mai drept pe lume decît preţul patimii.

*

Vedeţi pe acest mic impiegat.

Ştiţi cîtă leafă are tînărul pe lună?

150 de lei... adică 150 în stat; în mînă capătă 135; care va să zică, 1620 de lei pe an; prin urmare, are venit, din munca lui, cîte 4 lei şi 44 de bani fără ceva pe zi, în anii comuni, iar în anul bisextil, cîte 4 lei şi 42 de bani şi ceva.

E cam prea puţin, ce e drept; dar pentru un tînăr fără vitii şi cu socoteală, poate s-ajungă.

Ia, să-l privim, mă rog.

Unde-o fi mergînd aşa gătit acest june?

Se opreşte în faţa cofetăriei Riegler să-şi aşeze încă o dată cravata, care arde ca focul; îşi scutură cu batista

pantofii de lac, își potrivește țilindrul, după ce-i trage apăsat o mînecă împrejur; se-nțepenește în călcîie și se uită spre fațada Teatrului Național...

La ce se uită?

Ei! la ce! la muscali...

După multă dezbatere interioară, își alege unul foarte *maladeț*, îmbrăcat în catifea albastră, cu brîu pembè, cu doi *trotteurs*[1] negri, ce mănîncă jeratic... Picior peste picior și:

– *Paidiom, gaspadin!*

Unde?...

Asta e! N-o să meargă omul cu muscalul să mănînce rahat la cișmeaua lui Cantacuzino de la Filaret... La Șosea! unde merge toată lumea bună.

*

Dar o să-mi zici dumneata:

– Cum se poate? Un om care cîștigă pe zi 4 lei și 44 de bani fără ceva în anii comuni și 4 lei și 42 de bani și ceva în anii bisextili, cum se poate să cheltuiască zecedoisprezece lei pentru birjă la Șosea?

– Iaca, se poate.

– Atunci, micul impiegat, Doamne iartă-mă! ciupește din banii publici pe cari i-o fi mînuind...

– Doamne ferește! este unul din cei mai de treabă funcționari, onest în toată puterea cuvîntului: să-i dai fără teamă sute și mii pe mînă...

[1] Trăpași (fr.).

– Atunci, joacă și cîștigă...

– În viața lui n-a pus mîna pe o carte de joc; din contra, jucătorii îi inspiră adîncă aversiune.

– Atunci... cum e tînăr, bine făcut și curățel...

– A! Domnule! e un băiat plin de frumoase sentimente morale; niciodată n-ar fi în stare să gîndească măcar pe departe la o infamie. Și pe urmă, e înamorat de o jună modistă foarte frumușică, pe care e vorba să o ia în căsătorie. Și ea e o fată foarte cumsecade și meșteră. Are o mică economie și o s-o mai ajute și o mătușă ca să deschiză un magazin de mode... O să fie o căsnicie foarte potrivită. A! tocmai iat-o și pe ea.

*

Așa că-i foarte drăguță?... Cu cît gust se îmbracă! Ce pălăriuță cochetă! Ce botine elegante! Ia priviți-o cum calcă de ușurel, parcă e o păsărică!

S-a oprit...

Face un semn de chemare cu mănușa...

Cui?...

Ei! cui! firește că nu dumitale ori mie... Muscalului... Doi vineți superbi... roate galbene cu cauciuc...

A! cauciucul! mai ales pe pavajul ăsta nou de lemn și de asfalt și pe șoseaua bătută cu mașina...

– *Quelle volupté, ma chère!*[2]

Și.... zboară!

*

[2] Ce plăcere, draga mea! (fr.).

„Zboară, zboară, păsărică! zboară, cît ești tinerică!" zice poetul, uitîndu-se lung după trăsura în care, sub umbreluța azurie, se vede sclipind părul cel blond și ceafa cu puf de piersică... (Ați observat, desigur, că-n anul ăsta se poartă foarte mult blondul.)

– D-ta zîmbești, zice economistul sever. Dumitale îți place asta; aprobi luxul acesta nebunesc, din care are să rezulte ruina societății noastre... Dar ne ducem la faliment, domnule!

– Te rog, domnule, zic eu...

– Daca dindărătul acestui lux (mă întrerupe un moralist), ne-ar pîndi numai ruina materială, falimentul, încă n-ar fi o nenorocire destul de mare. Nenorocirea cea mai mare care ne pîndește este decăderea socială, insanitatea, pierderea busolei morale... Mîne-poimîne, nebunia luxului va împinge pe micul impiegat să falsifice scripte, pe frumoasa blondă să...

– Mă rog, domnule, n-ai dreptul să bănuiești... Cum? pentru o plăcere inocentă, pe care ți-o poți explica prin...

– Nu ți-o poți explica, îmi zice un filosof, decît prin mania reprezentării...

– Nu-nțeleg, zic eu.

– Mania reprezentării se numește acea pornire foarte comună la oameni...

– Mă rog, întrerup eu pe filosoful meu, dă-mi voie: poți să mă-mprumuți cu douăzeci de lei pînă la 15 ale lunii viitoare? Am mare nevoie.

– Cu plăcere, poftim... Ziceam dar că mania reprezentării...

– Mă iartă, zic eu, îmi explici aldată... mă grăbesc.

– Ei! stai un minut...

– Nu pot, e tîrziu... Mă așteaptă nevasta gătită: i-am promis s-o duc la Șosea negreșit... La revedere...

Aha! apilpisiți *trotteurs:*

– *Paidiom, gaspadin!*

„Universul", 1899, 1 oct.

INTELECTUALII...

Intelectualii! Iată un soi prețios de cetățeni, de lipsa căruia patria noastră nu se poate plînge. Slavă Domnului! avem destui.

Odinioară, intelectualii, mult mai puțini la număr ca astăzi, formau un fel de sectă, care respingea sistematic orice contact cu profanii. Sediul acestei prețioase secte era la cafeneaua Brofft – singura rimă posibilă la *moft* – peste drum de Capșa, în prăvălia caselor Zerlendi, unde acuma se află Luvrul de București. Acolo – precum odinioară muzele în Parnas – se adunau intelectualii spre a-și împărtăși înaltele cugetări și inspirațiuni, gustînd un fel de ambrozie, compusă din puțin lapte, puțin „jvarț" și puțin zahar, și numită în limba vulgară „caputin". De aceea, profanii invidioși, cari nu erau admiși să se apropie de intelectuali, i-au poreclit pe aceștia: „caputiniști", de unde, apoi, orice dezbatere

prea mult prelungită despre lucruri ideale, despre înalte chestiuni de artă, litere, științe s-a numit „capuținism". Aceea a fost prima perioadă, cum am zice perioada eroică, a capuținismului și capuținiștilor.

Cafeneaua Brofft, poate tocmai din cauza mîndriei excesive a intelectualilor, a început să-și piarză încetul cu încetul clienții, cari consumau altceva decît capuțin. Ar fi lucru oarecum explicabil: omul inferior se găsește foarte strîmtorat într-o atmosferă prea înaltă. Ce să caute un biet mojic de rînd acolo unde se strîng persoane de elită?... Din pricina intelectualilor, sau din altă pricină, puțin importă, cafeneaua Brofft, mergînd din ce în ce mai slab, a trebuit pînă la urmă să se desființeze. Dar intelectualii nu puteau rămînea pe drumuri; trebuiau deci să-și caute un nou sediu numaidecît... Atîtea chestiuni arzătoare de estetică, de filosofie, mai știu eu de ce! reclamau soluțiuni urgente. Capuținiștii își aleseră un local mult mai frumos și mai confortabil decît cel vechi; își strămutară sediul la Fialcowsky, cafenea-cofetărie celebră mai ales pentru beltelele ei.

Aci – lucru foarte ciudat! și care nu s-ar putea explica decît prin teoria evoluțiunii – aci s-a făcut o schimbare însemnată în moravurile intelectualilor. De unde, la Brofft, erau foarte exclusivi și din cale-afară discreți, discutînd pe șoptite, așa ca să nu le poată profanii auzi înaltele înțelepciuni – la noul sediu, începură să primească alături cu ei, deocamdată la mese învecinate, apoi chiar la masa lor proprie, mușterii cari nu luau

capuțin, oameni cu totul nedemni a se numi intelectuali. Apoi, dezbaterile capuținiste începură să se facă în gura mare, așa că toată lumea profană de cafenea și cofetărie, ba, vara, chiar din Piața Teatrului, le putea auzi perfect. Dar dacă zic că lumea profană le putea auzi, asta nu însemnează că le și putea pricepe. Numai aleșii le-au putut pricepe, și asta a făcut un mare bine public: încet-încet, și din ce în ce mai numeroși, începură să iasă, din rîndurile poporului, o sumă însemnată de tineri a căror vocațiune era să fie intelectuali. Pînă aci, nu se știuseră număra, neavînd un semnal de raliare, o eclesie. Aceasta a fost perioada clasică a intelectualilor.

În curînd, potrivit principiului evoluțiunii, eclesia a numărat așa de mulți adepți, încît Fialcowsky nu i-a mai putut încăpea și ei au pornit care-ncotro să propovăduiască... Azi, mai mult ca totdeauna, la noi mai mult decît oriunde, intelectualii sunt, am putea zice, inspiratorii, diriguitorii opiniei publice, mai ales cînd e vorba de mișcarea „culturală". Ei fac ploaie și vreme bună[1], ei tarifează prețurile succeselor și decernă laurii, ei condamnă, îngăduie sau încununează – în literatură, în teatru, în arte, în științe, în fine în tot: ei! ei, intelectualii!

Aceste exemplare de lux ale omenirii mișună astăzi prin toate unghiurile publice. Lipsiți cu desăvîrșire de

[1] Expresie franceză: *faire la pluie et le beau temps* – a tăia și a spînzura, a dicta.

vreo falșă fudulie, intelectualii intră în toate localurile de consumație și se amestecă bucuros cu toți comunii muritori... Asta e o tactică iezuitică, așa crez eu; căci, pentru a renunța acești aleși la mîndria lor legitimă și a se apleca așa cu dinadinsul la contactul nostru, trebuie că au un scop; și acela desigur nu poate fi altul decît luminarea maselor ignorante.

Odată cu ieșirea de la Fialcowsky, care numaidecît s-a desființat și el ca și Brofft, eclesia capuținistă a trecut din perioada clasică în perioada politică: de la revelațiune la apostolat. Iată-i... La orice masă de la berării, birturi, cafenele, dacă sunt trei mușterii, unul desigur este un intelectual. Ce face el, omul ales, alături cu cei doi profani? Își îndeplinește misiunea: propagă, luminează, vulgarizează. Sunt chelneri cari, după cît au prins pe apucate din dezbaterile și conferințele intelectualilor, pot face marț pe un profesor de universitate, mai ales dacă l-or lua repede.

Dar mai la urmă, o să mă-ntrebi dumneata:

– Bine, după cîte mi-ai scris aci, cam înțeleg eu ce sunt intelectualii; dar atîta nu mi-e de ajuns; aș voi să-mi dai o definițiune mai scurtă și mai limpede; să-mi spui deslușit: ce este un intelectual?

– Bucuros, răspund eu; iată:

Omul care disprețuiește orice ocupație de imediată utilitate și pentru el și pentru lume și se dedă la nobila profesiune de gînditor – se numește *un intelectual*. Sunt mii și mii de unelte-n lume: glonț și năvod, plug și sapă, teslă și rîndea, ciocan și nicovală, cot și terezii – cine le mai știe pe toate? – un întreg arsenal inchizitorial! fără acesta omenirea n-ar putea stoarce binele ei din sînul naturii, din sînul mamei crude, care mai totdeauna trebuie apucată strîns în clește, canonită, bătută pînă la sînge, ca să-ți dea o picătură de lapte. Ei!... Intelectualul e prea blînd fiu ca să-și maltrateze cumva mama. Mîna lui, care n-are altă menire decît să treacă ușor pe frunte-i, s-ar murdări la atingerea vreuneia dintre uneltele de tortură. Intelectualul a venit în existența terestră înarmat cu o unealtă mult mai nobilă, o zestre divină: *gîndirea!*

Acu... deștept ori ba, spiritual ori nerod, cu scaun la minte ori lovit cu leuca – astea sunt întrebări absolut indiferente; e destul că poate zice cu toată siguranța:

„Eu?... Eu sunt un intelectual!"

„Universul", 1899, 8 oct.

DESPRE COMETĂ

Prelegere populară

D. Mariu Chicoș Rostogan, distinsul nostru pedagog și director al școalei model „Ulpiu Traian", este destul de cunoscut tutulor acelora cari se interesează de mișcarea noastră culturală, așa ca să ne scutim de a-i mai face vreo reclamă. Ne mărginim doar să dăm aci,

cu sfințenie, prelegerea pe care d-sa a ținut-o, în fața școlarilor săi, asupra cometei de luni 1, marți la 2 noiemvrie.

Pentru ca să guste cititorul și mai bine această producțiune, trebuie să-i amintim că vechea noastră cunoștință, eminintele pedagog d. Mariu Chicoș Rostogan, totdeauna, înainte de *e* și *i*, pronunță pe: *n* ca *gn* franțuzesc; *t* ca *k*; *d* ca *gh*; *g* ca *j*; *c* ca *ș* etc. Pe ici, pe colo, pentru a ținea deșteaptă această amintire, transcriem cît se poate mai exact felul de pronunțare a eminintelui pedagog, lăsînd cititorului să suplinească părțile din cale-afară originale.

Iată prelegerea d-lui Mariu Chicoș Rostogan:

P r o f e s o r u l: Am primit ghe la onoratul ministeriu următorul țircular:

„Domnule director,

În apropierea zilei de prima novembre, lumea toată și mai cu seamă masele populare sunt adînc mișcate de profeția savantului Falb asupra sfîrșitului lumii prin întîlnirea pămîntului cu cometa lui Biela.

Ministeriul vă invită dar cu onoare a face copiilor din școala dv. o prelegere populară despre comete în genere și despre falșitatea prevederilor sinistre, adică despre imposibilitatea unei ciocniri a planetei noastre cu un alt corp ceresc.

Știm cu toții că influența generațiunilor cari trăiesc simultaneu este reciprocă. Astfel, copiii, mergînd pe la căminurile lor, ar duce îmbărbătarea de care au astăzi atîta nevoie masele populare ignorante, a căror imaginație este totdeauna pornită la superstițiuni și la credință în supranatural.

Primiți, domnule director, distinsa noastră considerațiune."

No! auzit-ați numa cum se esprime onoratul ministeriu cătră migne, mă?... „cu onoare!" și... „ghischinsa noastră considerățiune!..." Numa voi, niște rîtagni, nu cunoașteți rășpectul, și doar ghestul vă muștruluiesc...

Ne vom îngheplini aședar misiugnea și vă vom face o prelejere ghespre comeată.

Ș c o l a r u l I o n e s c u: Apoi, a trecut...

P r o f e s o r u l (aspru): Nu fă larmă, spurcăciune!... Silențium și atențiune, că-z intrăm în makerie!

Numele „comeată" iaște ghe jănul femenin: o comeată, două comeate, și gherivă ghe la *coma*, coamă, capelură, pleate lunji, reșpective: comată, comeată, astru pletos, *vulgo*[1] stea cu coadă.

Apărițiunea comeatelor au esărțitat togheauna înrîurire asupra maselor populare, asupra prostimii, cu atîta mai mult că aceea apărițiune au fost prețesă ghe bolizi, mecheori, așteroizi, cari se arată ca o ploaie ghe steale și cari...

Ș c o l a r u l O t o p e a n u (ridicînd mîna-n sus): Dom'le!...

[1] În limbaj popular (lat.).

P r o f e s o r u l: No! ai vreo observățiune de făcut?...

Ș c o l a r u l O t o p e a n u (în picioare): Dom'le, mama-ntr-o seară, iarna trecută, a văzut ploaie de stele, afară...

P r o f e s o r u l (impacientat): He!... că-z doară nu era să le vază-n bordei...

Ș c o l a r u l: Și eu și cu taica eram culcați, și cînd a intrat mama în casă și ne-a spus să ieșim afară să vedem, taica n-a vrut...

P r o f e s o r u l (mai impacient): Ha!

Ș c o l a r u l: Zice taica: „Nu ies din plapumă pe gerul ăsta, să știu de bine că plouă și cîrnați..." *(Școlarii rîd.)*

P r o f e s o r u l (foarte impacientat): Tată-tău este un azin, carele nu știe să-ți ghea o educățiune zolidă. *(Copiii rîd mai tare; profesorul foarte aspru:)* No! basta!

Merem mai gheparte și intrăm în ghemonstrățiune. *(Coboară la tablă, ia tibișirul și desinează, nu tocmai exact, o elipsă cu focarele foarte depărtate.)* No, acuma, Bîrsăscule, tu carele ai mai multă aplicățiune la machemachică, spune-ne doară ce am vrut eu să prezent aici?

Ș c o l a r u l B î r s e s c u: Un... castravete, domnule.

P r o f e s o r u l (stăpînindu-și un zîmbet simpatic): Mîncă-l cu mumă-ta! *(Schimbînd repede tonul:)* Tot la foale ți-i gîndul, să le-ndopi!... Nu-i castraveche, mîncăule!... e o elipsă, o curbă lunguiață, care are duplu țentrum; unul aici în punctul omicron, și alt țentrum togma dincoace, la ceilantă estremitache, în punctul omega. Aceasta-i calea comeatii.

No, acuma pornim, mă rog, cu comeata de dincolo de punctul omicron pe calea ei, și merem, merem, mereu merem către soare, carele iaște în primul țentrum, omega. *(Urmînd, după metoda intuitivă, cu creta pe linia elipsei, profesorul simulează creșterea și descreșterea mersului cometei.)*

Cu cît se apropie ghe soare, astrul pletos își acțelărează amăsurat mersul său, nețăsare cresțendo, simțind acea atracțiune puchearnică, ca un școler diliginche cînd s-apropie de focarul luminii intelectuale și morale, de scoala și de profesorele său... Apoi, cu cît se depărtează de la primul țentrum și mere către al doilea țentrum, se leneveaște amăsurat și îmblă-ncet și tot mai încet, descresțendo, ca un școler puturos și fără aplicățiune *(cu dezgust)*, carele preajetă la dătorință.

Exempla doțent[2]: bunăoară, întăi ca Bîrsăscu Sțipiogne, și al doilea ca Ioanescu Agnibal alias agnimal! *(Rîsete)* Silențium!...

Pentru aceea doară, cu toate calculățiunile și operățiunile alghebraice asupra proțesului mehanic, că *a* plus *b* musai că este, mă rog, ecval cu *t*, comeata nicighecît nu vine prețize...

Ș c o l a r u l I o n e s c u: Zicea că vine ieri seara, dom'le.

P r o f e s o r u l: Au zis tată-tău...

Ș c o l a r u l: Nu, dom'le; Falb...

P r o f e s o r u l: Ai văzut tu pe Falb...

[2] Corect: *exempla docent* (lat.) – exemplele ne învață.

Ș c o l a r u l: Nu, dom'le, era în *Universul* și-n toate gazetele...

P r o f e s o r u l (grav): Ugniverzul doară și toate gazetele cvotighiene nu sunt competente în cauză; pîntru așa un lucru trebuie să conzultăm publicățiunile șpețiale, cum e bunăoară *Mundus oder Țodiacon,* „Universal-transțedental-cosmologhișe-astronomișe-meteorologhișe *Flighende Bleter*"[3], acea publicățiune de fală care apare o dată la lună și în care se arată țălebritatea erughițiunii germîne, pîntru carea, ca s-o poată cineva pricepe, musai să aibă știință ghespre rățiunea pură, musai să știe jugheca ca Kant. *(Școlarii rîd tare.)* *Faveke lingvis!*[4] vitelor și grobianilor, cînd caut să vă scot din acele credințe rătăcite, a căror consecvenție este ignoranția și imbețilitachea!... Căci au fost proști și neghiobi, *ștultorum numerus infignitus!*[5] cari au crezut cum că orice comeată iaste un sămn, o amenințare, o piază rea...

Ș c o l a r u l O t o p e a n u: La noi, la Otopeni, spune, dom'le, tata, că s-a stîrpit toate vacile cînd a venit cometa ailaltă.

P r o f e s o r u l: Dar mumă-ta de ce nu s-au stîrpit, boule?...
No, merem mai gheparke... fără *collocvium!* Să vedem numa care este posibilitatea de o întîlnire a globului

[3] Corect: *Fliegende Blätter* (germ.) – *Foi volante.*
[4] Corect: *Favete linguis!* (lat.) – Tăcere!
[5] Corect: *stultorum numerus infinitus!* (lat.) – numărul proștilor este nesfîrșit!

terestru cu cometa lui Biela... *(Hotărît:)* Apoi, asta nu-i slobod, asta nu se poate, deoarece toți erughiții au proboluit negativa! *(Cu siguranță:) Natura non fațit zaltus*[6], mă prostovanilor! Ea au pus doară ghestul șpaț, ca să aibă loc corpurile cerești să îmble care-ncătrău în univerz, fără coliziune, fără craval[7]: să aibă fiecarele pîntru trubuințele reșpective comoghitachea lui! *(Școlarii rîd foarte tare și fac zgomot.)*

P r o f e s o r u l: Nu larmă, rîtanilor inconștii! nu rîdeți ca ruralii, cari n-aveți decît inștincturi chelurice și nu simțiți penetrățiune la contîmplățiunea naturii carea *(cu multă elevațiune)* după cum lucră este, mă rog, pîntru șpectatoriul cu perșpicațitache, un șpectacol plin de admirățiune și venerățiune!...

No! acuma văz't-ați că ieri nu s-au întîmplat nimica... De ce n-ați vin't la școală ieri, să azistați împreună cu profesorele vost'?...

Ș c o l a r u l B î r s e s c u: Ni-era frică de cometă...

P r o f e s o r u l: Frică, ha?... No, du-che!

Ș c o l a r u l I o n e s c u: Eu am venit, dom'le, cu Popescu Ion și cu Otopeanu Marin, și-am stat de la două pînă la patru, și dumneata n-ai venit.

P r o f e s o r u l: Ha!

Ș c o l a r u l: Și cînd i-am spus mamii, a zis că n-ai venit de frica cometii.

P r o f e s o r u l (supărat, cu humor amestecat cu dispreț): Pe mine să mă-nvățați corajul, tu și cu mumă-ta,

[6] Corect: *Natura non facit saltus* (lat.) – Natura nu face salturi.
[7] De la germ. *Krawall* – scandal, ceartă.

niște loaze! pe mine? care, în cătane, la Zolfărino, unde au fost și cu franțozul, și cu talianul, am avut un frache mai mare undrofițir în gavaliri și un unchiu de pe mamă fetfebel la granatiri!... Voi! pe migne! Vezi numa! *(Transportat, cîntă cu mult avînt eroic:)*

„La Zolfărino ghe vale,
Mere-un ghenăral călare
Și tot strigă-n gura mare:
– Împărache înălțache!
Pugne pașe, nu che bache,
Că-ți perzi cătagnele toake!
... und zo waiter[8] ..."

(Copiii aplaudă și rîd.)

Profesorul: Nu larmă, vitelor, cari n-aveți reșpect ghe istoria neamului!...

Merem acu mai departe, să vorbim de temp'ratura comeatii și apoi de conzistenția ei, pentru ca mai apoi, la urmă, s-ajungem, mă rog, la concluziunea aceea, cum că nicicînd n-avem să ne temem de sfîrșitul lumii, carele nu se poate.

No! temp'ratura! *(cu multă volubilitate:)*

Vremea, mă rog, se-mparte, după cum au proboluit Țelzius, în două părți, cari se despart una de alta la acel *fixum*, carele se cheamă zero graduri sau nul... De-acolo, aceea care mere-n sus – Bîrsăscule, fii atent! – este

[8] Corect: *und so weiter* (germ.) – și așa mai departe.

partea călduroasă, și aceea care mere-n jos – Ioanescule, nu căsca gura, că intră musca! – este partea friguroasă, iar la nul, mă rog, apa – Popăscule, vrei să mînci bătaie! – apa prinde pojghiță.

De aceea, iaște iarnă și vară, după cum arată la termometrul lui Țelzius, reșpective țentigrad, iar acei cari știu carte, iar nu ca poporul de rînd, numesc căldura plus și frigul minus. Prin urmare, e proboluit cu metoaghele moghearne cum că comeata este totdeuna în minus: despre o inflămățiune dară nu poate fi vorba.

No! acum conzistenția. *(Și mai volubil:)*

Conzistenția comeatii conzistă din materia cea mai faină din toate puncturile de vedere a senzurilor noastre; *mutachis mutanghis*[9], mai faină decît o beșică de săpun, mă rog!

Materia în jenăre e doar ceva, mă rog, carele nu esistă, ci e mai apoi numa o însușire a lucrului în sine[10], carele iaste o enerjie, carea nu se știe și pe carea *semper ignorabimus!*[11]... Aceea apoi nu-i ghe nasul vost', niște mucoși! că e prea înalt; aceea o veți studui cînd veți îmbla la Univerzitache, cum am îmblat și eu. De nasul vost' este doar aceea care vă spun eu, cum că destulu-ți-i vorba măiastră a marelui jeniu Neftone[12], că o comeată cît de mare, măcar ca de-aici pîn' la Budopeșta, prin con-

[9] Corect: *mutatis mutandis* (lat.) – schimbînd ceea ce trebuie schimbat.
[10] Concept al filosofiei kantiene.
[11] Vom ignora veșnic! (lat.).
[12] Newton.

densățiune, o poate vîrî într-un... într-un... fingherhut[13]... pălăria ghejetului... ghejătar... *vulgo* năpârstoc.

No, acuma, concluziunea.

Mereți acasă și spuneți tată-tău și mumi-ti, respective părinților voștri ignoranți, să nu mai fie neghiobi să aibă frică ghe *fignis munghi*[14], că cine crede în superstițiuni devine ridiculos față cu știința și merită ghesprețăluit.

(Școlarii rîd, Ionescu mai tare ca toți.)

P r o f e s o r u l *(dînd din cap cu dispreț către Ionescu):* Las' pe alții să rîdă; nu rîghe tu, urecheatule, că eu che urechesc înc-o toană; che fac numa apoi să vezi steale și comeache ziua miaza mare! înțălesu-m-ai?

(Copiii devin din ce în ce mai impacienți și mai zgomotoși.)

P r o f e s o r u l: De aceea trubuie că să avem pîntru știință cel mai nalt respect, dar totdeodată cu ceea mai profundă moderățiune, mă rog. Că-z știința nu trubuie tractată în mod excluzivist, nici ca pe o zeiță ce stă în ceriu, cum spune Schiller, nici ca pe un dobitoc ghe muls!

(Copiii devin și mai impacienți, și mai zgomotoși.)

P r o f e s o r u l *(ridicînd emfatic tonul pe măsură ce crește zgomotul școlarilor): Aignem ist ghi visenșaft, ghi hohe, ghi himlișe Ghiotin...* măgarilor! *ghem anghern, ghi tiuhtighe Kuh...* boilor! *ghi in mit Butern fersorct*[15]... porcilor!

---

[13] De la germ. *Fingerhut* – degetar.

[14] Corect: *finis mundi* (lat.) – sfîrșitul lumii.

[15] Corect: *Einem ist [die Wissenschaft] wie die hohe, die himmlische Göttin, dem andern, / Eine tüchtige Kuh, die ihn mit Butter versorgt* (germ.)

(Profesorul iese cîntînd „La Zolfărino ghe vale"; *copiii ies foarte veseli după el, făcînd un zgomot nemaipomenit.)*

„Universul", 1899, 12 nov.

ACCELERAT No. 17

Un individ purtînd pe umeri o șubă largă, cu o căciulă mare pe ceafă, stă la masă în restaurantul Gării de Nord și bea ceai. Are un geamantan de pînză cu cercuri de tinichea alături pe un scaun, și pe masă un sac de piele neagră, prin mănușa căruia își ține petrecută bine mîna stîngă pînă la încheietura brațului. După figură, după maniere și port, trebuie să fie vreun negustor, ori arendaș din provincie.

Un domn bine îmbrăcat, blană cu guler de astrahan și căciuliță asemenea, bea cafea la altă masă, fumează și se uită din cînd în cînd către provincial, care nu ia seama deloc că-l observă cineva. În același timp, domnul trage cu ochii la ușă: așteaptă desigur pe cineva, și cu nerăbdare.

Negustorul plătește ceaiul. Îndată, iată și hamalul vine să-i spună că trenul a tras la peron; îi ia geamantanul de pînză și vrea să-i ia și sacul de piele, ca să-l

---

– acest citat dintr-una din *Xeniile* lui Schiller e tradus, în modul său inegalabil, chiar de Rostogan în pasajul anterior: „Că-z știința..." etc.

ușureze pe pasager; dar acesta își trage repede mîna cu sacul și refuză serviciul. Sacul nu e mare, dar trebuie să fie greu, fiindcă pasagerul, ridicîndu-se, trebuie să-l țină și de dedesubt cu mîna dreaptă. Hamalul pornește spre ușă; negustorul după el.

Domnul, care n-a scăpat din ochi nici o mișcare, s-a ridicat și el și pornește pe urma negustorului la cîțiva pași.

Negustorul s-a suit într-un vagon de clasa întîia, și șade pe coridor cu sacul lui în brațe.

Domnul se plimbă de colo pînă colo pe peron, trăgînd cu ochiul aci către partea pe unde vin pasagerii, aci către geamul la care stă în picioare omul cu sacul, pe cînd acesta se uită foarte distrat pe geam la mișcarea de pe peron.

Mai sunt cinci minute...

Domnul de pe peron se vede bine că fierbe de nerăbdare... În sfîrșit, un om îmbrăcat modest, un fel de fecior de casă, făcîndu-și greu loc prin mulțime, sosește gîfîind cu un geamantan frumos de piele rusească, cu un tartan și cu un bilet de clasa întîia.

– Dobitocule! era să mă faci să scap trenul!...

Apoi, luîndu-și bagajul și biletul, trage la o parte pe fecior și îi șoptește pripit și cu un aer foarte sever.

Mai sunt două minute.

Domnul, ajutat de fecior, se suie în vagon unde e negustorul. Acesta, îndată ce s-a suit domnul, trece din coridor în cupeu, pe cînd domnul face fel de fel de semne de inteligență feciorului său, care stă drept în fața-i pe peron.

Fluierul întîi... Apoi numaidecît al doilea... Frînele se desfac... Trenul a pornit.

Domnul intră în cupeu după negustor, care s-a dezbrăcat de șubă și șade cu sacul pe mînă.

– Bonsoar, zice domnul.

– Bonsoar, răspunde negustorul.

Și domnul se așează pe fotoliul din față, după ce și-a pus geamantanul în plasă și tartanul la căpătîi.

Doi-trei kilometri tăcere.

– Mergeți departe? întreabă domnul.

– De! departe și nu departe...

– ...?

– Pînă la Mărășești...

– Pînă la Mărășești?

– Da. Dar dv.?

– Și eu tot pînă la Mărășești.

– Vezi?... După daraveri...

– Da, după daraveri. Dar dv.?

– Tot după daraveri.

Conductorul... Taie biletul domnului și întinde mîna către negustor...

– 753, zice omul, care pare că deja moțăie, și pune mîna în buzunar să arate carta... Conductorul salută și pleacă.

– Aveți cartă permanentă? întreabă domnul. Sunteți poate la Senat...

– Ba nu... am bilet de abonament... Am multe alergături și-mi vine mai ieftin...

Chitila...

– Puțină lume astăzi în tren. În tot vagonul suntem numai noi și încă un pasager în alt cupeu. E bine... putem dormi pînă la Mărășești! zice domnul, lungindu-se pe fotoliuri și acoperindu-se cu tartanul.

– A! eu nu dorm niciodată în tren, zice negustorul... Știți, umblu cu bani... Pungași...

– Frate, să fie adevărat?...

– Ei, bravos! Nu s-a-ntîmplat și mai acu o lună?...

– Eu, drept să-ți spun, nu m-am gîndit niciodată... S-o fi întîmplat așa o dată.

– Numa o dată?

– În clasa întîia?

– Tocmai în clasa întîia, firește, zice negustorul. Mie, ce să-ți spui? mi-e frică al dracului. Mi se-ntîmplă cîteodată să am sume mari cu mine... bunioară ca acuma...

– ...!

– Glumă e să mă arză odată cu o avere de om.

– ...!!!

– Patruzeci de mii de franci!...

– ...!!!

– Să ferească Dumnezeu! M-ar omorî! adaogă provincialul.

– Nu ți se pare dumitale că e prea cald aici? întreabă domnul, ștergîndu-se de sudoare.

– Nu, răspunde negustorul, e tocmai potrivit.

– Mie mi-e grozav de cald.

Și domnul iese să se răcorească puțin în coridor.

Peste cîteva momente, domnul se reîntoarce la locul lui.

– Mă rog, zice provincialul, trenul ăsta se mai oprește undeva pînă la Ploiești?

– Da... la Periș, două minute.

– La Ploiești, ne dăm jos, să luăm cîte-o dulceață...

– ...Ne dăm, dacă vrei, zice domnul distrat, ca de pe altă lume, și se trîntește să doarmă, învelindu-se cu tartanul peste cap.

Trenul a plecat din Periș. Negustorul scoate un măr din buzunarul șubei și începe să ronțăie.

Deodată domnul se ridică:

– Peste putință să dorm... teribil de cald!

Apoi, dă geamantanul jos, îl deschide și scoate un șipușor elegant; deșurupează dopul și oferă negustorului.

– *Cognac*...

– Mersi... De zece ani nu mai pun spirtoase în gură...

– E extrafin...

– Mersi... Sunt oprit...

Domnul, mîhnit de refuz, înșurupează la loc dopul, pune șipușorul în geamantan, pe care-l aruncă iar în plasă. Apoi, suflînd greu de căldură, iese iarăși în coridor, unde se plimbă de colo pînă colo.

Provincialul se lungește bine, punîndu-și sacul căpătîi.

Conductorul:

– Biletele pentru Ploiești, domnilor!...

Domnul din coridor dă discret biletul său... și reintră în cupeu, trăgînd ușa cu multă băgare de seamă ca să nu deranjeze pe negustor, care are probabil intenții să ațipească.

– Puteți umbla cît de tare, zice omul culcat; nu dorm. Unde pot eu dormi?... Mă lasă să dorm căpătîiul ăsta? și zicînd asta, bate cu palma pe săculeț, care sună foarte plin.

Domnul scoate portabacul și oferă negustorului:

– Regale...

– Mersi, zice omul cu sacul; de zece ani m-am lăsat de tutun... Sunt oprit...

Apoi, după o pauză lungă:

– Apropo, ziceai dumneata adineaori... de pungași... în tren. Să vezi ce s-a-ntîmplat unui negustor, un prieten al meu!... Venea cu doi inși de la Roman în clasa-ntîi... I-a luat vreo opt mii de lei... Știi cum? Unul i-a tot dat să bea niște vin dulce cu dresuri, și altul i-a dat să fumeze o țigară, cu afion, cu dracu știe ce... A adormit omul buștean... Cînd s-a trezit la București cu capul buimac, era singur în vagon, și tot, blană, geamantan, bani, ceas, tot îi luaseră.

– Ei! i-o fi luat și inelele din deget, zice domnul, rîzînd ciudat.

– De unde știi asta? întreabă iute negustorul.

Apoi, după o pauză scurtă, rîzînd și el:

– Firește că i-a luat și inelele.

– Intrăm în Ploiești...

– Ne dăm jos? întreabă provincialul, și, ridicîndu-se, își petrece mîna prin mănușa sacului și ia bunda pe umeri.

Domnul stă o clipă la gînduri; apoi:

– Ne dăm... Nu-ți iei, adaogă zîmbind ironic, și geamantanul?

– De geamantan nu-mi pasă! cîteva boarfe de schimbat.

Ploiești... Trenul stă la peron.

Negustorul coboară cu sacul; domnul după el cu geamantanul de piele rusească și tartanul... Dar, n-apucă să facă trei pași, și dau piept în piept cu doi vlăjari, niște mitocani, cari parcă le-ar ține drumul. Domnul vrea să dea pe de lături.

– Scurt mișcarea! comandă cu autoritate negustorul, și cele două namile au și-nhățat strîns pe domnul, fiecare de cîte o mînă... Orice luptă ar fi zadarnică!

– Luați-i sacul! ordonă aspru negustorul.

Oamenii ascultă.

– Legați-l bine!...

Pe urmă, către domnul, care tremură din toate încheieturile și nu protestează cîtuși de puțin față cu așa sălbătăcie:

– Apoi, de cînd mă freci, amice! cît o să umblu după d-ta?... *Cognac*, a?... extrafin... Țigarete, a?... Regale, a?...

„Universul", 1899, 10 dec.

„NAŢIUNEA ROMÂNĂ"

Puţină lume astăzi şi-o mai fi aducînd aminte de o vestită foaie, care apărea odinioară în capitală, pe vremea războiului independenţei; voi să vorbesc de *Naţiunea română*, pe care o dădeam la lumină Frédéric Damé şi cu mine în tovărăşie. Viaţa acelei foi a fost pe atît de scurtă pe cît de glorioasă, aşa că o pot povesti în puţine cuvinte. Armatele creştine trecuseră Dunărea. Într-o dimineaţă mă pomenesc cu un bileţel de la Damé, cam aşa:

„Iubite amice,

Treci îndată pe la mine. Este vorba de o afacere foarte importantă, care ne poate face norocul la amîndoi."

Îl cunoşteam pe Damé ca pe om deştept şi întreprinzător. Fără întîrziere m-am dus să-l văz, torcînd pe drum fel de fel de frumoase închipuiri. În cîteva vorbe mi-a spus tot planul lui: o gazetă cum n-avusese ţara pînă atunci; o gazetă fără coloare politică; o gazetă de informaţiuni de pe cîmpul războiului; o gazetă care să cultive entuziasmul popular pe chestiunea independenţii... Să-i căutăm numele... Numele unei gazete e greu de găsit; dar după cîteva minute de gîndire, Damé a fost norocos: *Naţiunea română*... Trăiască *Naţiunea română!* Am lucrat o zi întreagă pe coale de tipar să-i nemerim fizionomia... Pe seară ne-am învoit cu amicul nostru Cucu tipograful. Capul gazetei s-a aranjat frumos şi am şi început să dăm materie. A treia zi a apărut primul număr: jumătate cu articole de entuziasm şi jumătate cu depeşi şi corespondenţe de pe teatrul războiului. Ceea ce era mai greu de făcut era jumătatea entuziastă: nici declamaţiile zadarnice nu sunt uşoare, mai cu seamă cînd n-ai o deosebită înzestrare pentru aşa ceva.

Depeşile însă şi corespondenţele curgeau ca din izvor, aşa că încet-încet, afară de un prim articol declamator, gazeta nu mai conţinea decît ştiri şi iar ştiri, cari de cari mai amănunţite şi mai senzaţionale. De unde aveam atîtea? Le traduceam din gazete străine şi le localizam. Luam dintr-o gazetă de la Viena o corespondenţă lungă de război, în care se vorbea de lucruri petrecute la Poradin, la Rusciuc, la Varna, la Vidin, la Constantinopol etc. Ei bine, din această corespondenţă făceam tot atîtea corespondenţe cîte lucruri conţinea ea, şi le datam pe fiecare ca din localitatea unde s-ar fi petrecut lucrul. Astfel, aveam corespondenţe din Stambul, Vidin, Varna, Rusciuc, Poradin etc. şi, ca să dăm o dimensiune convenabilă fiecărei corespondenţe, peste faptul de care era vorba, turnam multă zeamă de fantazie, ş-apoi descrierea localităţii, notiţe istorice şi date statistice, mai toate luate dintr-un vechi, dar excelent pe vremea lui, dicţionar de conversaţie.

Naţiunea română mergea cum nu mai mersese pînă atunci gazetă în ţară. De unde pînă atunci gazetele

politice nu se vindeau cu numărul, ci se împărțeau numai la abonați, tipărindu-se în cel mult 1.500-2.000 exemplare, gazeta noastră, fără nici un abonat, se trăgea de la 12 la 15 mii. Eram firește foarte mulțumiți și noi și tipograful, care avea parte de tovărășie la cîștig. Tipografia *Cucu* era atunci în Lipscani lîngă hanul Șerban-vodă, exact pe locul unde este colțul grilajului Băncii Naționale cu strada Caragheorghevici. Ziua și noaptea trăgeau mașinile numai și numai gazeta noastră; iar, în ulicioară, care era pe atunci o înfundătură, făceau un zgomot teribil vînzătorii țipînd să li se dea foi: o activitate febrilă continuă. Biuroul redacției îl aveam într-o prăvălioară din aceeași înfundătură, față-n față cu tipografia. De-acolo mînam oștirile, de-acolo ordonam atacul redutelor, de-acolo vedeam fierbînd gîndurile statelor-majore și samovarele de la Poradin. Damé era un om cu deosebite calități – foarte harnic, neobosit și înzestrat cu o fantazie rară. Aveam o hartă a Peninsulei Balcanice și o sumă de stegulețe de hîrtie pe ace cu gămălie. În fiecare zi își așeza armatele și combina mișcările probabile; și ce e drept, în cele mai multe cazuri nimerea mai dinainte mișcările, ghicind gîndurile conducătorilor războiului. Mi-aduc perfect aminte că a prevăzut faimoasa diversiune a lui Mehmet-Ali pe Lom, îndată ce am primit gazetele din Viena cu descripția ei amănunțită. Dar gazeta mergea, progresa necontenit din succes în succes: 18.000. Armatele creștine împresurară acuma Plevna. Acolo trebuia să se termine

la un fel războiul; către acolo prin urmare steteau ațintite cu încordare crescîndă toate privirile. Într-o zi Damé îmi zice:

– Gazeta noastră a întrecut așteptările mele. Am avut o idee fericită. Sunt acuma aproape sigur că ne-am făcut o situație. *Națiunea română* are să fie o moșioară pentru noi.

– Să dea Dumnezeu! am răspuns eu fără mult avînt.

Nu știu de ce, dar aveam un fel de neîncredere în viitor. Pe de o parte consideram succesul spontaneu al gazetei ca un foc de paie, care trebuia să se stingă cu atît mai curînd cu cît s-aprinsese mai iute. Pe de altă parte mă gîndeam că războiul o să mai dureze o lună, două, cel mult trei, și că, nemaiavînd cu ce să hrănim curiozitatea publicului, o să rămînem și noi cu prea puțină hrană. Cînd n-o mai fi război, cînd s-or termina tratativele de pace – căci nu prevedeam că fără de un congres european harta Peninsulei Balcanice nu se putea modifica – ce noimă va mai putea avea o gazetă care trăiește exclusiv cu corespondențe și telegrame de pe teatrul războiului? Așa mă gîndeam eu; însă tovarășul meu, și mai optimist și mai prevăzător, socotea mai bine.

– Dacă războiul se termină, cum e lucru aproape sigur, în favoarea armatelor creștine, nu se poate închipui ce eră de mișcare publică se va deschide în România independentă, după două veacuri și mai bine de restriște. Mișcarea economică și politică va lua un avînt

nepomenit, și *Națiunea română va* fi primul jurnal european în țară.

– Să dea Dumnezeu! am repetat eu. Nu mi-ar părea rău deloc!

Pentru a întemeia însă cu desăvîrșire succesul gazetei noastre ne mai trebuia ceva. În starea de încordare în care se aflau spiritele, așteptînd rezultatul împresurării Plevnei, nu mai erau de ajuns corespondențele localizate după gazetele vieneze – veneau prea tîrziu. Ne-am gîndit dar, fiindcă aveam acuma mijloace, să trimetem un corespondent special, întîi la Turnu-Măgurele și apoi chiar la Plevna. De colo pînă colo am găsit unul – un om cu un nume bine cunoscut în societatea noastră, binecrescut, afabil și inteligent, dar boier scăpătat. Am hotărît așa: corespondențe prin poștă să ne trimeată în toate zilele, scriind în fiecare seară absolut tot ce ar fi putut afla peste zi; iar telegrame să ne trimeată imediat ce ar afla ceva important, a cărui comunicare ar prezenta vreun caracter de urgență. Pentru telegrame am aranjat un dicționar cu cheie. I-am dat boierului bani de drum, de cheltuială și leafa pe o lună înainte, și l-am expediat la Turnu-Măgurele. Acolo, om de lume, cunoscînd multe doamne de la Crucea Roșie și pe ofițerii români, a intrat numaidecît în relațiuni și cu cei mai de seamă ofițeri ruși. Și în adevăr ne trimetea în fiecare zi corespondențe destul de interesante. Într-o zi, pe la începutul lui noiembrie, merg foarte de dimineață la redacție, înaintea lui Damé, care de regulă venea totdeauna înaintea mea. N-apuc să-mi scot haina, și intră factorul de la telegraf. Nu pot zice c-am presimțit ceva, dar mi-a trecut un fior prin tot corpul. Am iscălit tremurînd țidula, iar depeșa am aruncat-o pe masă fără s-o deschid. Mi-am făcut o țigară, am fumat-o, și tocmai apoi am luat încetinel depeșa și fără pripă nervoasă am deschis-o. Iată-i cuprinsul, pe care nu i l-aș putea uita vreodată:

„Médoc fini. Votca, Tzuica, dedans."

Cetesc de zece ori, ținînd alături dicționarul cu cheie: *Médoc* – Plevna; *fini* – luată; *Votca* – rușii; *Tzuica* – românii; *dedans* – înăuntru.

Ce să fac? Să stau să fac un număr de gazetă și tocmai seara să dau știrea? Peste putință! Vestea aceasta de bucurie o s-o aibă și alții; se răspîndește de dimineață-n oraș, iar noi venim cu ea după-nfierbințeală. O idee. Alerg în tipografie și strig:

– Să nu se strice zațul numărului de-aseară!

Norocul meu! zațul era neatins. Ieșim tot cu foaia de-aseară într-o nouă ediție cu depeșa! În cîteva minute, mașinile pornesc, și vînzătorii aleargă nebuni pe strade zbierînd:

– *Națiunea română* cu *căderea Plevnei!*

Bucureștii întregi în picioare: fierbe lumea toată; încep să se arboreze drapelele tricolore... Un entuziasm furtunos...

Damé, bătîndu-mă pe umeri, îmi zice radios:

– *Notre fortune est faite, mon bon!*[1]

Dar n-apucă să termine, și auzim un zgomot infernal afară. Publicul dă năvală în înfundătură; huiduiește, lovește, sparge geamuri.

– Fugiți! ne strigă un băiețel de la tipografie, intrînd prin dos. Fugiți! vă omoară!

L-am văzut pe Damé galben ca un mort; nu știu cum m-o fi văzut el pe mine. N-am așteptat altă deslușire și am ascultat fără replică de comanda băiețelului.

Ce fusese? Din nenorocire, *Médoc* nu era încă *fini*, nici *Votca* și *Tzuica* încă nu erau *dedans*. Corespondentul nostru făcuse un chef strașnic, toată noaptea cu niște muscali, care-l asiguraseră că, pe cînd ei beau, Osman-pașa se predă armatelor crucii. Despre ziuă, afumat de șampanie, ne expediase telegrama cu alte băuturi... *Națiunea română* trăise...

Peste o lună, cînd a capitulat în sfîrșit Gazi-Osman, eu și tovarășul meu am plîns de emoție, ca fiecare român gîndindu-se la națiunea sa... *Médoc fini!...*

„Universul", 1899, 31 dec.

[1] A dat norocul peste noi, dragul meu! (fr.).

LEAC DE CRIZĂ

Cu cît se accentuează criza aceasta economică și finanțiară, care ne bîntuie de atîta vreme fără s-avem speranță a scăpa așa de curînd, cu atît mi se lămurește mai bine amintirea lucrurilor de pe vremea războiului din urmă ruso-româno-turc. N-am pretenția să pricep economia politică și, prin urmare, nu voi căuta să fac vreo paralelă între starea actuală economică și starea în care se afla țara noastră pînă în ajunul marelui război. Știu însă că lumea toată se plîngea tot așa de amar ca și astăzi de lipsa banilor pe piață. O sumă de negustori mari scrîșneau, văzîndu-și apropiata cădere; iar cît despre negustorii mici, aceia erau mai leșinați decît muștele apucate pe neașteptate de o toamnă aspră și timpurie – d-abia își mai trăgeau sufletul. Cînd ajunsese criza în toiul ei și lumea era cuprinsă de ultima deznădejde, iată că se declară războiul. M-am dus la un prieten, băcan mare, la poziție principală în Podul Mogoșoaii; îl știam la marginea prăpastiei: faliment sigur în negoț și casele, care erau proprietatea nevestii, ipotecate cu vîrf.

– Ai auzit? război! îmi zice băcanul cu un ton cu totul altul decît al mîhnirii.

– Atîta ne mai trebuia! nene Matache, îi răspunsei eu. Război ne mai trebuia, ca să ne prăpădim de tot.

– Las' că-i bine, adăogă omul cu tonul și mai accentuat, frecîndu-și palmele cu multă satisfacție. Iei ceva? fac eu cinste.

A făcut cinste şi, pe cîtă vreme beam un păhăruţ de pelin, mi-a ţinut o lecţie de înaltă economie politică:

– Criza, vezi dumneata, drăguţă, este paregzamplu, cum să zic? pardon, ca o boală, ca o bubă... coace, coace mereu; coace pe dedesubt şi te prăpădeşte. Care va să zică, dacă o spargi, te-ai uşurat...

Apoi, cu multă nerăbdare:

– Ei! cînd începe? cînd începe?

Pe urmă cu mult dor:

– Aah! să-i mai văz o dată pe amicii noştri! fraţii noştri! *naşi brat maladeţ!* că de mult nu i-am mai văzut!

Am înţeles îndată cu cîtă nerăbdătoare dragoste aştepta neica Matache pe pravoslavnicii noştri amici şi, ca să-i fac plăcere, i-am răspuns:

– Apoi, nene Matache, îi aşteptăm; mult-mult peste vreo patru-cinci zile trebuie să-i vedem.

– Să te-auză Maica Precista!... Apoi nici nu mai mergea, domnule!... Ne prăpădeam de tot!... Să vezi dumneata ce-o să curgă peste cîtăva vreme în Bucureştiul ăsta pîrlit: lapte şi miere, drăguţă!

Mai nainte de cinci zile, primele regimente ruseşti au apărut; întîi, veneau cîte puţine, apoi din ce în ce mai multe, pînă ce, pornind în grămadă mare către Dunăre, au umplut Bucureştii. Şi, în adevăr, previziunile băcanului meu s-au izbîndit cu vîrf şi-ndesat. Sfinte Nicolae! ce ploaie, ce torente binefăcătoare de carboave şi de poli asupra ţării şi capitalei. Ce berechet! ce belşug! Dacă armatele imperiale or fi datorit în parte succesul lor peste Dunăre armatelor noastre româneşti, nu puţin au datorit acel succes şi binecuvîntărilor sărăcimii şi sărăciţilor din ţară şi din capitală. Averi întregi aproape de pieire au fost salvate; altele s-au făcut din nimic. Fireşte că aşa trebuia să se-ntîmple. De unde lumea toată sta cu mîinile-n sîn, deodată s-a pornit pe o activitate nebunească, imediat şi enorm de scump plătită. Un litograf avea numai o biată presă, la care tipărea cărţi de vizită, cîteva sute pe săptămînă. Îndată şi-a instalat cinci prese şi s-a pus să tipărească etichete de băuturi de lux: *Martell, trei stele, Champagne veuve Cliquot, Xeres* şcl. şcl. Şi aşa toţi litografii şi tipografii. Pe cînd ei trăgeau etichetele, căruţaşii cărau în goană sticle la pimniţele cîrciumarilor, prefăcute în tot atîtea laboratorii pentru prepararea conţinutului: mii şi sute de braţe nu biruiau să pritocească şampaniile, vinurile, *cognac*-urile şi licorurile fine, în vederea cărora lucrau presele.

„Odăi mobilate cu chirie!"

Cine n-avea odăi mobilate cu chirie? Familia toată se muta într-o şură, într-o magazie din curte, şi odăile le dedeau mobilate muscalilor. Vezi ce politicoasă şi ospitalieră populaţie! Două chichineţe cu cîte un pat, o masă, un scaun, un lighean şi o lampă – trei, patru, chiar cinci sute de lei pe lună. La drept, nu era mult, fiindcă nu se număra cu francul, ci cu carboava, ori mai bine cu polul: 15, 20, 25 de poli. Şi muscalul galant dedea fără vorbă. Mulţi plăteau astă-seară pe o lună

înainte, şi a doua zi dimineaţă repede-şi făceau geamantanul şi plecau... Unde? unde poruncea împărăţia. Cum pleca chiriaşul, repede la loc biletul: „Două odăi spaţioase mobilate cu luna!". Şi iar: 15, 25 de poli. Pînă seara chichineţele erau închiriate din nou. În cîrciume, în birturi de orice mînă, în toate localurile publice, un minut nu se oprea deverul.

Într-un birt francez de cea mai naltă clasă, am văzut cu ochii mei următoarele. Au intrat şi s-au aşezat la masă un general cu familia. Era tatăl, mama, o fată tînără cu guvernanta şi doi băieţandri. După toate aparenţele, era o familie foarte distinsă şi foarte bogată. Au dejunat după maniera franceză, cu ouă, un fel de bucate, friptură, prăjituri, fructe şi brînză; au băut *bordeaux* şi şampanie (cunoşteam etichetele), apoi cafea, *cognac şi liqueur* (asemenea). Socoteala: *quat' cents cinquante francs!* adică pe româneşte: patru sute cincizeci de franci! A plătit generalul fără să mişte măcar din sprînceană, cum am plăti eu sau dumneata 2 lei şi 50 la Ienache.

Într-o seară la Raşca-n salon, era multă lume. La o masă erau mai mulţi ofiţeri ruşi, cam trecuţi. Provocaţi în adevăr, sau numai porniţi de ţifnă, au început să înjure franţuzeşte pe nişte muşterii români de la o altă masă; românii au ripostat, şi de aci, după cîteva replici violente, s-a încins o bătaie în regulă. Muscalii erau în minoritate; ba încă unii de la alte mese, înţelegînd că n-au dreptate camarazii lor, au intervenit în favoarea românilor. Totuşi bătaia ar fi continuat şi desigur ar fi

luat proporţii primejdioase, dacă un muscal, care intra pe uşă, n-ar fi strigat în gura mare un nume muscălesc foarte greu de ţinut minte. Muscalii bătăuşi s-au oprit ca prin farmec înlemniţi. Asta a impus şi românilor. Toţi luptătorii au stat pe loc în picioare. Atunci a intrat, urmat de aghiotanţi, un general – era comandantul pieţii. S-a aşezat şi el la o masă, făcînd semn ofiţerilor să stea fiecare la locurile lor. Atunci ofiţerii muscali şi românii bătăuşi au fraternizat şi s-a băut şampanie pînă la ziuă de peste două mii de franci. Cine a plătit-o, nu trebuie să vă mai spun.

Bucureştii erau acum în culmea prosperităţii. M-am dus la nenea Matache. L-am găsit foarte vesel.

– Ai avut dreptate, neică Matache...

– Aşa-i că s-a spart buba, drăguţă? Îi ştiam eu leacul ei.

Zic:

– Da, neică Matache, dar eu nu-i credeam pe muscali aşa galanţi...

– E împărăţie mare, drăguţă; nu-ţi spuneam eu?

În acel moment, iată că se opresc din goană trei cazaci călări, un ofiţer şi doi soldaţi. Nenea Matache şi-a compus numaidecît surîsul oficial, plin de graţie. Ofiţerul a descălecat, a dat calul unui soldat şi a suit treptele în prăvălie. Era un băiat foarte frumos şi foarte distins; o figură blîndă şi veselă; se vedea că venise în fugă de departe şi-i era degrabă să meargă şi mai departe. Iată ce a tîrguit. A băut un *cognac* şi a gustat un *sandwich* cu icre. A dat o jumătate de oca de rachiu la

oamenii lui, cîte o jimblă și o bucată de brînză de burduf, cam tot de o jumătate de oca. Atît. A scos punga și a trîntit un pol de aur pe tejghea. Nenea Matache a luat polul și i-a dat cazacului restul o jumătate de rublă. Cazacul a salutat, s-a suit pe cal și a pornit în trap mare către miazăzi. Nenea Matache a văzut ce ochi mari făceam și, om deștept, a înțeles că mi se păruse socoteala prea-prea.

– Vezi d-ta, drăguță, zice, ce e și cu războiul ăsta! Văzuși bietul băiat! om tînăr și de familie! cum îl trimete împăratul să-l prăpădească păgînii, pentru ca să ne apere pe noi creștinii! E lucru mare, drăguță!

– Da' încă, zic eu, pînă la păgîni...

Nenea Matache a zîmbit cu mult înțeles:

– Lasă, zice, drăguță; sunt frații noștri. Cu atîta s-aleg și ei, cu ce cheltuiesc pe la noi; căci, cine știe cîți se mai întorc înapoi!

O lacrimă de compătimire pentru soldații împărătești și de recunoștință pentru țarul liberator încolți în ochiul lui nenea Matache. În vremea aceasta, începu să treacă între garzi călări și pihotă sute de căruțe încărcate cu niște lădițe, foarte grele desigur, deoarece în fiecare căruță erau numai cîte două. Erau bani – carboave și poli imperiali! Nu ne venea să ne credem ochilor.

– Uite, drăguță, uite! Bre! ce va să zică puterea împărătească, drăguță!

*

L-am întîlnit zilele astea pe negustorul meu, foarte opărit.

– Ei? neică Matache, ce zici de criza asta?

– E lucru mare, drăguță! Așa ceva nu s-a pomenit de dinaintea războiului.

– Îți mai aduci aminte?

– Frumoase vremuri!... nu mai apucăm noi așa vremuri frumoase, drăguță!

– Și nu se vede, zic eu, nici o scăpare, nici un leac... doar poate recolta.

– Ce recoltă! drăguță, răspunde oftînd negustorul... Îi știu eu leacul crizei; dar acu nu prea sunt semne... Văz că fratele nostru nu mai vrea să dea pe la noi; se duce la Țarigrad prin altă parte... O fi supărat pe noi.

„Universul", 1900, 28 ian.

CUM DEVINE CINEVA REVOLUȚIONAR ȘI OM POLITIC...?

Un fel de răspuns la această întrebare găsesc în una din vechile mele notițe, care cred că poate interesa pe mulți dintre numeroșii noștri cititori.

Din rîndurile de mai la vale se va vedea că poate cineva deveni revoluționar și om politic nu numai prin vocațiune, ci și prin noroc. Se va vedea cum, dintr-un copil care era hotărît să se devoteze altarului credinței,

poate ieși un brav slujitor al unui altar și mai sfînt – altarul libertăților publice.

Pe Niță îl luasem de la mamă-sa, o văduvă săracă, pe procopseală: dorea să se facă popă. Era băiat voinic, blajin și cinstit. Pentru aceasta, cîtăva vreme, îmi păru foarte bine că luasem sarcina întreținerii și educației acestui tînăr. Veni însă un moment cînd nu mă putui căi îndestul că l-am luat de la țară și i-am înlesnit șederea în capitală. Locuiam în fundul unei mahalale depărtate de centru, tocma spre Obor. Într-o zi îl trimet pe Niță al meu să-mi cumpere cărbuni de la magazia de lîngă gară. De la locuința mea pînă acolo era o cale ca de un ceas.

Niță a plecat de mult.

Aștept trei ceasuri, patru... Băiatul îl știu cinstit... N-o fi găsit cărbuni acolo și s-a dus în altă parte. Dar trec încă trei ceasuri, se-nnoptează bine, și Niță nu s-arată.

Ce să fie? I s-a-ntîmplat ceva... Ce?

Mă sui repede într-o birjă:

– La gară!

Birjarul, în loc s-apuce pe drumul drept, o ia pe un drum de ocol.

Îl opresc.

– Ți-am zis la gară!...

– Da...

– Ei! pentru ce nu mergi de-a dreptul? pîn Piața Teatrului, pîn Știrbei-vodă...

– Nu se poate, coconașule; pe-acolo e revoluție...

– Iar?...

– Revoluție mare!

Cu toată curiozitatea ce am să asist la așa spectacole, de astă dată m-am gîndit că nu e vreme de petrecere: trebuie să caut pe Niță – băiatul e dat de maică-sa în grija mea.

Ajung la depozitul de cărbuni: se încărcaseră sacii și Niță plecase cu căruțașul.

Mă-ntorc înapoi acasă: Niță n-a venit încă.

S-a-nnoptat de tot...

E peste putință să mă culc, să las o noapte-ntreagă fără să dau de urma copilului.

Mă duc să reclam la poliție. Aci dau peste o mișcare neobicinuită – jandarmi, sergenți, agenți, funcționari, bătăuși, umblă toți forfota de colo pînă colo foarte aprinși.

În fiece moment sosesc arestați, pe cari sergenții și bătăușii îi aduc în ghionturi, ca să-i toarne la beci – s-a isprăvit revoluția!

O idee îmi clipește prin minte... Dar... s-ar putea?... Niță?... Băiatul cel cuminte?... De unde știi?

Rog pe d. inspector să cerceteze, nu cumva în învălmășeală se află și un băiat așa ș-așa, unul care se cheamă Niță... Niță al Păunii-văduvii...

La prefectură nu se află; dar... poate la vreo secție, fiindcă partea cea mai mare dintre arestați au fost aduși

deocamdată la secțiile mai apropiate de locul unde au fost prinși.

Se telefonează – și aflu că domnul Niță al meu se află-n adevăr la una dintre secții.

Dau fuga. Comisarul respectiv îmi spune că blajinul fecior al Păunei-văduvii a făcut isprăvi mari la revoluție, și acum e ținut la secret sub învinuiri grave... Acum doarme în arest.

A avut mare noroc d. Niță cu mine: cunoșteam personal pe comisarul și mă găseam și cu ceva parale asupră-mi. M-am rugat, iar m-am rugat; în fine, am făcut ce-am făcut, și am obținut liberarea tînărului pe garanția mea morală.

D. comisar mi-a zis:

– Știi? asta o fac pentru hatîrul dumitale; aminteri, pe un spînzurat ca ăsta, să fi venit tata!... știi?

Mi l-au adus pe tînărul... Dumnezeule! în ce stare! cu falca jupuită, cu un ochi vînăt, umflat cît pumnul și cu mîna dreaptă scrîntită, ori ruptă, nu se poate ști, fiindcă dacă i-o atingi cît de puțin, rage ca un bou.

Cea dîntîi vorbă a fost:

– M-a omorît, domnule...

– De ce?

– Am fost și eu...

– Unde?

– La revoluție...

– Cine te-a pus, nenorocitule, să te amesteci?...

– Dracul!... nici eu nu știu... ceasul rău!

Am ajuns acasă... Am chemat degrabă un doctor.

Omul științei n-a găsit nimic alt grav decît starea ochiului, care nu se putea deschide din pricina umflăturii.

Doctorul a prescris reconfortante, oblojeli reci, cu gheață și apă de plumb, și odihnă – o complicație cu erisipel ar putea fi primejdioasă.

I-am dat eroului supă caldă ș-un pahar de vin negru; l-am oblojit; l-am legat la cap ca pe o jupînească care, după baie, și-a cănit părul, și l-am culcat la căldurică.

A dormit bravul meu de la zece seara și pînă a doua zi la amiaz', gemînd din cînd în cînd.

Tocmai pe la cinci seara s-a dezmeticit bine și mi-a povestit tot ce i se întîmplase.

Iată:

Plecase, după cum spusei, pe la zece dimineața, și ajunsese fără accident la depozit pe la unsprezece.

Umblase repede pe jos și se-nfierbîntase; acu, stînd pe loc, pînă să-i cîntărească sacii cu cărbuni, s-a simțit răzbit de frig și apucat de fiori.

A plecat după căruță. Căruța mergînd încet, băiatul a început să dîrdîie de frig.

Atunci s-a oprit la o cîrciumă, să bea o țuică fiartă cu candel – a băut două, și văzînd că-i face bine, a mai băut încă una. Simțindu-se destul de încălzit, s-a suit peste saci în căruță, că era și ostenit.

Astfel, încet-încet, a ajuns în dosul Teatrului și a voit să treacă peste piață în strada Regală, de acolo pe la Colțea și pe urmă pe la Sf. Gheorghe în Calea Moșilor – pe drumul cel mai drept.

Dar, vrînd să treacă pe Piața Teatrului, nu știe cum, se pomenește într-o grozavă învălmășeală: în față-l năvălea poporul, în spate-l pridideau jandarmii călări.

A simțit un fel de amețeală; au început să-i vîjîie urechile și să i se turbure vederea...

S-a ridicat drept în picioare peste saci; căruța sta locului – calul se desprinsese din ulube și nu se mai vedea.

Fără să ia seama cum calcă, Niță sparge un sac – se revarsă cărbunii.

Atunci, de necaz, începe să scrîșnească dinții și să-njure cu pumnii încleștați. Turburarea era în toiul ei – țipete, huiduituri, blesteme...

În toată învălmășeala, un jandarm călare se repede spre Niță cu sabia ridicată să-i despintice capul.

Niță s-apleacă în căruță, ia de la picioare un grunj mare de cărbune și plesnește drept în ochi pe jandarm, care, cu obrazul scăldat în sînge, se prăbușește de pe cal.

Omul meu începe să rîză cu hohot. S-apleacă iar și trage iar cu un grunj, și înc-o dată ș-altă dată, trage orbește în grămadă...

Pe urmă?

Pe urmă... își mai aduce aminte că a simțit o zguduitură în cap... ș-a adormit. Pe urmă, s-a trezit la secție... și altă zguduitură-n cap... și iar a adormit.

Bravul meu revoluționar!... „Numa, de nu și-ar pierde ochiul – am gîndit eu – că nu se mai poate popi!..."
Ochiul nu și l-a pierdut, din norocire; dar nu s-a popit; fiindcă de cînd cu împrejurarea din Piața Teatrului, a prins băiatul gust de politică.

Atît mai bine!

Ce ar fi ajuns? – popă la țară.

Nu e mai bine om politic în capitală?

Se pot oare compara modesta carieră și activitatea umilă a unui biet preot de sat, cu cariera și activitatea unui cetățean din capitală, care e chemat o dată pe an, regulat, în fiece primăvară, să determine direcțiunea politică a regatului român?!

„Universul", 1900, 3 martie.

LA PAȘTI

10 ceasuri și jumătate seara, în sîmbăta Paștelui...

„Marele Magazin de Coloniale, Delicatese, Comestibile et Colori și mare Depou de Vinuri et Băuturi Jndigene et Streine", cu firma „La trei struguri tricolori", și-a lăsat obloanele și închis gazometrul.

Tînărul Lache, funcționar comercial în acest mare magazin, își pune costumul cel nou și cravata cea nouă, își încalță ghetele cele nouă cu bizețuri, își ia pălăria cea nouă și pornește.

Douăzeci și patru de ore de absolută libertate...
Să-l urmărim ceas cu ceas și pas cu pas.

11 și jumătate, sîmbătă noaptea.

Clopotul de la mitropolie...

Un tun...

Lache trece podul de la Palatul Justiției în direcția sud.

Al doilea tun...

Lache a intrat în curte la Doamna Bălașa.

În biserică nu mai e loc.

Lache stă afară... Se închină... Cuprins de o adîncă evlavie, își aduce aminte cu dor de părinții lui de la Otopeni.

Încet-încet, tot vîrîndu-se, reușește să suie treptele de la intrarea templului.

Aude corul... dar nu poate vedea decît marele policandru, învăluit într-o ceață groasă.

Se ridică în vîrful picioarelor, rezemîndu-se cu mînile întîi pe umerii unei cocoane, care-l face obraznic și măgar, pe urmă pe una dintre coloanele de marmoră imitație.

Stă cîteva minute cu capu-întins și în vîrful picioarelor.

Parcă ar vedea mai bine așa, însă o gheată, a din dreapta, îl supără cînd stă în vîrful picioarelor.

Lache rabdă cît rabdă, apoi se hotărăște să se mai lase și pe călcîie. Lumînările se aprind.

Lache scoate din buzunar o portocală[1], îi trage coada afară și ia, de la cucoana care l-a făcut măgar și obraznic, lumină.

12 și un sfert...

Lache suie la mitropolie cu portocala aprinsă.

Suind, gîndește... La ce? La un lucru foarte ciudat: de ce totdeauna gheata din dreapta supără mai tare decît cea din stînga. Și apoi: de ce la suiș supără gheata din dreapta mai tare decît pe drum drept?

1 și trei sferturi...

Lache coboară dealul mitropoliei, ținînd strîns portocala aprinsă...

Ciudat lucru! la coborîș, gheata din dreapta parcă supără și mai mult ca la suiș...

Cu cît îl strînge gheata, cu atît Lache strînge portocala... O strînge pînă o sparge.

Suflă, o stinge și o pune în buzunar.

5 și jumătate dimineața...

Lache umblă pe stradă fără să știe exact unde vrea să meargă, fără să fi hotărît cum să-nceapă petrecerea de Paști.

Ciudat lucru însă!

Și pe loc drept, gheata din dreapta supără tot așa de tare ca și la suiș ori coborîș.

[1] Lumînare răsucită.

7 ceasuri dimineața...

Lache se-ntîlnește cu un amic, alt funcționar comercial, tot comestibile et colori.

– Cristos a-nviat!

– Adevărat a-nviat!

Oricît să zici, teribilă potriveală! Ghete la fel!

Da, dar pe amicul nu-l supără gheata din dreapta – îl supără a din stînga.

A! care va să zică, atunci – ce e de făcut?

E lucru simplu. Lache ia la braț în stînga pe amicul său, care primește bucuros, și așa pornesc înainte, rezemîndu-se unul de altul în partea piciorului la care nu-i supără gheata.

8 ceasuri dimineața.

Sunt pe bulevard...

Lache are o idee: să șază pe o bancă.

Amicul aprobă ideea lui Lache...

Șed, și unul întinde piciorul din dreapta, adică Lache, iar celălalt întinde piciorul din stînga, amicul, care va să zică...

Și șed așa foarte melancolici, privind cum trec fel de fel de trecători și de trecătoare, unii mai încet, alții mai iute, ba unii chiar aleargă, parcă ar fi cu picioarele goale.

9 ceasuri.

Lache zice:

– Ai să mai umblăm... mai rău e cînd șezi!

Și amicul zice:

– Și mie mi se pare...

Se ridică și, mușcîndu-și fiecare buza de jos, iar se iau la braț.

Spre Cișmegiu...

Coborînd, văd cadre atîrnate pe grilajul grădinii...

Amîndoi, amatori de bele-arte, au deodată același gînd: să stea puțin, să se uite la cadre.

Se opresc, rezemîndu-se bine unul într-altul și ridicînd picioarele de afară: Lache pe cel din dreapta, cum ține pe amic de braț în stînga; iar amicul, pe celălalt.

Dar o galerie de pictură este cea mai obositoare distracție intelectuală.

După cîteva momente de admirațiune, Lache zice:

– Ai să umblăm... e rău cînd stai!

Și amicul zice:

– Și mie mi se pare.

Atunci, pornesc ca doi frați din Siam și încet-încet trec la maidanul Duca.

10 ceasuri.

Lache și amicul se dau în leagăn, fiecare întinzînd piciorul din partea unde s-au ținut la braț...

Parcă vîntul face bine, la început...

Dar peste cîteva momente, cei doi amici se satură de leagăn și pornesc după metoda lor.

1 și jumătate după-amiazi.

Lache s-a desfăcut pentru un moment de brațul amicului, care stă rezemat de un perete al vestibulului Teatrului Național.

Lache cumpără de la casă două staluri III la *Sinzeana și Pepelea.*

E îmbulzeală la casă.

Un glas sfîșietor:

– Nu mai mă călca și d-ta, domnule!

4 și jumătate d. a.

S-a isprăvit spectacolul...

Lache coboară, cu amicul său la braț, cele trei trepte ale vestibulului.

Se opresc în fața băncii, pe trotuar.

O inspirație trece prin mintea lui Lache:

– Hai să ședem!

Șed, și Lache zice:

– Eu o scot.

– Și eu o scot, zice amicul.

Atunci fiecare își scoate gheata de la piciorul din partea unde nu se ținuseră la braț, adică Lache pe a din dreapta, și amicul pe a din stînga.

O, sfîntă libertate!

Am putea pentru ca să zicem că nu e ceva mai sfînt pe lume! și putem pentru ca să afirmăm că n-au fost vreodată două picioare mai fericite decît acuma piciorul drept al lui Lache și piciorul stîng al amicului său.

De fericire, ele nu mai știu ce să facă cu degetele lor – parcă ar cînta la clavir.

Și teribilă potriveală, domnule! amîndouă poartă ciorapi crem și cam largi, care vin de fac cute și firește că, dacă face cute ciorapul, e mai rău cînd e gheata strîmtă.

Foarte frumos pe Piața Teatrului! stai, mă-nțelegi, la umbră și te uiți... și vorbești și rîzi, și se mai zbicesc și ghetele de lacrimile picioarelor...

5 ceasuri d. a.

Lache zice:

– Hai să mergem!

Amicul zice:

– Hai!

Și amîndoi își potrivesc ciorapul crem, trăgîndu-l bine și făcînd o cută sistematică sub călcîi... Apoi, fiecare-și ia gheata și vîră piciorul în ea...

Vîrful merge... călcîiul nu vrea și scîrțîie, și picioarele, cari au gustat odată libertatea și lumina, încep să palpite și să zvîcnească nebunește la ideea că o nouă eră de sclavie și de-ntuneric trebuie să-nceapă: o adevărată revoltă, care n-ar putea fi năbușită decît cu praf de federvais; dar praful lipsește, și revolta triumfă.

Lache zice:

– Nu merge!

– Nu merge! zice și amicul.

Și amîndoi lasă ghetele jos, fiecare în partea lui, și amîndouă picioarele încep iar să joace din degete ca niște mîini de harfonistă.

8 ceasuri d. a.

Lache şi amicul beau bere la Gambrinus, unde e lume destulă.

Amîndoi sunt cu piciorul respectiv liber şi cu cîte o gheată alături.

Plătesc şi vor să plece.

Se apleacă să-şi ia fiecare gheata.

Caută în zadar: ghetele lipsesc amîndouă.

Un mare hohot de rîs porneşte dintr-un colţ al berăriei.

Toată lumea se uită-ntr-acolo.

Ce e?... Un cîne englezesc al unui ofiţer, cîne dresat la circ să servească pe stăpîn ca fecior în casă, face sluj ţinînd două ghete-n gură.

9 ore seara.

Lache şi amicul stau în trăsură picior peste picior, cel de dasupra numai în ciorap crem.

Lache zice:

– Hai să le schimbăm! Să vedem.

– Haide... Opreşte, birjar!

Genială inspiraţie a avut Lache!

Ghetele schimbate merg minunat. Dau drumul birjarului şi se-ntorc în tîrg cu tramvaiul, la Mitică Georgescu.

Dar, vai! fatalitate, ca să zicem aşa!

La Mitică, amîndoi sunt forţaţi să scoaţă iar cîte una, însă acuma viceversa: Lache p-a din stînga şi amicul p-a din dreapta... şi cu mai multă precauţiune decît la Gambrinus – fiecare şi-o ţine dinainte pe masă...

„Universul", 1900, 14 apr.

EMULAŢIUNE

Două zile întregi, 10 şi 11 mai, vechea noastră cunoştinţă, d. Mariu Chicoş Rostogan, pedagogul absolut, a urmărit cu cel mai viu interes, pas cu pas, pe elevii liceului „Traian" de la Severin, cari au fost aceea ce se numeşte *le clou* (cuiul)[1] cu ocazia festivităţilor naţionale în anul acesta.

Prin multe emoţiuni a trecut ziua eminentul pedagog, şi ceea ce vedea ziua nu-l lăsa să doarmă noaptea. Acel cui al sărbătorilor regale i-a rămas la inimă.

După două zile de emoţiuni adînci şi de gînduri înalte, după două nopţi de insomnie, d. M. Ch. Rostogan intră vineri, 12 mai, dimineaţa, în clasă foarte posomorît.

Se vede bine, după fizionomia şi după mişcările eminentului profesor, că sufletul i-e încărcat.

De ce, oare?

Vom vedea îndată ce-l vom asculta.

Cititorul ştie, fără să mai alterăm modul normal de a scrie româneasca, micile particularităţi de pronunţare ale eroului nostru naţional-cultural.

Profesorul intră, cum am zis, posomorît; se uită lung la şcolari, clatină din cap considerîndu-i, apoi începe solemn:

Să-l ascultăm cu atenţia cuvenită.

---

[1] Punctul de atracţie (fr.).

P r o f e s o r u l: No!... care dintă voi au fost ieri ş-alantăieri la paradie?

Ş c o l a r u l I o n e s c u: Am fost toţi, domnule...

P r o f e s o r u l: Toţi?... bine! Văz't-aţi numa la paradie pe colejii voşti din ghimnazium „Traian" de la Turnul Zeverin cari au vin't...

Ş c o l a r u l G e o r g e s c u: Numa' după ei ne-am ţinut toată ziua, domnule; d-aia n-am venit ieri la şcoală.

P r o f e s o r u l: N-aţi vin't ieri la şcoală, ha?...

Ş c o l a r u l O t o p e a n u: Nu, domnule, că te-am văzut şi pe dumneata că umblai după ei, şi...

P r o f e s o r u l: No!... văz't-aţi numa?...

Ş c o l a r u l I o n e s c u: Dumitale ţi-era cald, domnule...

P r o f e s o r u l: Ha!

Ş c o l a r u l O t o p e a n u: Te ştergeai mereu cu basmaua...

P r o f e s o r u l (impacientat): Tu închide-ţi rîtul!... No!... văz't-aţi numa ieri ş-alantăieri la paradie cum au fost cununate cu lauri şi înaltă aprobăţiune disţiplina aceea şi aplicăţiunea aceea, m'rog, pe carea au arătat-o şcolerii aceia?

O t o p e a n u: Păi?

P r o f e s o r u l: No!... văz't-aţi numa ce iaste lucrul acela, m' rog, carele se cheamă reşpectul dătorinţii *(cu elevaţiune)* carele este fundămîntul acelui lucru, m' rog, carele se cheamă adevăratul romăgnism?... Că-z eu ce vă spun în toate zilele, măgarilor! şi vă muştruluiesc

(foarte sentimental) cu aceea dragoste, cu acel devotămînt ca un adevărat părinte pîntru copiii lui m' rog! ca să scot şi din voi, oameni... şi voi *(foarte mîhnit)* n-ascultaţi!

Ş c o l a r u l O t o p e a n u (afectat de mîhnirea profesorului): Ba, ascultăm, domnule!

P r o f e s o r u l (schimbînd tonul, foarte aspru): Ba n-ascultaţi, rîtanilor! că dacă aţi fi ascultat, în atîta vreme, de patru ani de cînd fac cu voi rotăţiune, mi-ar fi succes şi mie să vă scot o dată la un defilir în paradie; să capăt şi eu aceea înaltă aprobăţiune, carea este ca o recompenză, m' rog.

Şcolarul Anibal Ionescu (făcînd zgomot în bancă, cu tonul înfundat către camaradul său Otopeanu): Astîmpăr'te, dom'le.

P r o f e s o r u l (tunător): Ce-i acolo, animale? *(Ia rigla de la tablă şi o joacă-n aer.)*

I o n e s c u: Domnule! Otopeanu nu mă lasă-n pace.

P r o f e s o r u l: Otopene! socoteşti că nu ţi-s urechile destul de lunji?

O t o p e a n u: Nu... domnule! nu i-am făcut nimica... el nu mă lasă pe mine.

I o n e s c u: Nu, domnule!

P r o f e s o r u l (cu toată asprimea): Silenţium! No!... uitaţi-vă numa vitele, cum nu ştie asculta cu atenţiune cînd le vorbesc de un aşa lucru, m' rog, care ar trubui să provoace o emulăţiune... Pîntru aceea, toate ostenelile mele cu cele mai din urmă metoade nu mi-au

succes! *(Se emoționează treptat.)* Pîntru aceea doară ieri ș-alantăieri am simțit acel simțămînt carele se numește, m' rog, penetrățiune, cînd am văzut aceea mîndreță de școleri ca o lejiune din acelea cari au vin't cu divul Traian și au trecut întîi pe la Viminacium – Ionescule! – și a doilea pe la Egreta-Drubetis – Ghiorghiescule! – pe podul lui Apolodor – Otopene!!! –... aceea mîndreță de școleri, cu peptu-naintre, cu capu-ndărăpt, cu pas amăsurat pe muzică! *(Ridică linia ca o sabie, scoate pieptul, înalță fruntea.)* Așa școleri să fi avut, ca să fac cu ei, m' rog, un defilir! *(Pornește.)* *Links! rechts! links! rechts! links! rechts!*[2] *(Defilează pe dinaintea băncilor cu mult soldatesc.)*

Școlarii aplaudă foarte veseli.

Profesorul (oprindu-se ostenit): Așa școleri romani îmi trubuia mie! da' nu niște loaze levantine ca voi, care nu știți decît numa doară să vă rînjiți și nu aveți reșpect pentru dătorință!

Școlarul Ionescu: Domnule, tata spunea aseară c-a citit la gazetă, că zice că e acolo la Severin un profesor mare, l-a decorat regele, că zice că el...

Profesorul (cu humor): Ce e tată-tău?

Ionescu: E de aici, domnule!

Profesorul: Nu te-ntreb de unde-i, prostule! te-ntreb, ce-i?

Ionescu: Ce să fie, domnule!

Profesorul: Ce meșterșug are, boule? Ce-i? popă? negustor? hengher?

---

[2] Stîng, drept etc. (germ.), comandă militară.

Ionescu: Nu, domnule... pantofar, zice că-l cheamă d. Costescu.

Profesorul: Pe cine-l cheamă d. Costescu? pe tată-tău?

Ionescu: Nu, domnule; pe profesorul de la Severin; zicea tata: așa profesor, halal să-i fie!

Profesorul: Spune-i tată-tău, șușterului[3], așa de la mine: *ne, sutor, ultra crepidam*[4], că-z doar nu toți șuștării or să aibă compekența să se pronunțe obiectiv asupra metoaghelor de pedagojie care iaște cea mai înaltă știință. Înțelesu-m-ai?

Ionescu: Nu, domnule!

Profesorul: Vina tată-tău și mumii-ti, că te-or făcut prostovan!

Școlarul Georgescu: Domnule, pe mine a zis tata că mă trimete la Severin în gimnaziu... la d. Costescu.

Profesorul: Da' tată-tău ce-i?

Georgescu: Avocat și deputat...

Profesorul: Te poate trimite și la Kecikemet! tot dejaba! daca n-ai aplicățiune, n-are ce-ți face, să fie nu Costescu, să fie, m'rog, și cel mai emininke pedagog, m' rog, să fie măcar și Peștaloțiu! că-z doară te-am proboluit de atîta vreme, de patru ani, de cînd fac cu tine rotățiune!

---

[3] Schuster (germ.) – cizmar.

[4] Nu te ridica, cizmare, mai sus de calapod (dicton latin cu înțeles extensiv, în toate ramurile de activitate).

Otopeanu: Şi eu o să rog pe taică să mă trimeată tot la d. Costescu...

Profesorul: Da' trimeată-te şi la furci[5]!... *(Schimbînd tonul:)* No! basta cu colocvia! Nu vreau să vă las să mereţi mai departe în ghimnazium fără să aveţi şi voi o diştiplină. Curînd acuma va veni finele anului, cînd vom arăta, m' rog, cu toţii onoratului ministeriu cum am ştiut să ne împlinim dătorinţa, ca să căpătăm şi noi o înaltă aprobăţiune.

Pîntru aceea dar, m-am hotărît ca de astăzi o oară pe zi să aibă o destinăţiune hotărîtă pîntru muştruluială, ca să proboluim, m' rog, spiritul nostru de emulăţiune. De astăzi, vom începe să facem pînă la împărţirea premiilor ecserţir. Aceia dintă voi, cari vor avea mai multă aplicăţiune, vor fi amăsurat, corporali şi undrofiţiri, iar acele loaze, cari vor fi proşti, vor rămîne cătane proaste. Trubuie ca să arătăm şi noi, m' rog, onoratei azistenţe, care va fi de faţă ca să ne onoreză la un defilir, că ne-am dat osteneala, aşa că toţi musai să strije cu patriotism: *virtus romana rediviva*[6]!

No!... acum să vă văz! toţi după mine la ecserţir, ca o lejiune traiană!

(Merge la uşă, o deschide de perete; apoi se-ntoarce, ia rigla ca o sabie, aşează pe copii în linie de companie, şi porneşte urmat de micii legionari, comandînd:)

---

[5] Spînzurătoare.

[6] Virtutea romană redeşteptată (lat.). Deviza unui regiment român de grăniceri, în Ardeal.

Peptu-naintre! capu-ndărăpt! forverţ[7]! marş! *Links! rechts! links! rechts!*

(Iese pe uşe. Copiii urmează foarte mîndri pe comandantul lor. Ajung în curte.)

Profesorul (se opreşte şi comandă): Halt!

(Şcolarii se opresc în repaos pe loc.)

Profesorul (asudat, se şterge cu basmaua): No! văz't-aţi că nu e vun lucru mare, daca aveţi o ţîr' de atenţiune şi de aplicăţiune?... Gîndiţi-vă numa la reuşita aceea măreaţă – cînd onoratele matroane romane ale soţietăţii *(cu mîndrie prospectivă crescîndă)* vor arunca cununi de flori asupra voastă, şi feld-mareşalii şi gheneralii, şi onoratul ministeriu, şi toţi şpectaţii[8] inşpectori, şi rejele şi rejina, şi cronprinţii[9], cari sunt, m' rog, mai mari ca un erţherţoc[10], vă vor da înaltă aprobăţiune, şi mie, profesorelui vost', pîntru împlinirea dătorinţii după metoada mea, o distinţiune, m' rog, o decorăţiune pînă să mă pună în penziune, cum i-or dat şi Costescului, m' rog! – gîndiţi-vă numa la reuşita aceea măreaţă, care, neam de neamul vost', nişte rîtani! nu s-au învrednicit, mă rog!

Ionescu: Da!... da' noi n-avem ca băieţii lu' d. Costescu, muzică.

Profesorul: Muzica nu-i de lipsă!... Destuluţi-i un trombetaş şi un dobaş la o mică lejiune romană!

---

[7] *Vorwärts* (germ.) – înainte.

[8] Respectaţi.

[9] *Kronprinz* (germ.) – principe moştenitor.

[10] *Erzherzog* (germ.) – arhiduce.

Otopeanu: Eu bat toba, domnule!

Profesorul (obosit): S-o bați pe pielea tată-tău, măgariule! No!... destulu-i pîntru astăzi. Mereți acas' cu mîndrie la mamele voastre, și mîne cu toții iar la ecserțir!

Copiii vor să iasă în neregulă. Profesorul zbiară: „halt!". Ei se pun în rînd și ies pe poarta școalei, milităreşte, pe cînd profesorul le comandă cadența pasului: „*links! rechts!*".

„Universul", 1900, 19 mai.

DASCĂL PROST

Foarte de dimineață, într-o mahala depărtată, bat la ușa amicului meu Pricupescu, profesor de cursul secundar – predă istoria în clasele inferioare la un liceu.

Deși foarte buni prieteni, n-am fost niciodată la el acasă; așa, nu mă mir că i se pare ciudat a mă vedea la dînsul.

– Ei! ce cauți tu prin mahalaua noastră așa de dimineață?

– Am trecut pe aici, zic eu, și am intrat să-ți dau bună ziua... Știu că pe la ceasul ăsta pleci de-acasă... și... zic: haide să văz... o fi plecat Pricupescu? dacă o fi plecat, bine; dacă nu, merg cu el pînă-n tîrg... Azi o să fie o căldură... mai teribilă ca ieri... S-a pus pe călduri... O să ne topim în vara asta...

Pricupescu este un om bănuitor; zice:

– Fac prinsoare pe ce vrei, că și tu ai venit să mă rogi pentru vreun măgar, pentru vreun leneș, pentru vreun ticălos...

– Aș! zic eu...

– Măi! adaugă el... mai am doi ani pînă să ies la pensie... douăzeci o să mi se pară... Uf! să mă văz odată scăpat de canonul ăsta, care a ajuns de la o vreme nesuferit... Uite! pînă viu eu, citește!

Și zicînd acestea, scoate din buzunar un vraf de scrisori, mi le trîntește dinainte pe masă și iese.

Pricupescu este indiscret.

De vreme ce mi-a dat voie, m-apuc să-i citesc scrisorile.

„Iubite domnule Pricupescu,

Știți că de cînd am fericirea a vă cunoaște, și e cam mult de atunci, nu v-am supărat cu vreo rugăciune de favoare, fiindcă nu-mi place să importunez pe cineva în îndeplinirea datoriilor sale, mai ales cînd îl știu de o corectitudine exemplară ca dv.

Crez că a venit momentul ca, mai ales în școală, de la care depinde viitorul națiunii noastre, noi românii să încetăm odată cu nenorocita sistemă a favoritismului, a îngăduielii, a hatîrului.

Cînd mai cu seamă ne aflăm în fața unui bărbat devotat datoriei, cum sunteți dv., și conștiințios, fără nici o umbră de bănuială, trebuie să-l lăsăm a-și îndeplini

misiunea așa cum crede el, în matura lui judecată nepărtinitoare.

Profesori ca dv. fac onoarea unei școli, ei sunt o garanție că tinerele generațiuni cari le trec prin mînă, cînd vor deveni cetățeni, vor fi perfect educate și solid instruite, și vor face fala națiunii.

Pentru aceea, cînd frate-meu Ghiță Postolache, deputatul, m-a consultat în ce liceu să-și dea copilul la București, i-am spus numaidecît:

Daca vrei să învețe o bună creștere și carte ca lumea, dă-l la liceul unde este profesor amicul meu d. Pricupescu... acolo poți fi sigur și-n privința educațiunii și-n privința instrucțiunii!

Băiatul, Costică Postolache, după cum știți, stă la mine; eu îi țiu loc de tată; prin urmare, înțelegeți de ce mă interesez, și de ce-mi permit, în puterea prietiniei ce mi-ați acordat-o totdeauna, a vă importuna cu o mică rugăminte.

Nepotul meu, precum veți fi observat cu perspicacitatea ce vă caracteriză, este foarte timid; pe lîngă aceasta, a fost și cam bolnav în anul acesta, a trebuit să-i scoatem o măsea, așa că are o mare frică de examen.

Ne-ați îndatora foarte mult și pe frate-meu și pe noi mai ales, pe mine și pe soția mea, căci în grija noastră am avut pe copil, dacă ați fi, nu indulgent, aceasta nu v-o putem cere, dar nici prea sever cu el, care nu știți cîtă iubire vă poartă și cu cît respect pomenește totdeuna de dv.

De aceea, fiindcă vedem cît ține Costică la d-voastră, ne-am hotărît să vă luăm pe d-voastră ca meditator, începînd chiar din vacanță. Știți că mergem la țară, la munte. Am fi fericiți dacă ați primi, cum n-aveți îndatoriri de familie, să veniți cu noi, neavînd altceva mai bun de făcut, bineînțeles. Am dori ca și-n vacanță să se mai ocupe cu cartea.

N-ar fi rău prin urmare să ne vedem cît mai curînd, ca să aranjăm această afacere. Pînă atunci, primiți, stimate domnule Pricupescu, cele mai afectuoase salutări din partea soției mele și din partea

devotatului dv.
N i c u   P o s t o l a c h e
senator“

Halal de Pricupescu! zic în gîndul meu, eu, care cunosc bine și pe nenea Nicu Postolache și moșia lui și gospodăria lui, și pe madam Postolache... În paradis îl invită nenea Nicu și consoarta! mîncare, băutură, aer, călărit... plus două sute de lei pe lună cel puțin... Oameni cu dare de mînă!

Dar nu mai vine Pricupescu!... Să citim mai departe:

„Amice Pricupescule,

Mîine încep la voi examenele. În interesul tău îți atrag atenția încă o dată, nu fi sever cu băiatul persoanei cunoscute. Ar fi o prostie din partea ta să faci exces de zel, cînd

știi bine că, și fără să vrei tu, băiatul tot va trece. Pentru ce tu, un dăscălaș, numai ca să te faci grozav, să indispui pe niște oameni cu atîta influență? Nu e mai bine să ți-i faci binevoitori?

Aseară am prînzit acolo. Era o sumă de oameni mari. Toată vremea la masă s-a vorbit rău de profesori, cari, după ce că nu sunt buni de nimic, apoi sunt și brutali și mojici, mai ales cu copiii de familii bune.

La plecare, cucoana a spus că dacă cumva persecuți pe mititelul, n-are să-ți meargă comod.

Eu am garantat pentru tine. Ia seama, în interesul tău.

Amic
N. N."

Alta:

„Dragă Bică, cocoșelule moțat,

Dacă ai ținut tu vreodată la mine măcar a suta parte din cît mi-ai spus, sper că n-ai să mă refuzi. A venit Mița Popescu la mine cu lacrimi în ochi, și m-a conjurat pe tot ce am mai sacru, să-ți vorbesc în privința băiatului ei, Octavian Popescu, care zice că tremură toți băieții de frica ta, că ești prea sever, și el are groază cînd se gîndește la ziua de mîine.

Biata Miță este desperată, fiindcă Octavian i-a spus curat că, dacă rămîne repetent, se împușcă. Pune-te tu în locul ei, ca mamă.

Astă seară, nu se poate... Dar mîine seară la ceasul știut, negreșit, cocoșelule moțat. Cînd ăi veni la puiculița ta, să-i spui că l-ai trecut pe Octavian.
Puiculița"

Bravo, domnule Pricupescu! gîndesc eu... Cine să fie puiculița?

A! un plic *rose-pâle* cu un blazon aurit într-un colț... Să vedem.

– Sunt gata; aide, că e cam tîrziu; am treabă la școală.

– Uite, frate Pricupescule, de ce venisem eu la tine, zic eu și înghit în sec... apoi, îmi iau inima-n dinți.

– De ce?

– Venisem să te rog să-mi faci un mare hatîr.

– Am înțeles... Nu ți-am spus eu?... ghicisem...

– Ei! nu fi și tu așa de... cum să zic... de sever... Știi că de cînd te cunosc... și de! slavă Domnului! ne cunoaștem din copilărie... nu te-am supărat cu vreo rugăminte, fiindcă nu-mi place să importunez pe cineva, cît de prietin să-mi fie, în îndeplinirea datoriilor sale, mai ales cînd îl știu de o corectitudine exemplară, cum ești tu...

– Apoi, atunci...

– Firește, nu zic; trebuie să ne hotărîm odată, mai ales cînd e vorba de școală, de la care depinde viitorul națiunii noastre; noi românii, să încetăm, mă-nțelegi...

– Astea le-ai citit undeva.

– Pe onoarea mea, nu. Ei bine, tu... tu ești un bărbat devotat și conștiințios, fără nici o umbră de bănuială, care trebuie în misiunea lui să fie, mă-nțelegi...

– Îți spun eu că le-ai cetit undeva.

– Zău, nu... Uite ce e: un băiat... timid... și a fost cam bolnăvior iarna asta... a trebuit să-i scoață o măsea...

– Cînd îți spun eu...

– Pe ochii mei!... și în sfîrșit, ce mai una-alta?... ce să mai umblu cu mofturi?... De colea ar fi pentru tine, un dăscălaș pîrlit, pe timp de vară cinci sute de lei?

Am aruncat vorba cea mare...

Pricupescu e nebun!... a început să zbiere la mine... să-mi spuie că: nu mi-e rușine! prieten vechi! Dar eu, cuminte, zic:

– Nu-ți cunoști interesul! de ce să te pui cu niște oameni mari, cari au atîta influență?... De-aia v-a ieșit vorba la toți dascălii că sunteți mojici și brutali, mai ales cu copiii de familie bună!

– A! strigă Pricupescu... Iar?

– Secule! am strigat eu... Dacă e vorba de zbierete, apoi zbier și eu... Un băiat cu atîtea rude, cari ți-ar fi de mare sprijin...

– Ești un prost! strigă Pricupescu.

– Ba tu ești prost!... Mă-sa e văduvă, bogată, frumoasă și de familie mare... În loc să te iei cu binele, să te ia meditator!...

Am strigat degeaba; a fost peste putință să-l scot pe pedant din ale lui.

Mare dobitoc d. Pricupescu!...

„Universul", 1900, 16 iunie.

PREMIUL ÎNTÎI

O reminiscență din tinerețele pedagogului

Era la școala no. 1 de băieți „Decebal" din urbea G... Trei ani de-a rîndul, din clasa întîia primară și pînă-n a treia, doi școlari eminenți și-au disputat cununa de merișor, smulgînd admirația profesorilor, revizorilor, inspectorilor și tutulor autorităților.

Acești doi școlari sunt Artur Ionescu și Ioniță Păunescu. Cel dîntîi este fiul unic al lui d. Mandache Ionescu, mare proprietar, omul cel mai influent și mai cu greutate din tot județul și stîlpul oricărui guvern. Asta e bine; căci fără d. Mandache cu greu s-ar putea guverna în acel județ.

Cel d-al doilea este copilul natural al Păunii văduvei, menajeră, care trăiește cu lucrul pe la case boierești.

În clasa întîia au obținut:

Artur Ionescu, media 9 și fracția 97 și trei sferturi;

Ioniță Păunescu, media 9 și fracția 98 și un sfert.

Premiul întîi cu cunună: Ioniță.

În clasa a doua:

Artur Ionescu, media 9 şi fracţia 98 şi jumătate;

Ioniţă Păunescu, media 9 şi fracţia 99 şi un sfert.

Premiul întîi cu cunună: iar Ioniţă.

În clasa a treia:

Artur Ionescu, media 9 şi fracţia 99 şi jumătate;

Ioniţă Păunescu, media 9 şi fracţia 99 şi 3/4.

În sfîrşit, acuma termină aceşti doi eminenţi şcolari clasa a patra.

D. Mandache Ionescu a zis scurt lui Artur:

– Daca iei premiul întîi cu cunună, te duc la expoziţie; daca nu, mergem la ţară.

Şi cînd d. Mandache zice ceva scurt, apoi e lucru zis. Toată urbea aşteaptă cu încordată nerăbdare să vină rezultatul examenului anual şi împărţirea premielor.

Cetăţenii de marcă încep să facă prinsori: reacţionarii pariază pentru Ioniţă, progresiştii pentru Artur.

La cafeneaua centrală, sunt în prinsoare peste treizeci de dulceţi şi cam tot atîtea cafele, plăcinte, brînzoaice şi mişmaşuri.

Numai d-ta, iubite cetitor, numai d-ta, care încă n-ai fost mamă, nu vei putea înţelege emoţia şi neastîmpărul din ce în ce crescînde ale mamei lui Artur, graţioasa madam Aglae Ionescu.

Madam Ionescu stă, umblă, mănîncă, doarme, face orişice, fără să poată părăsi un moment gîndul că şi-n anul acesta fracţiunea lui Artur are să fie covîrşită de a lui Ioniţă; căci, se-nţelege, nu poate fi vorba decît de o mică diferenţă de fracţie a fracţiei, amîndoi concurenţii fiind eminenţi.

Chinuită de gîndul ei, mama lui Artur, întîlnind în stradă pe d. Tiberiu Bumbeş, institutorul, care o salută pînă la pămînt, se hotărăşte să-şi calce pe inimă, opreşte caleaşca şi strigă:

– Pardon, domnule Bumbeş! un cuvînt...

– Cu tot respectul! zice foarte unsuros tînărul Tiberiu şi se apropie cu capul gol de scara trăsurii.

– Aş dori să vă vorbesc ceva... Puteţi, dacă nu vă aduce prea mult deranj, să poftiţi chiar astăzi pe la mine...

– Doamna mea... zice d. Tiberiu încîntat.

– ... Pe la ceasurile unu şi jumătate după-amiaz'...

– Cu plăcere, doamna mea... cu mare plăcere...

– Atunci, la unu şi jumătate negreşit... Să vă aştept?... Veniţi?...

– Nesmintit, doamna mea!...

O salutare graţioasă!... Trăsura porneşte... D. Tiberiu se acopere şi merge la bărbier, să-şi potrivească ciocul, mustăţile şi părul, pe care-l piaptănă drept în sus.

De ce adică – se-ntreabă cetitorul – madam Ionescu trebuie *să-şi calce pe inimă*, cînd opreşte trăsura spre a vorbi d-lui Bumbeş?

O! răspunz eu; este un lucru intim, pe care am uitat să-l spun mai dinainte. Iată:

D. Tiberiu este tînăr, şi este un secret public în tot oraşul că acest tînăr adoră-n tăcere pe graţioasa Aglaia,

care nu poate să sufere pe tînărul Tiberiu, fiindcă acesta se uită foarte cruciş.

De cîte ori, în treacăt, îl vede aruncîndu-i ocheade galeşe pe sub ochelarii lui albaştri, fiindcă poartă ochelari albaştri, o apucă un fel de leşin la inimă cu dureri de cap; începe să caşte, şi cască, şi cască şi trebuie să meargă numaidecît acasă, să puie să-i descînte de deochi.

La un bal de binefacere, iarna trecută, d. Bumbeş sta într-un colţ al salonului şi privea pe graţioasa doamna Ionescu danţînd. A privit-o mult; ea a început să caşte, a căscat mult, pînă cînd, în mijlocul unei figuri de cadril, a dat un ţipăt năbuşit, i-a venit rău, a vrut să cază, şi au trebuit s-o scoaţă pe braţe afară la aer şi să-i descînte.

Dacă-n treacăt şi de departe, ochii şaşii ai d-lui Tiberiu exercită aşa influenţă asupra nervilor acestei dame, fireşte că pasul ce s-a hotărît ea să-l facă, trebuie să-l fi făcut călcîndu-şi pe inimă. Trebuie să aibă mult curaj această persoană ca să se supună de bunăvoie maleficiului, aşa de aproape, piept în piept.

E unu şi douăzeci şi cinci de minute...

Iată că sună cineva... Doamna Ionescu simte că-ncepe să-i zvîcnească în partea stîngă a corsetului.

E omul cu ochelari albaştri.

Jupîneasa-l introduce în salon.

Tînărul institutor poartă o redingotă neagră foarte lungă-n poale; în schimb, pantalonii tot negri sunt destul de scurţi; jiletca albă deschisă; o fundă mare *rose-pâle* la gît, ale cărei căpătîie fîlfîie la fiecare mişcare pe manişca egretie ca porţolanul: în picioare pantofi galbeni şi ciorapi *crême;* în mîini mănuşi *gris-perle;* o pălăriuţă canotieră de paie de deosebite feţe, cu panglica *ecoseză* asortată şi umbrelă cenuşie de soare. Fiindcă-i vînt afară, pălăria este garantată cu şiretul petrecut printr-un nasture al redingotei.

În salon nu este nimini.

D. Bumbeş îşi scoate pălăria pe care o ţine-n mîna stîngă, pune umbrela lîngă un scaun, apoi trece drept la oglinda din faţă, îşi potriveşte cravata şi manişca egretie, care tot iese afară din jiletcă, îşi scoate bine manşetele şi aşteaptă-n picioare.

O uşă se deschide... E stăpîna casii, mai strălucitoare ca totdeauna, sorbind pe nări dintr-o batistă înmuiată în triplu extract de vervenă. Femeia se opreşte palidă-n uşă, ca sub puterea unei fascinaţiuni.

D. Bumbeş încă se recomîndă.

După salutările obligatorie în aşa circumstanţă, doamna face, cu o sforţare eroică, doi paşi, şi pofteşte pe tînărul să ia loc, apoi şade şi ea, ştergîndu-se cu batista udată.

Tînărul ia cu precauţiune de la spate poalele redingotei, le aduce bine în faţă şi se aşează.

– De mult nu am avut plăcerea a vă vedea, domnule Bumbeş...

– Ei! doamna nu m-a văz't; dar eu am văz't pe doamna de multe ori, cînd umblă, mă rog, în promonadă şi prin bolţi[1]...

[1] Prăvălii.

– Eu, drept să spun, nu v-am văzut de la balul de astă-iarnă...

– Iè! răspunde tînărul, privind galeş sub ochelari şi zîmbind foarte ciudat. Iè! cînd tonţolea doamna aşa delicat şi eşpanzibil... şi i-au vint un acţes... cu doi ofiţiri, mă rog...

– Ştiţi pentru ce v-am chemat, domnule Bumbeş?

– Ba!

– ... Să vă rog de un lucru.

– De un lucru? să-l ştiu numai cum că... carele-i acela, mă rog frumos la doamna.

Şi zicînd acestea, se uită grozav de adînc pe sub ochelari.

Doamna tace un moment, apoi cască şi se şterge pe frunte.

– No! numai doamna să spună, mă rog, apoi eu sunt gata la comando, mă rog. No! ce porunceşte doamna, mă rog?

Şi iar se uită...

Doamna cască grozav, apoi, mirosind batista şi aplecînd ochii-n jos:

– Aş dori ca Artur al meu să ia şi el o dată premiul întîi; destul l-a tot luat feciorul Păunii. Pînă cînd atîta persecuţie pentru copilul meu?

– No! că-z asta, mă rog frumos la doamna, nu-i perzecuţiune; asta, mai apoi se conzidărează după coefiţenturi, mă rog.

Doamna ridică ochii şi, întîlnind privirile de sub ochelarii albaştri, înghite-n sec şi iar şi-i pleacă.

– Eu tocmai de asta am ţinut să vă vorbesc, ca să vă rog... ca să vă rog să fiţi mai indulgenţi cu Artur... Ce Dumnezeu, pentru un punct la sută!

– Ei! ei! un punct... Apoi aia trubuie ca să fie conziderat, mă rog frumos la doamna.

– Ei!... dacă ai vrea d-ta! Se aud trosnind fălcile doamnei.

– No! că-z aia altcum nu depîndă de la voinţa mea, mă rog; aia s-a hotărît în conziliul inştitutorilor.

– Cum, s-a hotărît deja?

– Iè! s-a hotărît, mă rog, de aseară, după călculaţiunea coefiţientelor.

– Şi... cît a avut feciorul Păunii?

– Apoi, mă rog frumos, putem să spunem la doamna preţize.

D. Bumbeş scoate o hîrtie din buzunar şi citeşte:

– Păunescu Ioaniţiu, media 9 şi fracţiunea 99 şi jumutate, mă rog.

– Şi... Artur?

– Apoi, mă rog frumos, putem să spunem şi aia la doamna preţize... Ionescu Artur, media 9 şi fracţiunea 99 şi un sfert, mă rog.

Doamna se scoală, şi hotărîtă:

– Şi pentru atîta diferenţă, nici în anul ăsta, Artur să nu ia premiul întîi?... Atunci pentru ce ai venit aici?

D. Tiberiu, foarte afectat, ridicîndu-se şi potrivindu-şi poalele:

– Apoi pentru că m-au chemat doamna, mă rog. Că-z eu dacă nu mi-ar fi făcut onoare doamna să mă cheme, eu apoi n-aş fi cutezat altcum să mă prezentez la doamna, mă rog frumos... Zic zeu lui Dumnezeu!

Doamna sună. Jupîneasa intră.

– Să-l daţi afară pe domnul.

– Să am iertare, mă rog...

– Afară!

Doamna iese pe unde a venit, foarte nervoasă.

– No! că-z nu trubuie să fie grobiană doamna! mă duc, mă rog... Cu tot reşpectul şi conziderăţiunea... am onoare.

Jupîneasa îl împinge. D. Tiberiu pleacă înjurînd ungureşte.

De prisos a mai spune că, seara, la d. prefect al judeţului, unde era de faţă şi d. Mandache Ionescu, s-a petrecut o scenă foarte penibilă, cînd d. prefect, în vreme ce d. Mandache citea o gazetă, i-a zis d-lui Bumbeş cu toată asprimea:

– Şi, în sfîrşit, alege! vrei să rămîi aci la noi, ori vrei să pleci mîine? Ai înţeles?

La acestea, d. Bumbeş a avut curajul să răspunză:

– Iè... Că-z asta nu-i greu lucru de ales!... Să am iertare, nu trubuie să se supere d. prefect şi să fie grob, mă rog frumos... Facem apoi la fracţiune o mică rectificăţiune...

Şi, scoţînd catalogul:

– ... Păunescu Ioaniţiu, media 9 şi fracţiunea 99 şi jumutate; apoi, Artur Ionescu, mă rog frumos, media 9 şi fracţiunea 99 şi trei firtale... No! vezi numa!

„Universul", 1900, 3 iulie.

CUM STĂM...

– Cum stăm cu bulgarii? întreb pe amicul meu X...

– Nici aşa, nici aminteri.

– Nu-nţeleg...

– Cum, nu-nţelegi?

– Fireşte... fiindcă, păcum spui d-ta: nici aşa, nici aminteri, însemnează parcă n-am sta în nici un fel, şi într-un fel oarecare trebuie să stăm.

– Nu; voi să spun că nu stăm nici bine, nici rău. N-ai citit ziarele?

– Le-am citit; dar îţi mărturisesc că din ziare înţeleg şi mai puţin decît din vorba dumitale.

– Cum se poate? pesemne că nu eşti deprins a le citi. Ia să le citim împreună.

Atunci amicul meu scoate un vraf de gazete din buzunar şi începem a citi cu toată atenţia:

„Ieri şi azi noapte au circulat în oraş fel de fel de ştiri, care de care mai alarmante, asupra celor ce se petrec la graniţa Dobrogei.

Din informațiuni foarte pozitive aflăm că bande de bulgari ar fi trecut granița și că s-ar fi încăierat cu ante-posturile române.

Nu se poate ști pînă acuma rezultatul acestor ciocniri, cari pre cît aflăm au fost foarte înverșunate.

Ceea ce putem spune cu siguranță este că aceste lupte sîngeroase trebuie să fi făcut victime de o parte și de alta.

Guvernul nu mai poate tăcea! guvernul trebuie să vorbească! guvernul nu poate lăsa țara în grozava neliniște, în care o aruncă lipsa de știri pozitive de pe cîmpul luptei."

– ... trecut granița... încăierat... ciocniri înverșunate... lupte sîngeroase... victime... cîmpul luptei... A! zic eu, atunci stăm rău de tot.

– Așteaptă, spune amicul X... Citește aici.

Citesc:

„Voim a proba încă o dată publicului, cît crezămînt trebuie să acorde știrilor răspîndite asupra unor conflicte la granița dobrogeană între niște bande bulgare și oștirea noastră.

Iată ce știri primim din localitate, de la o persoană foarte serioasă, incapabilă de a altera adevărul:

«Cîteva cete de bulgari *muncitori cu pașapoarte în regulă* s-au prezintat la pichetul de la Ostrov pentru a trece granița. O persoană care a văzut aceasta, fiind

desigur foarte impresionabilă, a alergat imediat să înștiințeze autoritățile militare române, exagerînd faptul, ca toate persoanele impresionabile. Bulgarii aceia erau oameni pacinici... Altfel, aici pace și liniște»."

– A! zic eu, răsuflînd, dacă erau muncitori nearmați, avînd pașapoarte în regulă, și dacă altfel e pace și liniște – atunci stăm bine!

Amicul X... zîmbi de credulitatea mea și începu să-mi citească:

„Știrile de la graniță devin din ce în ce mai alarmante.

La Silistra este o fierbere militară neînchipuită.

Acolo colonel Dandaneski și cu Sarafoff țin discursuri nebunești trupelor regulate și bandelor de revoluționari, cari bande ar număra pînă acum aproape 50.000 de oameni.

Dintr-un moment în altul trebuie să ne așteptăm la o lovitură a acestor descreierați, cari dictează azi în Bulgaria.

Să fim gata!"

– Am înțeles, zic eu mîhnit. Guvernul bulgar, oricît ar vrea să fie de cuminte, nu mai poate înfrîna pornirile militariste ale lui Dandaneski și turbarea șovinistă a lui Sarafoff... Atunci, se-nțelege, stăm rău!

– Poate că nu, zice X... și-mi dă să citesc altceva:

„Dăm din sorginte autorizată ştirea că în Bulgaria de răsărit, adică spre granița Dobrogei, şi mai cu seamă în districtul Varna, a izbucnit revoluția printre țărani, din cauză că sunt amenințați a li se ridica dijma de pe cîmp.

Țăranii sunt furioşi şi gata a lupta pînă la extremitate.

Corespondentul nostru ne dă cu foarte puțină rezervă ştirea cum că palatul prințului Ferdinand de la Euxinograd este amenințat a fi dărîmat şi incendiat de țăranii revoltați.

De aceea, prințul Ferdinand nu s-a oprit la Sofia, ci a plecat numaidecît la Varna."

– Puțin îmi pasă de palatul prințului Ferdinand! zic eu. Şi daca e vorba, chiar nu-mi pare rău... O revoluție agrară la vrăjmaşii noştri nu ne poate face nici un rău, ba, poate, din contra... Atunci stăm bine!

– Iar atît de bine, nu. Ia să mai citim:

„Un ziar din Budapesta sosit azi dimineață ne spune că o persoană din *anturajul* prințului Ferdinand ar fi declarat într-un interview că, după cum stau spiritele în Bulgaria, războiul ar fi inevitabil."

– Aoleu! strig eu.

Dar amicul X..., trecînd cu ochii pe o altă coloană, urmează:

„Oficioasele austriace susțin că, oricît de înăsprite ar fi relațiile celor două tinere state vecine, este mai mult ca probabil că totul se va termina prin aplanarea pacinică a acestui regretabil conflict."

– Bravo!

– Stăi nițel.

„La Silistra se aduc mereu tunuri... Totul ne face a crede că bulgarii, cari voiau să facă a izbucni răscoala în Macedonia, văzîndu-se descoperiți, vor acuma să precipite deznodămîntul complotului lor, aprinzînd focul mai devreme decît se putea cineva aştepta.

De aminteri, un ministru al lor, Karaveloff, a zis: «Un război, oricît de improbabil ar părea, poate fi totdeauna posibil!»"

– Atunci, ce mai vrei? este o declarație oficială... Stăm rău!

– Încă nu!

Şi urmează citirea:

– „Noi nu vrem deloc război, a zis ministrul Ivancioff..."

– Atunci, dacă nu vor, stăm bine!

– „Trei şalupe bulgare cu explozibile..."

– Stăm rău!

– „Supraexcitarea populaţiei rurale bulgare, în ajunul ridicării dijmei, este desigur una din cauzele desfăşurării de forţe armate dincolo de Dunăre. Guvernul bulgar profită de conflictul cu România, ca să poată chema rezerviştii, cari în revoluţia agrară din urmă au condus pe rebeli."

– Bine!

– „Corespondentul nostru ne telegrafiază că depeşile-i sunt refuzate la telegraf. E o fierbere grozavă la Silistra, Arab-Tabia şi Ostrov.

Peste putinţă să mai treacă cineva la bulgari fără să fie împuşcat."

– Rău!

– „Mă duc astăzi la Silistra şi la Arab-Tabia."

– Bine!

– „Bulgarii nu mai lasă vaporul nostru să intre în oraş."

– Rău!

– „Agentul navigaţiei noastre secuestrat pe ponton."

– Rău!

– „În Sofia panică... Agenţia română în primejdie..."

– Rău!

– „Alaltăieri, am văzut, în Sofia, plimbîndu-se prin oraş pe d-na Mişu, soţia agentului nostru diplomatic, cu copiii."

– Bine!

– „Românii din Sofia tremură de groază... N-au curaj să iasă un moment pentru a-şi vedea de afaceri..."

– Rău!

– „Ieri s-a deschis cu multă solemnitate cursurile şcoalei primare române din Sofia, în prezenţa d-lui Mişu, agentul nostru diplomatic pe lîngă guvernul bulgar."

– Bine, zic eu.
– Ei? întreabă X...
– Ei! zic eu.
– Aşa e că pîn-acu nu stăm nici bine, nici rău, adică nici aşa, nici aminteri?
– Aşa e! răspund eu.

„Universul", 1900, 8 sept.

BACALAUREAT

Cînd ies de dimineață din casă, o trăsură din trap mare intră pe strada mea; în trăsură, madam Caliopi Georgescu, o bună prietină. O salut respectos. Cum mă vede, oprește trăsura, înfigînd cu putere vîrful umbreluței în spinarea birjarului.

– Sărut mîna, madam Georgescu, zic eu, apropiindu-mă.

– La dumneata veneam! răspunde cucoana emoționată.

– La mine?

– Da... Te rog să nu mă lași!

– ?!

– Să nu mă lași! Trebuie să-mi faci un mare serviciu amical... La nevoie se arată amiciția: să vedem cît ne ești de prietin!

– Cu cea mai mare plăcere, madam Georgescu, dacă pot...

– Poți!... să nu zici că nu poți!... știu că poți!... trebuie să poți!

– În sfîrșit, ce e? de ce e vorba?

– Dumneata cunoști pe... Știu că-l cunoști!

– Pe cine?

– Ți-este prietin... știu că ți-e prietin! să nu zici că nu ți-e prietin!...

– Cine?

– Popescu, profesorul de filosofie.

– Suntem cunoscuți, ce e drept; dar iar așa buni prietini, nu pot să zic.

– Las' că știu eu...

– Ei?

– Ei! trebuie numaidecît să te sui în birje cu mine, să mergem la el, să-i vorbești pentru Ovidiu.

Cititorul trebuie să știe că madam Caliopi Georgescu are trei copii – Virgiliu, Horațiu și Ovidiu Georgescu. Virgiliu este în anul al treilea la Facultatea de drept, Horațiu în al doilea, și Ovidiu vrea să între în anul întîi, la aceeași facultate. Ovidiu trece acuma examenul sumar de șapte clase liceale, și, cu toată bravura lui, pe cît spune cocoana Caliopi, după ce a biruit toate obiectele, s-a-nțepenit la Morală.

– Închipuiește-ți, zice mama emoționată. Să-l persecute pe băiat! să-i zdrobească băiatului cariera!... Cum este el simțitor, e în stare să se prăpădească... Știi ce mi-a zis? „Mămițo, dacă pierz un an, mă omor!..." E în stare, cum e el ambițios... Închipuiește-ți, să-i dea nota 3, și lui îi trebuie 6... Și la ce? tocmai la Morală... Acu, dumneata îl cunoști pe Ovidiu de cînd era mic... Știi ce creștere i-am dat!...

– Ei! bravo!

– Auzi, tocmai la Morală... Suie-te, te rog.

Și, zicînd acestea, cucoana îmi face loc lîngă dumneaei în trăsură.

– N-ar fi fost mai bine, madam Georgescu, zic eu, să fi mers d. Georgescu în persoană la profesor?...

Ştiţi..., d. Georgescu, om cu greutate... ca tată, altfel... Eu... de... străin...

– Aş! ţi-ai găsit! Georgescu! nu-l ştii pe Georgescu ce indiferent e cu copiii? Daca ar fi fost după Georgescu, nici Virgiliu, nici Horaţiu n-ar fi fost în facultate... Despre partea lui Georgescu, rămîneau băieţii fără bacaloriat!... Suie-te, te rog!

– Dar nu e nevoie de trăsură, madam Georgescu, mă duc pe jos.

– Vai de mine! daca avem trăsură... Suie-te, [te] rog...

A trebuit să mă sui, şi am plecat.

– Unde mergem? întreb eu pe cucoana Caliopi.

– La profesorul...

– Nu ştiu unde şade...

– Ştiu eu... ce-ţi pasă! La dreapta, birjar!

Şi cucoana loveşte tare cu umbreluţa peste braţul drept al birjarului.

– Mînă mai iute!

Loveşte la stînga, loveşte la dreapta, apoi iar la dreapta, apoi la stînga; în fine, înfige iar vîrful în spinarea birjarului, care opreşte.

– Uite, zice madam Georgescu, căsuţele ale galbene de lîngă băcănie; intri în curte, casele din fund, la dreapta... Acolo şade... Eu te aştept aici.

Mă dau jos din birjă şi pornesc, ridicînd rugi călduroase la cer, să dea Dumnezeu să nu fie acasă d. profesor de filosofie. Intru, ajung la locuinţa lui, bat. Cerul n-a voit s-asculte rugile mele: d. profesor este acasă... Cum să încep? Să-l iau pe departe... zic:

– Frate Popescule, ciudate sunt şi programele şi regulamentele şcoalelor noastre: prea se dă o importanţă egală tuturor obiectelor de studiu, şi asta este dăunător mersului, adică, vreau să zic, progresului; căci, în definitiv, ce vrea să facă şcoala din tinerile generaţiuni, cari vin şi caută, mă-nţelegi, o cultură sistematică, pentru a deveni cetăţeni utili, fiecare în ramura sa de activitate socială?...

Profesorul se uită la mine aiurit, fără să-nţeleagă. Eu urmez...

– Bunioară, am văzut absurdităţi în şcoalele noastre; am văzut copii cu excelente aptitudini la studii, condamnaţi a sta un an repetenţi, fiindcă n-au avut notă suficientă la muzică sau la gimnastică... Înţelegi bine că un an de întîrziere, pentru inaptitudine la muzică sau la gimnastică!... Dar asta, trebuie să convii şi dumneata, e tot aşa de absurd ca şi cînd ai împiedica pe un tînăr dispus să înveţe Dreptul, să piarză un an, fiindcă nu e tare la Morală... Ce are a face Morala cu cariera de avocat, pe care vrea tînărul să o îmbrăţişeze?... Ba nu, spune d-ta!

Profesorul holbează ochii la mine şi mai aiurit... Văzîndu-l aşa, îmi zic: „nu merge! nu merge cu sistema mea pe departe! trebuie apucat boul de coarne!".

– Uite, frate Popescule, să lăsăm chestiile de principiu. Ştii de ce am venit la d-ta?

– Ba!

– Am venit să te rog să dai lui Ovidiu Georgescu – pe care l-ai examinat ieri la Morală şi i-ai dat nota 3 – să-i dai nota 6...

– !

– Să nu zici că nu poţi!... ştiu că poţi! trebuie să poţi!

– Atunci trebuie să le dau la toţi...

– Să le dai la toţi!

– Bine, dar...

– Să nu zici că nu poţi!... Ştiu că poţi! trebuie să poţi!... să le dai la toţi! Sunt toţi copii de familie bună!

Profesorul – e şi el om de familie bună – zice:

– Bine! daca sunt de familie bună, vom căuta să le dăm la toţi nota 6.

– Îmi promiţi?

– Pe onoarea mea de profesor!

Am plecat încîntat. Madam Georgescu mă aştepta foarte nerăbdătoare:

– Ei?

– Ei, le dă la toţi.

– Cum, la toţi?

– Fireşte... fiindcă toţi sunt de familie bună.

– Cum, de familie bună?

– Ca Ovidiu.

– Nu-nţeleg.

– Le dă, zic eu, notă bună la toţi băieţii.

– Şi lui Ovidiu?

– Mai ales... Le dă nota 6 la Morală, pentru că toţi sunt de familie bună.

După-amiazi, primesc de la madam Georgescu o scrisorică, prin care mă anunţă că Ovidiu a obţinut nota dorită şi mă roagă să iau prînzul desează la dumnealor. Se-nţelege că n-am lipsit a profita de graţioasa invitaţiune.

A fost o masă splendidă. S-a băut şampanie în sănătatea lui Ovidiu Georgescu, urîndu-i-se o strălucită carieră. Cocoana Caliopi, în culmea fericirei, a sărutat cu toată căldura pe iubitul ei prîslea, cu examenul căruia s-a încheiat deocamdată palpitaţiile ei de mamă.

– Uf! mi-a zis norocita matroană română, oferindu-mi un pahar de şampanie; am scăpat! Am dat şi bacaloriatul ăsta!

„Universul", 1900, 15 sept.

DEZIDERATE LEGITIME

Urbea Tîrgul de Munte, numărînd vreo 3 600 de locuitori, vreo 6 biserici, 4 şcoale primare şi 180 de cîrciumi, se află destul de pitoresc aşezată pe malul stîng al Dîmbului Sec.

Se cheamă Dîmbul Sec fiindcă, între cele două maluri rîpoase, înalte cam de vreo cincisprezece metri şi departe unul de altul la tot cam atîţia, nu curge aproape tot anul nici atîta apă cîtă ar ajunge raţelor din mahalaua mărginaşă să [se] bălăcească pe arşiţă. Dar ca o ironie, în pofida numelui ce i-au dat riveranii, Dîmbul Sec se porneşte vajnic către sfîrşitul primăverii cu valuri

posomorîte, şi umple vîlceaua şi, urlînd nebuneşte, prăvăleşte la vale buturugi şi fel de fel de rupturi, şi surpă din maluri, şi face peste putinţă să mai treacă de la un mal la altul altcineva decît zburătoarele.

E mare piedică pentru comerţul local; căci capitala districtului se află în partea de dincoace, aşa că, dacă s-a pornit odată Dîmbul Sec, nu mai e chip să comunice Tîrgul de Munte cu sediul prefecturii, la o distanţă de douăzeci şi cinci de kilometri, decît ocolind foarte pe departe. Trebuie să meargă omul la vale tot pe cursul Dîmbului Sec, să ajungă, la o distanţă de şaizeci de kilometri. Cum am zice, în loc de o poştă, să faci şase; în loc de două ceasuri, douăsprezece.

Ei! dacă ar fi un pod peste Dîmbul Sec!

De aceea, toţi cetăţenii din Tîrgul de Munte, văzînd că nenumăratele petiţiuni ce au adresat Ministerului Lucrărilor Publice au rămas fără rezultat, se hotărăsc să adreseze, prin reprezentanţii lor, Camerelor Legiuitoare o petiţiune, rugîndu-le ca din iniţiativă parlamentară să vină cu un proiect de lege prin care statul să se oblige a face în sfîrşit ceva şi pentru Tîrgul de Munte, ridicînd un pod de piatră peste Dîmbul Sec, dacă nu de piatră, măcar de lemn, dar să fie solid.

*

Tîrgul de Munte numără între cetăţenii săi 39 de alegători de colegiul I şi 390 de al doilea.

Mai toţi au la şcolile locale copii, cari termină în anul acesta cursurile primare şi cari trebuiesc de acolo

să intre în liceu, pentru ca de acolo să intre în Facultatea de drept, pentru ca de acolo să intre în Cameră şi de acolo în diplomaţie ori în minister: trebuie să faci copiilor o carieră.

Ei! e greu unui părinte să se despartă de copii aşa de fragezi; nu-i vine uşor unei mame să trimită între străini pe copilaşul ei de la vîrsta de 10-11 anişori.

Să-l bagi în pensionat!

Ce educaţiune poate căpăta un copil într-un pensionat, unde s-amestecă la un loc cu atîţia alţii?... Şi toate ca toate, dar la educaţiunea copiilor mamele din Tîrgul de Munte ţin foarte mult.

Dar, în sfîrşit, să zicem că s-ar găsi pensionate, în capitala districtului sau la Bucureşti, convenabile, garantînd o excelentă educaţiune. Cît costă însă?... Cui îi dă mîna, pe vremea aceasta de criză, să plătească atîta, fie chiar alegător de colegiul I?

Ce e prin urmare de făcut?

Să se adreseze cetăţenii din Tîrgul de Munte Ministerului Instrucţiunii Publice, cerînd înfiinţarea unui liceu clasic – dacă nu chiar un liceu clasic, măcar un gimnaziu deocamdată, şi peste patru ani adăogarea încă a celor trei clase superioare.

Dar de cîte ori nu s-au adresat ministerului!

Înalta autoritate şcolară a rămas totdeauna surdă la legitimele reclamaţiuni ale cetăţenilor din Tîrgul de Munte.

Nu le rămîne dar altceva de făcut decît să înainteze, prin reprezentanţii lor, o petiţiune către Camerele

Legiuitoare, rugîndu-le ca din inițiativă parlamentară să vină cu un proiect de lege prin care statul să se oblige a face în sfîrșit ceva și pentru Tîrgul de Munte, înființîndu-i un liceu, dacă nu un liceu, măcar un gimnaziu deocamdată, dar să fie clasic.

*

Tîrgul de Munte am spus că se află la o distanță de o poștă departe de capitala districtului, care este legată cu Bucureștii și cu toate orașele țării prin calea ferată.

Astfel, cetățenii din Tîrgul de Munte, ca să se pună în contact cu capitala județului și cu capitala țării, trebuiesc să meargă cu căruța cale de două ceasuri și jumătate.

Asta este un adevărat scandal, mai cu seamă pe vreme rea!

De cîte ori nu sunt și ei jinduiți de o plimbare pe un bulevard, de o plimbare la Șosea, de operă, de concert!

Dacă ar fi o linie ferată care să-i lege cu capitala județului! ce viitor ar avea Tîrgul de Munte!

De ani de zile, acești cetățeni protestează că urbea lor e lăsată afară din mersul progresului! Sute de alegeri au trecut cu promisiuni din partea candidaților că nu vor dezarma pînă cînd legitimele pretențiuni ale Tîrgului de Munte nu vor căpăta deplină satisfacere! Odată, în ajunul unor alegeri generale, s-au și arătat în localitate niște ingineri, cari au măsurat, au studiat și au și arătat cetățenilor o schiță de plan pentru construirea liniei salvatoare intereselor și viitorului Tîrgului

de Munte, ale cărei lucrări trebuiau să înceapă îndată după deschiderea Camerelor, fiindcă, pînă la votarea creditului necesar la acea lucrare, nu se putea face nimic, în lipsă de fonduri disponibile.

Planul era minunat; nu costa decît vreo trei milioane, dacă s-ar fi așezat gara pe malul drept al Dîmbului Sec, cum hotărîseră inginerii; dacă însă, precum pretindeau cetățenii, s-ar fi așezat gara pe malul stîng, atunci, adăogîndu-se costul podului, ar fi costat toată lucrarea vreo trei milioane și un sfert.

Dar, fatalitate! Camerele s-au deschis și s-au închis, și, cu toate protestările Tîrgului de Munte, nici pomeneală să înceapă lucrarea liniei.

Plictisiți, cu drept cuvînt, cetățenii alegători de atîta așteptare și atîta dezamăgire, s-au hotărît să înainteze, prin reprezentanții lor, către Camerele Legiuitoare o petițiune, rugîndu-le ca din inițiativa parlamentară să vină cu un proiect de lege prin care statul se va obliga a face în sfîrșit ceva și pentru Tîrgul de Munte, construind linia ferată, daca nu cu gara pe malul stîng, măcar pe malul drept.

Pe cînd se gîndesc la acest pas, iată că se împrăștie în lume vestea despre intenția guvernului de a veni, pentru acoperirea în parte a deficitului bugetar, cu o lege asupra fabricațiunii țuicii, lege care etc. etc.

Tîrgul de Munte este o urbe care lucrează foarte mult cu țuica.

Cetățenii alegători sunt dar cuprinși de panică auzind despre intențiile guvernului.

Ce e de făcut?

După mature chibzuiri, se hotărăsc să înainteze, prin reprezentanții lor, la Camerele Legiuitoare o petițiune, în care să repete cererea ca din inițiativă parlamentară să vie cu trei proiecte de lege: 1. pentru podul solid de piatră pe Dîmbul Sec; 2. pentru înființarea unui liceu în Tîrgul de Munte; 3. pentru construirea liniei ferate de la această urbe pînă la capitala districtului, și 4. să stăruiască a se retrage proiectul asupra țuicii, care lovește interesele cetățenilor alegători din Tîrgul de Munte!

Toate patru – deziderate destul de legitime...

„Universul", 1900, 9 oct.

CAM TÎRZIU...

Tîrziu de tot în noapte, trei vechi prieteni stau de vorbă într-o berărie – despre ce?... Ei! despre ce pot sta de vorbă trei români așa de tîrziu?... despre politică, fără-ndoială.

În toiul discuțiunii, vorbind despre noul impozit asupra țuicii, printr-o asociațiune de idei inexplicabilă altfel decît numai prin telepatie, unul dintre ei, ca și cum s-ar întoarce cu gîndul de foarte de departe, zice tam-nisam:

– Frate, ce s-o fi făcut Costică?... Costică Panaite... știi...

– Costică Panaite?... zice altul. Curios lucru! Cum ți-a venit?... Tocma la el mă gîndeam și eu, la Costică Panaite.

– Domnule, zice al treilea; asta este ceva care să o spui ori la cine, nu te poate crede. La cine credeți că m-am gîndit eu acuma, cînd ai întrebat dumneata întîi: „Frate, ce s-o fi făcut Costică?"

– ?...

– La Costică, domnule... la Costică Panaite!... Comèdie!... Așa e... Ce s-o fi făcut bietul Costică?

– E în provincie... la o moșie, mi se pare... S-a apucat de comerț... Nu l-am văzut, poate, de opt ani... Dar e curios lucru, domnule, cum să ne aducem aminte de el, așa...

Și toți trei prietinii tac și stau mirați pe gînduri.

Cîtă vreme nu vorbesc, gîndurile lor umblă departe pe cărările pe cari ei le-au bătut odinioară în tinerețe, întovărășiți de Costică Panaite; și cu cît mai mult umblă acele gînduri, cu atît le reînviază în față, din ce în ce mai palpabilă, figura vechiului prietin cu toate atributele ei caracteristice.

Cînd figura amicului Costică s-a-ntrupat întreagă în imaginația lor, toți trei îi zîmbesc cu dragoste, și unul după altul:

– Ei! aș!

– Parol?

– Ce! ești copil!?

Dar, ca prin minune, de la ușa berăriei de-afară, se aude ca un ecou un glas străin:

– Ce! ești copil!?

Toți trei rămîn încremeniți la auzul acestui ecou ce pare că vine dintr-o altă lume care a fost și nu mai este.

Pînă să se dumirească prietenii, iată că apare în ușa berăriei o figură jovială de provincial, un roșcovan pîrlit de soare, urmat de un birjar. Birjarul stăruie:

– Conașule, de la gară...

– Ei, aș! zice roșcovanul.

– E doi franci...

– Parol?

– Taxa, conașule!

– Ce! ești copil!?

Costică!... Costică este!...

– E Costică! strigă prietenii, și se ridică toți trei, și se reped să-l ia-n brațe, și-l sărută care mai de care cu mai multă căldură.

Dar Costică se-ntoarce către birjar:

– Și ce poftești acuma?

– Încă un franc.

– Ce! ești copil!?

Și zicînd aceasta, dă un franc birjarului, și se-ntoarce către prieteni, cari iar îl sărută.

Se așază toți la masă în culmea veseliei.

– Mă, Costică!... știi tu la cine ne-am gîndit noi toți trei adineaori?... de cine am vorbit noi acuma pînă să intri tu?

– De cine?

– De tine.

– Ei, aș!

– Zău, de tine.

– Parol?

– Parol!

– C-ești copil?

Nu mai trebuie să spunem că sosirea iubitului Costică gonește orice gînd de plecare acasă, și că imediat se comandă patru halbe, după care începe o anchetă în regulă asupra activității lui Costică în toată vremea îndelungată de opt ani, de cînd lipsește din capitală.

Din această anchetă, rezultă deocamdată că simpaticul amic, după ce a renunțat acum opt ani a mai susținea licența în drept, s-a hotărît a îmbrățișa cariera de cultivator de pămînt, și s-a dus să exploateze o moșie de munte în tovărășie cu un unchi al lui; în tot timpul de opt ani, n-a venit la București decît de două-trei ori, cînd, deși a stat aci cîte o săptămînă, nu a avut plăcerea să-ntîlnească pe vechii lui prietini, fiindcă „s-a-ncurcat cu alții!“ și că acuma e foarte mulțumit că i-a putut în sfîrșit revedea.

După tonu-i de extremă jovialitate, după ochii lăcrămoși și maniera cu care articulează vorbele, se vede bine că d. Costică s-a mai întîlnit astă seară și cu alți prietini.

Continuînd ancheta, se descopere că simpaticul amic a sosit astă seară cu un tren întîrziat; că de la gară,

s-a suit în tramvai; a mers pînă în colț la Matache Măcelaru; acolo, simțind că-i e foame, s-a dat jos, să ia un mezelic, la o băcănie în colț; acolo a-ntîlnit niște vechi prieteni, cari beau must, și a băut și el...

– Vrea să mă-ncurce dumnealor... Zice: „Încă un rînd!" zic: „C-ești copil!?"

S-a suit apoi în birjă, a lăsat geamantanul la Metropol și a venit aci.

Ceea ce e curios e că și dînsul avea o presimțire; venind în birje dinspre Matache Măcelaru către centru, îi trecuseră prin gînd atîtea și-atîtea amintiri de pe vremea cînd petreceau toți patru, studenți săraci, împreună.

– Ei! frumoase vremuri! exclamă unul.

– Ei, aș! răspunde amicul Costică.

– Nu mai apucăm noi așa vremuri! zice altul.

– Parol? întreabă Costică.

– S-a dus! suspină al treilea... Am trei copii, Costică.

– C-eșt' copil!?

Și iarăși un rînd de halbe, și iară urmează înainte ancheta, dovedind că simpaticul Costică a venit la București cu o afacere foarte importantă; că a plecat de-acasă acum cîteva zile, cu intenția să sosească chiar a doua zi în capitală. De ce n-a sosit decît peste trei zile și jumătate, se explică ușor.

De la moșia lui, din vîrful munților, este o distanță de cincizeci și mai bine de kilometri cu trăsura pînă la Ploiești.

S-a abătut la Vălenii de Munte și s-a-ncurcat o noapte; apoi a ajuns la Ploiești; s-a abătut pe la Valea Călugărească, la un prietin, cu ocazia culesului; s-a încurcat o zi ș-o noapte; prietenul a vrut să-l mai ție, ca să vie amîndoi în București; dar Costică i-a zis: „C-eșt' copil!?" și a plecat.

– Îmi par' rău că vă-ncurcați la bere, zice Costică; bine, nene, acu e vreme de bere? Ai la o... mustărie, frate...

– Fugi, nene, că mustul strică stomacul! zice unul.

– Ei, aș! răspunde Costică.

– Nu m-am bolnăvit alaltăieri din două pahare! zice altul.

– Parol?

– Cea mai infamă băutură! zice al treilea.

– C-eșt' copil!?

După o pauză, Costică întrerupe tăcerea:

– Frate, n-au ăștia un mezelic, ceva? nițică pastramă...

– Ți-ai găsit! la berărie, pastramă...

– Da' ce?

– Crenvirș!

– Ei, aș!

– Or salam...

– Parol?

– Ori șvaițer...

– C-eșt' copil!?

Și ancheta își reia cursul.

Moșia unde Costică face „agricultură de fîn și de prune" este așezată într-unul din cele mai sălbatice și

mai sublime puncte ale Carpaților; acolo, în creierii munților, trăiește el de atîta timp foarte mulțumit, departe de zgomotul capitalii...

– Bine, Costică, vara ca vara; dar iarna, nu ți-e urît?

– Ei! aș!...

– N-aș putea iarna să stau nici o săptămînă...

– Parol?

– În sălbătecia aia...

– C-ești' copil!?

Încă un rînd de halbe...

– Ei, aș!

– Ale din urmă.

– Parol?

– Și pe urmă, un șvarț!

– C-ești' copil!?

Pînă să se golească cele din urmă halbe, un supliment de anchetă nu strică. Cît de important va fi acest supliment, se va vedea îndată.

Prietenii țin să afle pentru care afacere „foarte serioasă“ a venit în capitală munteanu' lor. Nu le trebuie multă stăruință, ca să obțină satisfacție curiozitatea lor. Costică a venit aci cu o petițiune iscălită de mai multe zecimi de cultivatori de prune: trebuie s-o dea mîine unui deputat, s-o prezinte la Cameră, ca să oprească votarea impozitului pe grad.

– Bine, Costică, acuma vii?... ai venit cam tîrziu!

– Ei, aș!

– S-a votat legea!

– Parol?

– Camerele s-a-nchis de sîmbăta trecută!

– ... 'Ș' copil!?

„Universul“, 1900, 13 oct.

EDUCAȚIUNEA SENTIMENTALĂ LA VITE

Gazetele toate ne-au povestit minuni despre expoziția de vite care s-a ținut zilele trecute la domeniul Cocioc, nume vestit pentru crema, laptele bătut, coșulețele, ștreangurile și sforicelele sale. Cu drept cuvînt, gazetele au adus și de astă dată laude administratorului domenielor Coroanei, onor d. I. Kalinderu, pentru patriotismul cu care d-sa se sacrifică pentru îmbunătățirea producțiunilor diverse ale acelor domenie. Expoziția de vite de la Cocioc a dovedit o dată mai mult că, cu metodă științifică și cu stăruință, se pot obține și la noi dobitoace bine cultivate, cu instrucțiune și educațiune raționale.

Pînă unde a putut merge omul cu știința în cultura vitelor, se va vedea mai la vale dintr-un singur exemplu, pe care probabil nu l-a aflat nici o altă gazetă înaintea noastră; căci, dacă l-ar fi aflat, n-ar fi lipsit să ne ia înainte și să aducă laudele pe cari noi ne simțim datori a le aduce d-lui administrator al domenielor Coroanei. Dar să nu fim adulatori cu un bărbat, care nu poate

suferi adulațiunea! să nu facem reclamă unui personaj așa de sus-pus, care, știm bine cu toții, n-a umblat și nu umblă după reclamă; și să venim d-a dreptul la fapt – faptul va vorbi de sine. Iată...

Un negustor econom de vite a mers la Cocioc să cumpere un taur de prăsilă de rasă elvețiană. Și-a ales unul tinerel de vreo trei ani, foarte frumușel.

– Cîte parale? întreabă negustorul.

– Un franc kilogramul, i se răspunde.

Negustorul, om fără educație sistematică, crescut pe alte vremuri și locuri, zice:

– Apoi, nu vreau să-l tai... îl iau de prăsilă.

– Nu face nimic; dacă-l iei, poți face ce poftești cu el; noi ți-l dăm pe cîntar.

– Foarte bine.

Îl trag pe tăurel la cîntar și iese 400 de kilo.

– Greu e! zice negustorul.

– E taur cultivat! i se răspunde.

Și negustorul numără 400 de lei; ia vita, o încarcă în gară la Periș, se suie și el în tren și pleacă acasă.

A doua zi, ajungînd la descărcare, de-a minune, negustorul, prietin cu șeful de gară, îl roagă să-i cîntărească tăurelul. Cîntarul gării arată: 320 kilograme.

Negustorul sare-n sus:

– Nu se poate!

– Ba se prea poate.

– E stricat cîntarul, șefule.

– Stricat?

Și șeful verifică cu greutăți: cîntarul e exact.

– Atunci?

– Atunci... o fi stricat cîntarul de la Cocioc.

O telegramă... De la Cocioc se răspunde că s-a cîntărit taurul exact. O a doua telegramă, același răspuns.

Negustorul merge-n persoană la domeniu.

– A slăbit taurul pe drum, desigur.

– Cum, domnule, să slăbească o vită îngrijită bine în timp de douăzeci de ceasuri cu optzeci de kilo? nu vedeți dv. că vine cîte patru kilo pe ceas?

– Se prea poate!... de dor.

– Cum, de dor?

– De dorul mă-sii! de dorul nostru care l-am crescut... asta e vită cu educație de familie... Glumești cu dorul de mamă?... Dacă-i așa educația lui!

– Mie mi-e frică să nu fie mai mult educația cîntarului.

– Domnule! nu-ți permitem astfel de reflecțiuni.

– Bine, văd eu asta; dar fie! zice negustorul scărpinîndu-se în cap; dor, dor? dar și optzeci de kilo pe zi scădere de dorul mă-sii – prea e prea... laptele mă-sii!

„Moftul român", 1901, 29 apr.

POLITICĂ ÎNALTĂ

Am un isnaf de la țară bun prietin, care crede orbește în ce-i spun eu, mai cu seamă atunci cînd îi convine să crează. Mai ales în politică mă consultă ca pe un oracol. A venit alaltăieri la mine; mi-a spus că a intrat într-o daraveră de păcură și m-a rugat să-i spun tot ce știu despre americanul ăla, care vrea să ne cumpere țara.

Eu, care, în privința acestei afaceri, nu știu nimic decît că odată ne-a trecut Rockefeller pe la nas și n-am știut să-l prindem, n-am vrut să-l las pe provincial să plece deziluzionat de mine, să mă socotească lipsit de orice cunoștință a culiselor politice – și, tot sunt gazetar, zic: de ce nu i-aș clădi amicului meu cîteva caturi de baliverne, cu cari și el la rîndu-i să facă furori la cafeneaua centrală din orășelul lui?

– Ascultă-mă, neică, zic eu, îți spun ce știu, ce am putut afla pînă aseară; însă te rog să rămînă-ntre noi; nu voi să se afle că eu am dat sfoară-n țară.

– Doamne ferește! zice isnaful.

– Uite ce e... Știi că venise odată americanul cela cu bani buni, și făcea propunere foarte folositoare pentru noi, și nu s-a putut face nimica.

– De ce?

– De ce, de nece! nu s-a putut.

– De ce nu s-a putut?

– Pentru că n-au vrut liberalii.

– Apoi, acuma auz că ei vor...

Văzînd eu că isnaful mă-ncurcă, zic: să-l iau repede...

– Uite ce e, neică, zic, dumneata ești de la țară, nu pricepi cum se joacă de sus politica subțire.

– Spune dumneata, ca să pricep; de aia am venit.

– Cînd era să se isprăvească daravera cu americanul, a venit altcineva și a zis: nu se poate!

– Care altcineva?

Eu, văzînd că isnaful mă ține de scurt, ca să-l amețesc, zic:

– Disconto-Gesellschaft!

– Cum?

– Disconto-Gesellschaft! Ai auzit dumneata de Disconto-Gesellschaft?

– Nu! tot american e?

– Nu, zic eu, e neamț.

– Ei și, ce treabă avea neamțul să se amestece?

– Știu eu?

– Și atunci?

– Atunci americanul a înțeles cum merge șiretenia, și, se zice, a propus neamțului... să-l ia tovarăș la parte... Dar...

– Dar ce?

– Dar, s-a întîmplat și liberalii să se hotărască atunci să strige, ca să auză țara, că vor ciocoii să o vînză la americani... Și cînd au văzut ciocoii că nu merge, s-au închinat cu plecăciune americanului, și americanul a-nțeles cum devine politica, și-a luat geamantanele și a plecat.

– Care va să zică am rămas cu buzele umflate.
– Ba nu, fiindcă au căzut ciocoii și au venit liberalii, și acuma...
– Ce?
– Acuma, zice că vine neamțul...
– Apoi, neamțul dă cît da americanul?
– Dacă n-o da tocmai atîta, tot o să dea ceva...
– Apoi are de unde?
– Are; și dacă n-o avea destul, o să ia acuma el tovarăș pe americanul la parte...
Isnaful, auzind balivernele mele, zice:
– Ia ascultă-mă, de la țară oi fi eu, dar nici așa de prost nu sunt să-ți crez toate mofturile dumitale.
– Ce mofturi, nene? întreb eu serios.
– Astfel de lucruri numai pîn capul celui mai mare moftangiu poate să treacă!
Și a plecat isnaful meu cam supărat, înțelegînd că dacă ar fi adevărat ce spun eu, ar fi prea-prea, că vreau adică să-mi bat joc de el.

„Moftul român“, 1901, 29 apr.

„ROMÂNII VERZI“

Spiritul de asociație, trebuie să constatăm cu bucurie, a luat un mare avînt la noi.
Numărul deosebitelor societăți române, pe față sau secrete, este astăzi aproape incalculabil.

Românul cît trăiește trebuie să fie membru în mai multe societăți; ba ceva mai mult, sunt români cari, chiar înainte de naștere, sunt membri în „*Cornelia*, societatea mamelor române pentru ajutorul mutual în caz de naștere“; iar alții, chiar după ce mor, continuă a fi membri activi în societatea de îngropăciune mutuală: în schimbul unei neînsemnate cotizațiuni, orice membru, la caz, Doamne ferește, de moarte, are dreptul a fi îngropat cu muzică.
Ca orice român, am căutat și eu să fac parte din cît mai multe societăți. Pînă mai zilele trecute, eram membru la opt; astăzi, grație stăruințelor celebrului meu amic, eminentul pedagog Mariu Chicoș Rostogan, am onoare a fi membru la nouă. A noua, cea din urmă, îmi pare mie că este societatea cea mai binevenită; ea răspunde la o mare și arzătoare necesitate națională. Cititorul se va convinge îndată cît de urgentă nevoie aveam de înființarea noii noastre societăți.
Dar să lăsăm pe promotorul înființării acestei societăți să vorbească...

„Noi, românii verzi, purcedem de la următoarele principii sănătoase de progres național:
A iubi neamul său e peste putință din partea aceluia care nu urăște celelalte neamuri.
Un neam nu poate avea vrăjmași în propriile sale defecte; vrăjmașii lui sunt numai și numai calitățile altor neamuri.

De aceea, un neam nu trebuie să-și piardă vremea a se gîndi cum să-și îndrepteze defectele și cum să-și cultive calitățile; el are altceva mai profitabil de făcut: să le numere defectele și să le ponigrească sau d-a dreptul să le tăgăduiască altora calitățile.

Prin urmare, un neam trebuie să aibă vecinic groază de celelalte, deoarece existența unuia n-are altă condiție decît compromiterea completă a altuia.

De aci, necesitatea imperioasă a exclusivismului național celui mai extrem.

Bărbatul care are copii cu o femeie de alt neam, sau viceversa, crește la sînul lor niște monștri, cari jumătate vor iubi pînă la nebunie neamul în mijlocul căruia au văzut lumina, iar jumătate îl vor urî cu înverșunare.

Să ferească Dumnezeul străbunilor noștri pe orice român sau orice română să dea naștere la așa specimene teratologice!

Acestea sunt principiile cari ne-au călăuzit cînd am pus bazele noii noastre societăți.

Noua noastră societate este chemată să deștepte spiritul public național, solidarizînd pe toți românii; de aceea sperăm, nu! nu sperăm, suntem siguri că toți românii – și cînd zicem toți românii, înțelegem nu pe toți levantinii, cari se dau drept români, ci pe românii adevărați – se vor grăbi să se-nscrie împreună cu familiile lor în rîndurile noastre."

După această esențială expunere de motive, ne grăbim a da aci, în strîmtul spațiu de care dispunem, cîteva extracte din

STATUTELE SOCIETĂȚII „ROMÂNII VERZI"

Cap. I

Despre numele, membrii și emblema societății

Art. 1 – Se înființează în România o Societate Română cu numele de „Românii Verzi".

Art. 2 – Oricine poate face parte din această societate, fără deosebire de sex, de etate sau de coloare politică, dacă este român sau română verde.

Art. 3 – Emblema societății va fi un român verde zdrobind falnic sub călcîiul său șarpele străinismului, care scrîșnește și țipă.

Cap. II

Despre datoriile membrilor societății în genere

Art. 4 – Membrii de orice sex și etate ai societății „Românii Verzi" sunt datori să urască tot ce e străin și tot ce e de la străin, tot ce nu e român verde sau tot ce nu e de la român verde.

Urmează apoi mai multe articole unde se enumeră cu de-amănuntul tot ce nu este verde românesc și care trebuie sistematic respins de orice membru al societății, ca, de exemplu, sentimente neromânești, tendințe și idealuri neromânești, artă neromânească, idei și spirit neromânești.

Apoi:

Art. 9 – Se exceptează de la această regulă capitalurile neromânești.

Statutele prevăd înființarea unui organ de publicitate al societății, cu titlul de *Românul Verde*, pus sub direcțiunea unui comitet de 40 membri, iar comitetul sub președinția eminentului meu amic, M. Ch. Rostogan.

În acest comitet nu vor putea figura mai mult de jumătate membri nevîrstnici.

Ziarul *Românul Verde* va fi redactat de toți membrii societății: fiecare membru, indiferent de vîrstă sau sex, va fi dator a colabora măcar o dată la lună cu un articol de fond.

Se-nțelege de la sine ce idei e chemat să propage *Românul Verde*. Mai departe, statutele arată că îndată ce societatea „Românii Verzi" va număra o sută de membri, se va declara constituită și va proceda la alegerea comitetului.

Cap. III

Despre datoriile membrilor minori ai societății

Art. 30 – Membrii minori ai societății, indiferent de etate și de sex, sunt datori a fi cît se poate mai curați.

Art. 31 – Ei sunt datori a asculta pe părinții lor de ambe sexe, de preferință pe acei cari sunt membri activi ai societății.

Art. 32 – Acei cari urmează la școală nu pot, sub nici un cuvînt, să se joace cu conșcolari străini; ei trebuie să se joace numai cu conșcolari români verzi, de preferință cu membrii activi ai societății.

Art. 33 – Membrii minori ai societății sunt obligați a obține note bune numai la profesorii români verzi, de preferință la acei cari sunt membri activi în societate.

Cap. IV

Despre datoriile membrilor de sex feminin

Art. 40 – Membrele societății sunt datoare să fie virtuoase ca niște matroane romane.

Art. 41 – Membrele societății sunt datoare să devie bune mame române.

Art. 42 – Ele sunt datoare a naște copii sănătoși după preceptul străbun: *mens sana in corpore sano.*[1]

Art. 43 – Membrele societății cari sunt încă june domnișoare sunt datoare să se mărite numai cu români verzi, de preferință dintre membrii activi ai societății.

Art. 44 – La cazul cînd o jună domnișoară s-ar mărita cu un român verde, care însă nu face parte din societate, este datoare a-l înscrie imediat printre membrii activi.

Art. 45 – Îndată ce o membră devine mamă, ea este datoare să-și înscrie imediat copilul în societatea „Românilor Verzi".

Art. 46 – Membrele societății sunt datoare a-și boteza copiii cu nume străbune ca Reea-Silvia, ca Tiberiu, ca Cicerone, ca Caracala, ca Cornelia, ca Catone etc.

[1] Minte sănătoasă în corp sănătos (lat.).

Art. 47 – Membrele mame sunt datoare să dea copiilor lor o educaţiune maternă în limba maternă. Sub nici un cuvînt apoi, nu-i slobod să încredinţeze educaţiunea copiilor la alte guvernante decît romînce verzi.

Art. 48 – Ele sunt datoare a da singure să sugă copiilor, alăptîndu-i în acelaşi timp cu sentimente şi idei de român verde, conform statutelor de faţă.

Art. 49 – În cazul cînd un membru nu ar avea lapte sau, întîmplător, nu i-ar fi sfîrcul mamelelor perforat, sau s-ar gîdila prea tare, sub nici un cuvînt nu va putea lua o doică străină, care ar da copilului să sugă lapte străin, alăptîndu-l în acelaşi timp cu sentimente şi idei străine; ci va fi datoare să ia o doică romîncă verde, de preferinţă o membră activă a societăţii.

În capitolul despre membrii de sex masculin ai societăţii, statutele impun aceleaşi obligaţiuni şi taţilor ca şi mamelor, afară, se-nţelege, de obligaţiunile privitoare la alăptare.

Se înţelege că orice abatere de la îndatoririle statutelor atrage după sine: întîia oară un avertisment, a doua oară o amendă şi a treia oară excluderea, în şedinţă plenară, a membrului vinovat, din societatea „Românilor Verzi" şi declararea lui ca străin de neam.

Abaterea de la îndatoririle privitoare la alăptare atrage după sine de la întîia oară pedeapsa excluderii.

„Moftul român", 1901, 6 mai.

TATĂL NOSTRU

Bunica s-a sculat de dimineaţă cu spatele-n sus.

Nepoţica ei s-a sculat din contra foarte bine dispusă.

Bunica o spală, o găteşte ş-o piaptănă; nepoţica, la fiecare trăsătură a pieptenului, se strîmbă.

Gata...

Bunica: Aşa! Acu zi *Tatăl nostru.*

Nepoţica (stînd dreaptă-n picioare şi cu o figură gravă, plină de componcţiune): „Tatăl nostru carele eşti... carele eşti... eşti în..."

B.: În ce, proasto?

N.: „... carele eşti în..."

B.: Iar ai uitat!

N.: N-am uitat, bunico!

B.: Atunci, de ce nu zici? Unde ţi-e gîndul? Începi iar! „Tatăl..."

N. (repede): „Tatăl nostru, carele eşti în ce..."

B.: „... ruri..."

N.: „... ruri..."

B.: Ei?

N.: „... sfinţească-se numele tău, vie... vie... vie..."

B.: Ce să vie, urîto?... Vezi că iar nu ştii?!

N.: Ba ştiu, bunico!

B. (pe acelaşi ton): Apoi, daca ştii, de ce nu spui, ciumulico?

N. (reculegîndu-se): „Facă-se voia ta!..."

B.: Hoho! nu aşa, strîmbo! „*Vie-mpărăţia ta,* facă-se voia ta, precum în cer şi pe pămînt..."

N.: „... precum în cer și pe pămînt..."
B.: Mai departe!
N. (ca și cum ar recita, distrată): Mai departe...
B. (zgîlțîind-o de braț): Nu „mai departe", toanto! Ai uitat-o și asta? Astăzi n-ai să mănînci?
N.: Ba da, bunico!
B.: N-o să ceri pîine?
N.: Ba da!
B.: Apoi, atunci?... *(Gravă:)* „Pîinea noastră..."
N. (repede): „Pîinea noastră cea din toate zilele, dă-ne-o nouă astăzi și..."
B.: „... și ne..."
N.: „... și ne..."
B. (impacientă): „... și ne iartă nouă greșelile noastre... precum... precum..."
N.: „... precum... precum..."
B. (plictisită): Precum, ce?
N.: „... precum ce..."
B. (scoasă din răbdări): „... precum iertăm și noi..."
N.: „... precum iertăm și noi... și noi..."
B. (exasperată): „... greșiților noștri!" măgărițo! *(Îi arde o palmă peste zulufii de la ceafă.)* „Și nu ne duce pe noi în ispită, ci..."
N.: „... ci... ci..."
B. (tare): „... ci ne izbăvește de cel rău..."
N. (răsuflînd): „... ci ne izbăvește de cel rău!" *(Își face cruce și pleacă din loc.)*
B. (apucînd-o de un zuluf și oprind-o): Numai atîta?

N.: (plictisită): Numai atîta, bunico!
B.: N-ai mai uitat nimica, diavole?
N.: Nimica, bunico!
B. (iritîndu-se treptat): Nimic?
N. (asemenea): Nimic!
B. (vrînd s-o arză la ceafă, face o mișcare rău calculată și cade): ... Ah!...
N. (aducîndu-și aminte): Amin, bunico! *(Fuge-ntr-un picior.)*

„Moftul român", 1901, 6 mai.

TEATRUL LA ȚARĂ

În sfîrșit, conform circulării onor d. administrator al domeniilor Coroanei, despre care am vorbit la timp, s-a și constituit la Cocioc săptămîna aceasta prima „Societate dramatică națională rurală".

După statutele pe cari ne-a făcut onoarea a ni le trimete (ca unora ce am relevat cei dîntîi în presa română ingenioasa idee patriotică a onor. d-lui I. Kalinderu), se vede că această societate se compune, ca și cea din București, din 18 societari, și anume: 16 societari de clasa întîia, 1 societar de clasa a doua și 1 societară de clasa a treia. „Societatea dramatică națională rurală de pe domeniul Cocioc" are de scop cultivarea și dezvoltarea treptată a artelor dramatice, lirice și coregra-

fice, în toate genurile lor; şi dacă judecăm după repertoriul pe care-l anunţă pentru stagiunea 1901-1902, are să fie desigur la înălţimea intenţiilor iniţiatorului.

În adevăr, afişul prealabil pentru stagiunea viitoare ne spune că, în afară de piesele clasice, ca *Hamlet, Maria Stuart, Regele s-amuză,* se vor juca şi cele mai în vogă piese moderne ca: *Cyrano de Bergerac* de Rostand; *Rosmersholm* de Ibsen; *Onoarea* de Sudermann; *Şoricelul* de Pailleron; *Dama de la Maxim* şi altele.

Iată acuma şi personalul „Societăţii dramatice naţionale rurale" de la Cocioc, care, aşa cum e organizată, fără îndoială o să facă destulă brînză:

Societari de clasa I-a

B ă r b a ţ i

D-nii: Niţă Zîmbatu
Mitrică Şontoroagă
Gheorghe Fleaşcă
Vasile Boaică
Neacşu Buleandră
Zamfir Boblete
Vlad Huţupină
Niculae Pîrţan

D a m e

D-nele: Zamfira Zîmbatu
Sultana Buleandră

Stanca Boaică
Smaranda Boblete
D-rele: Niţa Şontoroagă
Ancuţa Fleaşcă
Ilinca Zîmbatu
Sultănica Pîrţan

Societari de clasa II-a

Dl. Stan Făcăleţ

Societară de clasa III-a

D-ra Neacşa Huţupină

Regizor: d. Oancea Toroipan, primar
Sufler: d. Pană Foale, notar
Director de scenă şi administrator: dl. I. Kalinderu.

„Moftul român", 1901, 6 mai.

MOŞII

(Tablă de materii)

Turtă dulce – panorame – tricoloruri – bragă – baloane – soldaţi – mahalagioaice – lampioane – limonadă – fracuri – decoraţiuni – decoraţi – doniţe – menajerii

– provinciali – fluiere – cerşetori – ciubere – cimpoaie – copii – miniştri – pungaşi de buzunare – hărdaie – bone – doici – trăsuri – muzici – artifiţii – fotografii la minut – comèdii – tombole – *Moftul român* no. 8 – oale – steaguri – flaşnete – îngheţată de vanilie – fleici – stambă – căni – pelin – căluşei – scrînciob: *cele din urmă invenţie care era şi la expoziţia americană* – pinteni – biciclete – cai – vite – jandarmi – basmale – telegrafişti – nepoate – mătuşi – ţaţe – neni – unchi – veri – văduve – orfani – portretul ţarului – „Moartea vînătorului“ – icoane – bricege – săpun – lumînări – panglici – prescuri – măcelari – grîu – cofeturi pentru colivă – beţivi – căciuli – cojoace – căpestre – boi – hîrîitori – „Prima societate de bazalt şi teracotă“ – *Stella* – sticle – fîn – cercuri – doage – buţi – plăpumi – saltele – perne – flori – scaune – paturi – mese – beteală – oglinzi – cercei – inele – ibrice – turci – lighene – doftorii de bătături – săpun de pete – madipolon – ace englezeşti – mere – portocale – năut – floricele – şerbet – răcoreală – *Marsilieza* – lulele – luleaua neamţului – *Deşteaptă-te, române!* – sacîz – sifoane – ciucalată – acadele – plesnitori – tunuri – căluşari – smochine – păpuşi – poame – capul vorbitor – Leul de mare – „Vasilache“ – copilul cu trei picioare – încercarea puterii – distracţia americană – belciuge – fonografe – războiul român pentru ţesut – mingi – urcioare – bere – cruci – Dumnezei – fluiere – alune prăjite – Bragadir – fisticuri – Luther – beigălă – Opler – călăreţi – orbeţi – birji – schilozi – automobile – zamparagii – guvernamentali – opozanţi

– *Visul Maichii Precistii* – *Minunile lui Sf. Sisoe* – *Alexe, omul lui Dumnezeu* – borangic – ţîri – sardele – lămîi – brînză – urdă – caşcaval – slănină – roabe – velinţe – altiţe – bibiluri – fote – perdele – ştergare – marame – furci – căldări – pirostrii – lopeţi – albii – copăi – fedeleşuri – porci – mătănii – paiaţe – rogojini – parfumuri – ciorapi – iminei – ghete – cisme – papuci – mătăsării – piepteni – drîmburi – darace – cobze – pomadă – clarinete – maimuţe – orice obiect 30 de bani – certuri –chefuri – aldămaşuri – tămbălăuri – „Numai 40 de bani ocaua de Drăgăşani, vechi veritabil!“ – „5 bani cafea gingirlie!“ – nuci – sare – salam de Sibiu – „Hop şi eu cu Ţaţa Lina! adevărata plăcintă română şi cozonaci moldoveneşti!“ – prafuri de pureci – covrigi – roşcove – fringhii – stafide – curele – şei – hamuri – clopote – căruţe – coşuri – bomboane – rahat – muzici – gogoşi – pălării – testemele – muşte – popi – cocoane – mateloţi – impiegaţi – pensionari – suprimaţi – popor – seniori – dame – M.M. L.L.[1] – A.A. L.L.[2] – tîrgoveţi – tîrgoveţe – ţărani – ţărance – intelectuali – artişti – poeţi – prozatori – critici – burgheji – tramcare – tramvaiuri – capele pîrlite – jupe călcate – bătături strivite – copii pierduţi – părinţi beţi – mame prăpădite – guri căscate – praf – noroi – murdărie – infecţie – lume, lume, lume – vreme frumoasă – dever slab... – Criză teribilă, monşer!

„Moftul român“, 1901, 18 mai.

[1] Maiestăţile lor.
[2] Alteţele lor.

TOT MITICĂ

– De ce trage clopotele, Mitică?

– De frînghie, monşer.

*

Doi jucători de biliard, unul mult mai forte ca altul, fac o partidă.

Mitică s-a-ncurcat la privit şi numără punctele. După o serie a jucătorului mai forte, Mitică cu glas tare:

– 25 cu nimicsprezece!

*

– Ai fost la Cotroceni, Mitică?

– Nu, monşer, am scăpat tramcarul!

*

– Mitică, prea te izmeneşti!

– Din contra, monşer, că nu port vara!

*

Întîlnesc azi-dimineaţă pe amicul Mitică foarte abătut.

– Ce-ai păţit, iubitule?

– Închipuieşte-ţi, dragă: am tras pe dracul de coadă două luni, şi acum mi-a intentat proces, cerîndu-mi daune-interese!!...

*

– Ce ai, monşer, de calci aşa? întreabă Mitică pe un amic.

– Mă supără o gheată teribil.

– Du-te la Kibrik[1], să ţi-o scoată.

[1] Renumit dentist bucureştean.

*

Pe stradă. E îmbulzeală. Mitică cu un prietin face drumul de la Bulevard la Teatru. Din greşală prietenul îl calcă pe Mitică pe gheată:

– Pardon! se grăbeşte a zice Mitică, te-am călcat sub talpă...

*

În tren.

Mitică, avînd bilet de clasa întîia, intră în clasa a doua să vorbească cu un prietin.

Conductorul cere biletele.

Mitică, prezentînd pe al său şi cu un zîmbet către conductor:

– Cît vine să-mi plăteşti diferenţa?

*

– Unde mergi pe vară, Mitică?

– La munte...

– În ce loc?

– La Muntele de pietate, monşer.

*

Mitică, cu un aer dezolat:

– Nu ştii ce i s-a-ntîmplat lui bietul Iancu Niculescu actorul?

– ?

– Închipuie-ţi, monşer, şi-a deşelat bicicleta.

*

M i t i c ă: Mi-am comandat, monşer, un pardesiu nou.

A m i c u l: Ce coloare?

M i t i c ă: Coloarea vîntului.

*

La Palatul Justiţiei.

Mitică umblă de colo pînă colo pîn sala paşilor pierduţi.

– Pe cine cauţi, Mitică?

– Caut un avocat, monşer, să mă apere...

– Ce! ai şi tu proces?

– Nu, monşer; să mă apere... de muşte.

*

Mitică, plecînd foarte de dimineaţă de la berărie:

– Tot m-am hotărît eu să merg acasă... încai să-mi iau şi pălăria.

*

În trenul de plăcere. Vagonul este plin de lume.

O doamnă, intrînd:

– Nu mai e nici un loc liber pentru mine...

– Ba da, doamnă, mai este unul, cel mai comod...

– Unde?...

– În inima mea...

*

La cafenea.

M i t i c ă: Băiete, un jvarţ!...

Chelnerul pleacă să execute comanda.

M i t i c ă: Băiete!

Chelnerul se-ntoarce.

M i t i c ă: Să fie mai negru!...

*

– Ce zici, Mitică, mai plouă astăzi?

– Nu pot pentru ca să mă pronunţ, monşer: m-am tămăduit de bătături.

*

Mitică, într-o discuţiune asupra situaţiunii politice:

– Lăsaţi-l, monşer, şi pe bietul regele! i-a făcutără politicienii capul Calinder[2].

*

La telegraf.

Mitică a predat o telegramă.

Telegrafista, după ce a tăiat chitanţa:

– Un leu şi cinci bani, domnule.

Mitică, cu zîmbetul lui cunoscut:

– Parol?... Nu-i prea scump, domnişoară?

*

La restaurant.

Mitică sună.

Chelnerul Costică se prezintă.

C o s t i c ă: Ce-a comandat don' Mitică?

M i t i c ă: Dragă Costiţă, să-mi puie la grătar o costică de purcel.

*

Mitică a cam prea băut; e foarte ciupit, şi-i vine poftă să fredoneze:

„De-ar fi noaptea trei coniace...

M-aş... miş... m-aş... miş... miş-maş!..."[3]

*

[2] Ioan Kalinderu (1840-1913), administratorul domeniilor Coroanei.

[3] Mişmaş: vin cu apă minerală.

M i t i c ă: Amice Costică, nu mai merge cu căldurile acestea dropicale; m-am hotărît în fine să plec mîine dimineață.

C o s t i c ă: Unde?

M i t i c ă: La băi... să-mi scrii.

C o s t i c ă: Adresa?

M i t i c ă: Nu știi?... „Mitică".

C o s t i c ă: Bine, „Mitică" știu; dar unde?

M i t i c ă: „Mitică, la băi".

C o s t i c ă: Bine, la băi, știu; dar unde la băi?

M i t i c ă: „Mitică... la băi... în Europa."

*

În trenul de plăcere. Lume multă. Căldură sahariană. Mitică și Costică merg spre Sinaia.

M i t i c ă (făcîndu-și vînt cu Moftul român, *se oprește deodată ca și cum și-a adus aminte de ceva):* Tii! Ce-am uitatără!

C o s t i c ă: Ce?

M i t i c ă: Șubele.

*

Un necunoscut, semuind pe Mitică cu altcineva, îl salută:

– Salutare, musiu Costică.

– Pardon, din contra, că mă cheamă Mitică.

*

La birt.

C h e l n e r u l: Avem carne cu cartofi.

M i t i c ă: Nu primesc: nu sunt cartofor.

*

La debitul de tutun.

M i t i c ă: Două țigarete de damă: am musafiri deseară.

*

C o s t i c ă: Haide, Mitică, la Herestrău.

M i t i c ă: Nu, monșer; nu-mi face trebuință; eu cumpăr lemne tăiate gata.

*

La telefon.

Mitică sună. Soneria răspunde.

M i t i c ă: Alio!

U n g l a s d e d a m ă (răspunzînd): Alo!

M i t i c ă: Cine-i acolio?

G l a s u l: Centrala întîia.

M i t i c ă: Domnișoară, vă iubesc.

G l a s u l: Cine ești d-ta?

M i t i c ă: Mitică.

Nici un răpuns... Mitică sună prelung. Soneria răspunde.

M i t i c ă: Alio!

G l a s u l: Cine-i acolo?

M i t i c ă: Mitică, domnișoară.

G l a s u l: Ești un măgar!

M i t i c ă: Aolio!

G l a s u l: Și la prima ocazie, îți trag palme...

M i t i c ă: Olio!

*

– Dă-mi un pahar de apă, zice Costică băiatului care servește.

– Din contra, zice Mitică, mie să-mi dai un pahar *cu* apă!

*

– Haide, Mitică, zice Costică, pune-ţi galoşii-n picioare, să mergem.

– Adică, vrei să zici, răspunde Mitică, să-mi pun picioarele-n galoşi!

*

– Mă rog, domnule, zice uşierul de la teatru către Mitică, să vă scoateţi pălăria din cap.

– Pardon, răspunde Mitică, eu nu-mi scot pălăria din cap, îmi scot capul din pălărie!

*

– Mare mucalit eşti, domnule Mitică, şi de spirit.

– Mersi, domnişoară, că mă-ncîntaţi cu migdale amare.

*

La parada de 10 mai, cocoanele se-ndeasă să spargă cordonul de sergenţi şi să pătrunză în bulevard.

Mitică, cu ton marţial:

– În front, că vă atacă marinarii călări!

*

Mitică e dezolat.

– Închipuieşte-ţi, dragă... m-a lovit o nenorocire ireparabilă.

– Ce-i, frate? ce s-a întîmplat?

– Mi-a stat ceasornicul!

*

La birt.

– Băiete, un pahar de protoxid de hidrogen.

– ...?!

– Atunci dă-mi unul de H_2O.

– ...?!

– Cum? nici măcar apă n-aveţi? zbiară Mitică.

*

Mitică şovinist:

– Şi cînd voi fi mort, monşer, nu doresc pentru ca să mi se cînte altceva decît: *Deşteaptă-te, române!*

*

Costică se plînge lui Mitică la birt că sufere de insomnie şi nu ştie ce doftorie să mai ia ca să poată dormi.

Mitică îi recomandă:

– Ia o plachie de somn!

*

La cafenea.

– Nu iei nimic, Mitică?

– Ba da. Băiete, o scobitoare, un chibrit, un pahar cu apă şi o gazetă, strigă Mitică.

*

Mitică, în compania unei amice, aşteaptă să treacă tramvaiul, şi tramvaiul nu mai trece.

– Ah! domnişoară, toate trec în lumea aceasta, numai tramvaiul nu trece.

*

Un amic, poet, explică lui Mitică:

– *Călimări*, sau, mai corect, *călămări*, vine de la *calamus*, care însemnează condei.

– A! zice Mitică; am înțeles... tot de-acolo trebuie să vie și *calamitate*.

*

Mitică, pedalînd alături cu amicul său Costică, zărește, venind în fața-le cu mare viteză, un automobil:

– Ține bine, Costică! să nu se sperie bicicleta!

*

– Monșer, știi că Tocilescu mai organizează o excursie?

– Serios?! Unde?

– La Bucureștii-Noi.

*

La birt.

C o s t i c ă (dulce): Ce mai faci, Mitică?

M i t i c ă (mîncînd cu lăcomie): Mă apăr de moarte, monșer!

*

– Cîți ani aveți? întreabă o domnișoară pe amicul nostru.

– Doisp'ce, mamuazel!

– Ei, aș! face domnișoara uimită.

– Nu te speria, duduie, am doisp'ce ani numai pe-o coastă!

*

Trenul de plăcere, care merge la Sinaia, se oprește în stația Buda.

E foarte cald.

O damă întreabă:

– Musiu Mitică, nu s-o fi găsind apă la stația asta? că mor de sete...

– Ba da... dar aveți gazete? întreabă Mitică cu un surîs plin de aluziune depărtată.

– Da' de ce?

– Fiincă, madam... dacă n-aveți gazete, nu v-aș consilia să beți... Mai avem vreo două ceasuri pînă la Sinaia... și știți... apa de Buda lucrează iute.

*

Costică se plînge că și-a pierdut mănușile...

– Desigur mi le-a furat cineva la berărie.

– Altă dată, ia-ți o casă de fier, să nu ți le mai poată fura! zice Mitică.

*

La cafenea. Doi amici joacă table și unul din ei, după ce aruncă zarurile, strigă:

– Cinci cu doi!

Mitică replică imediat:

– Cinci Cotoi!

*

Mitică e în divergență de opinii cu Costică, amicul său, care, după o lungă discuție, nu vrea să se lase învins. Mitică îl bate pe umăr:

– Nu face pe prostu', monșer, c-apoi te pomenești că rămîi așa!

*

Costică încheie așa, la cafenea, un violent discurs politic:

– Domnul Carp e autocrat!

Mitică:

– Ba pardon, e moftocrat!

*

Mitică (*cu glas drăgostos*): Amice Costică, fii bun și mă-mprumută cu trei lei.

Costică: N-am!

Mitică: Nu te face al dracului, căci știu bine că ai.

Costică: Bine, să zicem că te împrumut; dar cînd mi-i dai înapoi?

Mitică (*repede*): Un franc cînd voi avea, altul cînd voi putea, iar pe celalt după moarte!

*

La berărie.

Costică (*cu tremolo în glas*): Mițo dragă, te rog nu face mofturi...

Mitică: O fi abonată la *Moftul*, monșer!

*

E serată literară la amicul Costică. Un poet citește o poemă, care cuprinde o sumedenie de flori.

La un moment dat, Costică zice autorului:

– Pardon, monșer, da' floarea asta e de cîmp, nu de munte, cum zici dumneata.

– E de munte, domnule Costică, replică autorul cu autoritate.

– Ba e de coastă, domnilor, strigă Mitică, spre a tăia controversa.

„Moftul român", 1901, nr. 8-30,
18 mai-11 noiembrie.

LUNĂ DE MIERE

Pe-nserate, după o zi foarte călduroasă, aștept într-o stație mică, de pe linia Brașov-Cluj, trenul accelerat care merge spre Pesta... N-aștept mult... Trenul sosește... Repede-mi iau sacul de drum și mă duc la cel mai apropiat vagon de clasa a doua; n-am vreme s-aleg: trenul pleacă-ndată.

M-am suit, a fluierat, pornește.

E foarte cald în vagon și lume multă mai ales în coridor, unde se vorbește tare în mai multe limbi, și miroase strajnic a funingine de lignit amestecat cu trabuco popular. Intru într-un compartiment, unde văd loc gol; îmi pun sacul în plasa de sus și m-așez într-un colț lîngă ușă.

În compartimentul meu, sunt deocamdată numai două persoane alături pe bancheta din potrivă, în colțul opus, de lîngă fereastra vagonului. Deși lampa îmbrobodită aruncă o lumină foarte slabă și nu pot distinge figurile, înțeleg după siluete că e o pereche tînără, un domn și o damă, cari șoptesc foarte încet; cît de încet însă, și cu toată uruitura ritmată a roatelor, cari sfîrîie acum cu o viteză onorabilă, tot prind din șoaptele tinerei perechi cîteva cuvinte:

– Dracul l-a mai adus și p-ăsta! zice dama.

– Taci! zice domnul; să n-auză! poate-i român...

„A! așa ți-e vorba? zic eu în gîndul meu; bine!"

Gîndind astfel, mă-nchei pînă jos la *waterproof* [1], îmi apăs șapca pe ochi și mă rezem cu ochii mijiți, ca

[1] Manta de ploaie (engl.).

şi cum m-aş aşeza pe somn. Dar n-apuc să isprăvesc mişcarea şi aud lîngă mine, la uşa compartimentului, tuşind cineva tare şi scurt de trei ori, aşa că fără voie mă ridic şi mă uit ca la un semnal ce mi s-ar da după-n-voială. O doamnă în vîrstă – o văz bine la lumina lămpii din coridorul vagonului; ea a tuşit. E un fel de mahalagioaică... N-o cunosc... Mă reaşez la loc, şi, întorcînd privirea înăuntrul compartimentului, văz că domnul a trecut lîngă uşă în capătul cestălalt al banchetei, drept în faţa mea.

Închiz un moment ochii.

– Pardon! auz un glas de femeie...

Şi simţ că mă-nghioldeşte cineva împingîndu-mi genunchii. Mi-i retrag cît pot şi deschid ochii.

Cocoana care a tuşit adineaori ajută pe un domn destul de burtos să treacă din coridor în compartiment. Domnul intră cu pasul nu prea sigur şi, ţinut de cocoana de-aproape, merge, clătinat de mişcarea trenului, să se aşeze greoi în capătul celălalt al banchetei mele lîngă fereastră, faţă-n faţă cu doamna cea tînără, care pare c-a adormit.

– Cocoană Sofiţo, zice domnul cam gîfîind, dă-ntr-o parte perdeluţa de la lampă, mi-am pierdut perniţa...

Cocoana care a tuşit se urcă pe banchetă şi face lumină.

Acum pot vedea bine pe tovaroşii mei de călătorie.

Doamna cea tînără, care stă cu capul pe rezemătoarea banchetei, cu ochii-nchişi, este o strălucitoare frumuseţe blondă, de vreo douăzeci şi doi-şi trei de ani. Domnul cel tînăr care-mi stă în faţă, în aceeaşi poză ca şi doamna, însă invers, ca un *pendant* arhitectonic, este un bărbat oacheş de vreo treizeci de ani, voinic şi frumos, totuşi cu o expresie foarte blîndă. Domnul cel gros – care acuma şi-a găsit perniţa şi s-a culcat, ghemuit pe jumătatea banchetei, cu faţa la perete cum s-ar zice, adică cu spatele spre bancheta din faţă – este un om nu tocma bătrîn, între cinzeci şi şaizeci de ani; pare că e foarte obosit de drum; poate chiar să sufere de ceva, judecînd după îngrijirea cu care-l conduce cocoana. Aceasta a patra tovaroşe a mea de compartiment este o femeie uscăţivă de vreo patruzeci şi ceva de ani; trebuie să fi fost tare frumuşică pe vremea ei; un tip picant, şi nişte ochi scînteietori, plini de vioiciune şi de viclenie.

Îndată ce şi-a culcat pe domnul cel gros, cocoana se urcă pe banchetă şi dă la loc perdeluţa peste lampă.

În toată vremea asta, eu mă fac că dormitez trăgînd cu ochiul pe sub cozorocul şepcii.

– Mamiţo! întreabă încetişor doamna cea tînără, ridicînd capul de pe rezemătoare; ce face Mişu? doarme?

– Ei! aş! răspunde şi mai încet domnul cel din faţa mea.

– Atunci, de ce nu vii la loc? şopteşte doamna.

– Mai stăi un minut, soro, zice cocoana, că nu mori! Uite e şi omul ăsta străin.

– Fir-ar al dracului! Dracul l-a mai adus şi p-ăsta!

– Taci, soro! dacă aude şi-nţelege româneşte!

Și zicînd acestea, cocoana vine de s-așează brusc lîngă mine și mă-mpinge. Eu sar ca din somn, și cocoana:

– Pardon! v-am făcut deranj... Dv. știți românește...

– *Nem tudom!*[2] zic eu...

– Dv. ungur?

– *Ighen*[3] ...

– Și nu-nțelegeți deloc... deloc?...

– *Nem tudom!*

– Bată-te Dumnezeu de boanghen! zice tînăra.

Pe urmă, cu humor:

– Mișule! Mișule! ci, haide odată!

În același moment domnul care doarme începe să sforăie. Domnul cel tînăr se scoală din fața mea și trece iar la locul unde l-am găsit întîi, lîngă doamna cea tînără. Cocoana se scoală de lîngă mine și-mi trece în față în locul tînărului.

– Culcă-te și dumneata, mamițo; e tîrziu! zice tînăra.

În adevăr, e cam tîrziu; toată lumea s-a retras din coridorul vagonului în compartimente, și, din norocire, toată lumea a avut locuri; la noi n-a mai venit nimeni.

Cocoana se culcă pe jumătatea de banchetă din fața-mi; eu mă culc pe jumătatea mea de banchetă în sens invers cu domnul care sforăie cu putere.

Am închis ochii, sincer; tot nu-i destulă lumină: cu ochii-nchiși, o să aud mai bine...

[2] Nu știu (magh.).

[3] Corect: *igen* (magh.) – da.

– Ah! suspină doamna, ah! Mișule, încă o zi! încă douăzeci și patru de ceasuri! mîne seară, suntem singuri!...

Și... se sărută... Aud bine... Se sărută: o dată lung; apoi, de mai multe ori pe rînd, scurt și des și tare...

– Ați-nnebunit de tot! mormăie cocoana.

– Ci, dormi odată, mamițo!

– Nu e vorba de mine; mai e și om străin...

Eu horcăi.

– Dă-l dracului de boanghen! nu-l auzi cum mînă porcii?... Mișule! dragă Mișule!

Și iar sărutările...

Apoi, din adîncul sufletului:

– Off!... Mișule!... Mamițo!... mamițo!

– Ei! ce e, soro? ce mai poftești?

– Tot nu dormi?

– Mi-e cald! nu pot să dorm...

– Atunci, du-te puțin p-afară.

Cocoana se scoală și trece-n coridor...

Și mie mi-e grozav de cald; mă fac că mă-nvîrtesc în loc... Un sărutat prelung amuțește... Mă ridic de pe banchetă și, fără să mă uit în partea opusă, ies după cocoana în coridor.

Cocoana vrea să-și răsucească o țigaretă de tutun; eu scot tabacherea mea și-i ofer galant țigarete cu carton. Ia una...

– Mersi.

– *Keirem*[4] ... zic eu, și-i dau foc.

[4] Corect: *kérem* (magh.) – mă rog.

– Care va să zică nu ştiţi deloc, deloc româneşte?

– *Mit?*[5] întreb eu.

– ... româneşte...

Eu dau din umeri cu vădit regret că nu o pot pricepe; totodată, îi ofer, din ploscuţa mea de drum, *cognac*. Cocoana primeşte bucuros, apoi:

– Bravos *cognac* ! aşa zic şi eu... Mersi!... Trebuie să fie scump...

Eu iar dau din umeri şi-i ofer altă ţigaretă.

Sunt hotărît – deşi nu-nţeleg româneşte – să stau în compania cocoanei în coridor, pînă o crede dumneaei de cuviinţă să intre iar la loc în compartiment.

A trecut, nu pot să-mi dau seama bine, cît timp, şi din compartimentul nostru se aude tuşind de trei ori... Cocoana intră... Peste două-trei momente, intru şi m-aşez la loc, lungindu-mă cît mă-ncape jumătatea mea de banchetă...

... Aha! trenul nostru trece pe sub o ploaie; răpăie pe acoperişul vagonului şi plescăie pe geam.

– Mamiţo... culcă-te... şi... matale.

– Iacă... mă culc... Dar... culcaţi-vă... şi voi... fiţi cum...

. . . .

... Îmi pare c-auz o muzică... Ce strălucitoare armonie!... un marş maiestos!... da!... o paradă... ce de lume!... armată... multă armată... a! nu! e la teatru... nu! nu e armată... parcă e un stol de porumbei... iată doi... cum se sărută şi se giugiulesc... Visez?...

[5] Ce? (magh.).

Dar ce e? ce bufnitură!... ce duduială! Sar în sus... Am dormit! am visat! E lumină bună de ziuă. Cum m-am speriat! am crezut că e un accident... Cînd colo, ce? Doamna cea tînără, cine ştie cum, din somn, a alunecat de pe bancheta ei şi a lovit cu picioarele pe domnul cel gros, care s-a deşteptat speriat şi el. Ce e însă curios e că toţi din compartiment ne-am deşteptat; numai tînărul domn doarme... acum în colţul din faţa mea.

Eu mă culc la loc: mai am nevoie de odihnă.

E ziua mare... Domnul cel gros se ridică şi şade pe banchetă cu picioarele descălţate-n jos. Doamna tînără s-a rezemat iar cu ochii-nchişi. Cocoana-n vîrstă, alături de ea, cască.

– Coană Sofiţo, zice domnul cu glas blajin, ia vezi unde mi-e cornul...

Cocoana caută în plasă şi dă jos un cornet acustic; domnul îl ia şi-l pune cu gura cea strîmtă la ureche, apoi:

– Coană Sofiţo! cum zici dumneata să-ncep? cum mi-a spus Buiucliu[6] ? cum mi-a spus Schachmann[7] ? ori cum mi-a spus Urechiă[8] ?

Cocoana, vorbind aproape şi tare în gura largă a cornetului:

– Cum ţi-a spus Buiucliu?

– Patru luni de zile cura lui Kneipp, acolo la loc...

– Da' Schachmann?

[6,7,8] Trei medici cunoscuţi din Bucureşti; cel din urmă, umoristul Alceu Urechia, unul din prietenii lui Caragiale.

– Mașina electrică...
– Da' Urechia?
– Hapurile alea americane... cum le zice?
Cocoana, tare și adînc în cornet:
– Pink...
– Hehe... da...
– Eu zic să le-ncepi pe toate odată.
– Așa zic și eu.
– Tot ai vreme acuma: și Mița are să stea la Franțișbat vreo două-trei luni.
– Cît? întreabă domnul.
– Vreo două-trei luni! strigă cocoana în cornet.
– Cel puțin patru, a spus doctorul! răspunde domnul.
Și zicînd acestea, dă cocoanii cornetul și se culcă la loc cu spatele spre bancheta din față.
„Am înțeles!" zic eu în gîndul meu.
Domnul începe să sforăie.
– Mișule!... Mișule!!... Mișule!!!
– A adormit! zice cocoana.
– Bravo! zice tînăra... Da' boanghenul doarme, mamițo?
Eu horcăi.
– Nu-l auzi?
Tînăra se scoală de la locul ei și trece lîngă Mișu, în fața mea, pe cîtă vreme cocoana ia locul din fața domnului care horcăie.
... A trecut poate un ceas... parc-a fost o clipă... M-a lovit ceva peste picioare... Deschid ochii; e lumină de soare...

Domnul horcăie mereu... Cocoana fumează veghindu-l...
În fața-mi, perechea cea tînără doarme zîmbind: femeia cu capul cel frumos pe umărul și pieptul voinic al omului, care o reazimă cu brațul drept pe după spate, pe cînd în mîna stîngă îi ține amîndouă mînușițele.
Ne-apropiem de Pesta.
Cocoana a moțăit cît a moțăit și a adormit și ea... O! Argus!
Domnul care horcăie face o mișcare... vrea să se scoale... Se scoală!
Eu mă ridic desperat și, apucînd cele trei mîni din față, le zgudui puternic.
Tînăra pereche sare drept în picioare.
– Ptfiu! fir-ai al dracului de boanghen! Cum m-ai speriat!
Dar eu, nențelegînd românește, i-arăt pe domnul care se-ntoarce și deschide ochii, pe cînd tînărul a și pierit în coridor.

În splendidul restaurant al gării, la Pesta, stau la o masă, luînd cafea cu lapte, domnul cel în vîrstă, doamna cea tînără și mamița. Pe masă, alături de ceașca domnului, stă cornetul acustic... La o masă foarte aproape e tînărul meu tovaroș de compartiment, care răspunde la numele Mișu.
Eu mă apropiu de masa unde sunt damele, salut politicos, iau cornetul, și-l pun cu deschizătura cea

mică în urechea domnului; domnul și-l așază cum știe, mai bine; apropiu gura de deschizătura cea largă și zic tare și răspicat:

– Boierule! deși n-am onoare să vă cunosc... vă rog să vă uitați încoace...

Și-i arăt masa unde e d. Mișu. Boierul se uită încotro i-arăt: cocoanele au înlemnit.

– Boierule! adaog eu, vezi pe tînărul acesta?... îl vezi?... îl vezi?

– Ei! da; ce?

– Te-ntreb numai, de curiozitate!

Apoi, întorcîndu-mă cătră damele aiurite:

– Călătorie și petrecere bună, coconițelor! Vă sărut mînușițele!

... Și boanghenul pleacă mîndru că nu s-a-ndurat să-și răzbune pe o tînără ușuratecă, turburîndu-i mai mult decît o clipă luna de miere.

„Moftul român", 1901, 10 iunie.

CELE TREI ZEIȚE

Poemă pedagogică

Junele Mișu Guvidi dă examenul de clasa VII... Trei profesori infami îl persecută. Mișu cade la trei obiecte: la matematice, la istorie și la morală.

Junele Mișu declară mamiții că e hotărît a se sinucide.

Dar Mișu are trei zeițe protectoare: una mai mult decît aheii, două mai mult decît troienii. Trei zeițe: pe Juno, pe Minerva și pe Venus.

*

Juno e mamița lui; Minerva, sora mai mare a mamiții, și Venus, sora ei mai mică.

Și cîtetrele zeițele țin sfat.

Și mîndra Juno zice:

– Cunosc pe Popescu, profesorul de istorie: el are un frate, care nu-i împămîntenit și care dorește a fi; eu am un bărbat care e deputat, orator, Jupiter Tunătorul. Mă însărcinez cu d. Popescu!

Și a plecat mîndra zeiță; și l-a găsit pe Popescu, și scurt: Popescu a schimbat pe 5 în 6. E așa de ușor a face pe șase din cinci!

*

Minerva cea cu socoteală a zis:

– Știu bine că Vladimirescu, profesorul de matematice, a pierdut aseară la poker o sumă-nsemnată și că n-are cu ce pleca la băi în vacanță. Mă însărcinez eu cu Vladimirescu.

Și a plecat înțeleapta zeiță; și a găsit pe Vladimirescu, și scurt: Vladimirescu a schimbat pe 3 în 8: e așa de ușor să faci pe opt din trei!

*

Mai a rămas Morala...

Și Venus zice:

– Asta e partea mea – morala. Îl cunosc bine pe mititelul Parisache, profesorul, el nu e în stare să reziste poruncilor mele... Mă-nsărcinez eu cu morala și cu Parisache.

Și a plecat frumoasa zeiță... și a găsit pe Parisache, și mai mult sau mai puțin scurt: Parisache a schimbat pe 1 în 10. O! cînd îți ordonă Venus, e așa de ușor să faci din unul zece!

„Moftul român", 1901, 17 iunie.

ÎNFIORĂTOAREA ȘI ÎNGROZITOAREA ȘI ORIBILA DRAMĂ DIN STR. URANUS

Nu știm dacă *Moftul român* are vreo trecere în fața cititorilor, dar suntem convinși că e bun la Dumnezeu. În numărul din urmă, am fost făcut apel la sf. Karkaleki, patronul gazetarilor români, să pună o vorbă bună pe lîngă Atotțiitorul, rugîndu-l a ne trimite în această *morte saison*[1], dacă nu vreo duzină de mici scandaluri, măcar cîteva cazuri de ciumă, măcar o calamitate publică sau un cataclism, un mare scandal cosmic, fără de cari presa română rămîne leșinată de tot.

E drept că bunul Creator n-a ascultat în întregime rugăciunea lui sf. Karkaleki; ciuma n-a venit, calamitate publică sau vreun cataclism nu s-au arătat; dar tot nu ne putem plînge că puterea dumnezeiască n-a ținut deloc seamă de exigențele presei române.

[1] Sezon mort (fr.).

Căci, iată că, îndată după apelul ce l-am făcut către sf. nostru patron și după intervenția acestuia în favoarea noastră, Dumnezeu ne trimise oribila dramă din strada Uranus, dramă menită să rămînă în analele criminologiei universale, după ce va fi înviorat leșinata presă română, măcar pentru o lună de zile.

O lună! o lună întreagă salvată!

Ascultați țigănușii pe stradă:

„Drama din strada Uranus!

Noi destăinuiri asupra dramei din strada Uranus!

Adevărul asupra dramei din strada Uranus!

Portretele eroilor dramei din strada Uranus!

Epilogul dramei din strada Uranus!

Mama dramei din strada Uranus!

Fratele dramei din strada Uranus!

Fidanțatul dramei din strada Uranus!

Justiția în fața dramei din strada Uranus!

Societatea în fața dramei din strada Uranus!

Adevărul adevărat în privința dramei din strada Uranus!"

Sfinte Karkaleki! patron al presei române, roagă-te la bunul Creator să ne trimită curînd altceva, ca să isprăvim odată cu:

Toate mofturile în privința înfiorătoarei și îngrozitoarei și oribilei drame din strada Uranus!

ULTIMA ORĂ

În momentul de a pune sub presă, reporterul nostru special află chiar de la nenorocita victimă a îngrozitoarei drame din strada Uranus că ea nu s-ar fi sinucis de bunăvoie, ci că o mînă criminală, al cărui [*sic*] nume ne scapă încă, dar care, desigur, grație neobositului și inteligentului jude de instrucție J. Th. Florescu, va sfîrși prin a fi descoperit, i-a pus pumnalul în mînă, obligîndu-o să-și tragă în inimă o lovitură de revolver.

Nu ne-ndoim un moment de imparțialitatea și zelul justiției noastre și sperăm că ea va descoperi lucruri cu deosebire *senzaționale* privitoare la această groaznică, fioroasă și oribilă dramă din strada Uranus, care a emoționat atît pe acei cari citesc *Moftul român* cît și pe acei cari nu-l citesc.

„Moftul român", 1901, 8 iulie.

LA PELEȘ

– Doăsp'ce trecute, Măndico! ce naiba faci, soro?

Așa strigă cocoana Lucsița, foarte nervoasă, intrînd în odaia unde-și face toaleta madam Piscopesco.

Iar madam Piscopesco, din fața oglinzii, răspunde și mai nervoasă:

– Uf! lasă-mă dracului și dumneata, mamițo! nu vezi cum m-a pocit dobitoaca? fir-ar afurisită să fie!

Dobitoaca este guvernantă la copii, și piaptănă și pe madam Piscopesco; cocoana Lucsița este mama lui madam Piscopesco, iar madam Piscopesco este soția lui d. Piscopesco, proprietarul uneia dintre cele mai elegante și mai confortabile vile din Sinaia, vilă care poartă frumosul nume al fiicei cocoanei Lucsiții, vila „Esmeralda".

De la șase ceasuri dimineața, pe cînd soarele nu s-a ridicat bine peste Piscul Cînelui, locuitorii vilei „Esmeralda" umblă de colo pînă colo, cuprinși toți ca de niște friguri.

Ce este? ce s-a-ntîmplat în familia Piscopesco pentru ca toată lumea din vila „Esmeralda" să fie așa de emoționată și de nervoasă?

O bucată de bristol[1], care strălucește dasupra vrafului cărților de vizită lăsate de amicii din lumea mare la vila „Esmeralda", ne va răspunde la această întrebare. Să ne aruncăm ochii pe acea bucată de bristol și vom afla că din înaltul ordin al maiestăților lor, doamna și domnul Zefir Piscopesco sunt invitați pentru astăzi, la ora 1 d.a., a lua dejunul la castelul Peleș!

– Unde-i dobitoaca, mamițo? trăsni-o-ar Dumnezeu s-o trăsnească! zice madam Piscopesco, ciufulindu-și tare necăjită cîrlionții de la ceafă, cari nu vor să stea cum vrea dumneaei.

– Lasă-mă, soro, să te potrivesc, îi zice coana Lucsița.

[1] Hîrtie de calitate superioară, groasă și netedă.

Şi trage lîngă fereastră-n lumină pe frumoasa ei fiică; ia fierul de frizat de dasupra flacării de spirt, îl apropie de buze, suflă-n el şi-l vîră apoi în cîrlionţii rebeli.

– Eşti nebună, soro! ţipă madam Piscopesco, ce dracu! chioară eşti... m-ai fript!

– Daca te mişti! daca bîţîi mereu din picior! Fie, soro, la naiba! că prea eşti nevricoasă!... A' să văz.

Şi coana Lucsiţa se uită-n ceafa grăsulie a lui madam Piscopesco şi o scuipă, pe de o parte să-i mai potolească ustureala, pe de alta să n-o deoache: în adevăr, are de ce să se mîndrească o mamă.

Apoi, cu mai multă atenţie, supune şi aranjează cîrlionţii rebeli aşa de frumos că madam Piscopesco a şi uitat de arsură.

– Doăsp'ce şi un sfert, soro! ce dracu faceţi? tot nu te-ai mai isprăvit?... vrei să-ntîrziem? nu face pentru ca să ne aştepte, mai ales întîia oară!

Dar madam Piscopesco, fără s-asculte vorbele domnului Zefir Piscopesco, şi încovoindu-se de talia ei elegantă în faţa oglinzii, aşa ca să-şi poată vedea turnura, întreabă:

– Sunt bine la spate, mamiţo?

– Eşti surdă, soro? zbiară cu severitate d. Piscopesco; vrei să ne atîrne lingurile de gît? nu face pentru ca să ne aştepte! întîia oară! înţelege-mă!

– Uf! fir-ar a dracului şi-afurisită de viaţă! zice madam Piscopesco. Unde-mi sunt mănuşile?

Caută cocoanele-n sus... caută-n jos...

– Cheamă pe dobitoaca... Unde-i dobitoaca? fir-ar a dracului să fie! ea ştie unde le-a pus.

– Uite-le! strigă coana Lucsiţa.

– Haide odată, soro! că te las şi merg singur!

Sunt douăsprezece şi jumătate.

Încă o privire-n oglindă.

În sfîrşit, madam Esmeralde Piscopesco suie în trăsură cu soţul său.

– La Peleş! şi mai iute! zice către birjar d. Piscopesco, după ce şi-a-ncrucişat braţele şi s-a aşezat bine.

Birjarul mînă.

– Mamiţo! strigă madam Piscopesco, uitîndu-se-napoi către coana Lucsiţa, care de pe verandă o scuipă, să n-o deoache; mamiţo, bagă de seamă la cheile dulapului, că iar fură zahar dobitoaca, fir-ar a dracului să fie!

„Moftul român", 1901, 12 aug.

INFAMIE...

Mi s-a-ntîmplat să pierz un amic, un bun amic, şi nu mă pot căi îndestul de această nereparabilă pierdere; de aceea trebuie să spun, oricui vrea să m-asculte, trista mea întîmplare. Iată.

Ştiam că amicul meu, bunul meu amic, are multă influenţă asupra unei persoane, de care atîrnau la un

moment nişte interese ale mele de extremă importanţă. Am alergat la el.

– Amice, bunul meu amic, zic eu, te rog, nu mă lăsa! contez pe tine să mă salţi în această ocazie; o vorbă bună din partea ta către persoana, pe care o ştii, poate să-mi facă norocul... Dă-mi o scrisoare călduroasă de recomandaţie... te rog!... faci un mare bine pentru mine şi pentru familia mea... copiii mei...

– Vai de mine! zice bunul meu amic, jenat de tonul meu din cale-a-fară milos... Ce trebuie atîta insistenţă?...

Şi, după ce-i explic bine de ce e vorba, se aşază la biuroul său şi începe să scrie.

După ce termină, se ridică şi, cu scrisoarea-n mînă, îmi zice:

– Iată ce am scris.

Apoi citeşte scrisoarea lui:

„Iubite amice,

Amicul meu, aducătorul acesteia, vine la dumneata să-ţi ceară un serviciu şi mă roagă să pun o vorbă bună în favoarea lui. Nu ştiu cu cît mai multă căldură să ţi-l recomand. Contez pe amiciţia d-tale, că ai să-l tratezi ca pe mine însumi, pe amicul meu, pe bunul meu amic. Aş fi fericit să aflu că acest om, pe care-l iubesc ca pe un frate, cunoscîndu-l ce om de treabă şi capabil este, a obţinut de la dumneata ce a dorit şi ce, desigur, merită.

Mulţumiri anticipate etc."

Pe cînd eu nu ştiu cum să mai mulţumesc bunului meu amic pentru atîta bunăvoinţă, el pune scrisoarea-n plic, lipeşte plicul şi scrie adresa; apoi îmi dă plicul...

Iau plicul şi încîntat plec, după ce îmbrăţişez cu multă efuziune pe bunul meu amic.

Mă duc degrab' la locuinţa persoanei în chestiune. Pentru moment omul meu nu e acasă; dar după-amiaz, îl găsesc negreşit – aşa a lăsat vorbă feciorului.

Sunt unsprezece ore înainte de amiazi... Ce să fac pînă la două, cînd pot vedea pe omul de la care atîrnă viitorul meu şi al copiilor mei?

Intru într-un birt modest să gust ceva şi, aşteptînd pe băiat să mă servească, privesc cu ochii plini de speranţă plicul ce mi l-a dat bunul meu amic şi clădesc mii de castele strălucite...

A! ce afacere!... ce caldă recomandaţie!... ce amic! ce bun amic!

Pun plicul, pe care nu mă pot sătura să-l privesc, alături de farfuria mea şi mă uit la el ca la o lumină conducătoare în calea vieţii mele.

Pe masă, în faţa mea, stă într-un peş un serviciu schiop de salată.

Băiatul mi-aduce un borş... Nenorocitul! Vrea să-mi toarne borşul din ceaşcă în farfurie şi, stîngaci, face o mişcare cu cotul şi răstoarnă peste plicul meu serviciul cel schiop.

Piază rea! zic eu în gîndul meu... S-a vărsat undelemnul!

Dar n-apuc să gîndesc bine, și prostul de băiat, întorcîndu-se brusc să vază ce a răsturnat, apleacă ceașca și varsă și ciorba pe masă.

Plicul! plicul meu!

Îl iau repede și-l șterg...

Din nenorocire, hîrtia plicului a înghițit destul undelemn și destulă zeamă caldă...

Ce e de făcut? să-l mai șterg! Tot ștergîndu-l în amîndouă palmele cu șervetul... altă nenorocire!... plicul se dezlipește!

E peste putință să duc persoanii o scrisoare în așa hal.

Să alerg la amicul meu, să-l rog a-mi da o a doua ediție, revăzută poate și considerabil augmentată.

Maltratez încă o dată pe secătura de chelner și plec furios, cu plicul în mînă, pe bulevard.

Pe drum, dracul – că nu pot zice altfel – n-are de lucru? Ce-mi șoptește? Plicul e dezlipit... Ia să mai citesc o dată călduroasa scrisoare a bunului meu amic.

O scot frumușel din plicul soios... Undelemnul și grăsimea borșului au pătruns pînă la hîrtia dinăuntru, pe care au făcut-o transparentă; pe dos, într-o parte, se pot citi cîteva vorbe de-a-ndăratele... Mă uit d-aproape, și văz bine literele... *ragăm nu*. Citite pe dos, cum este scris pe față, aceste litere fac vorbele *un măgar*...

Un măgar!... zic eu fără să-nțeleg... Ce caută vorbele astea aci? *Un măgar!*... Mi-a citit amicul meu adineaori scrisoarea: n-am auzit așa vorbe... Și-apoi, ce noimă? cum s-ar putea potrivi?... Ce-i asta?

Aiurit, dezdoiesc scrisoarea, și cu ochii mei citesc:

„Stimate amice,

Moftangiul, care-ți aduce această scrisoare, mă roagă cu insistență să ți-l recomand: e vorba de o afacere, pretinde el, de la care ar atîrna viitorul lui și al copiilor lui, o afacere cu tine. Îmi fac o datorie amicală să-ți atrag atenția asupra acestui caraghios, și de aceea m-am și grăbit a-ți scrie, nu cumva să alerge la altă intervenție pe lîngă tine și să te-ncurce.

Ia seama, nu-i acorda nici un crezămînt. E un măgar și jumătate. Atît, în privința caracterului. Cît despre inteligență, poate că ar avea cîteodată ceva spirit, dar foarte superficial și cu deosebire zevzec.

Primește-l dar, pe acest stimabil amic, în consecuență.

Al tău etc."

Mă șterg bine de sudoare pe frunte și m-arunc într-o birje. Cînd să intru în strada unde locuiește amicul meu, iată-l, îmi iese în față. Opresc birja și sar jos foarte vesel.

– Ei! mă întreabă amicul meu. Ai fost? L-ai găsit pe omul d-tale?

– Da, zic eu, rîzînd.

– Ei! ai reușit? ce ți-a zis?

– Ce să-mi zică? că sunt un moftangiu, un caraghios, cu care nu vrea să se-ncurce... că sunt un măgar... și jumătate... Atît, în privința caracterului... Cît despre

inteligență, a zis că am cîteodată ceva spirit, dar superficial... că adică sunt un zevzec...

– De unde știe astea?

– Din scrisoarea d-tale.

– Ți-a spus el că din scrisoarea mea?

– Nu! știu eu că din scrisoarea d-tale.

– Cum?

– Am deschis-o.

– A! domnule, strigă indignat amicul... Ai deschis scrisoarea!... Asta e o infamie!

Eu, drept orice răspuns, îi trag două perechi de palme, mă sui și... mînă birjar!

Se-nțelege că după infamia ce am comis, orice legătură între mine și amicul meu a trebuit să se rupă...

Ah! cît de rău îmi pare! am pierdut un atît de bun amic!...

„Moftul român", 1901, 9 sept.

INIȚIATIVA...

– Stăm rău, foarte rău, domnule!... Statul nu vrea să se gîndească!... Nu este nici o încurajare; ba, putem zice că este chiar o persecuțiune... Și asta – să-mi dai voie să-ți declar – este trist, nu numai pentru noi, agricultorii, care nu suntem capabili să mergem cu egoismul pîn-acolo; este trist pentru țară; căci, în definitiv, noi plugarii suntem, ca să zic așa, topor de oase; noi ăștia devastații...

– Pe d-ta, zic eu, nu te-a devastat.

– Te rog, nu mă-ntrerupe; lasă-mă să termin... Noi ducem greul țării ăștia, care fără noi, ce să zicem?... Parcă n-ar mai merge, să fluieri numa din buze și să umpli doldora punga statului, din care pe urmă să vie și să sugă țîță atîtea lipitori declarate și clandestine, care trăiesc pe spinarea noastră, care, vai de capul ei! numa sufletul nostru știe!... Nu, domnule! pînă nu vine statul cu o lege nu mai merge!... Statul trebuie să se gîndească serios!

Acestea mi le debitează iritat amicul meu, nenea Stasache, unul dintre marii noștri agricultori.

Eu, care nu sunt în curent cu chestia agrară, mă mărginesc a-i răspunde printr-o întrebare:

– Nene Stasache, nu s-ar putea să lăsăm statul și să-ncercăm o îmbunătățire prin – cum să zic? – prin inițiativă privată?

Dar amicul meu se irită mai rău:

– A! care va să zică, și d-ta ești d-ei cu inițiativa privată?... Îmi pare bine!... Mersi!

– Mă iartă, nene Stasache, zic; eu, să-ți spun drept, nu cunosc chestia, și...

– Apoi, dacă nu cunoști chestia, mă-ntrerupe el și mai iritat, de ce te pronunți?... că toți dv. vă pronunțați fără să cunoașteți chestia... Nu, domnule!... Asta, nu noi, eu și cu d-ta; asta, statul trebuie!... înțelegi?

– Înțeleg; decît eu ca publicist ce vrei să-ți spun decît că trebuie numaidecît să deschidem o campanie energică pentru ca în sfîrșit statul să-nceapă odată să se gîndească...

– S-o deschideți, domnule! asta este datoria dv. de publiciști imparțiali, daca sunteți adevărat la înălțimea misiunii dv. atît de frumoase; căci, să nu uitați, v-a dat Dumnezeu o pană care este o armă; prin urmare, trebuie să aveți un ideal pentru țara asta care aminteri se prăpădește... Și, daca m-asculți pe mine, aici s-o bateți dv.: statul trebuie să se gîndească serios!

M-am despărțit de Stasache jurîndu-i că niciodată n-am considerat pana mea altfel decît ca o armă, și promițîndu-i că îndată voi deschide campania.

Pe cînd mă gîndeam cum s-atac chestiunea, iată că mă-ntîlnesc cu un eminent artist dramatic, un om plin de încredere-n sine, așa de plin că alta nimic nu mai poate-ncăpea.

– Teatrul nostru național și literatura noastră dramatică au ajuns într-o stare proastă, domnule, foarte proastă... Statul nu vrea să se gîndească serios! Nu e nici o încurajare; ba, chiar putem zice că este o persecuțiune... și, permite-mi să-ți spun, e trist, nu numai pentru noi – căci artistul nu poate niciodată merge pîn-acolo cu egoismul – deși suntem, orice s-ar zice, prea din cale-afară desconsiderați, cu toate că se declamă și se cîntă pe toate tonurile că fără cultură o țară nu poate-nsemna nimica; și este foarte adevărat: numai cu cereale

și cu zarzavaturi, și chiar cu petrol, nu se poate pune o țară față cu cultura europeană, care merge cu pași gigantici – îi mai trebuie să-și manifesteze și mentalitatea; și mi se pare că arta și literatura sunt cele mai înalte manifestațiuni ale mentalității unei națiuni; căci, în definitiv, nu se prezintă cineva în lume cu pîntecele și cu organele inferioare, ci cu fruntea, cu acel aparat al gîndirii sublime, care face din om regele creațiunii... Și ce se face pentru arta și literatura naționale?... Nimic! E trist! Ne trebuiesc mai multe teatre... Statul ar trebui să se gîndească serios!...

Am ascultat cu toată atenția frumoasa tiradă, și numai cînd m-am convins sigur că s-a terminat, am răspuns:

– În fine, daca trebuiesc, daca-n adevăr trebuiesc mai multe teatre, asta se poate face prin inițiativa privată...

– Și dumneata ești de cei cu inițiativa privată? Bravo!... Nu umblați cu mofturi, domnule, cu inițiativa privată!... Aici statul trebuie să se gîndească!

– Amice, zic eu, înțeleg, decît ce vrei să-ți spun ca publicist alta decît că putem duce o campanie pentru ca statul să se gîndească-n sfîrșit...

– S-o duceți, domnule! și mai ales d-ta ai aci o datorie de conștiință, în calitate de publicist și de vechi sufler, care-nțelegi durerea și porți o spadă nobilă, care este pana d-tale... Și aici s-o bateți dv. mereu: statul trebuie să se gîndească.

M-am despărțit de eminentul artist cu hotărîrea să-ncep campania... Dar mai întîi, trebuie să stabilesc

cu cine încep: cu nenea Stasache ori cu eminentul?... În adevăr plugarul are întîietatea de timp; da, dar artistul, deşi i-am promis după, are întîietatea de cauză: chestiunea artei şi literaturii naţionale reclamă mai urgent o soluţiune. Dar iată, tocmai cînd încep, d. Caracudi, reporterul, care le află toate cu cîteva minute înainte de-ntîmplare, vine, ştiindu-mă cît mă interesez ca vechi sufler de artă, să-mi comunice o veste, menită să mă bucure: zilele astea se va depune în Cameră un proiect de lege pentru reorganizarea teatrului naţional. Iată, în rezumat, economia acestui proiect:

În fiecare comună urbană se va organiza cîte o societate dramatică, în proporţie se-nţelege cu numărul locuitorilor respectivi, şi care va primi de la comună şi de la stat cîte o subvenţie suficientă pentru bunul progres al artei şi literaturii dramatice române.

Societatea va fi condusă de un director numit de minister, şi de un comitet compus din cinci membri, şi adică din: primarul local în persoană sau prin delegaţiune; un mare comerciant şi un mare industrial (cetăţeni români); un profesor cu titlu definitiv de la şcoala de grad superior, tras la sorţi, în prezenţa societarilor, şi cel mai în vîrstă preot ortodox din localitate; în oraşele de reşedinţă judeţeană, protopopul va trece de drept în acest post onorific, indiferent de vîrstă.

Sunt încîntat... Victorie!... Am scăpat de o campanie!... Să vedem acuma de plugari... Unde-i arma mea? să-ncepem!... Dar, iată amicul meu Mitică, foarte enervat:

– Monşer, stăm rău! foarte rău! e ceva deplorabil şi ridicul în acelaşi timp... Şi asta, să-mi dai voie să-ţi spun, e trist nu numai pentru noi ca părinţi, care orişicum e o durere, nu poţi să zici! ca să-ţi expui un copil în cea mai fragedă vîrstă; căci în definitiv un părinte mai poate avea un copil; şi nu din egoism o spun; dar e trist pentru ţara întreagă să te vezi la discreţia capriţiului unei doici! pentru că, imaginează-ţi că existenţa unui copil – Sisilica, fetiţa noastră, de exemplu – este, din cauza ei, periclitată; căci doctorul pretinde că noi n-am păzit-o îndeajuns, şi laptele este stricat, ceea ce nu mai poate conveni pentru nutriţiune, neavînd încă formate sucurile gastrice; şi fireşte suntem desperaţi, încît nu mai avem alt refugiu decît la biberon, fiind d-abia la şase luni!... Şi ea, mizerabila! n-a mai avut răbdare! să fi avut măcar încă patru luni: puteam s-o-nţărcăm. Înţelegi?

– Cum să nu-nţeleg, daca sunt păţit? Copil... doică... ştiu! ştiu ce lucru belaliu!

– Şi statul, urmează, din ce în ce mai enervat, bietul părinte, stă cu mîinile-ncrucişate, şi nu vrea să se gîndească serios, cînd este vorba de o chestiune care interesează ţara întreagă, secerînd atîţia copii, chemaţi să dea tributul lor de sînge... Este o chestie mare, domnule, chestia alăptării!... să nu glumim!

– Dragă Mitică, zic, înţeleg prea bine enervarea ta; dar eu crez că-n privinţa asta, ar trebui şi iniţiativa privată...

– A! care va să zică şi d-ta, ca şi doica noastră, eşti d-ei cu inițiativa privată! Bravo!... Nu, domnule! destul cu inițiativa privată, care i-am văzut cît de triste consecințe! Nu! Statul este dator să se gîndească, în sfîrşit, să ia inițiativa; căci e păcat! suntem părinți!...

– Atunci, să ducem o campanie prin presă...

– S-o duceți, domnule! asta e datoria sacră pentru dv. publiciştii, dacă sunteți adevărați publicişti, nu moftangii!...

– A! Mitică!

– Nu! strigă el în culmea enervării; trebuie statul!... Auzi! doică fără lapte!... Auzi! doică să... Bravo!... Şi statul, indiferent... şi laptele... laptele ei!...

Şi pleacă necăjitul părinte, să caute biberon, probabil.

Ia, să vedem: cu teatrul am isprăvit; mai am două campanii; cu care să-ncep?

Fireşte că agricultura ar trebui să ne intereseze în primul rînd, ca fiind o țară eminamente agricolă; dar tocmai pentru asta, mă-ntreb: ce poate face o țară agricolă fără brațe? Atunci, natural că trebuie să ne gîndim mai întîi la chestia poporațiunii; prin urmare, las deocamdată pe nenea Stasache şi-ncep cu chestia doicii; curaj!

„O chestiune vitală pentru țara noastră... Chestiunea alăptării... Ce facem cu cetățenii, cu soldații de mîne?... Pînă cînd din partea statului această indiferență condamnabilă, această criminală incurie?... Pînă cînd copilul român... laptele şi biberonul... etc...."

„Universul", 1909, 27 martie

ADDENDA

[„... trista mea scrisoare" către Alceu Urechia]

Publicăm, în această secțiune, faimoasa scrisoare berlineză a lui Caragiale către Alceu Urechia (din 7/20 iulie 1905), pentru că ea reprezintă, de fapt, un strălucit „moment", de o savoare cu totul neobișnuită, evocînd, prin unele motive și procedee, *Situațiunea* și *Repausul dominical* (v. și prefața, pp. XXVI-XXVII). Totodată, în caracteristicul mod mediat al prozatorului, epistola răsfrînge gîndirea critică a lui Caragiale asupra mentalității românești. Aceasta e ilustrată foarte sugestiv de comportamentul zgomotos negativist al lui Delavrancea pe parcursul vizitei meteorice la Berlin: „Administrație, armată, arte, științe, litere, tramvaie, drumuri-de-fier, birji, chelneri, frizeri, public, prăvălii, case, monumente, mîncare, bere, tot, tot, prost, stupid, imbecil!". O mentalitate care suferă de un complex de inferioritate contorsionat într-unul de superioritate grotescă și care, apelînd la autoritatea modelului francez și la aceea a „talentului" pur, respinge rigoarea și soliditatea modelului german, dezvăluindu-și astfel un jalnic și persistent diletantism. De altfel, unui Delavrancea cu veleități academice de tip rapsodic, improvizat, nenea Iancu îi opune intelectualul tînăr – de felul lui Zarifopol și D. Gusti – cu o severă formație universitară. Caragiale se dovedește și aici, în această epistolă, cel mai lucid scriitor român, adept al

civilității și civilizației de tip occidental, precum și al unei culturi sistematice. (i.v.)

*

Berlin-Wilm[ersdorf], Preussischestr. 10
Joi, 7/20 iulie 1905

Dragă Alceu,

Am pățit mai zilele trecute o mare rușine. Să tac și s-o înghit? Greu – și ar fi și păcat! Mi-ești prea bun prietin – așa cel puțin mă măgulesc a crede, și sper că nu mă-nșel – ca să nu ți-o mărturisesc, așteptînd cu încredere de la tine un răspuns de mîngîiere. Dar, rogu-te, sub secret de jurămînt, numa-ntre noi să rămîie. O să-ți pară, desigur, prea lungă trista mea scrisoare; dar, iartă-mă, scumpul meu amic, trebuie să-ți spun totul. Ai, te conjur, răbdare și acordă-mi cîteva minute de atențiune.

Am compromis Berlinul, compromis imperiul și nația germanilor, compromis pe mine, familia mea, în fine!

Barbu[1] !... Barbu, în trecerea lui spre Paris, a dat prin Berlin!... Eu! eu, lipsitul de cel mai elementar instinct de conservare a reputației naționale-germane – eu l-am îndemnat să treacă pe aici!

I-am ieșit joi, 23 iunie st.v. d.a., întru întîmpinare la gara de la Breslau... Era – binișor... Intrăm în vagonul-restaurant ca să urmăm drumul încoace. Berea – „iar caldă“! De cînd a intrat (azi-dimineață) pe teritoriul

[1] Barbu Delavrancea.

german, nu s-a învrednicit să găsească un pahar de „ber' rece!“ (o înjurătură la adresa nemților ca entitate națională). Dar ce să facem? rece, caldă, alta nu e; asta este; datoria ne calcă s-o bem ș-așa; și tragem – și tutun. Suntem[2] cam fleșcăiți, probabil de căldură, cu toate că e destul de răcoare... Deodată, miroase strașnic a ars. „S-a aprins vagonul! zic eu îngrozit. 83 de km pe oră! carbonizat în goana rapidului! departe de patrie, de familie! Maica mea!!!...“ Ce e?... Arde fața de masă: o țigaretă nestăpînită – o gaură neagră cît o băncuță... Degrab înăbuș scandalul – acoper această ocară, de frica chelnerului.

Am ajuns la Berlin. De acuma, ține-te!

Administrație, armată, arte, științe, litere, tramvaie, drumuri-de-fier, birji, chelneri, frizeri, public, prăvălii, case, monumente, mîncare, bere, tot, tot, prost, stupid, imbecil[3] ! Numai un lucru scapă, ca prin minune – apa; nu-nțeleg de ce.

Începem de vineri dimineața.

Vezi-ne de acolo, pe mine, domnule doctor, ce figură fac eu, mă rog, la d. *Meister* Metzentin, frizerul meu, ceva mai mult, vecinul meu, cînd Barbu, pe care l-am recomandat ca „*Herr Professor*“, răcnește că-l jupoaie! Uite-l cum aleargă de colo pînă colo, cu bogata lui capelură vîlvoi, săpunit, cu șervețelul la gît, văitîndu-se, și-n

[2] Formă de plural frecventă în această scrisoare, vizîndu-l exclusiv pe oaspete.
[3] Dintr-un sentiment generalizat de germanofobie.

ruptul capului nu mai vrea să se lase „torturat" „... lui de neamț stup'pid!"

Meisterul, scrupulos, vrea să-l apuce să-l puie jos; *Herr Professor* țipă și nu se lasă, Doamne ferește! Furie mare...

– Mersi, destul, maiher[4]!... ta de neamț stup'pid! M-ai omorît, domnule!

Și, ce e drept, d. Metzentin, de fel nu prea deștept, face niște ochi de adevărat stupid.

Cu chiu cu vai, *Herr Professor*, mai potolit, se reașează oftînd greu și se mai lasă săpunit încă o dată, mai bine. Neamțul ascute briciul, și iar începe supliciul. La fiece trăsătură, clientul face pe scaun niște contorsiuni oribile, ca un condamnat american la experiență de execuție prin electricitate[*]. Dar, *Gott sei Dank*[5], am ajuns la cioc: aici trebuie să lucrăm cu foarfeca. Țac! o dată neamțul. Aș! pacientul se ridică-n picioare exasperat: „Pardon, maiher!" smucește instrumentul din mîna călăului și-ncepe să-și potrivească singur țăcălia. Iese nițel mai mică la stînga, o mai ciupește la dreapta; iese mai mică la dreapta, o – etc. În fine, „Hai sictir!" trîntește

[4] *Mein Herr* (germ.), domnul meu, în pronunția atribuită lui Delavrancea.

[*] Am aflat pe urmă că *Madame* Metzentin, care locuiește în odăița din dos, despărțită de prăvălie numai cu scînduri, ușă cu geam și perdeluță, a dat, în seara memorabilei experiențe americane, naștere unui Metzentinel – cam cu vreo săptămînă înainte de termen (pretinde dumneaei). Desigur, a greșit socoteala. Se-ntîmplă. Mama și copilul se află bine. (*Nota aut.*)

[5] Slavă Domnului! (germ.).

foarfeca – cît p-aci să facă praf borcănelele negustorului; se uită placid în oglindă, dă din cap, și pe urmă din buze:

– Mprt!

Apoi, către mine:

– Cît să-i dau nenorocitului ăstuia?

– Taxa e de 20 pfenigi[6], dar... fiindcă l-ai cam mîhnit pe bietul neamț, poți să-l mîngîi cu 30.

Îi dă lui maiher cît îi dau eu pentru o lună de abonament, două mărci, taxa înzecită, și plecăm. De atunci, mereu mă-ntreabă d. Metzentin, cînd mai vine *Herr Professor*, care i-a plăcut mult: „*Sehr or'ginal*"[7].

Acuma, vezi-ne, mă rog frumos, d-le doctor, în vestitul parc Tiergarten[8]. Uite cum oprim trăsura și ne dăm jos, ca să fiu eu supus la un sever examen de silvicultură, și cum d. profesor, triumfător asupra ignoranței mele, îmi arată cu bastonul una cîte una toate deosebitele esențe:

– Ăsta e brad, boule! ăsta mesteacăn, ăsta stejar, paltin, frasin, gorun, arin, fag, oțetar, jugastru, plută, pleop, alun, corn, salcîm turcesc, tei popesc, lemn jigărit, lemn-cîinesc, lemn păduchios, rîia-pădurii – *und so weiter*[9].

Eu urmez cu atenție, iar birjarul privește la noi cu mult respect, crezîndu-ne negustori străini, veniți să luăm în tăiere pădurea împărătească a orașului.

[6] 25 de bani în moneda românească de atunci.

[7] Corect: *Sehr or'ginell (originell)*, foarte original (germ.).

[8] Grădina zoologică.

[9] Și așa mai departe (germ.).

Mai vezi-ne de acolo d-ta ce figură facem în fața Reichstag-ului (Parlamentul imperiului) între statua lui Bismarck, și *Siegessäule*[10]. Eu stau umilit, ca un școler incapațe[11], mă rog, iar d. profesor mă muștruluiește la estetică: făcînd cu bastonul gesturi indicative foarte largi, îmi arată („Uite, boule!"), una cîte una toate ereziile artistice ale grandiosului palat.

– *Il a voulu faire* **grandieux**[12] ... Mprț!... Stup'pizi!... Nu vezi, mă, că sunt imbecili! n-au talent, mă!

Toate astea pe un diapazon potrivit cu vastitatea pieței... Și așa, încep cîțiva nemți curioși și niște engleji *travellers*[13], o familie numeroasă, să se strîngă împrejurul nostru și să ne admire.

Englezul cel bătrîn închide Baedeker-ul[14] și toți ne ascultă cu luare-aminte. Asta încordează verva profesorului, care continuă, ridicînd și mai solemn tonul:

– Imbecili... Și vor să facă în mare!... *Il veut pettre** *plus ho que leur kiou.*[15] (Textual și fonografic garantat.)

Englejii noștri probabil nu înțeleg franțuzește: nici cea mai palidă încruntătură măcar.

---

[10] Columna Victoriei.

[11] Stil rostogănesc: incapabil.

[12] Corect: *grandiose.* A vrut să facă (ceva) grandios (fr.).

[13] Călători (engl.).

[14] Corect: *Baedecker*, ghidul (cartea) (germ.).

* Așa mi se pare că se scrie verbul acesta. Ori așa: *paître*? Nu știu. Mi-e lene să mai caut în *Larousse*. (*Nota aut.*)

[15] Dicton francez intraductibil, cu sensul: vrea să facă mai mult decît poate. Corect: *Ils veulent péter plus haut que leur cul.*

– Dar, îndrăznesc eu, trăgînd cu coada ochiului la cartea de sub subțioara milordului, am văzut în Baedeker...

– Baedeker e stup'pid!

Un gest foarte larg cu bastonul... Englejii fac niște ochi mari: parcă ar înțelege ceva.

– Dar, adaog eu prostește, nu zice chiar Baedeker personal... colaboratorul lui francez, un cunoscut critic de artă – Desfontaines.

D. profesor, impacientat de atîta stăruință, foarte sever:

– Nu fi bou!... Uite, mă! uite, mă! uite, mă!

Și, lucrînd foarte volubil și larg cu amîndouă brațele, m-ajunge cu mîneca stîngă peste obraz și-mi zboară ochelarii cît colo; îi culeg repede... M-a chiorît! un geam spart țăndări. Toată lumea ne face mare haz.

– Haide, Barbule...

Și pornesc; dar el m-apucă de braț, mă-nvîrtește-n loc și iar... *pettre!*

Am isprăvit conferența asupra Reichstag-ului. Dăm să intrăm pe Unter den Linden[16]. Englejii după noi... Nu mai pot de necaz insularii, se vede bine, că nu ne pricep frumoasa limbă maternă:

– *A beautiful language indeed!... very beautiful* ![17]

Poarta de Brandenburg[18] ... Măiculiță! ce iritațiune! ce nobilă indignare și ce înjurături!

---

[16] Sub tei, șoseaua berlineză cea mai frumoasă, loc de plimbare, ca la noi Șoseaua Kiseleff.

[17] Frumoasă limbă, într-adevăr... foarte frumoasă (engl.).

[18] Arc de triumf cu numele: Poarta brandenburgheză.

– Partenonul și Tezeionul[19] lipite! *îngemenate* ! Asta e prea mult!... Ior de nemți stup'pizi!... Mizerabilii!

Cîțiva pași pe Unter den Linden, unde sunt „mai mulți tei jigăriți decît popești, și pe urmă arini, paltini" etc. și ne răzbește foamea. Spre dezolarea englejilor, o birje: „Ei! maiher!".

Acasă:

– Ai un moment răbdare; se fac numaidecît ochiurile... Stai nițel...

– Nu stau! Mi-e foame!

Și fără să mai scoatem pardesiul, atacăm fioros o ridiche mare de Bavaria, foarte necăcioasă (specialitate), tăvălind-o prin solniță.

– Haide, fie cum o fi! zic eu nevestii la bucătărie... Mi-e frică, Doamne ferește, de vreo apendicită! Slava Domnului! Vin ochiurile cu mămăliguță și brînză de burduf, și, după ele, *Madame* Caragiale, autoarea, foarte convinsă de un frumos succes.

Ochiurile – „prea răscoapte". Mămăliguța – „prea pripită". Brînza – „iuțită" (figura autoarei). Peștele rasol – musafirul îl miroase de-aproape de tot, și parcă s-ar cam strîmba.

Madame Caragiale (très piquée[20]): E proaspăt, Barbule, vai de mine! l-am cumpărat eu az-dimineață: era viu; uite așa se bătea; și l-am fiert eu în persoană...

[19] Templul lui Teseu la Atena.

[20] Foarte înțepată (fr.).

Mosafirul (cu humor): O fi fost proaspăt, soro, daca zici d-ta; dar nu l-ai fiert destul! Nu știi să-l fierbi! e crud...

Îmbucă, clefăie și scuipă-n taler:

– Nu mîncați, copii! e mai tot crud, cînd vă spui eu... păcat!

Și, spre pedeapsă, peștele crud sufere tortura cuțitului, spre a i se alege părțile oarecum mai admisibile.

Ciulamaua – „lăbărțată, nu destul de închegată și de prăjită, rumenită!"

– Să te-nvăț eu să faci ciulama, neică! Iei un clapon gras, durduliu etc. etc.

Friptura de porc (altă specialitate locală, să juri că e piept de curcan) „n-are a face cu purcelul nostru românesc de casă"... Berea (iarăși o specialitate, Pfungstaedter Export-Bock, articol *hors-concours*, finisim) – „n-are a face cu berea franceză St.-Jean". Piersicile – „mălăiețe". În fine, șvarțul – „apă chioară".

Îmi pare rău; dar, mai la urmă, gîndesc eu, astea toate privesc pe *Madame* Caragiale – care rămîne foarte tristă de nenorocitu-i debut.

Am dejunat. Daca ar fi fost St.-Jean, poate c-am fi băut mai mult; Pfungstaedter n-am putut bea decît vreo zece sticle, a 700 gr.

După amiazi.

Intrăm pe un mare bulevard – Kurfürstendamm[21]. Ne oprim în fața unuia din magazinele de lux, așa-nu-

[21] Calea principilor electori (germ.).

mitele *Kunstausstellung*[22], unde se expun noutăți artistice – autori de toate națiile. La un geam enorm de cristal (vreo cinci metri lățime și cam tot atîta-nălțime), fel de fel de figurine, porțelanuri, picturi și aquarele. Începem lecția de estetică cu bastonul... Mișcare indicativă foarte pronunțată: o semnătură franceză*; un cer cu „clocoteală" de nori, pe o mare „îndîrjită" – perspectivă „sinceră"!

– Uite, mă, boule!

Și, amăgit pesemne de sinceritatea perspectivei, poc! cu vîrful bastonului în geam. Mi s-a tăiat inima: ăsta nu mai e geam de ochelari; cel puțin 300 mărci!... Dumnezeule! din ce am scăpatără! *Herr Professor* s-a schimbat și el la față, grozav. S-a uitat repede la vîrful bastonului și, scurt mișcarea! întorcîndu-se cu spatele la marea îndîrjită, l-a înțepenit în trotoar. Apoi, deodată, către mine, care încă țiu mîna pe bătăile inimii:

– Ia ascultă-mă, nene, ce mă tot porți pe la prăvălii? Muzeuri serioase n-au măgarii ăștia?

– Ba da.

---

[22] Expoziție artistică (germ.).

* Aici, în Prusia, sunt foarte mulți germani cu nume franceze – Maché, Coundé, Doré, Barthet, Romain Thalbot, Dupuy, Dampmartin și cîte altele... Prima noastră servitoare aici, fată de la țară, tatăl cultivator de pămînt, se numea, scris în condicuță, Mina de Vantier. După cum mi s-a explicat (ți-o dau cum am primit-o, și crez că nu te induc în eroare), toți aceștia sunt urmașii germanizați ai emigranților francezi protestanți, din veacul XVII, după revocarea Edictului de la Nantes. Mare cîștig pentru Germania. (*Nota aut.*)

Și-ncep a-i enumera, după Baedeker, toate muzeurile, pe cari eu nu le-am văzut.

– Nu vreau clasic, domnule! nu-nțelegi? Vreau să văz de ce sunt dumnealor capabili.

– Atunci, hai la National-Galerie – moderni.

– Du-mă acolo! Ce mă tot porți de colo pînă colo? Acolo...

– Arată-mi, domnule, pe celebrul Menzel[23] al dumnealor, de care fac atîta caz.

Mă rog de gardian să mă-ndrepteze.

– Uite-l, Barbule.

Un pas mare înapoi, o încruntătură, cu mîna la sprîncene *en guise de visière*[24]; apoi o ricanare fieroasă:

– Ăsta e Menzel?... Hahahà! Ei, sunt ridiculi, pe onoarea mea!... Ăsta?... mă-sii de stup'pid!

Scuipăm pe Menzel și ieșim foarte scîrbiți.

... Dar Domul cel nou? – Mai stupid decît Reichstag-ul... Dar monumentul Victoriei de la 70? – Iar *pettre!* Dar restaurantele de lux, așa-numitele *Weinrestaurant*, ori *Weinabtheilung*[25], unde nu se pomenește bere?... Dar băcăniile? Auzi d-ta să nu-ți taie, așa de gustare, cîte un mezel, la odăiță, cu un mișmaș!... ș.c.l. ... ș.c.l.

---

[23] Adolph Menzel (1815-1905), reprezentant principal al școlii realiste în pictura germană.

[24] În chip de cozoroc; streașină (fr.).

[25] Restaurante numai cu vin sau cu secție viticolă specială.

Foarte obosiți, trecem prin cîteva berării; la fiecare, două-trei halbe... Proastă – peste tot.

Înapoi, acasă.

Le souper à la hauteur du déjeuner[26]...

Cîteva sticle de Pfungstaedter, în timp ce (altă mîhnire pentru Didina! care zdrobită se duce să se culce) mi se demonstrează că sunt „absolut tîmpit" în materie de artă[27].

Încă o sticlă... și celelalte... Foarte tîrziu... Fleșcăială... Somn ușor!... Ar' vedè' mîne!

A doua zi, sîmbătă, de la 8½ dim., *da capo, con brio e piu mosso*[28]. După dejun, care e și mai puțin reușit ca ieri, iată ne sosește de la Lipsca, chemat într-adins telegrafic spre a face cunoștință, d. Doctor Philologiae Paul Zarifopol*. Față cu tînărul erudit, ne-nțepenim în picioare, ne-ncordăm în gît și ne umflăm în gușe – chestie de prestigiu!

Plecăm toți trei la Potsdam, la Sans-Souci[29]. Aci, două ceasuri de conferență asupra artelor plastice și-ndeosebi asupra stilului francez al epocei – *le rococo*[30]... Umărul Venerii lui Pigalle[31], în copie*, e prea „teșit". „Nu se putea un francez să facă un umăr așa de «teșșit»" etc. etc.

Moara de la Sans-Souci:

– *Il y a de jouges à Berlin*[32]... Mprț!... lor de nemți! etc.

Părăsim Potsdamul și ne-ntoarcem cu vaporul pe Havel pînă la Wansee – vastă colonie de ville-palazzi și de stabilimente estivale – o pasiune, între multe altele, pentru berlinezi.

Plimbare, *nec-plus-ultra*[33]: un măreț apus de soare pe o apă largă, înconjurată de dealuri cu păduri, parcuri și castele.

– Uitați-vă la apă, zic eu; parcă e argint...

– Mprț!... aur, nu argint!

– Uite, zice d. doctor Zarifopol, arătînd în bătaia blondei luni pe crețurile apei, parcă e fosfor...

– Mprț!... sulf, nu fosfor!

Nu-i chip să nemerim nuanța exactă.

---

[26] Cina la înălțimea prînzului (fr.).

[27] Barbu Delavrancea era desigur un cunoscător superior în artă plastică lui Caragiale, mare meloman.

[28] De la început, cu însuflețire și mai vioi (indicații de stil muzical, în italienește).

* D. dr. Paul Zarifopol își prepară acuma examenul de agregat la Universitatea unde și-a făcut studiile. Se pretinde, nu putem ști pînă la ce punct trebuie acordată încredere acestor aserțiuni, că aici examenele ar fi, poate, și mai riguroase decît în România. (*Nota aut.*)

[29] Palatul ridicat de regele Frederic al II-lea al Prusiei, imitînd pe cel de la Versailles, al lui Ludovic al XIV-lea.

[30] Stil ornamental în plastica secolului al XVIII-lea.

[31] Jean-Baptiste Pigalle (1714-1785), sculptor francez, care a dat și Berlinului cîteva opere importante.

* Originalul acesteia, cît și minunatul ei pendant, Mercure încălțîndu-se cu aripi, amîndouă capodopere ale celebrului Pigalle, au fost strămutate, de teama intemperiilor, la Muzeul Imperial din Berlin. În locul lor s-au așezat două copii, reproducții stricte, făcute pe tipar. (*Nota aut.*)

[32] Corect: *Il y a des juges à Berlin* – Sunt judecători la Berlin, dicton francez, rămas în urma unui conflict legendar între regele Prusiei și morarul de la Sans-Souci.

[33] Fără seamăn (lat.).

În Wansee, ne suim la Kaiserpavillon, mare restaurant, pe deal, de pe terasele căruia se deschide asupra apei o panoramă mirifică. Căutăm vreun sfert de ceas, Barbu înainte și noi după el, o masă, de unde să avem exact punctul de privire „cel mai grat"[34]. Punctul de privire e cel mai important lucru pentr-un *paysage*, „boule!... nu știi?" Ochim de colea, ochim de dincolo, cînd în picioare, cînd pe vine: aici lumina „prea crudă", aici „prea searbădă", acolea „ternă", dincolo, „prea lăptie"... În fine, am găsit punctul exact, punctul grat. Așa, da! Ne așezăm la masă.

Aici, mîncăm („prost", se-nțelege) și ne pilim cu cîteva sticloaie de vin de Mosella, hel mai fain, mă rog frumos, și pe urmă șvarțuri – aavele[35]!

Nu știu cum și nu știu de ce, nesimțitori, se vede, la frumusețile esteticei, d. doctor și eu, *à propos* de punctul de privire „cel mai grat", riscăm oarecari pornografii, nu tocmai grave, ba, aș putea zice, chiar destul de inocente.

Barbu se scandalizează grozav și, stăpînind greu un gaz, care vrea să scape din captivitate, foarte sever:

– Știi că niciodată nu mi-au plăcut trivialitatea și... porcăriile!

A scăpat gazul...

---

[34] Potrivit.
[35] Cafele.

Ne întoarcem cu țugul[36], pe la unu noaptea, în Berlin. Mergem în țentrum la Café National – un loc foarte interesant, stație de băi de mare mixte pe uscat – un pandemonium[37]!

Prezența noastră nu trece indiferentă; ba, daca n-am fi așa de modești, am putea chiar afirma că produce oarecare senzație: *„Fremde Herren*[38] *!... Sehr or'ginelle!..."*. Walkyriile[39] ne aplaudă în surdină și parcă ar vrea să ne deoachie. Ne facem că ne supărăm, dar nu putem birui îndestul un surîs de vanitate... Ne suim sus la *billard* ; facem o partidă, care ține cam mult: bilele parcă ar fi patru, și chixuri peste chixuri; bem bere (iar caldă!... lui de neamț id'diot!), răsturnăm pahare, le spargem... șvarțuri... aavele... cești, lingurițe, farfurioare etc. etc. Suntem leoarcă!

S-a făcut ziuă. Soare... Uite, domnule, cum trece vremea cu conversația!... Duminică dimineața. Ne urcăm într-o birjă... Imbecilul de birjar – fă-ți idee, *mon cher* ! – așa de dimineață, beat!... nu înțelege ce-i spunem! În fine, hîța-pîța – un ceas de călătorie. Ajungem la mahala, în Preussischestrasse. Barbu – ce memorie, domnule! – cunoaște casa – eu n-o cunosc, *ma parole d'honneur*[40] ! – lovește pe birjar cu bastonul peste mîna dreaptă și pe urmă i-l împlîntă în șira spinării.

---

[36] Trenul.
[37] Loc de desfrîu (lat.).
[38] Domni străini (germ.).
[39] Fecioare războinice în mitologia germanică. Fete ușoare, în text.
[40] Pe cuvîntul meu de onoare (fr.).

– Ho, maiher! (... nu știu ce și nu știu cum!)

Neamțul, beat, se-ntoarce, ca orice neamț, stupid; dar îndată înțelege că trebuie să fie mîndru de aceste semne de intimitate, ca bun camerad. 6 ore ½ dim.

Copăcel – pe scară. Sunăm... Familia și servitoarea rămîn îngrozite văzîndu-ne: cred că am scăpat din ghearele Inchiziției.

D. doctor Zarifopol, transportat, se pune la piano să ne delecteze cu ceva din Beethoven. Profităm de ocazie spre a-i da cîteva lecțiuni de muzică clasică... „Nu trebuie să se șterpelească, să se teșească, ca să zic așa, unele note: prrt, prrrt!" Pianistul se apără arătînd caietul, unde apogiaturile sunt scrise cu semne minuscule, într-adins, spre a fi „șterpelite și teșite, ca să zic așa, prrt! prrrt!"

– E-mprț!

Vedem în perete portretul lui Anghel[41] și-ncepem să plîngem; mai bem ceva bere și mai spargem un pahar. Durerea ne-a biruit. Ne culcăm nedezbrăcați pe la 8 dim., declarînd categoric că de astă dată refuzăm cu desăvîrșire dejunul Didinei. Biată fată! închipuie-ți.

Pe la 3 post-meridiane, niște muște ne scoală, să ne dregem. În lipsă de St.-Jean, ne mulțumim cu Pfungstaedter – parcă începe a fi potabil.

Pe la 4, iată că ne sosește un nou musafir, un compatriot, d. Gusti, doctor în filosofie și în drept, un tînăr

[41] Anghel Demetriescu, prietenul lor comun, decedat în 1903.

savant*. E foarte timid, politicos și pudic, ca o fată mare – nu nemțoaică. Îndată ce facem cunoștința, d. doctor Gusti primește o violentă lecțiune de filosofie *à l'emporte-pièce*[42] – anume despre Schopenhauer.

– Apoi, să-mi dați voie! să mă iertați!... pardon!... nu-l înțelegeți deloc pe Schopînhauer!... dar absolut de loc!

Iar d. dr. Zarifopol** află că noi, pe drum, *en voyage*[43], citim, ce carte?... *Les Fabliaux*[44]! căci, trebuie să știți, ne preparăm a ține, la Facultatea de Litere din București, „o serie de cursuri asupra poeziei populare și originilor ei în genere, și-n particular la români".

Et de deux! Matés sur toute la ligne! Enfoncée l'école allemande![45]

Dar noi stăm de vorbă, și sunt 6 trecute: s-apropie ora despărțirii... Barbu își ia adio de la copii și de la Didina, care rămîne inconsolabilă de complectul ei fiasco: despre apartament, nici un compliment; despre mine, chiar din contra, iar cît despre arta culinară... mprț!

* Colaborator al unei reviste speciale de drept; membru al Cercului criminaliștilor moderni, unde are să facă în curînd o conferență despre o chestie controversată etc. (*Nota aut.*)

[42] Tăios, pe șleau (fr.).

** Specialitatea, în filologia romanică: limba franceză în evul mediu. (*Nota aut.*)

[43] În drum, în timpul călătoriei (fr.).

[44] Povești populare medievale franceze, în versuri, adeseori licențioase prin realismul lor crud.

[45] Două (lovituri)! Învinși pe toată linia! Școala germană zdrobită! (fr.).

Trenul pleacă la 10 seara. Mai avem așadar aproape patru ceasuri. Suntem tare congestionați și cam prea nepremeniți în costumul nostru de *traveller*... Să prînzim la Grădina Zoologică, peste drum de gară. Lăsăm bagajele la d. Gusti acasă, aci aproape, și mergem la grădină.

Duminică seară. Public *endimanché*[46] circulă ca la orice Promenade-Conzert, încet-încet, în masă compactă. Dar avem noi vreme de pierdut? Dăm din coate ca la școala de natație; spargem valurile mulțimii și, cu pas gimnastic, ajungem la birtul de lux pe terasă (*Etablissement de tout premier ordre*[47])... Iar *Weinrestaurant*! – D-abia găsim loc, înghesuiți între o lume foarte elegantă. Chelnerul nostru, un adevărat secretar de ambasadă de cel mai sever stil... Bătăi strașnice cu cuțitul în serviciul de muștar.

– Pleacă trenul, domnule!

Eu zîmbesc zaharisit. El, vînăt suprem:

– Ascultă-mă! înțeleg să mă faci ridicul într-o cafenea infamă de femei pierdute; dar, față de domnii (și arată cu un gest solemn pe domnii doctori), asta este prea mult!

Se scoală să plece, turbat; dar își ia repede seama și s-așează iar la loc – mai vînăt decît cum se sculase.

... Și secretarul de ambasadă tot nu vine!... Dar pare că, iată-l. Pășește calm. Ce flegmă diplomatică!... A! de ce n-are, mizerabilul! două mame – trei!... Ne aduce

[46] În haine de duminică (fr.).
[47] Stabiliment de mîna întîi (fr.).

două butelii de vin de Rhin (extraordinar, ceva!) la gheață, în găleată de argint, și apă minerală.

– Să-mi dea orice, mă! fie și... (figura d-lui dr. Gusti), numai să nu mă chinuiască! Să-mi dea degrabă! Înțelegi bine că nu vreau să scap trenul! (*à la* Mounet[48]) Mi-e dor de copilul meu! nu-nțelegi?

O porție de șuncă, și alta, pe nemestecate... și una de *saumon de Rhin fumé*... Atacăm eroic cu furculița... *Malheur!*[49]

– *Saumon*-ul ăsta e vechi, mă! pute!... Să nu mă-nvățați și la saumon! eu îl miros, nu cu nasul – cu furculița!

– ?!

– (*crescendo con furore*) **Pute! pute! p u t e !**

Și-ncepe să risipească, cu furculița, nevinovatele feliuțe trandafirii, afară din talerul de argint. Apoi o mutră acrită ca de un oribil dezgust:

– Mîncați-l voi, daca vreți!

D. doctor Zarifopol, cam nevricos, se scoală și se face că merge să caute undeva ceva prin vastul stabiliment; d. dr. Gusti, tînăr ageamiu, rămîne cu gura căscată, cam tremurînd de un fel de vagă frică; eu, bătrîn hîrșit, mă uit la atîta lume frumoasă; Barbu strica așa vin cu apă; cei de la mesele apropiate ne cam trag cu coada ochiului – ba și oarecari pufneli, destul de discrete – în vreme ce banda militară urlă, cu o

[48] Jean Mounet-Sully (1841-1916), mare tragedian francez, cu stil declamator.

ferocitate în adevăr catolică, conjurația din *Hughenoții*[50] ... Dumnezeul meu! ce situațiune! Infern și maledicțiune!

Mîncăm și noi cu sulița-n coaste, fripturile sosite la potrivită vreme. Am sfîrșit... O pauză... Gazuri...

– Are ăsta... șaap'panie?... (duios) Iancule! a's'bem o șaap'panie!

– Nu! zice Iancu, că pierdem trenul! (*à la* Nottara[51]) Te așteaptă copilul tău! nu-nțelegi?

Vreau să plătesc. Îmi dă peste mînă și-mi risipește pițulele. Cheamă pe maiher și-i aruncă o piesă de 20 mărci; toată socoteala 16 mărci, 40 pfg.

– De ieftin, e ieftin, ce e drept... dar sunt stup'pizi, mă! (iar gazuri)... lor de nemți!... (Oftînd) Iancule!... a' s' bem o șaap...

– Nu se poate, zice Iancu, gîndind cu groază la ce primejdie s-ar expune.

Ne-am ridicat. D. dr. Gusti a mers înainte să ia de-acasă bagajele *traveller*-ului și să le dea pentru *wagon-lits* în primirea tregherului[52]. Ne ducem cu trei sferturi de ceas înainte la gară. Ne suim pe peron, unde bem bere *sur le zinc*[53]. „Rece, da' nu face p'àle... nu e șaap'panie! ..."

Iată trenul... *Einsteigen bitte*[54]!

---

[49] Somon de Rin afumat... nenorocire! (fr.).
[50] Operă de Meyerbeer (1836).
[51] Gen înrudit aceluia al lui Mounet-Sully, declamator și patetic.
[52] *Träger* (germ.): hamal.
[53] La tejghea (fr.).
[54] Urcați (în vagoane) vă rog! (germ.).

Ne pupăm cu muci și ne despărțim foarte lacrimoși.

Plecat!... Păcat!... Dd. d-ri și eu ne uităm lung unul la altul multă vreme, pînă să ne dezmeticim, aiuriți de trecerea meteorică a acestui *phénomène vivant*[55], prin capitala germană... Vertiginos... **Grandieux!**

Am ostenit. Iartă, scumpul meu amic, că a abuzat de prețioasele tale momente, pe acela care cu mult dor te îmbrățișează,

al tău,
Iancu

P.S.: Stăruie pe lîngă d. dr. Zarifopol, care vine la Sinaia și pe care ți-l recomand ca o excelentă pastă de prietin, să-ți dea, la ocazie, mai ample amănunte. I-a plăcut mult! A rămas încîntat!

---

[55] Fenomen viu (fr.).

SELECŢIE CRITICĂ

TITU MAIORESCU
Comediile domnului I. L. Caragiale (1883)

O noapte furtunoasă, Conu Leonida faţă cu reacţiunea, O scrisoare pierdută, D-ale carnavalului – cine din cei ce se duc la teatrul român nu a văzut una sau alta din aceste comedii? Mulţi cunosc pe cea dintâi, mai toţi pe cea de-a treia şi câţiva pe celelalte.

[...]

De meritat toate merită să fie cunoscute şi, după părerea noastră, lăudate – toate fără excepţie.

Publicul primelor reprezentări a judecat altfel. Scrisoarea pierdută a avut un succes mare; şi Noaptea furtunoasă a avut succes; dar Conul Leonida, jucat pe o scenă de a doua mână, nu a plăcut; şi D-ale carnavalului a fost fluierată.

Foarte bine:

Este însă vremea să ne explicăm o dată asupra acestor lucruri, dacă se poate; şi cine ştie de nu se va putea? În materie de gust literar – ce e drept – discuţia e totdeauna grea, şi e grea mai ales acolo unde lipseşte încă tradiţia literară şi prin urmare comunitatea de idei în privinţa operelor ce le numim frumoase.

Dar greutatea este uneori un îndemn mai mult pentru încercare, şi tocmai când nu există încă siguranţa principiilor, stabilirea lor este cu atât mai de trebuinţă.

Şi mai întâi să căutăm a ne înţelege asupra părţii celei mai puţin contestate din meritul literar al d-lui Caragiale, care ne pare a fi următoarea:

Lucrarea d-lui Caragiale este originală; comediile sale pun pe schemă câteva tipuri din viaţa noastră socială de astăzi şi le dezvoltă cu semnele lor caracteristice, cu deprinderile lor, cu expresiile lor, cu tot aparatul înfăţişării lor în situaţiile anume alese de autor.

Stratul social pe care îl înfăţişează mai cu deosebire aceste comedii este luat de jos şi ne arată aspectul unor simţiminte omeneşti, de altminteri aceleaşi la toată lumea, manifestate însă aici cu o notă specifică, adecă sub formele unei spoieli de civilizaţie occidentală, strecurată în mod precipitat până în acel strat şi transformată aici într-o adevărată caricatură a culturii moderne.

[...]

Şi oare acesta este puţin lucru? Oare nu este aici un adevărat început de literatură dramatică naţională, indepedentă, trăind din propriile sale puteri, în înţelesul aceleiaşi mişcări intelectuale sănătoase, în care sunt şi Novelele lui Slavici, şi Amintirile lui Creangă, şi Copiile de pe natură ale lui Negruzzi, şi Poeziile lui Eminescu – mişcare deşteptată în literatura noastră prin acea culegere de poezii populare prin care Alecsandri a îndreptat spiritul tinerimii de astăzi spre izvorul veşnic al tuturor inspiraţiilor adevărate: simţirile reale ale poporului în care trăim, şi care simţiri numai întrucât sunt oglindite prin artă în această realitate a lor devin o parte integrantă a omenirii exprimată în forma literară?

Privită din acest punct de vedere, lucrarea d-lui Caragiale se învederează cu însemnătatea ei şi se arată a fi, în afară de orce comparare, superioară acelor piese meşteşugite din atmosfere străine, care caută în zadar să ne intereseze la peripeţiile unor marchizi şi a unor dame cu

camelii, pentru a căror înţelegere lipseşte şi publicului şi actorilor noştri orce element mai apropiat.

EUGEN LOVINESCU

„Tipurile lui Caragiale sunt reale pentru a menţine iluzia realităţii, eroii trebuie să vorbească limba situaţiei lor"

În afară de merit şi talent, unul din motivele atracţiei lui Maiorescu pentru teatrul lui Caragiale trebuie să fi fost şi faptul că opera dramaturgului este cea mai puternică expresie literară a criticei sociale a junimismului. Cu Eminescu avea numai întretăieri; reacţionarismul lui vizionar depăşea cu mult evoluţionismul junimist; xenofobia lui pasionată contrazicea filosemitismul lui P. Carp ca şi liberalismul şi spiritul de toleranţă religioasă şi etnică, manifestat întotdeauna de Maiorescu; voivodalismul lui apocaliptic nu avea puncte comune cu filosofia socială a junimismului, ale cărei origini nu se adânceau dincolo de 1848; misticismul lui naţional contrazicea luciditatea aproape ştiinţifică a junimiştilor; ţărănismul lui de aceeaşi calitate mistică nu avea multă rezonanţă în sufletul unor intelectuali de extracţie burgheză şi care exercitau un mandat cultural şi uneori latifundiar fără aderenţe rurale. Junimismul politic se deforma în Eminescu la căldura unor pasiuni, pe care cugetătorii ponderaţi, mai mult ştiinţifici decât vizionari şi mesianici, nu le cunoşteau. Literar, Caragiale reprezenta mult mai exact critica socială a junimismului îndreptată împotriva defectelor paşoptismului şi, mai ales, împotriva celui mai evident: al formelor fără fond adevărata axă a criticei maioresciene.

C. DOBROGEANU-GHEREA (1855-1920)

„Caragiale uneori pare a nu pricepe el singur ce constituie, mai ales mărirea talentului său"

Este încă o particularitate în scrierile lui Caragiale, asupra căreia dorim să atragem luarea-aminte a cititorilor noştri. Toate comediile lui sunt pline, împestriţate cu paranteze. Mai fiecare monolog mai însemnat, mai fiecare frază mai caracteristică e urmată de o paranteză în care e arătat fiecare gest, fiecare intonaţie; fiecare schimbare a feţei, chiar, e arătată în paranteză. Se înţelege, aşa obişnuiesc toţi scriitorii dramatici, dar foarte puţini cât Caragiale.

De aceea, între altele, sunt aşa de uşor de jucat comediile lui Caragiale, şi ceea ce e mai important, de aceea sunt aşa de interesante la citire. E o plăcere... aproape fizică de a citi Scrisoarea pierdută; orişicât de bine ar fi jucată, ea nu ne poate produce atâta plăcere.

G. IBRĂILEANU (1871-1936)

Caragiale

Când a împlinit şaizeci de ani

Ei bine, acest merit de a fi creat oameni şi a le fi dat drumul în lume, la noi îl are numai Caragiale. Numai el, pe pământul românesc, pe lângă sutele de milioane de oameni creaţi de Dumnezeu de-a lungul vremii, a mai creat câţiva. Şi aceasta este arta cea mare. În aceasta stă suprema forţă a prozatorului. Creaţia, prin „suflare de viaţă", cum scrie la Biblie.

Dar acest fel de creaţie nu ne satisface numai plăcerea estetică. Prin această putere de creaţie artistul

merge în sensul omului de ştiinţă. Arta mare lămureşte şi ea, scoţând şi separând esenţialul din accidental, punând o ordine în ceea ce e haotic şi încâlcit în realitatea lucrurilor şi stabilind între aparenţe o legătură cauzală. Din acest punct de vedere, Caragiale este cel mai mare istoric al epocii dintre 1870-1900. Un istoric complet, care arată, care critică şi care explică. Sintetizând în câteva personaje şi în câteva evenimente caracteristice categoriile sociale, stările sufleteşti şi întâmplările produse de introducerea civilizaţiei apusene la noi, el a istorisit, a criticat şi a explicat întreaga viaţă a epocii de care s-a ocupat.

[...]

Dar importanţa lui Caragiale în literatura românească nu stă numai în faptul că e cel mai mare scriitor obiectiv şi unicul creator de tipuri devenite populare (ca şi de expresii devenite curente). Importanţa lui e mare şi hotărâtoare şi din alte două puncte de vedere.

În transformarea literară, care urmează epocii Alecsandri, dacă Eminescu marchează un stadiu nou în poezie, Caragiale marchează unul în proză. Proza obiectivă, adevărata zugrăvire a vieţii, începe cu el.

O altă însemnătate a operei lui Caragiale în dezvoltarea literaturii noastre, este conştiinţa lui artistică. În epoca precedentă a lui Alecsandri se scria fără îngrijire, fără conştiinţă de însemnătatea formei şi fără cultul ei. Epoca ce urmează, a lui Eminescu, Caragiale şi ceilalţi, duce cultul formei până la exagerare – lucru natural oricărei reacţiuni, şi foarte util atunci, când era salutar ca remediul să se dea în doze forţate. Şi dintre toţi scriitorii vremii sale, Caragiale e cel mai mare artist.

(Eminescu e mai poet decât artist, oricât de mare artist e. Caragiale e mai artist decât poet, oricât de mare poet e.)

PAUL ZARIFOPOL

Un demon al veseliei

Tehnica lui teatrală este străveche; ca om de teatru Caragiale stăpânea cu virtuozitate întreg procedeul anticelor paiaţerii care, cu o tenacitate probabil unică în istoria tuturor formelor de artă, au servit să îmbrace intenţia dramatică, de la Grecii vechi până la farsele lui Labiche. Caragiale iubea adânc farsa şi paiaţeria tradiţională; faţă de formele cele mai simple ale comicului, curiozitatea şi capacitatea lui de a se amuza nu cunoşteau osteneală nici saturaţie. „Soitarii să-mi arătaţi; asta-mi trebuie mie." Mult am mai umblat după „soitarii" în iernile lungi pe care le-am trăit cu dânsul; şi neuitată îmi este atenţia lui lacomă şi subtilă pentru caricatura scenică. Cu nesaţ se absorbea în detaliile jocului, cu mai mult nesaţ se cheltuia pe urmă în comentarii exuberante asupra copilăriilor farsei şi ale clownilor. Simţul şi gustul comicului enorm – fundamentul însuşi al tehnicii sale teatrale – ieşea atunci la iveală cu elementară evidenţă.

Această tehnică veche s-a potrivit bine materialului comic al lui Caragiale, dar în afară de comedie, conservatismul estetic neînduplecat nu-mi pare să-i fi fost de folos.

În general acest om simţea enorm; aparatul său psihic era oricând gata să interpreteze excesiv. Toată producţia lui mărturiseşte această pornire. În grav, ori în ridicul, construcţiile lui poartă semn de fundamentală violenţă. Orice caracter al lui este un exces, orice situaţie o culminaţie.

Maniile verbale ale persoanelor nu sunt decât una din particularităţile tipice ale sistemului său natural. Astfel dispus şi îndreptat cu deosebire spre cosmic, talentul lui a fost inevitabil consacrat caricaturii. (...) Cine nu primeşte că arta de care vorbim este esenţial caricaturală, poate întreba, din principiu, „dacă unele situaţii şi expresii nu sunt exagerate din punct de vedere al chiar realităţii pe care vor să o reproducă", ori să regrete, „lipsa aproape desăvârşită a părţilor mai bune ale naturii omeneşti". Dar este mai întâi de întrebat dacă opera aceasta vrea să *reproducă o realitate.*

N. DAVIDESCU (1888-1953)

„Caragiale – observator al slăbiciunilor noastre... îi jertfim cu toţii o parte din activitatea noastră de a ne ponegri cu toţii reciproc"

Caragiale rămâne astfel, şi după aceasta, pentru autorul acestor rânduri, un bun observator al unora din slăbiciunile noastre şi un tot atât de preţios înregistrator al lor. Opera lui corespunde, astfel, necesităţii căreia îi jertfim cu toţii o parte din activitatea noastră de a ne ponegri cu toţii reciproc.

(...) Caragiale se afla faţă de noi în exact această situaţie. A izbutit să spună adeseori lucruri atât de drepte despre moravurile, apucăturile şi năravurile noastre, încât noi înşine ne-am grăbit să ni le însuşim. Justeţea lor, însă, nu îl înglobează societăţii pe care a descris-o, în sensul etnic al cuvântului, ci, dimpotrivă, îl separă şi face din el un inteligent călător străin, care, în trecere prin spiritul şi prin

peisajul românesc, a avut drarul şi norocul să găsească unele note caracteristice. Le-a notat însă ca un străin. O insuficienţă organică în aprecierea complexului organic al observaţiilor lui îl ţine, astfel, necontenit la suprafaţa lucrurilor. Mahalagiii lui, de pildă, sunt foarte bine notaţi în disformaţiile lor de limbaj, de ţinută, sau de sforţare pe drumul lor de adaptare la o cultură mai presus de puterea de asimilare imediată. Şi tot aşa şi mica pătură burgheză de provincie. Puţinele tipuri sociale de mai sus sau de mai jos, până în lumea satelor, se comportă cu autenticitate, desigur.

MIHAI RALEA:
„Lumea lui Caragiale există, desigur, încă"

Lumea lui Caragiale e minunată: e o lume absolut paradisiacă, fără griji şi fără, cum se spune azi, în limbaj mistic, fără cine ştie ce problematici interne. Oamenii râd, petrec şi se bucură. Preocupările lor sunt insignifiante: doi prieteni se ceartă pentru „o lacună" a codului penal. Necazurile cele mai catastrofale erau să fii supărat pe „Bubico" în tren sau să primeşti o pereche de palme ca Edgar Bostandachi. Evident, erau necazuri fără semnificaţie mondială sau metafizică. Eroii sunt acomodaţi, adaptabili: Coriolan Drăgănescu, Verigopulo, nenea Mandache din *Diplomaţie*. Pe deasupra, sunt „imparţiali ca romanu, adică „bine cu toată lumea". Antinomiile sociale şi luptele de clasă sunt remediabile.

CUPRINS

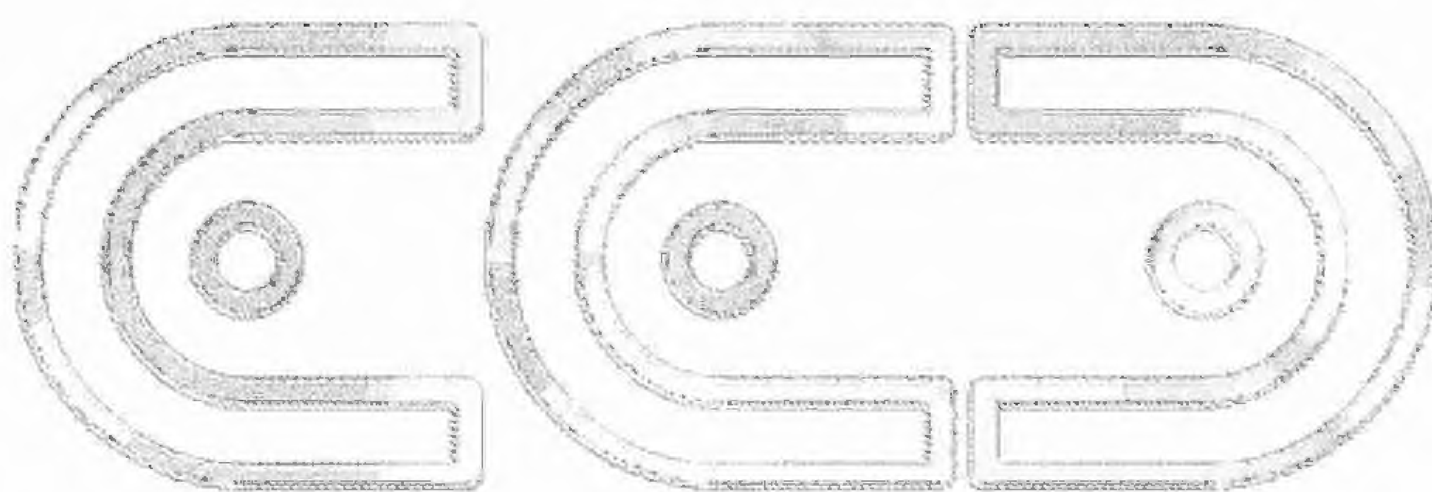
„MITICĂ" (1902)

Din „SCHIŢE NOUĂ" (1910)

Din PERIODICE (1893-1909)

ADDENDA

Scanare și prelucrare digitală

de

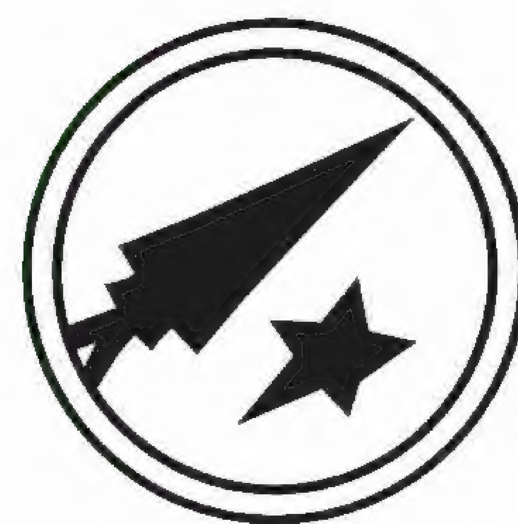

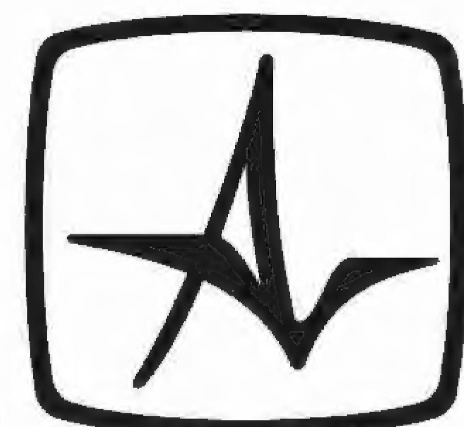
Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2024

